

สัญญาเลขที่ RDG5750050

รายงานฉบับสมบูรณ์

โครงการวิจัยย่อยที่ 2 “การศึกษาเพื่อพัฒนาศักยภาพชุมชน
ในการรองรับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม”

Potential Development of Community to Support
Cultural Tourism

ภายใต้แผนงานวิจัย

การบริหารจัดการและการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเส้นทาง
อารยธรรมล้านนาเชื่อมโยงกับ สปป.ลาว สหภาพเมียนมาร์ และสาธารณรัฐ
ประชาชนจีน (ตอนใต้)

Cultural Tourism Management and Development in Lan Na
Civilization Route Link with Lao PDR., Myanmar, and Southern
China

โดย

นายสามารถ สุวรรณรัตน์
นางสาวสุดารัตน์ อุทธารัตน์
นางธิดีนัดดา จินาจันทร์
อาจารย์ไกรรัตน์ จตุรภัทรพร

ส่วนที่ 1 บทสรุปผู้บริหาร

สัญญาเลขที่ RDG5750050

โครงการวิจัยย่อยที่ 2 การศึกษาเพื่อพัฒนาศักยภาพชุมชน ในการรองรับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (Potential Development of Community to Support Cultural Tourism)

ภายใต้แผนงานวิจัย “การบริหารจัดการและการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเส้นทางอารยธรรมล้านนาเชื่อมโยงกับ สปป.ลาว สหภาพเมียนมาร์และสาธารณรัฐประชาชนจีน(ตอนใต้)” (Cultural Tourism Management and Development in Lan Na Civilization Route Link with Lao PDR., Myanmar, and Southern China)

หัวหน้าโครงการ นายสมารถ สุวรรณรัตน์ สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ผู้ร่วมวิจัย

1. นางสาวสุดารัตน์ อุทธารัตน์	สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
2. นางธิดินัดดา จินาจันทร์	สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
3. อาจารย์ไจรัตน์ จตุรภัทรพร	คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

1. บทนำ

1.1 ความสำคัญและที่มาของปัญหา

ตามที่รัฐบาลมีนโยบายการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยใช้ฐานทางวัฒนธรรม และกำหนดให้พื้นที่ 8 จังหวัดภาคเหนือตอนบนเป็นเส้นทางท่องเที่ยวอารยธรรมล้านนา ซึ่งเป็นเส้นทางท่องเที่ยวที่ประกอบขึ้นจากการมีชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่จำนวนมาก การดำเนินงานโครงการ “โครงการการศึกษาเพื่อพัฒนาศักยภาพชุมชนในการรองรับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม” จึงดำเนินการวิจัยโดยมีวัตถุประสงค์สำคัญเพื่อทำการสำรวจและศึกษา วิเคราะห์แนวปฏิบัติที่ดี (Best Practice) ของชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในประเทศไทย และถอดบทเรียน สังเคราะห์แนวปฏิบัติที่ดี (Best Practice) เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาศักยภาพชุมชนเพื่อรองรับการท่องเที่ยว ให้สอดคล้องกับสภาพความต้องการในการพัฒนาชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามเส้นทางดังกล่าว

ผลการวิจัย จากการประเมินชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตภาคเหนือตอนบน โดยการนำข้อมูลแหล่งและชุมชนท่องเที่ยวที่มีศักยภาพสูงจากโครงการแนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเส้นทางอารยธรรมล้านนา นำมาประเมินเพิ่มเติมในประเด็น 1.ศักยภาพของชุมชนด้านการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว และ 2.ศักยภาพด้านมาตรฐานการท่องเที่ยว ผลที่ได้คือในเขตภาคเหนือตอนบนมีชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ได้รับการประเมินศักยภาพในระดับสูงจำนวน 7 แห่ง ได้แก่ 1.วัดศรีสุพรรณ, 2.บ้านถวาย จังหวัดเชียงใหม่, 3.ศูนย์วัฒนธรรมเฉลิมราช จังหวัดเชียงราย, 4.วัดปงสนุก จังหวัดลำปาง, 5.บ้านทุ่งโฮ้ง จังหวัดแพร่, 6.กาดกองเก่า จังหวัดแพร่, และ 7.ถนนคนเดินหัวเวียงใต้ จังหวัดน่าน และคณะนักวิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้าข้อมูลเพิ่มเติม และชุมชนท่องเที่ยวอีก 3 แห่งที่มีศักยภาพในการเป็นกรณีศึกษาเรื่องการบริหารจัดการชุมชนท่องเที่ยว คือ 1.หมู่บ้านหัตถกรรมผ้าขึ้นตินจก อ.แม่แจ่ม, 2.หมู่บ้านไทลื้อบ้านหลวงเหนือ (บ้านใบบุญ), 3.หมู่บ้านไทลื้อบ้านหลวงใต้ อ.ดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ โดยชุมชนท่องเที่ยวทั้ง 10 แห่งจะเป็นชุมชนที่เป็นตัวแทนที่ถูกศึกษาแนวปฏิบัติที่ดี (Best Practice) และจากการสังเคราะห์และประมวลแนวปฏิบัติที่ดีของชุมชนทั้ง 10 แห่งพบว่าแนวปฏิบัติที่ดี Key Concepts ที่ชุมชนมีร่วมกันคือ 1.การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในชุมชน ตั้งแต่การริเริ่มพัฒนาการท่องเที่ยว การพัฒนาทรัพยากรท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และการบริหารจัดการการท่องเที่ยว 2.การมีความเข้าใจ และความต้องการร่วมกันในการดำรงรักษามรดกทางวัฒนธรรมของชุมชน 3.การมีศักยภาพในการสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับภาคส่วนต่างๆ เพื่อสนับสนุนการพัฒนาการ

จากแนวปฏิบัติที่ดี สู่การเป็นแนวทางการพัฒนาศักยภาพชุมชนฯ คณะนักวิจัยได้ศึกษาและระบุระดับการพัฒนาผลิตภัณฑ์(ทรัพยากร)การท่องเที่ยวของชุมชนตัวแทนศึกษา พบว่าชุมชนฯอยู่ใน 3 ระดับขั้นการพัฒนา ได้แก่ ขั้น 1 ขั้นการสำรวจพื้นที่ท่องเที่ยว (Exploration Stage) ขั้นที่ 3 ขั้นการพัฒนาพื้นที่ (Development Stage) และขั้นที่ 4 ขั้นรวมทรัพยากรการท่องเที่ยวเข้าด้วยกันและหยุดการพัฒนา (Stagnation Stage) แนวทางการพัฒนาชุมชนทั้ง 3 ขั้นต้องประกอบจากการพัฒนาองค์ประกอบสำคัญที่จะชุมชนจึงต้องสังเกต และศึกษาความเปลี่ยนแปลงด้านการท่องเที่ยวในพื้นที่ของตนเอง เพื่อทำความเข้าใจ และดำเนินงานพัฒนาบนบริบทดังกล่าวด้วยการพัฒนา 3 องค์ประกอบสำคัญ (3Cs) 1.การพัฒนาให้เกิดการท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community Based Tourism) 2.การพัฒนาชุมชน และการอนุรักษ์วัฒนธรรม (Community Development and

Cultural Conservation) 3.การพัฒนาความร่วมมือ และการมีส่วนร่วม (Cooperation & Participation Development)

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาและวิเคราะห์แนวปฏิบัติที่ดี (Best Practice) ของชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในประเทศไทย และประเทศเพื่อนบ้าน
2. ถอดบทเรียน และสังเคราะห์แนวปฏิบัติที่ดี (Best Practice) ของชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
3. เสนอแนวทางการพัฒนาศักยภาพของชุมชนเพื่อรองรับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

1.3 ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตด้านพื้นที่

ชุมชนท่องเที่ยวถูกคัดเลือกจากรายชื่อแหล่งท่องเที่ยวที่ได้รับจากแผนงานโครงการวิจัยฯ ซึ่งเป็นฐานข้อมูลแหล่งและชุมชนท่องเที่ยวในเส้นทางอารยธรรมล้านนา แล้วจึงดำเนินศึกษาขั้นต้นกับกลุ่มตัวอย่างชุมชนท่องเที่ยวโดยใช้เกณฑ์การประเมินศักยภาพชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ก่อนดำเนินการศึกษาเชิงลึกถึงแนวปฏิบัติที่ดีของชุมชนท่องเที่ยวต้นแบบ และชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในประเทศเพื่อนบ้าน เพื่อสังเคราะห์ให้ได้แนวทางปฏิบัติที่ดีที่สามารถนำมาใช้กับชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่กระจายตัวอยู่ในเขตพื้นที่วัฒนธรรมล้านนา ในเขตภาคเหนือตอนบน และจังหวัดที่อยู่ในขอบข่ายพื้นที่ที่ปรากฏวัฒนธรรมล้านนาในการจัดการท่องเที่ยว

1. ผลประโยชน์ร่วมกัน
2. ความรับผิดชอบต่อสังคม (Cooperative Social Responsibility: CSR)
3. รักษาสิ่งแวดล้อม
4. มีกิจกรรมที่ยั่งยืน
5. Concept Green: No Foam, Nature Activity, Prolong Life, Meditation, Exciting, Calm (สงบ ไม่มีเครื่องเสียง)

ขอบเขตด้านเนื้อหา

การศึกษาเพื่อพัฒนาศักยภาพชุมชนในการรองรับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นการมุ่งศึกษาและวิเคราะห์แนวปฏิบัติที่ดี (Best Practice) ของชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในประเทศไทย และประเทศเพื่อนบ้านเพื่อถอดบทเรียน และนำมาสังเคราะห์ ประมวลเป็นเสนอแนวทางการพัฒนาศักยภาพของชุมชนเพื่อรองรับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในกระบวนการดำเนินการวิจัยได้มุ่งดำเนินการสำรวจและคัดกรองชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่กำลังดำเนินการจัดการท่องเที่ยวอยู่ในปัจจุบัน เพื่อค้นหาแนวปฏิบัติที่ดี โดยการนำเกณฑ์การประเมินศักยภาพชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมาใช้ โดยพิจารณาตัวชี้วัด ที่เกี่ยวข้องกับประเด็นดังต่อไปนี้

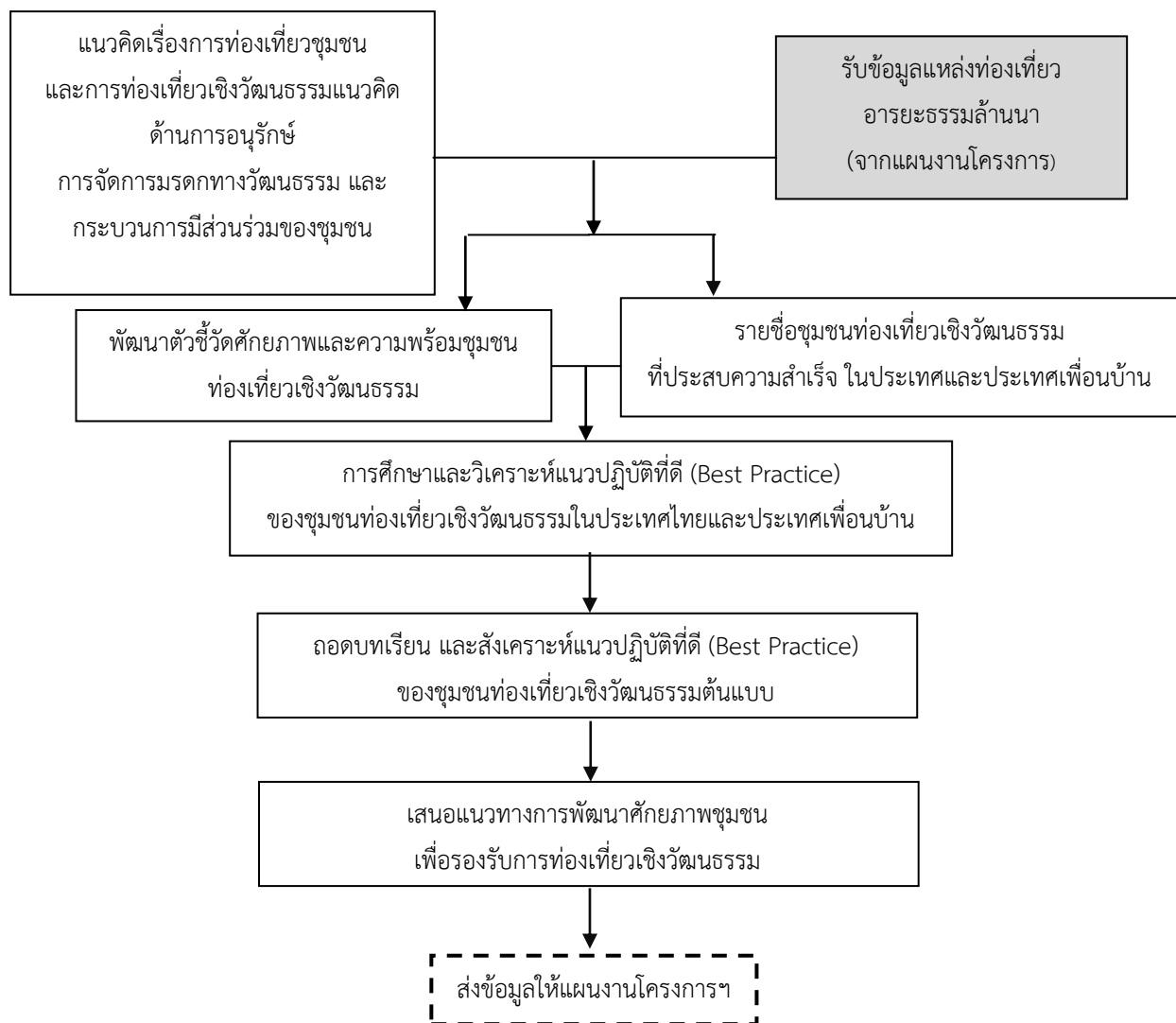
1. ศักยภาพด้านการท่องเที่ยว และสิ่งบริการ
2. การท่องเที่ยวโดยชุมชนและการมีส่วนร่วม

3. การบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
4. นโยบายและแผนการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
5. ความยั่งยืนของคุณค่าวัฒนธรรมด้วยการท่องเที่ยว

จากการคัดกรอง ไปสู่การศึกษาเชิงลึกเพื่อถอดบทเรียนกลุ่มชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ได้รับการพิจารณาแล้วว่าเป็นต้นแบบแนวปฏิบัติที่ดีตามตัวชี้วัด เพื่อสังเคราะห์สู่การพัฒนาแนวทางการพัฒนาศักยภาพชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมต่อไป อันจะเป็นองค์ความรู้ด้านการจัดการท่องเที่ยวสำหรับชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน หน่วยงานภาครัฐ เอกชน และผู้ประกอบการต่อไป

1.4 กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การศึกษาและวิเคราะห์ศักยภาพของชุมชนในการรองรับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม” ได้ใช้กรอบแนวคิดเพื่อเป็นแนวทางในการวิจัย ดังต่อไปนี้

กรอบแนวความคิดของแผนงานวิจัย

1.5 สรุปผลการดำเนินงานวิจัย

โครงการ “การศึกษาเพื่อพัฒนาศักยภาพชุมชน ในการรองรับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม” ทำการสำรวจประเมินศักยภาพชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเส้นทางอารยธรรมล้านนาในพื้นที่ภาคเหนือตอนบน 107 แห่ง พบว่า ชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีศักยภาพสูงในการรองรับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมีเพียง 7 แห่ง ได้แก่ 1.วัดศรีสุพรรณ, 2.บ้านถวาย จังหวัดเชียงใหม่, 3. ศูนย์วัฒนธรรมเฉลิมราช จังหวัดเชียงราย, 4. วัดปงสนุก จังหวัดลำปาง, 5. บ้านทุ่งโฮ้ง จังหวัดแพร่, 6. กาดกองเก่า จังหวัดแพร่, และ 7. ถนนคนเดินหัวเวียงใต้ จังหวัดน่าน และคณะนักวิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้าข้อมูลเพิ่มเติม และชุมชนท่องเที่ยวอีก 3 แห่งที่มีศักยภาพในการเป็นกรณีศึกษาเรื่องการบริหารจัดการชุมชนท่องเที่ยวคือ 1. หมู่บ้านหัตถกรรมผ้าขึ้นตินจก อ.แม่แจ่ม, 2. หมู่บ้านไถลื้อบ้านลวงเหนือ (บ้านใบบุญ), 3. หมู่บ้านไถลื้อบ้านลวงใต้ อ.ดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ โดยชุมชนท่องเที่ยวทั้ง 10 แห่งจะเป็นชุมชนที่เป็นตัวแทนที่ถูกศึกษาแนวปฏิบัติที่ดี (Best Practice)

การศึกษาและสังเคราะห์แนวปฏิบัติที่ดีของชุมชนกรณีศึกษาทั้งหมด สามารถสรุปได้เป็น “กุญแจ” สำคัญ ซึ่งทั้งตัวชุมชนเอง และหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องสามารถนำไปต่อยอดเป็นแนวคิดหลักในการพัฒนานโยบาย โครงการ หรือกิจกรรม เพื่อการพัฒนาชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมต่อไป “กุญแจ” สำคัญ และแนวทางการพัฒนากุญแจดังกล่าวมีดังนี้ กุญแจที่ 1.การริเริ่มพัฒนาการท่องเที่ยว การพัฒนาทรัพยากรท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และการบริหารจัดการการท่องเที่ยว ภายใต้การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในชุมชน สามารถใช้กระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community Based Tourism) เป็นการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยกระตุ้น และเสริมพลังความเข้มแข็งของชุมชน (Empowerment) กุญแจที่ 2.การสร้างความเข้าใจ และความต้องการร่วมกันในการดำรงรักษามรดกทางวัฒนธรรมของชุมชน สามารถใช้กระบวนการพัฒนาการพัฒนาชุมชน และการอนุรักษ์วัฒนธรรม (Community Development and Cultural Conservation) และกุญแจที่ 3.การพัฒนาให้เกิดเครือข่ายความร่วมมือกับภาคส่วนต่างๆ เพื่อสนับสนุนการพัฒนาการท่องเที่ยวด้านต่างๆ อาทิ การบริการ การพัฒนาสินค้า การวางแผนธุรกิจฯ สามารถใช้กระบวนการพัฒนาความร่วมมือ และการมีส่วนร่วม (Cooperation & Participation Development)

สำหรับการนำแนวทางการพัฒนาดังกล่าวไปใช้ชุมชนจะต้องทำการประเมินศักยภาพและความพร้อมในการรองรับการท่องเที่ยวของตนควบคู่ไปด้วย โดยอาศัยแนวคิดการพัฒนาผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยว ซึ่งจะช่วยให้ชุมชนสามารถยกระดับขั้นการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนตนเอง และวางแผนการพัฒนางานองค์ประกอบด้านการท่องเที่ยวต่างๆที่เหมาะสมกับบริบท ผลกระทบ และแนวโน้มที่จะเกิดขึ้นกับชุมชนในอนาคต

1.6 ผลสำเร็จและความคุ้มค่าของการวิจัย

ผลการประเมินศักยภาพ และการถอดองค์ความรู้แนวปฏิบัติที่ดีในการรองรับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่ภาคเหนือตอนบน ซึ่งในรายงานได้ระบุรายละเอียดของประเด็น และการพัฒนาองค์ประกอบต่างๆไว้ ซึ่งเกี่ยวข้องกับบทบาทของทั้งชุมชนท่องเที่ยว องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานภาควิชาการ ผู้ประกอบการ ทำให้ชุมชนท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมสามารถนำแนวคิด แนวทาง และตัวอย่างการดำเนินงานที่เป็นรูปธรรมไปใช้ประโยชน์ในการวางแผนพัฒนาชุมชนท่องเที่ยว และดูแลรักษามรดกทางวัฒนธรรมของตนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งจะส่งผลดีต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การสร้างรายได้แก่ชุมชน การพัฒนาองค์ประกอบของชุมชนท่องเที่ยวโดยรวม และเป็นการดูแล รักษา และสร้างมูลค่าเพิ่มจากการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมล้านนา อย่างสมเกียรติ รู้เท่าทัน และยั่งยืน

นอกจากแนวทางการพัฒนาซึ่งชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสามารถนำไปปรับใช้ กฎแฉสำคัญในการพัฒนา การประเมินระดับขั้นการพัฒนา และแนวทางพัฒนา หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง และผู้ประกอบการธุรกิจสามารถนำองค์ความรู้ดังกล่าวไปปรับใช้เพื่อให้สอดคล้องกับการพัฒนาที่ตรงตามบริบทและความต้องการของชุมชน ซึ่งจะส่งผลดีต่อการสนับสนุนต่อยอดงานท่องเที่ยวชุมชนที่ชุมชนเป็นผู้ริเริ่มไว้ และผลดีต่อการพัฒนาเศรษฐกิจทั้งในระดับท้องถิ่น ระดับจังหวัด ระดับภาค ระดับประเทศ และกลุ่มประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

1.7 การนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

โครงการฯ ร่วมกับแผนงานวิจัยฯ ได้จัดประชุมเพื่อคืนข้อมูลให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ภาคธุรกิจ ผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยว วิสาหกิจชุมชน และชุมชนท่องเที่ยว ซึ่งเป็นผู้ใช้ประโยชน์จากผลการวิจัย เมื่อวันที่ 10 กรกฎาคม 2558 นอกจากนี้ ยังได้จัดพิมพ์เอกสาร “เส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ฯ” ซึ่งระบุตำแหน่งชุมชนท่องเที่ยวที่มีศักยภาพสูง (ชุมชนกรณีศึกษา) เผยแพร่แก่หน่วยงานและผู้ประกอบการท่องเที่ยวรวมถึงประชาชนทั่วไปด้วย

และภายหลัง ในวันที่ 13 กรกฎาคม 2558 เวลา 14:26:43 น. สถานีวิทยุโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 “รายการครอบครัวข่าว 3” ได้นำเสนอรายชื่อชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีศักยภาพสูงทั้ง 7 แห่ง และนำคลิปข่าวดังกล่าวโพสต์ลงในเว็บไซต์ของทางรายการ ที่ <http://goo.gl/dvtH7f>

บทคัดย่อ

การศึกษาเพื่อพัฒนาศักยภาพชุมชน ในการรองรับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

จากสภาพปัจจุบันที่การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมกำลังได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ และได้รับความนิยมเพิ่มมากขึ้นจากนักท่องเที่ยว ชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจึงเป็นหนึ่งในทรัพยากรสำคัญที่ต้องได้รับการพัฒนาอย่างเร่งด่วนเพื่อการรองรับการเติบโตดังกล่าว โครงการการศึกษาเพื่อพัฒนาศักยภาพชุมชนในการรองรับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จึงได้ทำการสำรวจ ประเมินศักยภาพ และศึกษาชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีแนวปฏิบัติที่ดีในภาคเหนือตอนบน จากตัวอย่างชุมชนท่องเที่ยวที่มีศักยภาพสูงจำนวน 10 แห่ง พบว่า ชุมชนท่องเที่ยวฯ แนวปฏิบัติที่ดีจะประกอบด้วย 6 องค์ประกอบสำคัญในการดำเนินการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนในเรื่อง 1) การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในชุมชน ตั้งแต่การริเริ่มพัฒนาการท่องเที่ยว การพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และการบริหารจัดการการท่องเที่ยว 2) การมีความเข้าใจ และความต้องการร่วมกันในการดำรงรักษามรดกทางวัฒนธรรมของชุมชน 3) การมีศักยภาพในการสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับภาคส่วนต่างๆ เพื่อสนับสนุนการพัฒนาการท่องเที่ยวด้านต่างๆ สำหรับแนวทางการพัฒนาศักยภาพชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในภาคเหนือซึ่งมีระดับการพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยวที่แตกต่างกัน ชุมชนจะต้องสังเกต และศึกษาความเปลี่ยนแปลงด้านการท่องเที่ยวในพื้นที่ของตนเอง เพื่อทำความเข้าใจ ระดับการพัฒนาของชุมชนตนเอง และดำเนินงานพัฒนามนวิสัยดังกล่าว โดยใช้แนวทางการพัฒนาฐานรากชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ประกอบไปด้วยการพัฒนา 3 องค์ประกอบสำคัญ (3Cs) 1.การพัฒนาให้เกิดการท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community Based Tourism) เป็นการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยกระตุ้น และเสริมพลัง(Empowerment) ให้กับชุมชน 2.การพัฒนาชุมชน และการอนุรักษ์วัฒนธรรม (Community Development and Cultural Conservation) เป็นการพัฒนาชุมชน และการพัฒนาเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรทางวัฒนธรรมของชุมชน 3.การพัฒนาความร่วมมือ และการมีส่วนร่วม (Cooperation & Participation Development) คือการพัฒนาความร่วมมือและการมีส่วนร่วมทั้งระหว่างคนในชุมชน และเครือข่ายการทำงานด้านการท่องเที่ยวทั้งในและนอกพื้นที่

Abstract

Potential Development of Community to Support Cultural Tourism

Regarding to a recently remarkable growth of cultural tourism in Thailand, community tourism sites contain cultural tourism resources are mainly focused along with a new tourism policies and increased number of tourist. These cultural tourism sites, then, require urgent development programs which can support their unique resources and complex context. This project, so on, aimed to survey, study and crystalize the community's potentialities on cultural management via 10 high potential communities whom represented for all cultural tourism-community sites in 7 Northern provinces. The key concepts of best practices cases are 1) the participation from all stakeholders; that should be applied to every process, 2) the understanding and passion on conserve their cultural heritage, 3) community's potential on networking. The guideline for community's potential development is, the first step, the community has to study and observe a tourism phenomenon in her site and identify her development status. The community, then, can follow the 3C developments; Community, Conservation, and Cooperation, along with concern on their context. The 3C is 1) Development on community based tourism and community empowerment 2) Development on community development and conservation, and the last, 3) Cooperation & Participation Development.

สารบัญ

เรื่อง		หน้า
บทสรุปผู้บริหาร		ก
บทคัดย่อ		ข
Abstract		ช
บทที่ 1	บทนำ	1-1
	1.1 ความสำคัญและที่มาของปัญหา	1-1
	1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย	1-3
	1.3 ขอบเขตของการวิจัย	1-3
	1.4 กรอบแนวคิดการวิจัย	1-4
	1.5 สมมุติฐานงานวิจัย	1-5
	1.6 วิธีการดำเนินการวิจัย	1-6
	1.7 แผนการดำเนินงานตลอดโครงการวิจัย	1-6
	1.8 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	1-7
	1.9 นิยามศัพท์	1-7
บทที่ 2	ทบทวนวรรณกรรม	2-1
	2.1 นิยาม และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	2-1
	2.2 การประเมินศักยภาพและความพร้อมของชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมด้วยตัวชี้วัดด้านการท่องเที่ยว	2-31
	2.3 ขั้นตอนการดำเนินการคัดกรองและประเมินชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมด้วยตัวชี้วัด	2-37
บทที่ 3	ระเบียบวิธีวิจัย	3-1
	3.1 วิธีการรวบรวมข้อมูลและการสำรวจ	3-1
	3.2 การประเมินศักยภาพและความพร้อมชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม	3-2
	3.3 การวิเคราะห์และการพัฒนาแนวทาง	3-7
บทที่ 4	ผลการศึกษาวิจัย	4-1
	4.1 ผลลัพธ์การประเมินชุมชนท่องเที่ยว(และรายชื่อชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม)	4-1

สารบัญ(ต่อ)

เรื่อง		หน้า
	4.2 ข้อมูลเบื้องต้นชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีแนวปฏิบัติที่ดี	4-6
บทที่ 5	สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ	5-1
	5.1 ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม	5-3
	5.2 แนวปฏิบัติที่ดีของชุมชนท่องเที่ยวกรณีศึกษา และวงจรชีวิตผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยว	5-21
	5.3 แนวทางการพัฒนาฐานรากชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม	5-57
	5.4 บทบาทของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในแนวทางการพัฒนาฐานรากชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม	5-58
	5.5 แนวทางการพัฒนาชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในแต่ละระดับวงจรชีวิตผลิตภัณฑ์เพื่อการท่องเที่ยว	5-60
บรรณานุกรม		บรรณานุกรม - 1
ภาคผนวก ก	แผนที่ตำแหน่งชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเส้นทางอารยธรรมล้านนาภาคเหนือตอนบน แยกรายจังหวัด	ภาคผนวก ก - 1
ภาคผนวก ข	ทำเนียบชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเส้นทางอารยธรรมล้านนาภาคเหนือตอนบน แยกรายจังหวัด	ภาคผนวก ข - 1

สารบัญตาราง

ตารางที่ ย่อย 2	หน้า
1-1	แผนการดำเนินงานตลอดโครงการวิจัย 1-6
2-1	องค์ประกอบสำคัญของการท่องเที่ยวโดยชุมชน 2-7
2-2	แสดงผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทางการท่องเที่ยว รายงานการศึกษา 2-19
2-3	ตัวชี้วัดองค์ประกอบชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม 2-39
2-4	ตัวชี้วัดศักยภาพและความพร้อมในการมีแนวทางปฏิบัติที่ดี (ตัวชี้วัดกลุ่ม 2) 2-39
2-5	ตัวชี้วัดศักยภาพและความพร้อมในการมีแนวทางปฏิบัติที่ดี (ตัวชี้วัดกลุ่ม 3) 2-41
3-1	รายละเอียดการให้ค่าคะแนนภายในตัวชี้วัดที่ 7 3-5
3-2	รายละเอียดการให้ค่าคะแนนภายในตัวชี้วัดที่ 8 3-6
4-1	รายชื่อชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีศักยภาพสูงในจังหวัดเชียงใหม่ 4-1
4-2	รายชื่อชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีศักยภาพสูงในจังหวัดเชียงราย 4-2
4-3	รายชื่อชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีศักยภาพสูงในจังหวัดลำพูน 4-2
4-4	รายชื่อชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีศักยภาพสูงในจังหวัดลำปาง 4-3
4-5	รายชื่อชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีศักยภาพสูงในจังหวัดแพร่ 4-3
4-6	รายชื่อชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีศักยภาพสูงในจังหวัดพะเยา 4-4
4-7	รายชื่อชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีศักยภาพสูงในจังหวัดน่าน 4-4
5.1	สรุปแนวปฏิบัติที่ดี (Best Practice) และผู้มีบทบาทในการบริการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีศักยภาพสูง 7 แห่ง และชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่น่าสนใจ 5-43
5.2	สรุปชั้นระดับวงจรชีวิตการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนท่องเที่ยว กรณีศึกษา 10 แห่ง 5-55
5.3	ตารางแสดงปัจจัยด้านอุปทาน และอุปสงค์ในการท่องเที่ยวที่ต้องได้รับการพัฒนา 5-59

สารบัญรูป

รูปที่ ย่อย 2		หน้า
1-1	กรอบแนวความคิดของแผนงานวิจัย	1-5
2-1	ผังแนวความคิดถอดองค์ความรู้แนวปฏิบัติที่ดี (Best Practice) ของการบริหารจัดการชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม	2-1
2-2	ผังแนวคิดตัวชี้วัดเพื่อการประเมินศักยภาพและความพร้อมสำหรับชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีแนวทางปฏิบัติที่ดี (Best Practice)	2-31
2-3	แผนการดำเนินงานการประเมินและคัดกรองชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม	2-38
2-4	การถอดบทเรียนและการวิเคราะห์ศักยภาพชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีแนวทางปฏิบัติที่ดี	2-40
3-1	แผนผังขั้นตอนการดำเนินงานประเมินชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเพื่อคัดเลือกชุมชนท่องเที่ยวที่มีแนวปฏิบัติที่ดี	3-4
4-1	วัดศรีสุพรรณ	4-6
4-2	กิจกรรมการตอกเครื่องเงิน ภายในวัดศรีสุพรรณ	4-9
4-3	อุโบสถเงิน วัดศรีสุพรรณ	4-11
4-4	พระวิหารวัดศรีสุพรรณ	4-11
4-5	เจดีย์วัดศรีสุพรรณ	4-12
4-6	ร้านค้าในย่านศูนย์หัตถกรรมไม้แกะสลักบ้านถวาย หัตถกรรมบ้านถวาย	4-12
4-7	ถนนคนเดิน-ถนนสายวัฒนธรรมภูมิปัญญาบ้านถวาย	4-16
4-8	ภาพทางเข้าด้านหน้าศูนย์วัฒนธรรมเฉลิมราช	4-17
4-9	บ้านดินภายในจันทน์จ้าวเลควิล รีสอร์ท	4-19
4-10	วัดอุโบสถที่จัดแสดงในศูนย์วัฒนธรรมเฉลิมราช	4-21
4-11	วิหารพระเจ้าพันองค์ วัดปงสนุก จ.ลำปาง	4-21
4-12	หัตถกรรมภายในพิพิธภัณฑ์หัตถกรรมวัดปงสนุก	4-23
4-13	ตัวอย่างแผ่นพับแสดงจุดการท่องเที่ยวสำคัญ ในเขตวัดและชุมชนปงสนุก	4-26
4-14	กลุ่มร้านขายผ้าหม้อห้อม ริมถนน ในเขตบ้านทุ่งไธ้ง จ.แพร่	4-26
4-15	กลุ่มผ้าหม้อห้อมย้อมสีธรรมชาติทุ่งเจริญ	4-28
4-16	ประเพณี “กำฟ้า” บ้านทุ่งไธ้ง จ.แพร่	4-29
4-17	บรรยากาศด้านหน้ากาดกองเก่า จ.แพร่	4-30
4-18	ภาพแผนผังการจัดงานกาดกองเก่า	4-31

สารบัญรูป(ต่อ)

รูปที่ ย่อย 2		หน้า
4-19	บ้านวงศ์บุรี	4-33
4-20	บรรยากาศถนนคนเดินหัวเวียงใต้	4-33
4-21	ภาพการปรับปรุงสภาพแวดล้อมในซอย 5 (ซอยกาดกองน้อย)	4-36
4-22	วัดหัวเวียงใต้	4-37
4-23	งานประเพณีจุลกฐิน อ.แม่แจ่ม	4-38
4-24	ลวดลายผ้าขึ้นตีนจกแม่แจ่ม	4-40
4-25	ศูนย์การเรียนรู้ภูมิปัญญาไทยลื้อบ้านใบบุญ	4-41
4-26	กิจกรรมในศูนย์การเรียนรู้ภูมิปัญญาไตลื้อบ้านใบบุญ	4-43
4-27	ป้ายประชาสัมพันธ์งานสืบสานตำนานไทลื้อ ประจำปี 2557	4-44
4-28	ศูนย์การเรียนรู้วัฒนธรรมไทลื้อบ้านหลวงใต้	4-45
5-1	แผนผังวงจรชีวิตผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวของ บัทเลอร์(R.W.Butler)	5-20
5-2	แผนผังแสดงระดับวงจรชีวิตการพัฒนาผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวของ ชุมชน กรณีศึกษา 10 แห่ง	5-56
5-3	แนวคิดการพัฒนาชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม	5-73
5-4	สรุปแนวทางการพัฒนาศักยภาพชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบนพื้นที่ อารยธรรมล้านนา	5-74

สารบัญแผนที่

แผนที่ ย่อย 2	หน้า
4-1	แผนที่ชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีศักยภาพสูงใน 7 จังหวัดภาคเหนือตอนบน
	4-5

บทที่ 1 บทนำ

1.1 ความสำคัญ และที่มาของปัญหา

การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่สร้างรายได้ให้กับประเทศไทยในลำดับต้นๆ โดยปี พ.ศ. 2557 ประเทศไทยมีนักท่องเที่ยวต่างชาติเดินทางเข้ามาท่องเที่ยว 24.8 ล้านคน มีรายได้จากนักท่องเที่ยวต่างชาติ 1,172,798.17 ล้านบาท (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2557) และมีในปี 2556 นักท่องเที่ยวชาวไทย 127.52 ล้านคน สร้างรายได้จากการท่องเที่ยวในประเทศราว 634,000 ล้านบาท (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2556) และรัฐบาลตั้งเป้าหมายว่าจะสร้างรายได้จากการท่องเที่ยวโดยรวมทั้งจากนักท่องเที่ยวต่างชาติ และนักท่องเที่ยวภายในประเทศราว 2 ล้านล้านบาทในปี พ.ศ. 2558

ปัจจุบัน การแข่งขันทางการตลาดในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวมีความรุนแรงมากขึ้น เพื่อที่จะรักษาส่วนแบ่งทางการตลาดในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ประเทศต่างๆ จึงต้องพัฒนากลยุทธ์การส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยใช้มรดกทางวัฒนธรรมซึ่งเป็นอัตลักษณ์ของชุมชนและประเทศมาเป็นสินค้าหลักทางการท่องเที่ยว ดังนั้น การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ต้องอาศัยฐานภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะสถาปัตยกรรม วัฒนธรรมประเพณี วิถีชีวิต รวมถึงมรดกทางวัฒนธรรมพื้นบ้าน จึงได้รับการส่งเสริมและพัฒนาจนเกิดเป็นกระแสการท่องเที่ยวที่เป็นที่นิยมทั่วโลก

สำหรับประเทศไทยซึ่งมีทรัพยากรการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม (Cultural Resources) มากเป็นอันดับ 3 ของภูมิภาคเอเชีย (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2552: 8) ดังนั้น ประเทศไทยจึงมีความได้เปรียบในการจัดการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งพื้นที่ภาคเหนือตอนบนหรือเขตอารยธรรมล้านนา ซึ่งมีประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานที่ต่อเนื่องยาวนานกว่า 1,300 ปี มีเอกลักษณ์ที่โดดเด่นทั้งด้านสถาปัตยกรรม วัฒนธรรม ประเพณี ภาษา อาหาร วิถีชีวิต ธรรมชาติที่งดงาม ความหลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์ ชุมชนจำนวนมากมายังคงดำรงรักษาวิถีชีวิตล้านนาดั้งเดิมเปรียบเสมือนพิพิธภัณฑ์ที่มีชีวิตที่กระจายอยู่ทั่วไป ดังนั้น นโยบายการท่องเที่ยวของกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาและแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติพ.ศ. 2555-2559 จึงกำหนดให้ส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวในเส้นทางท่องเที่ยวอารยธรรมล้านนาขณะที่แผนยุทธศาสตร์ด้านการท่องเที่ยวของกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบนได้กำหนดกลุ่มเส้นทางท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม เป็น 3 กลุ่มเส้นทางคือ

- กลุ่มเส้นทาง Lan Na Heritage ซึ่งเป็นเส้นทางท่องเที่ยวเพื่อเรียนรู้เกี่ยวกับมรดกล้านนา เช่น สถาปัตยกรรม โบราณสถาน ศิลปวัฒนธรรม ศิลปะพื้นบ้านฯ
- กลุ่มเส้นทาง Lan Na Wellness ซึ่งเป็นเส้นทางท่องเที่ยวเพื่อเรียนรู้ภูมิปัญญาด้านการดูแลสุขภาพสไตล์ล้านนาเช่นการทำสมาธิสมุนไพรอาหารพื้นบ้านฯ
- กลุ่มเส้นทาง Lan Na Organic Food ซึ่งเป็นเส้นทางท่องเที่ยวเพื่อเรียนรู้เกี่ยวกับแหล่งผลิตและกระบวนการผลิตอาหารสุขภาพ Organic Food

ด้านทิศทางการพัฒนาการท่องเที่ยวของไทยในอนาคตซึ่งสะท้อนให้เห็นได้จากยุทธศาสตร์การพัฒนาด้านการท่องเที่ยวของประเทศ ตั้งแต่ระดับนโยบายของรัฐบาล แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559) นโยบายของกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ด้านการท่องเที่ยว และแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติพ.ศ. 2555-2559 รวมถึงนโยบายและยุทธศาสตร์การวิจัยของชาติฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2555-2559) พบว่า ยุทธศาสตร์การพัฒนาด้านการท่องเที่ยวทุกระดับล้วนให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ซึ่งสอดคล้องกับกระแสการท่องเที่ยวใหม่ที่กำลังเป็นที่นิยมในปัจจุบัน คือ การท่องเที่ยวแบบไร้ความเร่งรีบ (Slow Tourism) เพื่อที่จะได้เสพสุนทรียศาสตร์จากการเดินทางได้เกิดการเรียนรู้ ได้สัมผัสใกล้ชิดและซึมซับดื่มด่ำความงดงามและมีคุณค่าของเรื่องราวและสิ่งที่มีอยู่ในแหล่งท่องเที่ยว เช่น วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ ประเพณี วิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของผู้คน ศิลปะ ภูมิปัญญา ดังนั้น การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจึงเป็นการท่องเที่ยวที่สามารถตอบสนองความต้องการของตลาดการท่องเที่ยว และสามารถยกระดับรายได้ของประชาชนในระดับรากหญ้าได้โดยตรง และในภาพการณ์ท่องเที่ยวในปัจจุบัน มีหลายชุมชนในแหล่งท่องเที่ยวเริ่มมีการขยับตัวในการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จนประสบความสำเร็จเป็นที่รู้จักทั้งในและต่างประเทศ ถือได้ว่าเป็นแบบอย่างและแนวปฏิบัติที่ดี (Best Practice) ที่มีความน่าสนใจในการศึกษา และมีความสำคัญในฐานะจักรกล หรือฟันเฟืองการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจากทั้งในระดับพื้นที่ขนาดเล็ก ระดับจังหวัด ภูมิภาคและประเทศ ซึ่งชุมชนดังกล่าวโดยเนื้อแท้แล้ว คือตัวแทนกลุ่มผู้จัดการท่องเที่ยวที่เล็กสุดด้านการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และเป็นกลุ่มคนสำคัญด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในฐานะผู้ผลิต ใช้สอย ผูกผัน เข้าใจอย่างลึกซึ้ง และมีหน้าโดยตรงที่จะต้องรักษาวัฒนธรรมอันเป็นต้นทุนของการท่องเที่ยว และมีอยู่ในบทบาทที่เหมาะสมในการดูแลจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้เกิดขึ้นเพื่อประโยชน์ของชุมชน พร้อมไปกับการคงรักษาไว้ซึ่งต้นทุนทางวัฒนธรรมอันเป็นมรดกของชุมชนตนเอง การพัฒนาศักยภาพ และหนุนเสริมพลังในการบริหารจัดการ การดูแลรักษาต้นทุนการท่องเที่ยวโดยชุมชน จึงเป็นเรื่องสำคัญที่ควรหยิบยกขึ้นมาทำการวิจัยเพื่อค้นหาคำตอบ และผลิตแนวทางการพัฒนาศักยภาพที่สามารถนำมาปรับใช้กับชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีอยู่จำนวนมาก ซึ่งชุมชนเหล่านี้ยังคงต้องการที่จะพัฒนาศักยภาพในการบริหารจัดการท่องเที่ยวของตนเอง การผลิตแนวทางการพัฒนาศักยภาพชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจึงอาศัยการศึกษาจากตัวอย่างชุมชนและแหล่งท่องเที่ยวที่มีแนวปฏิบัติที่ดีในประเทศไทยเป็นหลัก เพราะชุมชนเหล่านี้ต่างมีคุณลักษณะ และบริบทไม่ต่างจากชุมชนท่องเที่ยวจำนวนมาก เพียงแต่มีทำงานด้านการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง จนสามารถถอดประสบการณ์การบริหารจัดการมาต่อยอดเป็นแนวคิดการพัฒนาศักยภาพของชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมต่อไป พร้อมไปกับการพิจารณาความเป็นไปของกลุ่มชุมชนท่องเที่ยวในประเทศเพื่อนบ้านที่มีเส้นทางเชื่อมโยงกับประเทศไทย และถือว่าเป็นคู่แข่งสำคัญในวงการธุรกิจท่องเที่ยว ดังนั้น การศึกษาและวิเคราะห์ศักยภาพของชุมชนในการรองรับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ผ่านการศึกษา วิเคราะห์ และสังเคราะห์แนวปฏิบัติ (Best Practice) เพื่อนำไปสู่การเสนอแนวทางการพัฒนาศักยภาพชุมชนท่องเที่ยวจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาการบริหารจัดการและการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของประเทศไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงเวลาที่ประเทศไทยกำลังก้าวเข้าสู่ประชาคมอาเซียนรวมถึงเป็นผลดียิ่ง

ต่อการสร้างความตระหนักถึงคุณค่าของมรดกทางวัฒนธรรมและการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ พื้นฟูมรดกทางวัฒนธรรมให้ดำรงอยู่อย่างมั่นคงและยั่งยืน

สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จึงเห็นความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องการศึกษาและวิเคราะห์ศักยภาพของชุมชนในการรองรับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เพื่อการพัฒนาชุมชนท่องเที่ยวให้ทั้งมีคุณค่าและมูลค่าทางวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน และเพื่อเชื่อมโยงการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมกับประเทศเพื่อนบ้าน ทั้งยังจะเป็นการตอบสนองการขับเคลื่อนเศรษฐกิจตามแนวทางของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 (พ.ศ.2555-2559) ยุทธศาสตร์การวิจัยของชาติฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2555-2559) และแผนยุทธศาสตร์การวิจัยการท่องเที่ยวแห่งชาติ (พ.ศ. 2555-2559) นอกจากนี้ ยังเป็นการต่อยอดองค์ความรู้เรื่องการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในแหล่งท่องเที่ยวซึ่งเป็นงานวิจัยที่ผู้วิจัยดำเนินงานในปี 2555 โดยประเด็นหลักในการศึกษาที่จะนำมาพัฒนาต่อยอดในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ด้วย คือสังเคราะห์ตัวความรู้ ความเข้าใจในแนวทางปฏิบัติที่ดี (Best Practice) ของชุมชนท่องเที่ยวที่ประสบความสำเร็จ เพื่อให้ได้มาซึ่งแนวทางการพัฒนาศักยภาพชุมชนที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้จริงในการพัฒนาและบริหารจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวในชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพและสามารถรักษาคุณค่าทรัพยากรที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมได้อย่างมั่นคง

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.2.1 ศึกษาและวิเคราะห์แนวปฏิบัติที่ดี (Best Practice) ของชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในประเทศไทย และประเทศเพื่อนบ้าน

1.2.2 ถอดบทเรียน และสังเคราะห์แนวปฏิบัติที่ดี (Best Practice) ของชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

1.2.3 เสนอแนวทางการพัฒนาศักยภาพของชุมชนเพื่อรองรับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

1.3 ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตด้านพื้นที่

ชุมชนท่องเที่ยวถูกคัดเลือกจากรายชื่อแหล่งท่องเที่ยวที่ได้รับจากแผนงานโครงการวิจัยฯ ซึ่งเป็นฐานข้อมูลแหล่งและชุมชนท่องเที่ยวในเส้นทางอารยธรรมล้านนา แล้วจึงดำเนินศึกษาขั้นต้นกับกลุ่มตัวอย่างชุมชนท่องเที่ยวโดยใช้เกณฑ์การประเมินศักยภาพชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ก่อนดำเนินการศึกษาเชิงลึกถึงแนวปฏิบัติที่ดีของชุมชนท่องเที่ยวต้นแบบ และชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในประเทศเพื่อนบ้าน เพื่อสังเคราะห์ให้ได้แนวทางปฏิบัติที่ดีที่สามารถนำมาใช้กับชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่กระจายตัวอยู่ในเขตพื้นที่วัฒนธรรมล้านนา ในเขตภาคเหนือตอนบน และจังหวัดที่อยู่ในขอบข่ายพื้นที่ที่ปรากฏวัฒนธรรมล้านนาในการจัดการท่องเที่ยว

1. ผลประโยชน์ร่วมกัน
2. ความรับผิดชอบต่อสังคม (Cooperative Social Responsibility: CSR)
3. รักษาสิ่งแวดล้อม
4. มีกิจกรรมที่ยั่งยืน

5. Concept Green: No Foam, Nature Activity, Prolong Life, Meditation, Exciting, Calm (สงบ ไม่มีเครื่องเสียง)

ขอบเขตด้านเนื้อหา

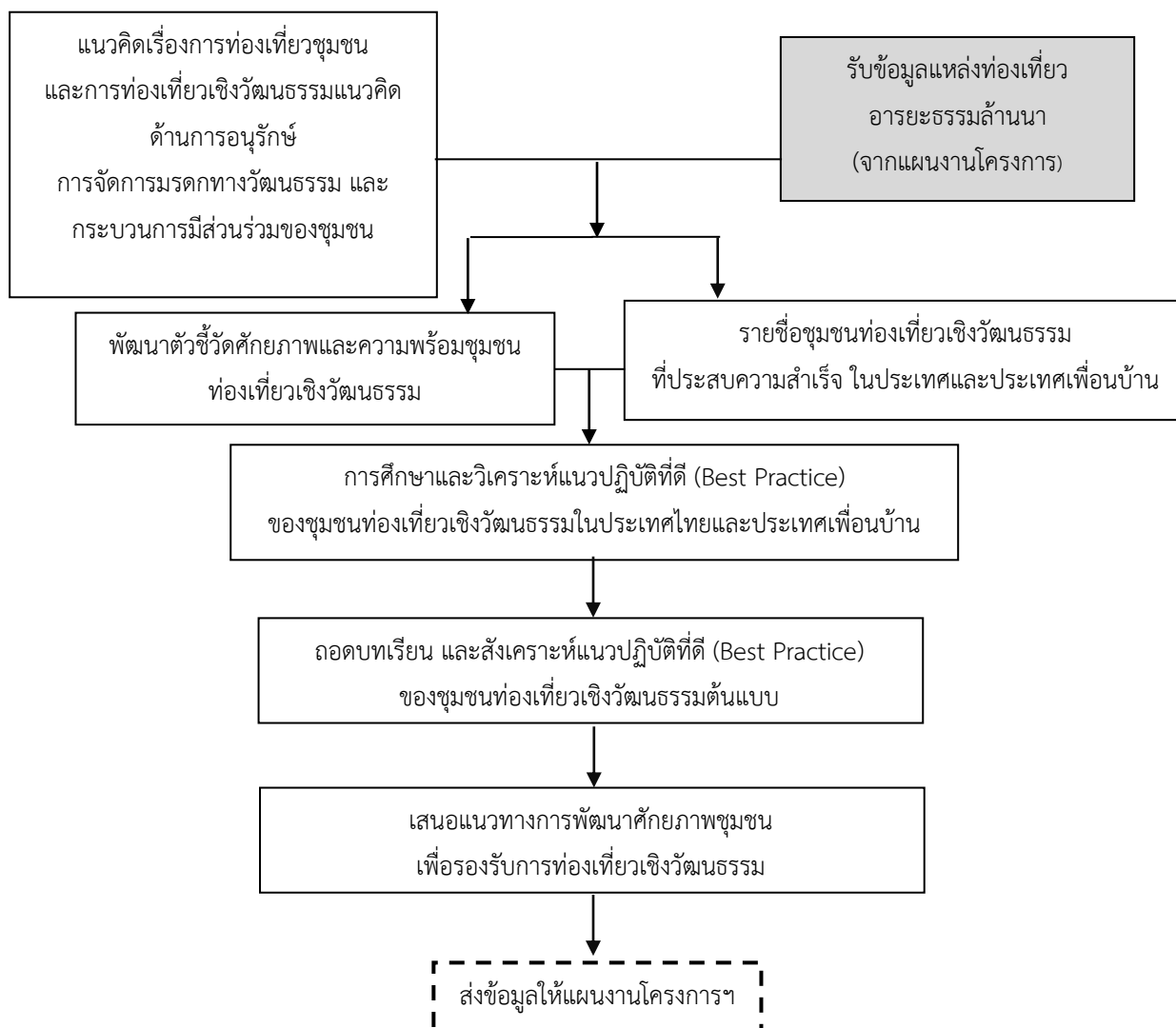
การศึกษาเพื่อพัฒนาศักยภาพชุมชนในการรองรับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นการมุ่งศึกษาและวิเคราะห์แนวปฏิบัติที่ดี (Best Practice) ของชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในประเทศไทย และประเทศเพื่อนบ้านเพื่อถอดบทเรียน และนำมาสังเคราะห์ ประมวลเป็นเสนอแนวทางการพัฒนาศักยภาพของชุมชนเพื่อรองรับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในกระบวนการดำเนินการวิจัยได้มุ่งดำเนินการสำรวจและคัดกรองชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่กำลังดำเนินการจัดการท่องเที่ยวอยู่ในปัจจุบัน เพื่อค้นหาแนวปฏิบัติที่ดี โดยการนำเกณฑ์การประเมินศักยภาพชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมาใช้ โดยพิจารณาตัวชี้วัด ที่เกี่ยวข้องกับประเด็นดังต่อไปนี้

1. ศักยภาพด้านการท่องเที่ยว และสิ่งบริการ
2. การท่องเที่ยวโดยชุมชนและการมีส่วนร่วม
3. การบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
4. นโยบายและแผนการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
5. ความยั่งยืนของคุณค่าวัฒนธรรมด้วยการท่องเที่ยว

จากการคัดกรอง ไปสู่การศึกษาเชิงลึกเพื่อถอดบทเรียนกลุ่มชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ที่ได้รับการพิจารณาแล้วว่าเป็นต้นแบบแนวปฏิบัติที่ดีตามตัวชี้วัด เพื่อสังเคราะห์สู่การพัฒนาแนวทางการพัฒนาศักยภาพชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมต่อไป อันจะเป็นองค์ความรู้ด้านการจัดการท่องเที่ยวสำหรับชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน หน่วยงานภาครัฐ เอกชน และผู้ประกอบการต่อไป

1.4 กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การศึกษาและวิเคราะห์ศักยภาพของชุมชนในการรองรับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม” ได้ใช้กรอบแนวคิดเพื่อเป็นแนวทางในการวิจัย ดังต่อไปนี้

รูปที่ ย่อย 2: 1-1 กรอบแนวความคิดของแผนงานวิจัย

1.5 สมมุติฐานงานวิจัย

1.5.1 ชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมต้องการแนวทางการพัฒนาศักยภาพ ที่สอดคล้องและช่วยพัฒนาการบริหารจัดการการท่องเที่ยวของตนให้ดีขึ้น

1.5.2 แนวปฏิบัติที่ดีของการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชนท่องเที่ยวต้นแบบสามารถนำมาประมวลและสังเคราะห์ เพื่อให้ชุมชนท่องเที่ยวอื่นๆนำไปใช้ในการพัฒนาการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับศักยภาพของตน

1.5.3 หน่วยงานภาครัฐและเอกชน และผู้ประกอบการการท่องเที่ยวมีอิทธิพลอย่างสูงต่อการกำหนดแนวทางพัฒนาการบริหารจัดการท่องเที่ยวของชุมชนท่องเที่ยววัฒนธรรม นโยบายและแผนการดำเนินงานของภาคส่วนดังกล่าวจึงควรได้รับการพิจารณา และเสนอแนะให้พัฒนาเพื่อสอดคล้องกับศักยภาพชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

1.6 วิธีการดำเนินการวิจัย

1.6.1 ทบทวนแนวคิดเอกสารวิชาการที่สนับสนุนการท่องเที่ยวชุมชน การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม แนวคิดการศึกษาและสังเคราะห์แนวปฏิบัติที่ดี (Best Practice)

1.6.2 รวบรวมและจัดทำรายชื่อชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีศักยภาพ และประสบความสำเร็จในการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในประเทศไทย และประเทศเพื่อนบ้าน

1.6.3 ศึกษา วิเคราะห์ และสังเคราะห์แนวปฏิบัติที่ดี (Best Practice) ของชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในประเทศไทย และประเทศเพื่อนบ้าน

1.6.4 เสนอแนวปฏิบัติที่ดี (Best Practice) ของการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมต่อแผนงานฯ เพื่อพัฒนาแนวทางการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

1.7 แผนการดำเนินงานตลอดโครงการวิจัย

ระยะเวลาทำการวิจัย 12 เดือน นับตั้งแต่วันลงนามในสัญญา

ตารางที่ ย่อย 2: 1-1 แผนการดำเนินงานตลอดโครงการวิจัย

แผนการดำเนินงาน	ระยะเวลาการดำเนินงาน(เดือน)											
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1) รวบรวมแนวคิดเรื่องการท่องเที่ยวชุมชน และการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม แนวคิดด้านการอนุรักษ์ การจัดการมรดกทางวัฒนธรรม และกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน												
2) พัฒนาตัวชี้วัดศักยภาพและความพร้อมชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม												
3) รวบรวมรายชื่อชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ประสบความสำเร็จ ในเส้นทางอารยธรรมล้านนา และประเทศเพื่อนบ้าน												
4) คัดเลือกชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ที่มีแนวปฏิบัติที่ดี (Best Practice)												
5) ศึกษา ถอดบทเรียน และสังเคราะห์ แนวปฏิบัติที่ดี (Best Practice) ของชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม												
6) สรุปแนวทางที่สำคัญ (Key Concepts) จากแหล่งท่องเที่ยวที่มีแนวปฏิบัติที่ดี (Best Practice) ในเส้นทางอารยธรรมล้านนาและประเทศเพื่อนบ้าน												

แผนการดำเนินงาน	ระยะเวลาการดำเนินงาน(เดือน)											
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
7) จัดทำรายงานแนวปฏิบัติที่ดี (Best Practice) ของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม นำเสนอต่อแผนงานโครงการ												
8) สนับสนุนแผนงานโครงการในการพัฒนาแนวทางการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม												

1.8 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 1.8.1 ได้เกณฑ์การประเมินศักยภาพชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่สามารถนำไปใช้ในการประเมินแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่อื่นๆ
- 1.8.2 ได้ข้อมูลแหล่งชุมชนท่องเที่ยวที่มีศักยภาพ เป็นข้อมูลที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการวางแผนการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเส้นทางอารยธรรมล้านนา
- 1.8.3 ได้แนวทางการพัฒนาชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเส้นทางอารยธรรมล้านนาที่ได้จากการถอดองค์ความรู้ด้านการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีแนวปฏิบัติที่ดี (Best Practice) ซึ่งเป็นองค์ความรู้ที่เกิดจากประสบการณ์จริง สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้
- 1.8.4 ได้องค์ความรู้ด้านการพัฒนาชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในหลากหลายมิติ
- 1.8.5 สามารถนำองค์ความรู้ด้านการพัฒนาชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมนำไปพัฒนาเป็นแนวทางการบริหารจัดการแหล่งและชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้ในอนาคต

1.9 นิยามศัพท์

1.9.1 แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม (Cultural Attraction) หมายถึงแหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณค่าทางศิลปะและขนบธรรมเนียมประเพณีที่บรรพบุรุษได้สร้างสมและถ่ายทอดเป็นมรดกสืบทอดกันมาแหล่งท่องเที่ยวประเภทนี้ประกอบด้วยงานประเพณีวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คนการแสดงศิลปวัฒนธรรมสินค้าพื้นเมืองการแต่งกายภาษาชนเผ่าเป็นต้นตัวอย่างของแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของประเทศไทยในประเภทนี้ได้แก่ตลาดน้ำดำเนินสะดวกงานแสดงของช่างจังหวัดสุรินทร์งานร่มบ่อสร้างประเพณีลอยกระทงประเพณีสงกรานต์ เป็นต้น

1.9.2 การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (Cultural Tourism) หมายถึงการท่องเที่ยวเพื่อชมสิ่ง que แสดงความเป็นวัฒนธรรมเช่นปราสาทพระราชวังวัดโบราณสถานโบราณวัตถุประเพณีวิถีการดำเนินชีวิตศิลปะทุกแขนงและสิ่งต่างๆที่แสดงถึงความเจริญรุ่งเรืองที่มีการพัฒนาให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมการดำเนินชีวิตของบุคคลในแต่ละยุคสมัยผู้ที่ท่องเที่ยวจะได้รับทราบประวัติความเป็นมา ความเชื่อมุมมองความคิดความศรัทธาความนิยมของบุคคลในอดีตที่ถ่ายทอดมาถึงคนรุ่นปัจจุบันผ่านสิ่งเหล่านี้

1.9.3 มาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม (Cultural Attraction Standard) หมายถึง แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่มีองค์ประกอบ 3 ประการคือ ศักยภาพในการดึงดูดใจด้านการท่องเที่ยว ศักยภาพในการรองรับด้านการท่องเที่ยว และการบริหารจัดการ ทั้งนี้ในแต่ละองค์ประกอบจะมีหลักเกณฑ์และดัชนีชี้วัดในการพิจารณา ศักยภาพ ศักยภาพ ศักยภาพ ประสิทธิภาพ และคุณภาพ เพื่อใช้ในการประเมินมาตรฐานของแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมนั้นด้วย

1.9.4 การถอดบทเรียนการดำเนินงาน คือ วิธีการหนึ่งของการจัดการความรู้ที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานภายหลังการดำเนินงานนั้นๆ เสร็จสิ้น โดยเป็นกระบวนการดึงเอาความรู้จากการทำงานออก ผ่านวิธีการต่างๆ เช่น การสัมภาษณ์เชิงลึก การจัดเวทีเสวนาแลกเปลี่ยนและสรุปบทเรียน เพื่อเป็นการสกัดตัวองค์ความรู้ที่มีอยู่ในตัวคน (Tacit Knowledge) ออกมาเป็นบทเรียน/ความรู้ที่ชัดเจน (Explicit Knowledge) ซึ่งผลที่ได้จะอยู่ในรูปแบบชุดความรู้ที่ได้รับการสังเคราะห์แล้ว และสามารถนำไปประยุกต์ หรือปรับใช้ เพื่อยกระดับ และเพิ่มศักยภาพในการดำเนินงานในครั้งต่อไปให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น

1.9.5 การประเมินศักยภาพและความพร้อมของชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม คือ กระบวนการตรวจวัดความสามารถในการรองรับ คุณภาพของทรัพยากรท่องเที่ยว และการให้บริการด้านการท่องเที่ยวของชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในกลุ่มตัวชี้วัด 8 ด้านศักยภาพ ได้แก่

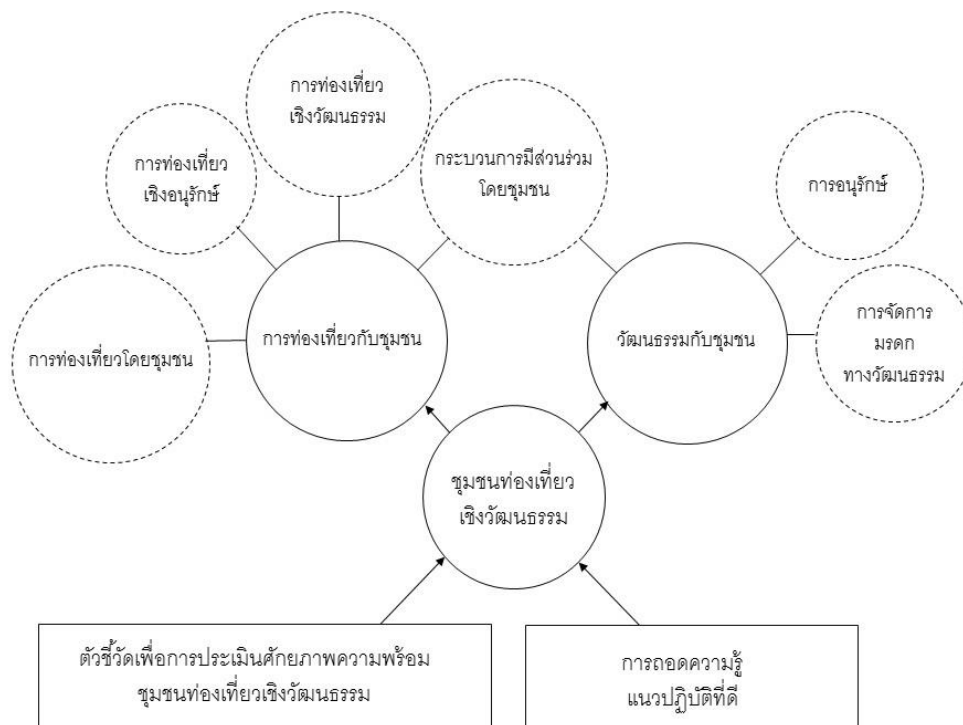
1. ศักยภาพด้านทรัพยากรท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
2. ศักยภาพการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในแหล่งท่องเที่ยว
3. ศักยภาพด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว
4. ศักยภาพด้านสิ่งบริการในรัศมี 5 กิโลเมตร รอบแหล่งท่องเที่ยว
5. ศักยภาพด้านการประชาสัมพันธ์ / การให้ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว
6. ศักยภาพด้านสิ่งบริการอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว
7. ศักยภาพของชุมชนด้านการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว
8. ศักยภาพด้านมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยว

โดยกระบวนการประเมิน ผู้ประเมินจะต้องกำหนดระดับศักยภาพในแต่ละด้านผ่านการให้คะแนนจากน้อยไปมาก ค่าการประเมินจะบ่งบอกถึงศักยภาพและความพร้อมของชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ซึ่งเป็นข้อมูลเชิงประจักษ์ที่จะเป็นประโยชน์ต่อการกำหนดการวางแผนพัฒนา ศักยภาพด้านการท่องเที่ยวต่อไป

บทที่ 2 ทบทวนวรรณกรรม

2.1 แนวคิด และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ได้นำแนวคิด และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยใน 2 ประเด็นสำคัญ ได้แก่ แนวคิดการท่องเที่ยวโดยชุมชน และแนวคิดการจัดการมรดกทางวัฒนธรรม ซึ่งทั้งสองแนวคิด จะถูกใช้เป็นฐานคิดในการดำเนินการท่องเที่ยวตั้งแต่ต้นธาร คือ การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน และการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ไปจนถึงการดูแล รักษา และสร้างที่ยั่งยืนให้กับ ทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม หรือมรดกทางวัฒนธรรมที่ถูกนำไปใช้ในฐานะทรัพยากรการท่องเที่ยว ซึ่งประเด็นทั้งสองสามารถอธิบายให้เห็นความเชื่อมโยงกันโดยผังความคิด ดังนี้

รูปที่ ย่อย 2: 2-1 ผังแนวคิดการถอดองค์ความรู้แนวปฏิบัติที่ดี (Best Practice) ของการบริหารจัดการชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

2.1.1 แนวคิดการท่องเที่ยว

ความหมายของ การท่องเที่ยว องค์การการท่องเที่ยวโลก (World Tourism Organization: W.T.O) ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวดังนี้ “Tourism comprises the activities of the person traveling to and staying in places outside their usual environment for not more than one consecutive year for leisure, business and other purpose.” จากการให้

ความหมายดังกล่าว ถอดความได้ว่า การท่องเที่ยวหมายถึงการเดินทางของบุคคลจากที่อยู่อาศัยปกติ ไปยังที่อื่นเป็นการชั่วคราว (ไม่มากกว่า 1 ปีติดต่อกัน) เดินทางด้วยความสมัครใจเพื่อการพักผ่อน หย่อนใจติดต่อธรรมชาติและวัตถุประสงค์ใด ๆ ก็ได้แต่ไม่ใช่เพื่อการประกอบอาชีพหรือหารายได้

สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยวได้ให้ความหมาย “การท่องเที่ยว” หมายถึงการเดินทางเพื่อผ่อนคลายความเครียดแสวงหาประสบการณ์แปลกใหม่โดยมีเงื่อนไขว่าการเดินทางนั้นเป็นการเดินทางเพียงชั่วคราวผู้เดินทางจะต้องไม่ถูกบังคับให้เดินทาง

จากการให้นิยามที่กล่าวมาข้างต้น ความหมายของ การท่องเที่ยว มีองค์ประกอบสำคัญอยู่ 4 ประการ คือ ต้องมีการเดินทางออกจากที่พักเดิม เป็นการหยุดพักชั่วคราวจากวิถีชีวิตและอาชีพที่ทำเป็นปกติ เป็นการเดินทางด้วยความสมัครใจ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ

2.1.2 แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

นิยามและการให้ความหมายของ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม มีอยู่หลากหลายครอบคลุมมิติทางสังคม และวัฒนธรรมในหลายระดับ การให้ความหมายที่น่าสนใจ และชัดเจน อาทิ แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมข้อมูลจากเว็บไซต์กระทรวงวัฒนธรรม (กระทรวงวัฒนธรรม, ระบบออนไลน์) ระบุว่า การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นการศึกษาหาความรู้ในพื้นที่หรือบริเวณที่มีคุณลักษณะที่สำคัญทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม มีการให้บริการหรือการจัดการเพื่อบอกเล่าเรื่องราวในการพัฒนาทางสังคมและมนุษย์ผ่านทางประวัติศาสตร์อันเป็นผลเกี่ยวเนื่องกับวัฒนธรรม มีการเผยแพร่องค์ความรู้และการสร้างการรับรู้ของคุณค่าของทรัพยากรการท่องเที่ยว นั้น อาทิ ด้านสถาปัตยกรรม หรือ ธรรมชาติ ที่แสดงออกให้เห็นถึงความสวยงามและประโยชน์ที่ได้รับจากธรรมชาติ สามารถสะท้อนให้เห็นถึงสภาพชีวิต ความเป็นอยู่ของคนในแต่ละยุคสมัยได้เป็นอย่างดี ไม่ว่าจะเป็นสภาพทางเศรษฐกิจ สังคม หรือขนบธรรมเนียมประเพณีแบ่งเป็น 4 ประเภท ด้วยกันคือ 1) มรดกโลก 2) อุทยานประวัติศาสตร์ 3) พิพิธภัณฑ์ และ 4) แหล่งท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้น

ในงานวิจัยถึงกลยุทธ์การแข่งขันด้านการท่องเที่ยวของไทยและ GMS ภายใต้การขยายตัวของตลาดท่องเที่ยวจีน โดยกรวรรณสังขกร ให้ความหมายการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไว้ว่า เป็นการท่องเที่ยวเพื่อชมวัฒนธรรมประเพณีต่างๆ (Cultural and Traditional Tourism) และการท่องเที่ยวชมวิถีชีวิตชนบท (Rural Tourism) โดยการเที่ยวชมวัฒนธรรมประเพณีต่างๆ มีวัตถุประสงค์เพื่อสัมผัสสถานที่ท่องเที่ยววัฒนธรรมที่สำคัญในท้องถิ่น เพื่อซึมซับสุนทรียภาพทางศิลปะ ความงดงามของสถานที่ พร้อมทั้งได้รับความรู้และเข้าใจสภาพสังคมและวัฒนธรรมของพื้นที่ที่ไปเยือน บนพื้นฐานการท่องเที่ยวอย่างมีจิตสำนึกที่ดี และรับผิดชอบต่อการรักษามรดกวัฒนธรรมของพื้นที่ไปด้วย กิจกรรมของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ยกตัวอย่างเช่น การเที่ยวชมประเพณีงานลอยกระทงของ จ. เชียงใหม่ การเที่ยวชมเทศกาลปีใหม่ของชนเผ่าต่างๆ ขณะที่การท่องเที่ยวชมวิถีชีวิตชนบทเป็นการเดินทางท่องเที่ยวในหมู่บ้าน ชนบทมีลักษณะ วิถีชีวิตและผลงานสร้างสรรค์ที่มีเอกลักษณ์ อัตลักษณ์โดดเด่นเพื่อความเพลิดเพลินความรู้สร้างสรรค์ภูมิปัญญาพื้นบ้านบนพื้นฐานของการมีจิตสำนึกในการรักษามรดกวัฒนธรรมทางท้องถิ่นและคุณค่าของสภาพแวดล้อม โดยประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมต่อการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ซึ่งกิจกรรมการท่องเที่ยวชมวิถีชีวิตชนบท เช่น การท่องเที่ยว

หมู่บ้านหัตถกรรมชุมชนแกะสลักบ้านถวายเป็น อ.หางดง จ.เชียงใหม่ การท่องเที่ยวพักกับชาวบ้านแบบโฮมสเตย์ หรือการท่องเที่ยวในชุมชนที่มีการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน เช่น การท่องเที่ยวเชิงนิเวศบ้านแม่กำปอง เป็นต้น (กรวรรณสังขกร,2551)

สถาบันการท่องเที่ยวชุมชน หน่วยงานภาคประชาสังคมที่ดำเนินงานด้านการส่งเสริมการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ให้ความหมายการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไว้ว่า เป็นการท่องเที่ยวเพื่อชมสิ่งที่แสดงความเป็นวัฒนธรรม เช่น ปราสาท พระราชวัง วัด โบราณสถาน โบราณวัตถุ ประเพณี วิถีการดำเนินชีวิต ศิลปะทุกแขนง และสิ่งต่างๆที่แสดงถึงความเจริญรุ่งเรืองที่มีการพัฒนาให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม การดำเนินชีวิตของบุคคลในแต่ละยุคสมัย ผู้ท่องเที่ยวจะได้รับทราบประวัติความเป็นมา ความเชื่อ มุมมองความคิด ความศรัทธา ความนิยมของบุคคลในอดีตที่ถ่ายทอดมาถึงคนรุ่นปัจจุบันผ่านสิ่งเหล่านี้ (สถาบันท่องเที่ยวโดยชุมชน,2554)

จากการศึกษาของ Bywater (1993) (อ้างโดย กาญจนา แสงล้อมสุวรรณ,ระบบออนไลน์) ได้แยกประเภทนักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมออกเป็น 3 ประเภท

- 1) นักท่องเที่ยวตามแรงกระตุ้นทางวัฒนธรรม (Culturally Motivated) หมายถึง ผู้ที่เดินทางท่องเที่ยวด้วยเหตุผลทางวัฒนธรรม นักท่องเที่ยวกลุ่มนี้มีความสนใจที่จะเรียนรู้ศึกษาวัฒนธรรมและมีพฤติกรรมที่จะพักอยู่ในแหล่งท่องเที่ยวเป็นระยะเวลานาน
- 2) นักท่องเที่ยวตามแรงบันดาลใจทางวัฒนธรรม (Culturally Inspired) หมายถึงผู้ที่ถูกดึงดูดใจด้วยศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นที่รู้จัก หรือได้รับการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อรูปภาพโดยนักท่องเที่ยวประเภทนี้จะใช้ระยะเวลาที่จะพักอยู่ในแหล่งท่องเที่ยวน้อยกว่าประเภทแรก แต่มีโอกาสที่จะเดินทางกลับมายังสถานที่ท่องเที่ยวอีกครั้งในอนาคต
- 3) นักท่องเที่ยวตามแรงดึงดูดทางวัฒนธรรม (Culturally Attracted) หมายถึง ผู้ที่มีความสนใจในกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้น โดยนักท่องเที่ยวประเภทนี้จะมีระยะเวลาในการท่องเที่ยวสั้น อาจจะเป็นในลักษณะเยี่ยมชมมากกว่าการพักอาศัย

ทั้งนี้ Smith(2003) ได้จัดประเภทและพฤติกรรมนักท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ดังนี้

- 1) นักท่องเที่ยวแหล่งมรดก (Heritage Tourist) ปราสาท พระราชวัง บ้านโบราณ แหล่งโบราณคดี อนุสาวรีย์
- 2) นักท่องเที่ยวศิลปะ (Arts Tourist) โรงละคร การแสดงคอนเสิร์ต เทศกาล งานประเพณี
- 3) นักท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Creative Tourist) ถ่ายภาพ วาดภาพ เครื่องปั้น ทำอาหาร หัตถกรรม
- 4) นักท่องเที่ยววัฒนธรรมเมือง (Urban Cultural Tourist) แหล่งประวัติศาสตร์ แหล่งอุตสาหกรรม
- 5) นักท่องเที่ยววัฒนธรรมชนบท(Rural Cultural Tourist) การท่องเที่ยวเชิงเกษตรชุมชน ฟาร์มพิพิธภัณฑ์ธรรมชาติ ภูมิทัศน์
- 6) นักท่องเที่ยววัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่น (Indigenous Cultural Tourist) ชาวเขา ทะเลทรายเดินป่า ศูนย์วัฒนธรรม ศิลปะและหัตถกรรม

7) นักท่องเที่ยววัฒนธรรมทันสมัย (Popular Cultural Tourist) สนุกสนานเพลิดเพลินกับการแสดงคอนเสิร์ตงานแข่งขันกีฬา

ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม มีคุณลักษณะสำคัญ คือเป็นการท่องเที่ยวเพื่อสัมผัสความเป็นไปทางวัฒนธรรมของแหล่งท่องเที่ยวโดยวัฒนธรรมดังกล่าวอาจถูกแสดงออกในรูปแบบที่เป็น รูปธรรม เช่น กายภาพการตั้งถิ่นฐาน เมือง ชุมชน กลุ่มอาคาร สิ่งก่อสร้าง และงานศิลปะ ตัววัฒนธรรมอาจถูกแสดงออกในรูปแบบนามธรรม จับต้องไม่ได้ปรากฏใน วิถีชีวิตความเชื่อ ภูมิปัญญา ของคนท้องถิ่น เช่น เทศกาล ประเพณี ความเชื่อ การแสดง ฯลฯ

นอกจากความหมายของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมข้างต้น ลักษณะการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่สำคัญยังถูกนำเสนอโดยเพียงกานต์ นามวงศ์ ไว้ 9 ประการคือ (เพียงกานต์ นามวงศ์, 2552: 18 - 19)

- 1) เป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่ให้ความสำคัญกับประวัติศาสตร์โบราณสถาน ศิลปวัฒนธรรมและประเพณีโดยยึดหลักที่ว่าต้องอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมไว้ให้ดีที่สุดเพื่อให้สามารถสืบต่อถึงอนุชนรุ่นหลัง
- 2) เป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่มีการจัดการอย่างยั่งยืนทั้งเชิงเศรษฐกิจสังคมและสิ่งแวดล้อมโดยยึดหลักที่ว่าด้วยไม่ให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมหรือให้ผลกระทบน้อยที่สุด
- 3) เป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่ให้คงไว้ซึ่งวิถีชีวิตของท้องถิ่นในแง่สังคมและวัฒนธรรมโดยยึดหลักที่ว่าต้องให้เป็นจุดดึงดูดนักท่องเที่ยวที่ต้องการศึกษาความแตกต่างทางด้านสังคมและวัฒนธรรมอันหลากหลาย
- 4) เป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่ให้ความรู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายทั้งนักท่องเที่ยวผู้ดูแลแหล่งท่องเที่ยวผู้ประกอบการการท่องเที่ยวและประชาชนในท้องถิ่นโดยยึดหลักที่ว่าต้องให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องได้รับความรู้และประสบการณ์จากการท่องเที่ยวพร้อมทั้งมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม
- 5) เป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่ให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมและได้รับผลประโยชน์โดยยึดหลักที่ว่าต้องให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวและได้รับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวอันเป็นการกระจายรายได้สู่ชุมชนท้องถิ่น
- 6) เป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่มีการตลาดของบริการท่องเที่ยวครบตามเกณฑ์แห่งการอนุรักษ์อย่างแท้จริงโดยยึดหลักที่ว่าจะต้องให้ธุรกิจท่องเที่ยวเน้นในเรื่องอนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม
- 7) เป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่ให้นักท่องเที่ยวเกิดความพึงพอใจเพิ่มคุณค่าของประสบการณ์ที่ได้รับทำให้ต้องการกลับมาท่องเที่ยวซ้ำอีกโดยยึดหลักที่ว่าต้องมีกิจกรรมท่องเที่ยวตรงตามความหวังของนักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
- 8) เป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่คำนึงถึงขีดความสามารถรองรับของพื้นที่และความสะอาดของพื้นที่โดยยึดหลักที่ว่าต้องไม่เกินขีดความสามารถรองรับของพื้นที่ในทุกๆด้านและต้องดูแลรักษาความสะอาดของแหล่งท่องเที่ยวอยู่เสมอ

9) เป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่คำนึงถึงความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยวโดยยึดหลักที่ว่าต้องป้องกันรักษาความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยวอย่างเข้มงวดเพื่อให้นักท่องเที่ยวอบอุ่นใจ

2.1.3 แนวคิดแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

ประเภทของแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม จึงสามารถแบ่งได้เป็น 2 ประเภทดังนี้(ที่มา: คู่มือการประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม)

1) **แหล่งความเป็นอยู่และวิถีชีวิต** แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมประเภทนี้ผู้มาเยี่ยมชมสามารถสังเกตความเป็นอยู่และวิถีชีวิตของชุมชนนั้นโดยตนเองมิได้เข้าไปมีส่วนร่วมเช่นชุมชนของชนเผ่าศูนย์วัฒนธรรมคุณค่าต่อส่วนรวมอยู่ที่การช่วยรักษาความหลากหลายของเชื้อชาติคุณค่าต่อผู้เยี่ยมชมอยู่ที่การได้รับความรู้สันทัดความเข้าใจอันดีระหว่างกลุ่มชนเผ่าต่างๆและภูมิปัญญาของชนเผ่า

รูปแบบการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวประเภทนี้ส่วนใหญ่เป็นการท่องเที่ยวชมวิถีชีวิตในชนบทซึ่งหมายถึงการเดินทางท่องเที่ยวในหมู่บ้านชนบทที่มีลักษณะวิถีชีวิตและผลงานสร้างสรรค์ที่มีเอกลักษณ์พิเศษมีความโดดเด่นเพื่อความเพลิดเพลินได้ความรู้ดูผลงานสร้างสรรค์และภูมิปัญญาพื้นบ้านมีความเข้าใจในวัฒนธรรมท้องถิ่นบนพื้นฐานของความรับผิดชอบและมีจิตสำนึกต่อการรักษามรดกทางวัฒนธรรมและคุณค่าของสภาพแวดล้อมโดยประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมต่อการจัดการการท่องเที่ยว

2) **แหล่งวัฒนธรรมประเพณีและหัตถกรรมพื้นเมือง** แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมประเภทนี้ผู้เยี่ยมชมสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางวัฒนธรรมประเพณีและซื้อสินค้าของที่ระลึกจากผู้ประกอบการหัตถกรรมคุณค่าต่อส่วนรวมอยู่ที่การรักษาความหลากหลายของวัฒนธรรมคุณค่าต่อผู้เยี่ยมชมอยู่ที่ความพอใจจากการเข้าร่วมกิจกรรมทางวัฒนธรรมประเพณีและการได้ซื้อสิ่งของที่ระลึกที่พอใจตัวอย่างเช่นประเพณีลอยกระทงประเพณีสงกรานต์ เป็นต้น

รูปแบบการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นในแหล่งท่องเที่ยวประเภทนี้จึงเป็นการท่องเที่ยวชมวัฒนธรรมและประเพณีซึ่งหมายถึงการเดินทางท่องเที่ยวเพื่อชมงานประเพณีต่างๆที่ชาวบ้านในท้องถิ่นนั้นๆจัดขึ้นได้รับความเพลิดเพลินตื่นตาตื่นใจในสุนทรีย์ศิลป์ เพื่อศึกษาความเชื่อการยอมรับนับถือการเคารพพิธีกรรมต่างๆและได้รับความรู้มีความเข้าใจต่อสภาพสังคมและวัฒนธรรมมีประสบการณ์ใหม่ๆเพิ่มขึ้นบนพื้นฐานของความรับผิดชอบและมีจิตสำนึกต่อการรักษาสภาพแวดล้อมและมรดกทางวัฒนธรรมโดยประชาคมในท้องถิ่นมีส่วนร่วมต่อการจัดการการท่องเที่ยว

2.1.4 การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ (Ecotourism)

อัษฎางค์ โปราณานนท์ (2541) มนัส สุวรรณ (2538) และปิ่นรัชฎ์กาญจน์ฐิติ (2552) กล่าวว่า การพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่ใดๆ จะต้องไม่ก่อให้เกิดผลเสียต่อแหล่งท่องเที่ยว ไม่ว่าจะเป็นผลเสียทางด้านกายภาพ ด้านสังคมวัฒนธรรม และด้านเศรษฐกิจ นักท่องเที่ยว นอกจากจะได้รับ

ความพลัดเปลี่ยนและการพักผ่อนแล้วควรจะได้รับการเรียนรู้ถึงธรรมชาติ สังคมและวัฒนธรรมของท้องถิ่น ไม่ทำลายคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยวโดยการจัดการท่องเที่ยวจะต้องไม่เกินขีดความสามารถที่จะรับได้ของทรัพยากรการท่องเที่ยวในพื้นที่ ในส่วนของประชาชนในท้องถิ่นควรจะได้รับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวด้วย เพื่อจะได้ตระหนักถึงคุณค่าและช่วยดูแลบำรุงรักษาแหล่งท่องเที่ยวให้อยู่ในสภาพดี การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์จึงต้องพิจารณาประเด็นที่สำคัญ ดังนี้

1) ทรัพยากรการท่องเที่ยว การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์จะมุ่งเน้นการท่องเที่ยวเพื่อสัมผัสกับทรัพยากร โดยไม่ก่อให้เกิดผลกระทบเชิงลบต่อทรัพยากรการท่องเที่ยว ดังนั้นกิจกรรมหรือการพัฒนาใดๆ จึงต้องพิจารณาให้เหมาะสมกับขีดความสามารถที่รองรับได้ของทรัพยากรการท่องเที่ยว

2) กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ จะเป็นกิจกรรมที่เน้นการศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับทรัพยากรที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว กิจกรรมต่างๆ จึงต้องมีผู้แนะนำให้ความรู้ประกอบ โดยนักท่องเที่ยวจะได้ทั้งความเพลิดเพลินและสาระความรู้

3) การจัดการการท่องเที่ยว การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์จะต้องไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อทรัพยากรการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม ดังนั้น การจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์จึงต้องมีการศึกษาศักยภาพของทรัพยากรการท่องเที่ยวเพื่อที่จะสามารถเตรียมการเปิดพื้นที่ การพัฒนาและการบำรุงรักษาทรัพยากรการท่องเที่ยว เพื่อให้แหล่งท่องเที่ยวคงคุณค่าและคงสภาพความดึงดูดใจได้อย่างยั่งยืน โดยการจัดการต้องเป็นความรับผิดชอบของผู้เกี่ยวข้องทุกคน ได้แก่ หน่วยงานหรือองค์กรที่ดูแลทรัพยากร ผู้ประกอบการ นักท่องเที่ยวและประชาชนที่เกี่ยวข้อง

Ceballos Lascurain (1991) สถาปนิกชาวเม็กซิกันที่ได้รับเป็นผู้ริเริ่มการให้คำจำกัดความของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ว่า "เป็นการท่องเที่ยว รูปแบบหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับการเดินทางไปยังแหล่งธรรมชาติ โดยไม่ให้เกิดการรบกวนหรือทำลายแก่ธรรมชาติ แต่มีวัตถุประสงค์ เพื่อชื่นชม ศึกษาเรียนรู้ และเพลิดเพลินไปกับทัศนียภาพ พืชพรรณ และสัตว์ป่า ตลอดจนลักษณะทางวัฒนธรรมที่ปรากฏในแหล่งธรรมชาติ เหล่านั้น"(สถษุญ์ แสงอรุณ.อ้างถึง Ceballos Lascurain (1991))

การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ จึงสามารถสรุปรวมความหมายได้ว่า เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยว ที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ หรือชุมชน มีวัตถุประสงค์เพื่อสัมผัสและเพลิดเพลินกับสุนทรีย์ภาพในธรรมชาติ และวิถีชีวิต วัฒนธรรมชุมชน บนพื้นฐานของการรับผิดชอบต่อระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่

2.1.5 การท่องเที่ยวโดยชุมชน

ธนาคารโลก (World Bank) ได้ให้ความหมาย การท่องเที่ยวชุมชน ไว้ว่า“เป็นการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นบนพื้นฐานการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจของชุมชน ผู้ซึ่งต้องได้รับประโยชน์และรายได้อย่างยุติธรรมจากการท่องเที่ยว จากงาน จากการกำจัดความยากจนและไม่ส่งผลกระทบแก่วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม เป็นการสร้างความภาคภูมิใจในชุมชน และเกิดการรักษาและพัฒนาสมบัติของชุมชน ” (World Bank,2000)

สินธุ์ สโรบล (2546) และศูนย์ประสานงานเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน(ระบบออนไลน์) ได้ให้นิยามการท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community Based Tourism) ว่าเป็นการจัดการ

การท่องเที่ยวที่ชุมชนในแหล่งท่องเที่ยวมีบทบาทสำคัญในการเป็นผู้กำหนดทิศทางการจัดการท่องเที่ยวเพื่อตอบสนองแนวคิดและความต้องการที่จากชุมชนเอง โดยการท่องเที่ยวนั้นจะต้องคำนึงถึงผลกระทบ และการสร้างความยั่งยืนให้กับสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมของชุมชน และเป็นการจัดการท่องเที่ยวมีบทบาทในฐานะการเป็นเครื่องมือสร้างความเข้มแข็งให้กับองค์กรในชุมชน ในด้านสังคม การจัดการวัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นการท่องเที่ยวที่พัฒนาขึ้นบนรากฐานของกระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางการพัฒนาและได้รับประโยชน์จากการ

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ได้ให้ความหมายการท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community-based Tourism) ว่า “ทางเลือกในการจัดการท่องเที่ยวที่ชุมชนเข้ามามีส่วนกำหนดทิศทางการท่องเที่ยวบนฐานคิดที่ว่าชาวบ้านทุกคนเป็นเจ้าของทรัพยากรและเป็นผู้มีส่วนได้เสียจากการท่องเที่ยว โดยการนำเอาทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นธรรมชาติประวัติศาสตร์วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตและวิถีการผลิตของชุมชน มาใช้เป็นต้นทุนหรือปัจจัยในการจัดการท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม รวมทั้ง มีการพัฒนาศักยภาพของคนในชุมชนให้มีความรู้ความสามารถ และบทบาทที่สำคัญในการดำเนินงานตั้งแต่การตัดสินใจ การวางแผน การดำเนินงาน การสรุปบทเรียนมุ่งเน้นให้เกิดความยั่งยืนสู่คนรุ่นลูกหลาน และเกิดประโยชน์ต่อท้องถิ่น โดยคำนึงถึงความสามารถในการรองรับของธรรมชาติเป็นสำคัญ”

สถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน ได้กำหนดองค์ประกอบสำคัญของการท่องเที่ยวโดยชุมชนไว้ทั้งหมด 4 ด้าน ได้แก่ (สถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน,2555)

ตารางที่ ย่อย 2: 2-1 องค์ประกอบสำคัญของการท่องเที่ยวโดยชุมชน

1) ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม ● ชุมชนมีฐานทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์และมีวิถีการผลิตที่พึ่งพาและใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน ● ชุมชนมีวัฒนธรรมประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น
2) องค์กรชุมชน ● ชุมชนมีระบบสังคมที่เข้าใจกัน ● มีปราชญ์ หรือผู้มีความรู้ และทักษะในเรื่องต่าง ๆ หลากหลาย ● ชุมชนรู้สึกเป็นเจ้าของและเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา
3) การจัดการ ● มีกฎ-กติกาในการจัดการสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม และการท่องเที่ยว ● มีองค์กรหรือกลไกในการทำงานเพื่อจัดการการท่องเที่ยว และสามารถเชื่อมโยงการท่องเที่ยวกับการพัฒนาชุมชนโดยรวมได้ ● มีการกระจายผลประโยชน์ที่เป็นธรรม ● มีกองทุนของชุมชนที่เอื้อประโยชน์ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชุมชน

4) การเรียนรู้

- ลักษณะของกิจกรรมการท่องเที่ยวสามารถสร้างการรับรู้ และความเข้าใจในวิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่แตกต่าง
- มีระบบจัดการให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ระหว่างชาวบ้านกับผู้มาเยือน
- สร้างจิตสำนึกเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมทั้งในส่วนของชาวบ้านและผู้มาเยือน

สินธุ์โรบล (2546) ได้เสนอปัจจัยสำคัญในการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนว่าการท่องเที่ยว โดยชุมชนนั้นฐานการพัฒนาที่แท้จริงนั้นต้องมาจากชุมชนและประชากรในชุมชนใช้ฐานทรัพยากรหรือต้นทุนของชุมชนที่มีอยู่เป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาการท่องเที่ยวที่สำคัญ ซึ่งฐานทรัพยากรหรือต้นทุนของชุมชนดังกล่าวนี้ ได้แก่

ทุนทางธรรมชาติ (Natural Resources Capital)

ทุนทางสังคมและวัฒนธรรม (Social and Culture Capital)

ทุนทางภูมิปัญญา (Wisdom Capital)

ทุนทางเศรษฐกิจ (Economic Capital)

พิจารณาจากต้นทุนทั้ง 3 สินธุ์ให้ความเห็นว่าการท่องเที่ยวโดยชุมชนนั้นควรมีเป้าหมายเพื่อการมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นของคนในชุมชน ดังนั้นการกำหนดแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวควรดำเนินการโดยชุมชน เพื่อเป้าหมายดังกล่าว

พจนา สวนศรี (2550) ได้นำเสนอ ปัจจัยสำคัญแห่งความสำเร็จการท่องเที่ยวโดยชุมชน ซึ่งเป็นแนวคิดที่เหมาะสมกับการจัดการทุนทั้ง 3 ประเภทข้างต้น โดยชี้ให้เห็นบทบาทสำคัญของชุมชนจากเคยเป็น “ผู้ถูกท่องเที่ยว” ให้กลายเป็นผู้มีบทบาทสำคัญ และมีส่วนร่วมในการวางแผนการท่องเที่ยวในชุมชนมีชุมชนหลายแห่งสามารถดำเนินการท่องเที่ยวได้อย่างต่อเนื่องและประสบผลสำเร็จ ในทางกลับกันชุมชนบางแห่งไม่มีนักท่องเที่ยวเข้าไปอย่างต่อเนื่อง ปัจจัยสำคัญที่ทำให้การท่องเที่ยวโดยชุมชนประสบผลสำเร็จ ได้แก่

- 1) ฐานชุมชนที่เข้มแข็ง ชุมชนมีการผลิตที่พึ่งตนเอง มีทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ ชุมชนมีระบบเศรษฐกิจที่พึ่งตนเองได้ระดับหนึ่ง มีความสามัคคีในชุมชน
- 2) ทรัพยากรธรรมชาติอุดมสมบูรณ์ ความอุดมสมบูรณ์ของป่าชุมชน หรือทรัพยากรชายฝั่งแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ และที่ดินทำกินที่เพียงพอ
- 3) ผู้นำที่สร้างศรัทธาหรือมีความสามารถ คือ สามารถประสานทรัพยากร นำทางความคิด และลงมือทำอย่างต่อเนื่องและเป็นรูปธรรมมีการสืบทอด ผลิตเปลี่ยนผู้นำ และสร้างผู้นำใหม่ ผู้นำมีวิสัยทัศน์การเป็นผู้นำ มีความมั่นคงทางจิตใจหนักแน่น และให้เกียรติเพื่อนร่วมงานมีการถ่วงอำนาจและถูกตรวจสอบอยู่ตลอดเวลา
- 4) ฐานวัฒนธรรมที่เข้มแข็ง วัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์และยังคงสืบทอด
- 5) การมีส่วนร่วมของผู้หญิง ผู้ชาย เยาวชนหนุ่มสาว ผู้อาวุโส ผู้นำทางศาสนาและไม่เป็นทางการ เข้าร่วมในกระบวนการพัฒนาชุมชน

6) ความต่อเนื่องในการทำงาน มีนักท่องเที่ยวเข้าไปอย่างต่อเนื่อง มีการสรุปบทเรียนเป็นระยะนอกจากนี้

2.1.6 แนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชน

นิยามความหมายของการมีส่วนร่วม สำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ, สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจ และทบวงมหาวิทยาลัย (2546, 114) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การมีส่วนร่วม คือ การที่ประชาชนหรือกลุ่มทั่วไป สามารถเข้าไปมีส่วนในการแสดงความคิดเห็น การตัดสินใจ การกำหนดนโยบายเพื่อการพัฒนาในพื้นที่ของตนเองมีส่วนร่วมในการได้รับประโยชน์ รวมถึงมีส่วนในการประเมินผลที่เกิดขึ้นจากประเมินผลโครงการต่างๆ ของท้องถิ่น นอกจากนี้ยังได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมมี 2 ลักษณะ คือ

- 1) การมีส่วนร่วมในการเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการการพัฒนา โดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในดำเนินโครงการพัฒนาตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงสิ้นสุดโครงการ ได้แก่ การร่วมกันค้นหาปัญหา การวางแผน การตัดสินใจ การระดมทรัพยากรและเทคโนโลยีท้องถิ่น การบริหารจัดการ การติดตามประเมินผล รวมทั้งรับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากโครงการ
- 2) การมีส่วนร่วมทางการเมือง แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ การส่งเสริมสิทธิและพลังอำนาจของพลเมืองโดยประชาชน หรือ ชุมชนพัฒนาขีดความสามารถของตนในการจัดการเพื่อรักษาผลประโยชน์ของกลุ่ม ควบคุมการใช้และการกระจายทรัพยากรของชุมชนอันจะก่อให้เกิดกระบวนการ และโครงสร้างที่ประชาชนในชนบทสามารถแสดงออกซึ่งความสามารถของตนและได้รับผลประโยชน์จากการพัฒนา

นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ (2527,183) และ นรินทร์ชัย พัฒนพงศา (2546, 4) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมที่มีส่วนคล้ายคลึงกัน คือ การมีส่วนร่วม หมายถึง การเกี่ยวข้องกันที่บุคคล หรือกลุ่มคนเข้าไปเกี่ยวข้องกับการดำเนินงานหรือโครงการ โดยอิสระ สมัครงใจ และเสมือนเป็นการกระทำเพื่อให้เกิดการบรรลุจุดมุ่งหมายของกลุ่มนั้น ตั้งแต่ขั้นเริ่มต้นจนถึงสิ้นสุดโครงการภายใต้ความรู้ร่วมเป็นเจ้าของ และรับผิดชอบ

ในมิติของงานพัฒนาชนบท ชิต นิลพานิช และกุลธนา ธนาพงศธร (2532, 350) ได้ให้ความหมาย การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชนบท ว่าเป็น ภาวะการณ์ที่ประชาชนทั้งในเขตเมืองและพื้นที่ชนบทได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานพัฒนาชนบท ในขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่งหรือทุกขั้นตอนแล้วแต่เหตุการณ์และโอกาสจะเอื้ออำนวย

วันรักษ์ มิ่งมณีนาคิน (2531, 10) ได้สรุปความหมายของการมีส่วนร่วมในภาคประชาชน หมายถึง การเข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งของโครงการโดยสมัครใจ และแข่งขัน ของกลุ่มบุคคลผู้มีส่วนได้เสียในทุกขั้นตอนของโครงการหรืองานพัฒนาชนบท โดยเฉพาะอย่างยิ่งการมีส่วนร่วมในการใช้อำนาจเพื่อการตัดสินใจและดำเนินงานภายใต้หน้าที่ความรับผิดชอบ การมีส่วนร่วม คือ เป็นหลักประกันว่าสิ่งที่ผู้มีส่วนได้เสียต้องการจะได้รับการตอบสนองและทำให้ความต้องการนั้นมีความเป็นไปได้มากที่สุดในการดำเนินการโดยที่ความต้องการดังกล่าวต้องมาจากบุคคล และความเห็นชอบของทุกฝ่ายที่

เกี่ยวข้อง รวมถึงความต้องการดังกล่าวต้องทำให้ทุกคนที่เกี่ยวข้องได้รับประโยชน์เท่าเทียมกัน
วันรักษ์ได้นำเสนอระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการพัฒนาไว้ 5 ระดับ คือ

ระดับที่ 1 การมีส่วนร่วมเป็นผู้ให้ข้อมูล

ระดับที่ 2 การมีส่วนร่วมรับเป็นข้อมูลข่าวสาร

ระดับที่ 3 การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ เนื่องจากตนเองเป็นผู้มีส่วนเกี่ยวข้องที่มีส่วน
ได้ส่วนเสียกับการดำเนินโครงการ การร่วมตัดสินใจ แบ่งได้เป็น 3 ลักษณะ

1) มีน้ำหนักการตัดสินใจน้อยกว่าเจ้าของโครงการ

2) มีน้ำหนักการตัดสินใจเท่ากับเจ้าของโครงการ

3) มีน้ำหนักการตัดสินใจมากกว่าเจ้าของโครงการ

ระดับที่ 4 การมีส่วนร่วมลงมือทำคือมีส่วนร่วมในขั้นตอนการดำเนินงานทั้งหมด

ระดับที่ 5 การมีส่วนร่วมในบทบาทของผู้สนับสนุนโครงการ ด้วยหลากหลายเหตุผลทำให้ตนเองอาจไม่มีโอกาสได้ร่วมลงมือทำ แต่มีส่วนช่วยสนับสนุนการดำเนินงานในด้านอื่นๆ

นอกจากระดับการมีส่วนร่วมที่วันรักษ์ได้เสนอไว้ วันรักษ์ยังได้นำเสนอขั้นตอนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาโครงการตั้งแต่จุดเริ่มต้น จนถึงสิ้นสุดโครงการ มีขั้นตอนสำคัญ 5 ขั้นตอน ดังนี้

1) ขั้นที่ 1 การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาสาเหตุของปัญหาในชุมชน และระบุความต้องการของชุมชน

2) ขั้นที่ 2 การมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนา โดยประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและวัตถุประสงค์ของโครงการ กำหนดวิธีการและแนวทางการดำเนินงาน ตลอดจนกำหนดทรัพยากรและแหล่งทรัพยากรที่ใช้

3) ขั้นที่ 3 การมีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการพัฒนา อาจเป็นการช่วยสนับสนุนด้านทรัพยากร เช่น เงิน วัสดุอุปกรณ์และแรงงาน หรือการเข้าร่วมในคณะบริหารงานโครงการเป็นผู้ประสานงาน หรือการขอรับความช่วยเหลือจากภายนอก

4) ขั้นที่ 4 การมีส่วนร่วมในการรับผลลัพธ์ ทั้งผลประโยชน์ และผลเสียจากการพัฒนา เป็นขั้นตอนที่ประชาชนได้รับผลประโยชน์ที่พึงได้รับจากการพัฒนาหรือยอมรับ ผลลัพธ์อันจะเกิดจากขึ้นจากการพัฒนาทั้งด้านกายภาพ และจิตใจ

5) ขั้นที่ 5 การมีส่วนร่วมในการตรวจสอบประเมินผลการพัฒนา เป็นขั้นที่ประชาชนเข้าร่วมเพื่อประเมินว่าโครงการพัฒนาที่ได้ดำเนินการไปนั้น สำเร็จลุล่วงตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้หรือไม่ หรือมีผลลัพธ์เป็นที่น่าพึงพอใจหรือไม่เพียงใด

โกวิท พวงงาม (2545,11) ได้นำเสนอว่ากรรมวิธีการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน นั้นสามารถกระทำได้หลายวิธี อาทิ

1) การเข้าร่วมประชุม อภิปราย ตั้งคำถามปัญหาต่อ รายละเอียดแผนงานหรือโครงการพัฒนา ทั้งเป็นไปเพื่อแสดงความคิดเห็น และการทวงถาม

2) การถกเถียง หรือการแสดงความคิดเห็นในลักษณะโต้แย้ง เป็นการแสดงออกทางความคิดตามวิถีประชาธิปไตย เพื่อให้ทราบถึงความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และ

สร้างความกระจ่างชัดในความเข้าใจต่อผลกระทบทั้งดี และเสียที่จะเกิดขึ้นกับคนในพื้นที่

- 3) การเข้าร่วมโครงการในฐานะกรรมการในคณะกรรมการ เพื่อให้คำปรึกษาในการบริหารโครงการเพื่อสร้างหลักประกันความมั่นใจว่ามีเสียงของประชาชนที่รู้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้รับรู้ เสนอแนะ กำหนดแนวทางการดำเนินงาน
- 4) การสำรวจ เป็นวิธีการให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นในเรื่องต่างๆ อย่างทั่วถึง
- 5) การประสานงานร่วม เป็นกรรมวิธีที่ประชาชนเข้าร่วมตั้งแต่การคัดเลือก ตัวแทนของกลุ่มเข้าไปเป็นแกนนำในการจัดการหรือบริหาร
- 6) การจัดทัศนศึกษา เป็นการให้ประชาชนได้เข้าร่วมตรวจสอบข้อเท็จจริง ณ จุดดำเนินการ ก่อนให้มีการตัดสินใจอย่างใดอย่างหนึ่ง
- 7) สัมภาษณ์หรือพูดคุยอย่างไม่เป็นทางการกับผู้นำ รวมทั้งประชาชนที่ได้รับผลกระทบเพื่อหาข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นและความต้องการที่แท้จริงของท้องถิ่น
- 8) การไต่สวนสาธารณะ เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนทุกกลุ่มเข้าร่วมแสดงความคิดเห็นต่อนโยบาย กฎ ระเบียบในประเด็นต่างๆ ที่จะมีผลกระทบต่อประชาชนโดยรวม
- 9) การสาธิต เป็นการใช้เทคนิคการสื่อสารทุกรูปแบบเพื่อเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร ให้ประชาชนรับทราบอย่างทั่วถึงและชัดเจนอันจะเป็นแรงจูงใจให้เข้ามามีส่วนร่วม
- 10) การรายงานผล เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนทบทวนและสะท้อนผลการตัดสินใจต่อโครงการอีกครั้งหนึ่ง หากมีการเปลี่ยนแปลงจะได้แก้ไขได้ทันที่

จะเห็นได้ว่า การมีส่วนร่วมของชุมชน นั้นเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะทำให้การดำเนินการโครงการใด ๆ ก็ตามรวมถึงโครงการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน เกิดผลสัมฤทธิ์ที่ดี ในด้านการมีส่วนร่วมจากคนในพื้นที่ ซึ่งเป็นผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียโดยตรงหากมีการดำเนินการจัดการท่องเที่ยวขึ้นในชุมชน

2.1.7 แนวคิดการจัดการวัฒนธรรม และมรดกทางวัฒนธรรม

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ จะมุ่งเน้นการศึกษาชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ที่นำเอาวัฒนธรรมที่มีรากฐานมาจากวัฒนธรรมวัฒนธรรมล้านนาที่ส่งต่อกันมาจากรุ่นสู่รุ่น ซึ่งนิยมเรียกกันว่า “มรดกทางวัฒนธรรม” (Cultural Heritage) ร่วมไปกับการพิจารณาการจัดการวัฒนธรรม และมรดกทางวัฒนธรรมดังกล่าวในแง่การเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยว และเป็นอัตลักษณ์อันทรงคุณค่าของชุมชน ที่ต้องได้รับการดูแลรักษา ให้สามารถคงอยู่ร่วมกับการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นในชุมชนได้อย่างยั่งยืน

การจัดการทางวัฒนธรรม คือการบริหารจัดการกิจกรรมศิลปะและวัฒนธรรม อย่างมีประสิทธิภาพเพื่อพัฒนาจิตใจและสำนึกในการดำรงอยู่ของมนุษย์การปล่อยปละละเลยวัฒนธรรมเป็นไปตามครรลองของธรรมชาติหรือการคำนึงถึงเฉพาะประโยชน์ทางการค้าอาจมีผลเสียวัฒนธรรม

อย่างประเมินค่ามิได้การจัดการทางวัฒนธรรมจึงเป็นองค์ความรู้ใหม่ที่อยู่ในความสนใจของภาครัฐและเอกชนต่างๆที่สนใจและมีความรับผิดชอบทางวัฒนธรรมการศึกษาและการบันเทิงซึ่งกลุ่มเกลาจิตใจของสาธารณชนและเยาวชนที่จะเติบโตขึ้นมาเป็นผู้ที่มีสำนึกและความรับผิดชอบต่อสังคม (บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์, ระบบออนไลน์)

รัศมี ชูทรงเดช ได้ให้ความหมายการจัดการมรดกทางวัฒนธรรม โดยแยกพิจารณาคำดังกล่าวออกเป็น 2 คำ คือ การจัดการ และมรดกทางวัฒนธรรม

- 1) การจัดการ หมายถึง การดำเนินการเพื่อดูแล รักษาบูรณะถ่ายทอดและสืบทอดอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรมในท้องถิ่นโดยผ่านการวิจัย ค้นคว้ารวบรวมและสังเคราะห์ความรู้อย่างเป็นระบบ
- 2) มรดกทางวัฒนธรรม หมายถึง ภาษาความเชื่อ ประเพณี วิถีชีวิตสิ่งที่ประเพณีปฏิบัติตั้งแต่อดีตที่ยังคงมีการสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน หรือสูญหายไปแล้วแต่มีคุณค่าในทางประวัติศาสตร์ความทรงจำของชุมชน

องค์กร องค์การเพื่อการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ องค์การเพื่อการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ หรือ UNESCO ได้ให้ความหมายมรดกทางวัฒนธรรมว่า คือ คำ ที่มีหมายถึง มรดก (Heritage) ที่แบ่งได้ 2 ประเภท คือ

1) มรดกทางวัฒนธรรมที่อยู่ในรูปแบบกายภาพเป็นรูปธรรมจับต้องได้ (Tangible Heritage) แบ่งเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สามารถเคลื่อนย้ายได้ (movable cultural heritage) เช่น ภาพเขียนประติมากรรมเหรียญตราและบันทึกหรือจารึกโบราณลามรดกทางวัฒนธรรมที่ไม่สามารถเคลื่อนย้ายได้ (immovable cultural heritage) เช่นอนุสาวรีย์ขนาดใหญ่แหล่งโบราณคดีลามรดกทางวัฒนธรรมที่อยู่ใต้น้ำ (underwater cultural heritage) เช่นซากเรืออับปางโบราณสถานหรือเมืองเก่าที่ถูกน้ำท่วมหรือจมอยู่ใต้ทะเล

2) มรดกทางวัฒนธรรมที่เป็นนามธรรมจับต้องไม่ได้ (Intangible Heritage) เช่น การใช้ภาษา การแสดงนาฏศิลป์ พิธีกรรมตามความเชื่อ (UNESCO,ระบบออนไลน์) สำหรับคณะกรรมการมรดกโลก (The World Heritage Committee) ที่เป็นคณะกรรมการจากตัวแทนนานาประเทศจัดตั้งขึ้นมาเพื่อสร้างความร่วมมือในหมู่ประเทศภาคี ในการกำหนดมาตรการที่เหมาะสม ทั้งด้านนโยบาย การบริหารเทคนิคและการเงิน เพื่อสงวนรักษา คุ้มครองและส่งเสริม มรดกทางวัฒนธรรมและธรรมชาติ ที่มีความสำคัญต่อมวลมนุษยชาติให้คงอยู่ต่อไป ได้ยึดเอาอนุสัญญาคุ้มครองมรดกโลกที่ถูกประกาศใช้ตั้งแต่ พ.ศ. 2515 ได้ให้ความหมาย มรดกโลกแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือมรดกทางวัฒนธรรม (Cultural Heritage)และมรดกทางธรรมชาติ (Natural Heritage) ซึ่งในอนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองมรดกโลกได้ให้คำนิยามไว้ว่า

- 1) มรดกทางวัฒนธรรม (Cultural Heritage)หมายถึง สถานที่ซึ่งเป็นโบราณสถานไม่ว่าจะเป็นงานด้านสถาปัตยกรรม ประติมากรรม จิตรกรรม หรือแหล่งโบราณคดีทางธรรมชาติ เช่น ถ้ำ หรือกลุ่มสถานที่ก่อสร้างยกหรือเชื่อมต่อกันอันมีความเป็นเอกลักษณ์ หรือแหล่งสถานที่สำคัญอันอาจเป็นผลงานฝีมือมนุษย์หรือเป็นผลงานร่วมกันระหว่างธรรมชาติกับมนุษย์ รวมทั้งพื้นที่ที่เป็นแหล่งโบราณคดี ซึ่งสถานที่

เหล่านี้มีคุณค่าความล้ำเลิศทางประวัติศาสตร์ ศิลปะ มนุษยวิทยา หรือวิทยาศาสตร์ และหมวดที่ 1 นิยามของมรดกทางวัฒนธรรมและธรรมชาติมาตราที่ 1(Article No.1) ตามวัตถุประสงค์แห่งอนุสัญญา "มรดกทางวัฒนธรรม" มีความหมายครอบคลุมถึงสิ่งต่างๆ ดังนี้

- อนุสรณ์สถาน: ผลงานทางสถาปัตยกรรม ผลงานทางประติมากรรมหรือจิตรกรรม ส่วนประกอบ หรือโครงสร้างของโบราณคดีธรรมชาติ จารึก ถ้าที่อยู่อาศัย และร่องรอยที่ผสมผสานกันของสิ่งต่างๆ ข้างต้น ซึ่งมีคุณค่าโดดเด่นในระดับสากล ในมิติทางประวัติศาสตร์ ศิลปะหรือ วิทยาศาสตร์
- กลุ่มอาคาร: กลุ่มของอาคารที่แยกจากกันหรือเชื่อมต่อกันโดยลักษณะทางสถาปัตยกรรม หรือโดยความสอดคล้องกลมกลืน หรือโดยสถานที่จากสภาพภูมิทัศน์ ซึ่งมีคุณค่าโดดเด่นในระดับสากล ในมิติทางประวัติศาสตร์ ศิลปะ หรือวิทยาศาสตร์
- แหล่ง: ผลงานที่เกิดจากมนุษย์ หรือผลงานที่เกิดจากมนุษย์และธรรมชาติ และบริเวณอันรวมถึงแหล่งโบราณคดี ซึ่งมีคุณค่าโดดเด่นในระดับสากล ในมิติทางประวัติศาสตร์ สุนทรียศาสตร์ชาติวงศ์วิทยา หรือมานุษยวิทยา

สำหรับหน่วยงานภาครัฐของไทย ตามกฎกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ประกาศปีพ.ศ. 2545 (คณะกรรมการพัฒนากฎหมาย, 2545) ได้จัดภาระงานตามหมวดหมู่ แบ่งงานที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม ในส่วนที่เป็นกายภาพ ให้กับสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยมีหน่วยงานปฏิบัติงาน คือ กองอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและศิลปกรรม ที่ได้ให้ความหมายถึง ขอบเขตงานที่ครอบคลุมมรดกทางวัฒนธรรมไว้ ในคำว่า ศิลปกรรม ดังนี้

ศิลปกรรม หมายถึง สิ่งที่มนุษย์ได้สร้างหรือกำหนดขึ้นทั้งในอดีตและปัจจุบันด้วยความสามารถสติปัญญากำลังกายกำลังใจ และได้รับการยกย่องว่ามีคุณค่าในทางศิลปวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ โบราณคดี และ เทคโนโลยี ศิลปกรรม ที่กล่าวถึง สามารถแบ่งได้เป็น 2 ลักษณะ คือ

ลักษณะที่ 1 คือ ศิลปกรรมที่ใช้งานอยู่ เช่น วัด สถานที่ราชการ อาคารพาณิชย์ บ้านเรือน ย่านวัฒนธรรม

ลักษณะที่ 2 คือ ศิลปกรรมที่ไม่ได้ใช้งาน (ตามหน้าที่เดิม) แล้ว เช่น ซากโบราณสถาน วัดร้าง กำแพงเมือง คูเมือง แหล่งประวัติศาสตร์ และ โบราณคดี

ศิลปกรรมที่กล่าวถึงทั้ง 2 ลักษณะ นอกจากจะมีคุณค่า แห่งความงามอยู่ในตัวเองแล้ว สิ่งแวดล้อมก็มีความสำคัญด้วย คือ เป็นสิ่งที่ช่วยส่งเสริมความงามของศิลปกรรมนั้นให้เด่นชัดยิ่งขึ้น สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมจึงประกอบด้วย 2 ส่วนสำคัญ คือ

- 1) ตัวศิลปกรรม ทั้ง 2 ลักษณะที่กล่าวมาแล้วข้างต้น
- 2) สภาพแวดล้อม ที่อยู่โดยรอบและที่เกี่ยวข้อง คือ ปริณพทล รอบตัวศิลปกรรม หรือ อาณาบริเวณเมืองเก่า หรือชุมชนเมือง ที่แหล่งศิลปกรรม ดังกล่าวตั้งอยู่ เช่น กรุง

รัตนโกสินทร์ เมืองเก่าลพบุรี เมืองเก่าเชียงใหม่ เมืองพิมาย เมืองนครศรีธรรมราช เป็นต้น (กองอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและศิลปกรรม, มปป.)

ในขณะที่ มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ (Intangible Heritage) หน่วยงานรัฐของไทยได้ดำเนินงานอนุรักษ์และส่งเสริม ผ่านทางกระทรวงวัฒนธรรม โดย กรมส่งเสริมวัฒนธรรมที่ได้ให้ความหมายมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้นั้นหมายถึง มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม (Intangible Cultural Heritage) ซึ่งมีความหมายถึงตัวมรดกที่เป็นองค์ความรู้หรือผลงานที่เกิดจากบุคคล/ กลุ่มชนที่ได้มีการสร้างสรรค์พัฒนาสั่งสมสืบทอดและประยุกต์ใช้ในวิถีการดำเนินชีวิตมาอย่างต่อเนื่องและสอดคล้องเหมาะสมกับสภาพสังคมและสิ่งแวดล้อมของแต่ละกลุ่มชนอันแสดงให้เห็นถึงอัตลักษณ์และความหลากหลายทางวัฒนธรรมมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมประกอบด้วยผลงานสร้างสรรค์ทางสถาปัตยกรรมจิตรกรรมประติมากรรมหัตถกรรมศิลปะพื้นบ้านความรู้ความสามารถทักษะวิถีการปฏิบัติซึ่งแสดงออกทางภาษาศิลปะการแสดงงานช่างฝีมือความเชื่อประเพณีพิธีกรรมอาหาร เป็นต้นโดยที่สิ่งต่างๆดังกล่าวได้ส่งผ่านและสืบทอดต่อกันมารุ่นต่อรุ่นเป็นแนวทางปฏิบัติหรือในบางเรื่องเป็นเสมือนจิตวิญญาณที่ยึดถือร่วมกันของคนในสังคมรวมทั้งในบางเรื่องยังคงมีความงดงามและมีคุณค่าทางศิลปะสูงยิ่งทั้งนี้ได้แบ่งมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมออกเป็น 6 สาขาได้แก่

- มุขปาฐะและภาษาในฐานะพาหะของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม
- ศิลปะการแสดง
- ขนบธรรมเนียมประเพณีพิธีกรรมและความเชื่อ
- ความรู้เกี่ยวกับธรรมชาติและจักรวาล
- งานช่างฝีมือดั้งเดิม
- กีฬาการเล่นพื้นบ้านและศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัว

(กรมส่งเสริมวัฒนธรรม. มปป.)

2.1.8 แนวคิดด้านการอนุรักษ์

การให้ความหมายของการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมสำหรับองค์การ UNESCO ได้นิยามความหมายของการอนุรักษ์ (Conservation) ไว้ว่า เป็นการดำเนินการกับมรดกทางวัฒนธรรมเพื่อส่งต่อคุณค่าและความหมายของมรดกทางวัฒนธรรมให้ดำรงอยู่อย่างเข้มแข็งและยืนยาว ในมิติของมรดกทางวัฒนธรรมที่เป็นกายภาพ การอนุรักษ์มีเป้าหมายเพื่อจะดูแลรักษาลักษณะรูปแบบทางกายภาพของสิ่งนั้นเพื่อรับรองว่าคุณค่าของสิ่งนั้นจะไม่เปลี่ยนแปลงไปตามเวลา แต่จะดำรงอยู่ในช่วงชีวิตของเราและในห้วงเวลาต่อไปในอนาคต (ICCROM, ระบบออนไลน์) ภายในอนุสัญญาว่าด้วยมรดกโลก ในมาตราที่ 5 เน้นความกล่าวถึงกรอบความเข้าใจในประเด็นการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม ในมิติของความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงระหว่างองค์กร ประเทศสมาชิก และแนวทางปฏิบัติในระดับกว้างอันจะนำไปสู่ความเชื่อมั่นได้ว่ามรดกทางวัฒนธรรม และมรดกทางธรรมชาติในขอบเขตอำนาจอธิปไตยแห่งรัฐ จะได้รับการคุ้มครอง ดูแล การอนุรักษ์ และภายใต้มาตรการที่มีประสิทธิภาพอย่างเป็นระบบต่อเนื่อง ประเทศสมาชิกควรจะดำเนินการต่างๆ เท่าที่อำนาจหน้าที่พึงกระทำอย่างเหมาะสมที่สุด

ดังนี้ เช่น การดำเนินนโยบาย การจัดตั้งหน่วยงานรับผิดชอบ การดำเนินมาตรการทางกฎหมาย การศึกษาวิจัย และการสนับสนุนการฝึกอบรม (ศูนย์ข้อมูลมรดกโลก, ระบบออนไลน์)

สำหรับหน่วยงานภาครัฐของไทยได้ให้นิยามการอนุรักษ์ ไว้พร้อมกับกรอบแนวทางการดำเนินดังนี้ ในระเบียบกรมศิลปากรว่าด้วยการอนุรักษ์โบราณสถาน พ.ศ. 2528 (สำนักโบราณคดี, ระบบออนไลน์) ได้กำหนดความหมายการอนุรักษ์ไว้ชัดเจน คือ

อนุรักษ์ (Conservation) หมายถึง การดูแล รักษาเพื่อให้คงคุณค่าไว้ และให้ความหมายรวมถึงการป้องกันการรักษา การสงวน และปฏิสังขรณ์ และการบูรณะด้วย

การสงวนรักษา (Preservation) หมายถึง การทำให้คงสภาพเดิมที่เคยเป็นมา

การบูรณะ (Restoration) หมายถึงการซ่อมแซม ปรับปรุงให้มีรูปทรงลักษณะกลมกลืนเหมือนเดิมมากที่สุดเท่าที่จะทำได้ แต่แสดงความแตกต่างของสิ่งที่มีอยู่เดิม และสิ่งที่ทำขึ้นใหม่ด้วย

ยงธนิศ พิมลเสถียร สถาปนิก และนักวิชาการด้านการฟื้นฟูและอนุรักษ์เมืองเก่า ได้นำเสนอการประมวลความหมายของการอนุรักษ์ทั้งในระดับสากล ไว้ว่า การอนุรักษ์ Conservation ได้ถูกให้ความหมายไว้อย่างกว้างๆ โดยรวมแล้วหมายถึง การรักษาามรดกทางวัฒนธรรม และได้ประมวลวิธีการอนุรักษ์ ซึ่งมีผู้นำมาใช้และสามารถถูกประมวลได้อยู่ 9 รูปแบบ เพื่อสร้างความเข้าใจถึงการอนุรักษ์ผ่านวิธีการดังกล่าว ได้แก่

- 1) Laissez-Faire เป็นภาษาฝรั่งเศสแปลว่าการปล่อยไว้ การไม่ทำอะไร ซึ่งหมายถึง การไม่เข้าไปดำเนินการใดๆ เพื่อเป็นการรบกวนมรดกนั้นๆ นั้นหมายถึงการปล่อยมรดกนั้นไว้ตามธรรมชาติ และไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยว
- 2) Preservation บางแห่งใช้ Minimal repair หมายถึงการรักษาให้คงสภาพ โดยอาจเสริมความมั่นคงของโครงสร้างเล็กน้อยซึ่งทำให้สามารถรักษาบูรณภาพทั้งหมดไว้
- 3) Stabilization หมายถึง การเสริมความแข็งแรงและความมั่นคงของโครงสร้าง โดยการเพิ่มเติมโครงสร้างใหม่เข้าไป เพราะหากไม่มีโครงสร้างใหม่เข้าไปช่วยค้ำยัน หรือเสริมความมั่นคงมรดกชิ้นนั้นอาจพังทลายเสียหาย
- 4) Restoration เป็นคำศัพท์ที่ใช้กันมาเนิ่นนานในงานอนุรักษ์ ถือได้ว่าเป็นหนึ่งในคำศัพท์ที่เก่าแก่ที่สุดย้อนไปไกลถึงยุคโรมันตามกฎบัตรเวนิส (มาตรา 9-13) ได้กล่าวไว้ว่าเป็นกระบวนการที่ดำเนินการโดยผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน เป็นกระบวนการที่มุ่งรักษาสภาพของมรดกนั้นๆ เพื่อให้ยังสามารถแสดงออกถึงความงามและคุณค่าทางประวัติศาสตร์ เป็นกระบวนการที่ใช้ข้อมูลทางประวัติศาสตร์ในการรักษา ซ่อมแซม และเพิ่มเติมส่วนที่หายไปของมรดก และต้องแสดงส่วนที่แตกต่างของส่วนดั้งเดิม และส่วนที่เพิ่มเติมเข้าไปใหม่
- 5) Rehabilitation หมายถึงการปรับปรุงกายภาพ เพื่อการฟื้นฟูแหล่งมรดกส่วนใหญ่มักจะเป็นอาคารเก่า พื้นที่ชุมชน ย่าน หรือเมืองที่เคยรุ่งเรืองแต่กลับซบเซาลง การฟื้นฟูดังกล่าวเป็นไปเพื่อการทำให้แหล่งมรดกกลับมามีชีวิตชีวาอีก

ครั้ง ผ่านการปรับปรุงกายภาพ การต่อเติม และการปรับปรุงระบบสาธารณูปโภค สาธารณูปการของแหล่งให้กลับมาทำงานได้ดี โดยกระบวนการที่กล่าวมาจะต้องและเป็นไปในทางการส่งเสริม และไม่รบกวนส่วนที่มีคุณค่า ความสำคัญของแหล่งมรดก (ยงธนิต พิมลเสถียร, 2556: 75-77)

การอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม หมายถึง การดูแล รักษา สืบถอด หรือการดำเนินการใด ๆ กับมรดกทางวัฒนธรรมเพื่อส่งต่อคุณค่าและความหมายของมรดกทางวัฒนธรรมให้ดำรงอยู่อย่างเข้มแข็งและยืนยาว เพื่อรักษาคุณค่าของสิ่งนั้นไม่ให้สูญหายหรือเปลี่ยนแปลงไปตามวันเวลา การอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมสามารถดำเนินการทั้งในมิติของกายภาพ และมิติของนามธรรม ขึ้นอยู่กับรูปแบบของการอนุรักษ์ที่จะถูกนำมาใช้ตามความเหมาะสม

เครื่องมือการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชน โดยใช้ทรัพยากรต้นทุนที่เป็นมรดกวัฒนธรรมในชุมชนก็เป็นอีกแนวทางที่สามารถ พัฒนาให้มีเป้าหมายเพื่อการดูแลรักษามรดกทางวัฒนธรรมของชุมชน อาจอยู่ในรูปแบบการให้ทรัพยากรเพื่อสนับสนุนกิจกรรมการอนุรักษ์ในชุมชน หรือการใช้กิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อเป็นสะพานในการถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านวัฒนธรรมสู่คนรุ่นใหม่ เพื่อให้มรดกดังกล่าวมีผู้สืบทอด และคงอยู่ต่อไปก็เป็นอีกวิถีทางหนึ่ง

2.1.9 ชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ความหมายของชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ยังไม่มีการนิยามความหมายไว้ชัดเจน แม้ในความจริงเป็นจริง กิจกรรมการท่องเที่ยวในประเทศไทย ได้เกิดการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ที่ใช้รากฐานทางวัฒนธรรมเป็นจุดดึงดูดนักท่องเที่ยวเกิดขึ้นจำนวนมาก และเพื่อการประมวลผลความหมายของชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ที่สอดคล้องกับบริบทและสถานการณ์การท่องเที่ยวปัจจุบัน จึงได้รวบรวมตัวอย่างการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนมาเพื่อสังเคราะห์และพิจารณาคุณลักษณะของชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมดังนี้

ตัวอย่างการท่องเที่ยวโดยชุมชนบนฐานวัฒนธรรม

1) การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมรากหญ้าโดยชุมชนในประเทศไทย

บ้านปลายโพงพางหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านทรงไทยบ้านปลายโพงพาง ชุมชนที่อาศัยอยู่ริมคลอง ซึ่งชาวบ้านยังใช้การสัญจรทางน้ำแม้ว่าจะมีระบบถนนเข้าไปยังพื้นที่ส่วนใหญ่แล้ว อาชีพหลักคือการทำสวนผลไม้ การทำน้ำตาลมะพร้าว การประมง ดักกุ้ง ตกปลา ชุมชนยังคงรักษาวิถีวัฒนธรรมของชุมชนไว้เป็นอย่างดี เช่น การใส่บาตรพระสงฆ์ที่พายเรือรับของถวาย โครงการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์โดยชุมชนเริ่มต้นเมื่อปี 2542 ริเริ่มโดยกำนันตำบลปลายโพงพาง ได้รับข่าวสารเรื่องการท่องเที่ยวชุมชน จึงทำการค้นคว้าหาความรู้และเดินทางไปทัศนศึกษาดูงานในพื้นที่ต่างๆ แล้วนำประสบการณ์และข้อคิดที่ได้ นำกลับมาหารือกับชุมชน ได้มติเห็นชอบว่าชุมชนมีศักยภาพที่จะจัดการท่องเที่ยว จึงได้รวบรวมสมาชิกขึ้น ขั้นแรกได้ 3 บ้าน จนปัจจุบันขยายตัวเป็น 25 หลัง และให้ชาวเรือมาร่วมกันวางแผน วางกฎเกณฑ์ โดยมีการจัดตั้ง Home stay เข้าพักตามบ้านไทย จัดนำ

เที่ยวในชุมชน และแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียงทางเรือและพาชมหิ่งห้อยในตอนกลางคืน รุ่งเช้าทำกิจกรรมใส่บาตรร่วมกับที่พัก (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย,2550)

2) ชุมชนบ้านภู ตำบลบ้านเป้า อำเภอหนองสูง จังหวัดมุกดาหาร

การท่องเที่ยวโดยชุมชนของ บ้านภู ยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียงและการอนุรักษ์วัฒนธรรมจากเดิมมีการทำโฮมสเตย์ในหมู่บ้านขึ้นแต่ไม่ประสบความสำเร็จ เนื่องจากไม่มีทรัพยากรอื่นดึงดูดใจนักท่องเที่ยว จนกระทั่งอาจารย์และนักศึกษามหาวิทยาลัยศิลปากร เข้ามาทำการวิจัยเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมของชาวภูไทบ้านภู ส่งผลให้ชาวบ้านภูมีการตื่นตัวเห็นความสำคัญของประเพณี และวัฒนธรรมของตนเองที่ปฏิบัติกันมา จุดนี้จึงถือได้ว่าเป็นการจุดประกายการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนของบ้านภูจนกระทั่งหมู่บ้านได้รับรางวัลหมู่บ้าน OTOP เพื่อการท่องเที่ยว จึงทำให้ชุมชนบ้านภูแห่งนี้เป็นที่รู้จักจากภายนอกมากยิ่งขึ้น มีการอนุรักษ์ฟื้นฟูวัฒนธรรมผ่านกิจกรรมแหล่งเรียนรู้ชุมชน จึงทำให้มีหลายหน่วยงานเข้ามาศึกษาดูงานในชุมชน มีการเข้ามาจับจ่ายซื้อของ มีการเข้ามารับประทานอาหารในชุมชน ส่งผลให้การท่องเที่ยวชุมชนมีศักยภาพ พร้อมให้บริการนักท่องเที่ยวกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียง ในระดับภาคและระดับประเทศ ปัจจุบันนำไปสู่ความสำเร็จคือความสามัคคีในชุมชน การมีจิตสำนึกรักบ้านเกิด (มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี,2557:ระบบออนไลน์)

3) พื้นที่ตำบลบ้านขาว อำเภอรอนดง จังหวัดสงขลา

ตำบลบ้านขาวเป็นที่ราบลุ่มใกล้ทะเลสาบสงขลาและมีป่าพรุทะเลน้อย นับว่าเป็นพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์และมีความหลากหลายทางชีวภาพและยังเหมาะแก่การท่องเที่ยวเป็นอย่างดี จึงเป็นเหตุผลที่ทำให้หน่วยงานท้องถิ่นนั้นได้ร่วมกับแกนนำชุมชน ผลักดันให้เกิดกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชน ซึ่งเป็นกิจกรรมที่นำเอาฐานทรัพยากรธรรมชาติและทุนทางวัฒนธรรมที่มีอยู่ของชุมชนท้องถิ่นมาจัดการใหม่ให้เกิดมูลค่าทางเศรษฐกิจนำไปสู่การสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชน ซึ่งลักษณะของฐานองค์ความรู้ ประกอบด้วยกิจกรรมของแหล่งเรียนรู้ 15 แห่ง ยกตัวอย่างเช่น ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชน, ศูนย์เรียนรู้ศิลปหัตถกรรมจากกะลามะพร้าว, กลุ่มผลิตภัณฑ์กระจูด, กลุ่มผลิตเครื่องแกง, กลุ่มเรือ, กลุ่มมัคคุเทศก์, กลุ่มบ้านพัก, กลุ่มอาหาร และกลุ่มศิลปวัฒนธรรม และแบ่งกิจกรรมออกเป็น 6 กลุ่มกิจกรรม โดยมีการบริหารจัดการโดยกระบวนการของชุมชนได้แก่กลุ่มไหว้พระนมัสการสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในชุมชน, กลุ่มจัดกิจกรรมล่องเรือชมระบบนิเวศน์และวิถีชีวิตคนบ้านขาว ซึ่งทั้งหมดเป็นการบริหารจัดการโดยกระบวนการของชุมชน (เทพรัตน์ จันทพันธ์และ วิวัฒน์ ฤทธิมา,2556)

4) การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนผู้ไทบ้านโพน อำเภอกำแพง จังหวัดกาฬสินธุ์

เป็นอีกชุมชนที่มีชื่อเสียงด้านขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมและการผลิตผ้าไหมแพรวาเป็นสินค้าเพื่อการท่องเที่ยว ผ้าไหมแพรวาเป็นสินค้าหัตถกรรมที่มีการผลิตอย่างต่อเนื่อง สามารถนำเงินรายได้เข้าสู่ชุมชนและจังหวัดได้ปีละหลายล้านบาท นอกจากนี้ชุมชนบ้านโพนยังคงรักษา

วัฒนธรรมผู้ไทไว้อย่างเข้มแข็ง มีวิถีที่มีเอกลักษณ์เฉพาะคน โดยเฉพาะวิถีชีวิตที่ดำเนินไปพร้อมกับการทอผ้าไหมแพรวาตามไต้ถุนเรือนไม้ปัจจุบันมีการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ผู้ไทบ้านโพนเพื่อนำเสนอภูมิปัญญาและวัฒนธรรมด้านการทอผ้า รวมทั้งการนำเสนอแบบแผนและวิถีชีวิตของชาวบ้านโพน ซึ่งได้รับความสนใจในการเดินทางเข้าเยี่ยมชมจากนักท่องเที่ยวกลุ่มต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง (สุรศักดิ์ พิมพ์เสนและคณะ. 2545)

จากตัวอย่างการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ประสบความสำเร็จทั้ง 4 แห่ง สามารถสรุปคุณลักษณะและนิยามของชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ได้ว่า เป็นชุมชนที่ตั้งอยู่ในแหล่งท่องเที่ยว มีการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนส่วนร่วมเป็นเจ้าของ อาศัยต้นทุนมรดกทางวัฒนธรรม ไม่ว่าจะเป็นลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ที่มีลักษณะหรือเรื่องราวที่มีคุณค่าเฉพาะตัว ผนวกเข้ากับวิถีชีวิตวัฒนธรรมที่เป็นอัตลักษณ์ พร้อมไปกับการบริหารจัดการที่คำนึงถึงบริบทของพื้นที่ และความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อมในชุมชน

2.1.10 แนวคิดผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการท่องเที่ยว

ทฤษฎีผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder Theory) กำเนิดขึ้นในปี 1984 พัฒนาโดย Freeman R. Edward เพื่อใช้ประโยชน์ในด้านการบริหารจัดการ โดยพิจารณาถึงบุคคลและกลุ่มที่มีอิทธิพลส่งผลหรือได้รับผลทั้งด้านบวกและด้านลบจากการดำเนินงานขององค์กร ในเบื้องต้นแบ่งกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียออกเป็นเชิงกลยุทธ์และเชิงคุณธรรมจริยธรรม ต่อมา มีการขยายมุมมองและครอบคลุมผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งทางตรงและทางอ้อมรวมถึงผู้ที่มีทุนหรือทรัพยากรอันสำคัญต่อการอยู่รอดหรือประสบความสำเร็จขององค์กร กว่า 30 ปีของการพัฒนาการอย่างต่อเนื่อง แนวคิดผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้รับความนิยมอย่างแพร่หลาย เป็นเสมือนโมเดลการบริหารจัดการสมัยใหม่ มีการประยุกต์ใช้ในหลากหลายสาขารวมถึงการท่องเที่ยวด้วย โดยนาทฤษฎีผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมาใช้เป็นเครื่องมือเพื่อการวิเคราะห์เครือข่ายการท่องเที่ยว การวางแผน การจัดการ ตลอดจนการติดตามอย่างมีจริยธรรมและอย่างยั่งยืน

ประเภทของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทางการท่องเที่ยว

(Type/Category of Tourism Stakeholders)

ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการท่องเที่ยวมีหลากหลายประเภททั้งกลุ่มและบุคคล เกี่ยวข้องทั้งทางตรงและทางอ้อมแต่อาจแสดงบทบาทเข้ามามีส่วนรับทั้งเชิงรุกและเชิงรับ ซึ่งอาจแสดงออกอย่างสนใจหรือนิ่งเฉยต่อการท่องเที่ยวที่เคลื่อนไหวอยู่ในพื้นที่

จากการทบทวนรายงานการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว การพัฒนาจุดหมายปลายทางของการท่องเที่ยว การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน สามารถแสดงผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทางการท่องเที่ยวดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ ย่อย 2: 2-2 แสดงผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทางการท่องเที่ยว รายงานการศึกษา

การศึกษาและทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทางการท่องเที่ยว		ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทางการท่องเที่ยว
1.	Inskip (1991)	(1) Public Sector ภาครัฐ (2) Private Sector ภาคธุรกิจเอกชน
2.	Fisher (1993), Jafari (2000) Liburd (2004)	+ Tourism-oriented Non-Government Organization องค์กรที่ไม่ใช่ภาครัฐและมุ่งด้านการท่องเที่ยว
3.	Gunn (1994)	(1) Business sectors ภาคธุรกิจเอกชน (2) non-profit sectors ภาคองค์กร ไม่แสวงหากำไร (3) public sectors ภาครัฐ
4.	Weaver and Opperman (2000)	(1) Foreign tourists นักท่องเที่ยวต่างชาติ (2) Domestic tourists นักท่องเที่ยวในประเทศ
5.	Swarbrooke (2001)	(1) Governments ภาครัฐ (2) Tourists นักท่องเที่ยว (3) Host communities ท้องถิ่นชุมชนเจ้าบ้าน (4) Tourism business ภาคธุรกิจท่องเที่ยว (5) Other sectors ภาคส่วนอื่นๆ
6.	Timur (2001)	(1) Industry ภาคธุรกิจเอกชน (2) Government (at the municipal, regional or national level) ภาครัฐ ทั้งระดับเมือง ภาค หรือประเทศ
7.	Macbeth, Burns, Chandler, Revitt, & Veitch (2002)	(1) Other interest groups กลุ่มผลประโยชน์ (2) Individuals บุคคลทั่วไป (3) Local residents ผู้คนท้องถิ่น (4) Indigenous ชนเผ่า-ชาวพื้นเมือง
8.	Ritchie and Crouch (2003)	(1) Suppliers and supporting industries ผู้จัดหาและธุรกิจสนับสนุน (2) Marketing intermediaries and facilitators ตัวกลางการตลาดและผู้ อำนวยความสะดวกในการท่องเที่ยว (3) Members of the public and local สมาชิกของหน่วยงานภาครัฐและภาคท้องถิ่นชุมชน (4) Foreign customers ลูกค้า/นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ
9.	Pavlovich (2003)	(1) Tourists - as the demand นักท่องเที่ยว ฝ่ายอุปสงค์ (2) Industries - as the supplier ธุรกิจท่องเที่ยว ฝ่ายอุปทาน (3) Hosts - the local community and environment เจ้าบ้าน ชุมชนท้องถิ่นและ สภาพแวดล้อมทางการท่องเที่ยว
10.	Cortese (2003) Dabphet (2010)	+ Higher education institutions ภาคการศึกษา สถาบันการศึกษาระดับสูง
11.	Cole (2006) Zhao & Ritchie (2007)	(1) Local community ท้องถิ่นชุมชน (2) Local community organizations หน่วยงานองค์กรในพื้นที่
12.	Raufflet et al. (2008)	(1) Local businesses ธุรกิจท้องถิ่น (2) NGOs องค์กรไม่ใชของภาครัฐ (3) Communities ชุมชน (4) Government หน่วยงานภาครัฐ (5) Other actors ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับกลุ่มอื่นๆ
13.	Timur (2012)	(1) Tourism industry ภาคธุรกิจท่องเที่ยว (2) Environmental support หน่วยงานสนับสนุนด้านสิ่งแวดล้อม (3) Local community ท้องถิ่น

การศึกษาและทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทางการท่องเที่ยว		ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทางการท่องเที่ยว
		ชุมชน (4) Government หน่วยงานภาครัฐ
14.	Timur (2012)	(1) Local community ท้องถิ่นชุมชน (2) Government หน่วยงานภาครัฐ (which includes residents and local businesses, organizations and associations)
15.	UN World Travel Organization	(1) Tourism professionals มีอาชีพด้านการท่องเที่ยว (2) Public authorities องค์กรภาครัฐ (3) Press and other media สื่อสารมวลชน

ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทางการท่องเที่ยวจากรายงานการศึกษาข้างต้น สรุปได้ 8 กลุ่ม ดังต่อไปนี้

- 1) กลุ่มหน่วยงานภาครัฐส่วนกลาง
- 2) กลุ่มหน่วยงานภาครัฐส่วนท้องถิ่น
- 3) กลุ่มธุรกิจท่องเที่ยว (ผู้ให้บริการ มีอาชีพด้านท่องเที่ยว ตัวกลางการตลาด ธุรกิจท้องถิ่น)
- 4) กลุ่มผลประโยชน์/องค์กรที่ไม่แสวงหากำไร-ที่ไม่ใช่ภาครัฐแต่มีงานด้านการท่องเที่ยว
- 5) กลุ่มลูกค้า-นักท่องเที่ยว (ในประเทศและต่างชาติ)
- 6) กลุ่มบุคคลท้องถิ่นชนเผ่าชาวพื้นเมือง เจ้าบ้านเจ้าของพื้นที่/วัฒนธรรม/ทรัพยากรท่องเที่ยว
- 7) กลุ่มวิชาการ
- 8) กลุ่มสื่อสารมวลชน

2.1.11 บทบาทและหน้าที่ของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทางการท่องเที่ยว (Roles and Responsibilities of Tourism Stakeholders)

ตามมุมมองของทฤษฎีผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย การพัฒนาจุดหมายปลายทางของการท่องเที่ยวเปรียบเสมือนระบบสังคมที่เปิดให้กับบุคคลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้เข้ามาแสดงบทบาทมีส่วนร่วมและประสานความร่วมมือในการเป็นเครือข่าย เป็นพันธมิตร เป็นกลุ่มก้อนกัน เชื่อมโยงกันทั้งอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทางการท่องเที่ยว 8 กลุ่มดังกล่าวข้างต้น สามารถแสดงบทบาทเพื่อการพัฒนาชุมชนท่องเที่ยวได้ดังนี้

1) บทบาทหน้าที่กลุ่ม 1. หน่วยงานภาครัฐส่วนกลาง

บทบาทเป็นผู้นำพันธกิจการท่องเที่ยว ผู้กำหนดทิศทางและนโยบาย ผู้เชี่ยวชาญ ผู้สนับสนุนหน้าที่ทางการท่องเที่ยว

- กำหนดทิศทาง นโยบาย แผนงานการพัฒนาการท่องเที่ยวระดับประเทศ
- กำหนดและบังคับใช้กฎระเบียบด้านภาพลักษณ์ ความปลอดภัย มาตรฐานของการท่องเที่ยว
- สรรหา-พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็นและที่อำนวยความสะดวกแก่การท่องเที่ยว

- สร้างภาพลักษณ์ของประเทศและเมืองจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวเพื่อสร้างโอกาสธุรกิจ
- อนุรักษ์ ปกป้อง ป้องกัน สงวนรักษาสินทรัพย์ ทรัพยากร สิ่งดึงดูดทางการท่องเที่ยว
- นำเสนอ-ส่งมอบข้อมูลการท่องเที่ยว อาทิ ความนิยม ความต้องการ กฎระเบียบ มาตรฐาน
- สร้าง-ถ่ายทอดองค์ความรู้และทักษะแก่หน่วยงานและบุคลากรด้านการท่องเที่ยว
- ดำเนินงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสร้างสรรค์ พื้นฟู พัฒนา รักษาสิ่งดึงดูดทางการท่องเที่ยว
- ให้คำปรึกษา
- สนับสนุนการประชาสัมพันธ์และสื่อสารการตลาดให้กับการท่องเที่ยวระดับท้องถิ่น
- ส่งเสริมความร่วมมือระหว่างภาครัฐ-ภาคเอกชน-ภาคประชาสังคมในการพัฒนาการท่องเที่ยว
- มีส่วนร่วมกับทิศทางการพัฒนาการท่องเที่ยวระดับท้องถิ่น
- สนับสนุนงบประมาณ

2) บทบาทหน้าที่กลุ่ม 2. หน่วยงานภาครัฐส่วนท้องถิ่น

บทบาทเป็นผู้นำพันธกิจการท่องเที่ยวระดับท้องถิ่น ผู้สนับสนุน
หน้าที่ทางการท่องเที่ยว

- รับช่วงต่อเชิงทิศทางและนโยบายจากหน่วยงานรัฐส่วนกลางเพื่อแปลงสู่การปฏิบัติในท้องถิ่น
- ร่วมกำกับทิศทางการพัฒนาการท่องเที่ยวระดับท้องถิ่น
- ร่วมบังคับใช้กฎระเบียบด้านภาพลักษณ์ ความปลอดภัย มาตรฐานของการท่องเที่ยว
- ฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่นชุมชนเพื่อสร้างอัตลักษณ์และเป็นจุดขายของการท่องเที่ยว
- อนุรักษ์ ปกป้อง ป้องกัน สงวนรักษาสินทรัพย์ ทรัพยากร สิ่งดึงดูดทางการท่องเที่ยว
- พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็นและที่อำนวยความสะดวกแก่การท่องเที่ยว
- จัดการพื้นที่ กิจกรรม และผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยว
- ถ่ายทอดทักษะองค์ความรู้และสร้างเสริมสมรรถนะแก่บุคลากรการท่องเที่ยวในท้องถิ่น
- ส่งเสริมสนับสนุนให้ชุมชนเป็นเจ้าบ้านที่ดีและจุดหมายปลายทางที่เป็นมิตรต่อการท่องเที่ยว
- กระตุ้นการมีส่วนร่วมและความร่วมมือระหว่างภาครัฐ-ภาคเอกชน-ภาคประชาสังคม
- รักษาสมดุลระหว่างการท่องเที่ยวและการใช้ชีวิตของผู้คนท้องถิ่น ชนเผ่า ชนพื้นเมือง
- สนับสนุนงบประมาณ
- เป็นเจ้าภาพสร้างพื้นที่และวาระหารือกันอย่างสม่ำเสมอระหว่างผู้ประกอบการท่องเที่ยว ประชาชนท้องถิ่น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อความร่วมมือการจัดการท่องเที่ยวไปในทิศทางเดียวกัน รวมทั้งแก้ปัญหาและลดข้อขัดแย้งในผลประโยชน์ที่แตกต่างกัน

3) บทบาทหน้าที่กลุ่ม 3. ธุรกิจท่องเที่ยว (ผู้ให้บริการ มืออาชีพ ตัวกลางการตลาด ธุรกิจท้องถิ่น)

บทบาทเป็นผู้ให้บริการ ผู้ประสานต้นน้ำปลายน้ำของการท่องเที่ยว ผู้ส่งมอบประสบการณ์ท่องเที่ยว ผู้จ้างงานและสร้างรายได้แก่แหล่งท่องเที่ยว ท้องถิ่นชุมชน และธุรกิจเกี่ยวเนื่องทั้งการขนส่งเดินทาง ที่พัก อาหารและเครื่องดื่ม กิจกรรมบันเทิงสันทนาการ ของที่ระลึก

หน้าที่ทางการท่องเที่ยว

- ลงทุน ร่วมทุน สรรหาและสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ นวัตกรรม และบริการทางการท่องเที่ยว
- เชื่อมโยงอุปสงค์และอุปทานของการท่องเที่ยวเพื่อสร้างโอกาสทางธุรกิจ
- มีส่วนร่วมในการจัดการพื้นที่ กิจกรรม และผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวกับหน่วยงานท้องถิ่น
- อำนวยความสะดวกในการเข้าถึงทรัพยากรและสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว
- รักษาภาพลักษณ์ ภูมิระเบียบ ความปลอดภัย มาตรฐานการท่องเที่ยว
- ดำเนินธุรกิจอย่างเปิดเผย โปร่งใส ถูกต้อง มีจริยธรรม เป็นมิตรต่อทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง
- สร้างเสริมสมรรถนะของบุคลากรในการให้บริการการท่องเที่ยวอย่างมืออาชีพ
- ถ่ายทอดความรู้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยวเพื่อปกป้องทรัพยากรและรักษามารยาทในการท่องเที่ยว
- ประสานความร่วมมือกับท้องถิ่นชุมชนที่เป็นเจ้าบ้าน/เจ้าของทรัพยากรและสิ่งดึงดูดทางการท่องเที่ยวเพื่อสร้างบรรยากาศที่เป็นมิตรต่อการท่องเที่ยว
- ตอบสนองนักท่องเที่ยวเพื่อเติมเต็มความต้องการและหรือสร้างเสริมประสบการณ์ที่แปลกใหม่ทางการท่องเที่ยว
- ส่งมอบบริการที่มีคุณภาพ สร้างคุณค่าและประสบการณ์การท่องเที่ยว สร้างความประทับใจและพึงพอใจให้นักท่องเที่ยวเพื่อจูงใจการกลับมาท่องเที่ยวซ้ำ

4) บทบาทหน้าที่กลุ่ม 4. กลุ่มผลประโยชน์/องค์กรไม่แสวงหากำไร-ไม่ใช่ภาครัฐมุ่งงานการท่องเที่ยว

บทบาทเป็นผู้นำและผู้สนับสนุนพันธกิจการท่องเที่ยวเติมเต็มการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐ ตัวอย่าง Tourism-oriented NGOs ได้แก่ องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน) หรือ Designated Areas for Sustainable Tourism Administration (DASTA) www.dasta.or.th และ สถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน หรือ Thailand Community Based Tourism Institution (CBT-I) www.cbt-i.org

หน้าที่ทางการท่องเที่ยว

- พัฒนาชุมชนอย่างเป็นองค์รวม ริเริ่มการยกระดับการท่องเที่ยวเป็นการพัฒนาทางเลือกทั้งในมิติของสังคม มิติของเศรษฐกิจ และมิติของสิ่งแวดล้อม เพื่อสร้างจุดเปลี่ยนในการแก้ไขปัญหาความยากจน สุขภาพ-สุขอนามัย หรือลดช่องว่างระหว่างรัฐและท้องถิ่นชุมชน

- เสริมอำนาจ กระตุ้นพลังการมีส่วนร่วมของชุมชนที่จะแก้ไขปัญหาของตนเองด้วยการท่องเที่ยว
- ร่วมฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่นชุมชน อนุรักษ์ ปกป้อง ป้องกัน สงวนรักษาสินทรัพย์ ทรัพยากร สิ่งดึงดูดทางการท่องเที่ยวเพื่อสร้างอัตลักษณ์และเป็นจุดขายของการท่องเที่ยว
- สร้างสมรรถนะ สร้างโอกาส สร้างรายได้ให้ท้องถิ่นชุมชนผ่านรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ท้องถิ่นชุมชนสร้างสรรค์ขึ้นและเป็นเจ้าของซึ่งสอดคล้องกับกิจกรรมทางเศรษฐกิจของท้องถิ่น
- ประสานความร่วมมือและเชื่อมโยงการสนับสนุนจากทุกฝ่ายเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

5) บทบาทหน้าที่กลุ่ม 5. ลูกค้าย-นักท่องเที่ยว (ในประเทศและต่างชาติ)

บทบาทเป็นลูกค้า ผู้ใช้บริการ ผู้มาเยือน

หน้าที่ทางการท่องเที่ยว

- ท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบโดยไม่ก่อความเสียหายหรือผลกระทบด้านลบต่อบุคคล ชุมชน สังคม เศรษฐกิจ ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- เรียนรู้และปฏิบัติตามกฎระเบียบตลอดจนมารยาทเพื่อรักษาศักดิ์ศรีและแหล่งท่องเที่ยว ความปลอดภัยของตนเอง สัมพันธภาพกับเจ้าบ้าน และบรรยากาศของการท่องเที่ยว
- เคารพในสิทธิมนุษยชนและคุณภาพชีวิตโดยเฉพาะในผู้อยู่อาศัยพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว

6) บทบาทหน้าที่กลุ่ม 6. บุคคลท้องถิ่น ชนเผ่าพื้นเมือง

บทบาทเป็นเจ้าบ้านเจ้าของพื้นที่/วัฒนธรรม/ทรัพยากรท่องเที่ยว ผู้ร่วมพัฒนาและรักษา ผู้สนับสนุน

หน้าที่ทางการท่องเที่ยว

- ร่วมสร้างและรักษาสิ่งก่อสร้าง สิ่งประดิษฐ์ สถาปัตยกรรม วัฒนธรรมของชุมชน กิจกรรมท่องเที่ยว ธรรมชาติและสภาพแวดล้อม เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มาเยี่ยมชม
- เป็นเจ้าบ้านให้การต้อนรับนักท่องเที่ยวผู้มาเยือนอย่างอบอุ่นและเป็นมิตร
- เข้าร่วมในเวทีหารือระหว่างผู้ประกอบการท่องเที่ยว ประชาชนท้องถิ่น หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และร่วมตัดสินใจเพื่อจัดการท่องเที่ยวไปในทิศทางเดียวกัน รวมทั้งแก้ปัญหาและลดข้อขัดแย้งในผลประโยชน์ที่แตกต่างกัน
- ร่วมมือเชิงรุกกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อมีส่วนร่วมต้อนรับและบริการ เช่น เป็นมัคคุเทศก์ นำเที่ยว เป็นอาสาสมัครดูแลนักท่องเที่ยว เป็นอาสาสมัครบำรุงรักษาแหล่งท่องเที่ยว แสดงออกถึงวัฒนธรรมและวิถีชีวิตที่เป็นเอกลักษณ์ ทาอาหารหรือของที่ระลึกมาจำหน่าย เปิดบ้านให้นักท่องเที่ยวเข้าพัก เป็นต้น
- ร่วมมือเชิงสนับสนุนเพื่อสร้างบรรยากาศการท่องเที่ยวให้ท้องถิ่นชุมชน

7) บทบาทหน้าที่กลุ่ม 7. วิชาการ

บทบาทเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้ศึกษาวิจัย ผู้สอน ผู้สนับสนุนทิศทางการและนโยบายพัฒนาการท่องเที่ยว

หน้าที่ทางการท่องเที่ยว

- สร้างความตระหนักถึงความจำเป็นและความสำคัญของการจัดการท่องเที่ยวอย่างมีจริยธรรมและอย่างยั่งยืนทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- ศึกษาค้นคว้าข้อมูลที่สำคัญต่อการฟื้นฟูอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมและทรัพยากรการท่องเที่ยว
- เป็นแหล่งความรู้และข้อมูลการท่องเที่ยวที่จะส่งมอบและให้คาปรึกษาแก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
- ดำเนินงานวิจัยและติดตามตรวจสอบเพื่อนำร่องสร้างโอกาสหรือช่วยแก้ปัญหาและเพิ่มผลประโยชน์ต่อแหล่งท่องเที่ยว นักลงทุน และนักท่องเที่ยว
- ส่งเสริมสนับสนุนข้อมูลและผลงานทางวิชาการให้แก่หน่วยงานทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคมที่เกี่ยวข้องเพื่อประโยชน์ในการกำหนดทิศทางและนโยบายพัฒนาการท่องเที่ยว
- ถ่ายทอดความรู้-ข้อมูล-ทักษะที่จำเป็นต่อการสร้างเสริมสมรรถนะให้แก่หน่วยงานและบุคลากรทางการท่องเที่ยว
- สร้างความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องแก่ประชาชนที่อาศัยในท้องถิ่นเพื่อทำหน้าที่เป็นเจ้าบ้านและเจ้าของทรัพยากรท่องเที่ยวเพื่อส่งเสริมให้พื้นที่ชุมชนเป็นจุดหมายการท่องเที่ยวที่เป็นมิตร
- พัฒนารายวิชาและหลักสูตรที่เกี่ยวข้องเพื่อสร้างบุคลากรและมีอาชีพทางการท่องเที่ยว
- เผยแพร่กฎระเบียบ ความปลอดภัย มาตรฐาน การดำเนินธุรกิจการท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบ

8) บทบาทหน้าที่กลุ่ม 8. สื่อสารมวลชน

บทบาทเป็นผู้สื่อสารประชาสัมพันธ์ ผู้สนับสนุน

หน้าที่ทางการท่องเที่ยว

- ร่วมสร้างและส่งเสริมภาพลักษณ์ของประเทศและเมืองจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวเพื่อสร้างโอกาสธุรกิจ
- นำเสนอเผยแพร่ข้อมูลอุปทานของการท่องเที่ยวจากผู้ประกอบการธุรกิจและหน่วยงานส่งเสริมการท่องเที่ยวสู่นักท่องเที่ยว อาทิ แหล่งท่องเที่ยว ผลิตภัณฑ์และบริการทางการท่องเที่ยวกฎระเบียบ ความปลอดภัย มาตรฐานการบริการ
- นำเสนอเผยแพร่ข้อมูลอุปสงค์ของการท่องเที่ยวจากนักท่องเที่ยวสู่ผู้ประกอบการธุรกิจและหน่วยงานส่งเสริมการท่องเที่ยว อาทิ ความต้องการ ความคาดหวัง เทรนด์ความนิยมใหม่ๆ

การท่องเที่ยวเป็นธุรกิจบริการที่ลูกค้าคือนักท่องเที่ยวต้องเดินทางนำพาตนเองเข้ามาถึงยังแหล่งท่องเที่ยวและผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวเพื่อรับประสบการณ์การท่องเที่ยวกลับไป ในการ

จัดการท่องเที่ยวอย่างมีประสิทธิภาพต้องการความร่วมมือจากผู้เกี่ยวข้องหลายกลุ่มที่จะประสานส่งต่อและส่งเสริมบริการและประสบการณ์การท่องเที่ยวที่มีคุณค่า น่าประทับใจ และปลอดภัยให้กับนักท่องเที่ยวผู้มาเยือน

การคัดเลือกผู้มีส่วนได้ส่วนเสียตามระยะการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว Selection Tourism Stakeholders at Each Stage of Tourism Development

ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียแต่ละประเภทแม้ต่างกลุ่มกัน ต่างความสนใจ ครอบครองทรัพยากรสนับสนุนการท่องเที่ยวแตกต่างกัน แต่ทุกกลุ่มก็มีความสำคัญ อิทธิพล คุณสมบัติ ความรู้ ทักษะที่จะมีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในแต่ละระดับ

2.1.12 แนวคิดเรื่องผลกระทบของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นการใช้มรดกและวัฒนธรรมของพื้นที่ ท้องถิ่นและภูมิภาคเพื่ออนาคตทางเศรษฐกิจ สอดคล้องกับแนวคิด “เมื่อวานและวันพรุ่ง” Yester-Morrow กล่าวคือการนำประโยชน์ของมรดกและวัฒนธรรมในอดีตมาใช้เพื่ออนาคตทางเศรษฐกิจ ซึ่งหลายพื้นที่-เมือง-ภาค-ภูมิภาค-ประเทศ-กลุ่มประเทศได้พิสูจน์ให้เห็นแล้วว่ามีความมีประสิทธิภาพมากโดยเฉพาะในช่วงสมัยของความยุ่งยากทางเศรษฐกิจในปัจจุบัน

ในการพัฒนาพื้นที่เพื่อเป็นจุดหมายของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม มีผู้มีส่วนเกี่ยวข้องหลายฝ่าย หลายภาคส่วน แต่ละภาคส่วนมีบทบาทแตกต่างกัน ประกอบด้วย

- ภาครัฐมีบทบาทและทำหน้าที่กำหนดนโยบายการจัดการท่องเที่ยว ฝึกอบรมบุคลากร พัฒนา ส่งเสริมการพัฒนาพื้นที่ สนับสนุนการพัฒนาผลิตภัณฑ์/บริการทางการท่องเที่ยวและการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม อีกทั้งเป็นผู้ให้บริการการท่องเที่ยวในส่วนที่เป็นความรับผิดชอบของภาครัฐ
- ภาคเอกชนมีบทบาทและทำหน้าที่พัฒนาผลิตภัณฑ์/บริการทางการท่องเที่ยวและการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ทำการตลาดและประชาสัมพันธ์เพื่อสื่อสารและจูงใจนักท่องเที่ยว สร้างเครือข่ายธุรกิจเพื่อประสานการโลจิสติกส์นักท่องเที่ยว
- ภาคท้องถิ่นซึ่งเป็นเจ้าของพื้นที่และวัฒนธรรม มีส่วนร่วมในการพัฒนาพื้นที่และผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยว ตลอดจนทำหน้าที่เป็นเจ้าของบ้านที่ต้อนรับนักท่องเที่ยว ในฐานะแขกผู้มาเยือน การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมต้องการการจัดการอย่างรับผิดชอบและตอบสนองต่อผลกระทบเชิงลบอย่างรวดเร็ว ในอดีตการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นเพียงรูปแบบหนึ่งของการท่องเที่ยว เป็นตลาดย่อยที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวกลุ่มเล็ก แต่เป็นนักท่องเที่ยวที่มีการศึกษาสูงและมีกำลังจ่ายสูง จึงเป็นนักท่องเที่ยวที่ไม่น่าจะสร้างปัญหาให้แก่พื้นที่ท่องเที่ยวและผู้คนในพื้นดินนั้น แต่เมื่อต่อมการท่องเที่ยวต่างประเทศเติบโตขยายตัวขึ้น ผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวมีหลากหลายมากขึ้นเพื่อตอบสนองนักท่องเที่ยวกลับทำให้ความต้องการกิจกรรมท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเพิ่มมากขึ้นกว่าเดิมจนกลายเป็นปรากฏการณ์การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในช่วงหลายปีที่ผ่านมา การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเติบโตจากตลาด

ย่อยสู่ตลาดใหญ่ การหลั่งไหลของนักท่องเที่ยวที่มีแรงจูงใจทางวัฒนธรรมต่างระดับกันเดินทางเข้าไปยังโบราณสถาน แหล่งมรดกทางวัฒนธรรม ชุมชนท้องถิ่น หมู่บ้านพื้นเมืองจึงสร้างความกังวลในหลายประเด็น

ประเด็นความกังวลเกี่ยวกับการรบกวนพื้นที่และวิถีชีวิต

ในพื้นที่ที่ทางไกลหรือเปราะบางอย่างมากซึ่งชุมชนท้องถิ่นอาศัยอยู่ด้วยกันในวิถีดั้งเดิมที่อบอุ่นใกล้ชิดกันเสมือนเป็นครอบครัวใหญ่ การท่องเที่ยวที่นำนักท่องเที่ยวแปลกหน้าเข้าไปในชุมชนนั้น อาจกลายเป็นการบุกรุกและอาจเป็นการแบ่งแยกชุมชนที่เคยกลมเกลียวเหนียวแน่นให้แตกแยกกันได้ ดังนั้น การพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจำเป็นต้องได้รับการยินยอมอนุญาตจากชุมชนท้องถิ่นที่จะกลายเป็นพื้นที่ท่องเที่ยวด้วย ให้โอกาสชุมชนได้ตัดสินใจว่าจะเปิดรับนักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมเยียนพื้นที่เพื่อสัมผัสวิถีชีวิตของเขา เขารู้สึกสบายใจหรือไม่ที่จะทำหน้าที่เจ้าบ้าน เป็นผู้สร้างความบันเทิง เป็นผู้ทำการแสดงศิลปวัฒนธรรมเพื่ออวดแสดงแก่นักท่องเที่ยว หรือพึงพอใจที่จะดำเนินชีวิตและดำรงชุมชนต่อไปอย่างสงบโดยไม่กลายเป็นพื้นที่เป้าหมายทางการท่องเที่ยว ดังนั้น ขนาดของการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมก็ควรถูกควบคุมอย่างเข้มงวดด้วย การสนับสนุนต้องจำกัดขอบเขตการเติบโตของการท่องเที่ยวด้วย

ประเด็นความกังวลเกี่ยวกับการพัฒนาพื้นที่เพื่อการท่องเที่ยวและมุมมองต่อการท่องเที่ยวของคนในพื้นที่

ในพื้นที่ที่มีศักยภาพจะพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวได้ ประชาชนในพื้นที่และ/หรือร่วมกับรัฐบาล-หน่วย งานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวจะเร่งระดมกำลังเพื่อพัฒนาพื้นที่ ผลิตภัณฑ์ โครงสร้างพื้นฐาน สิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อให้พื้นที่กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวพร้อมรองรับผู้มาเยือนอันจะสร้างรายได้แก่พื้นที่และประเทศต่อไป อย่างไรก็ตาม การพัฒนาพื้นที่เพื่อการท่องเที่ยวอาจทำให้ประชาชนในพื้นที่รู้สึกถูกรบกวนถูกระทบจากการท่องเที่ยวได้ ในปี 1980 บัทเลอร์ (R.W. Butler) ศึกษาขั้นตอนของวงจรชีวิตผลิตภัณฑ์เพื่อการท่องเที่ยวแบ่งเป็น 5 ขั้นตอนตั้งแต่การสำรวจพื้นที่ไปจนถึงการพัฒนาระดับสูงสุด ดังต่อไปนี้

ขั้นการสำรวจพื้นที่ท่องเที่ยว

- จำนวนนักท่องเที่ยวมีน้อย
- โครงสร้างพื้นฐานเพื่อบริการนักท่องเที่ยวมีจำกัด
- ผลกระทบจากการท่องเที่ยวมีน้อย

ขั้นความเกี่ยวข้องกับพื้นที่ท่องเที่ยวมากขึ้น

- จำนวนนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น
- สิ่งอำนวยความสะดวกนักท่องเที่ยวถูกพัฒนาเพิ่มมากขึ้น
- คนในพื้นที่ถูกดึงเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา

ขั้นการพัฒนาพื้นที่

- พื้นที่มีความพร้อมเป็นแหล่งท่องเที่ยว

- จำนวนนักท่องเที่ยวหลังไหลเข้ามาสู่พื้นที่
- เมืองครุฑภายนอก ภาครัฐ ภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมท่องเที่ยวในพื้นที่

ขั้นรวมทรัพยากรการท่องเที่ยวเข้าด้วยกันและหยุดการพัฒนา

- ขยายการพัฒนาพื้นที่จนสามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้อย่างสมบูรณ์
- พื้นที่มีศักยภาพให้บริการอย่างเต็มที่
- คุณภาพของผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวเริ่มลดลง

ขั้นความนิยมในแหล่งท่องเที่ยวลดถอยหรือฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวอีกครั้ง

- ทรัพยากรการท่องเที่ยวในพื้นที่ถูกปล่อยให้เสื่อมโทรมไป
- หากยังมีโอกาสทางการตลาดอาจฟื้นฟูทรัพยากรท่องเที่ยวนั้นให้พร้อมบริการนักท่องเที่ยวอีกครั้งในรอบวงจรต่อไป

ในแต่ละขั้นของการพัฒนาพื้นที่และผลิตภัณฑ์เพื่อการท่องเที่ยว ย่อมส่งผลกระทบต่อพื้นที่และคนในพื้นที่เป็นระยะและระดับ ในปี 1975 ด็อกซี (Doxey G. V.) พัฒนาดัชนีชี้วัดความรู้สึกถูกรบกวนจากการท่องเที่ยวของคนในพื้นที่ ดังต่อไปนี้

- **รู้สึกตื่นเต้นปลาบปลื้ม**

คนในพื้นที่กระตือรือร้นต่อการท่องเที่ยวซึ่งเป็นเรื่องใหม่ที่เข้ามาสู่พื้นที่ เต็มไปด้วยความอยากรู้อยากเห็น ต้อนรับผู้แปลกหน้าที่เข้ามาเยือนอย่างอบอุ่น เป็นเจ้าบ้านที่ดี ทั้งเจ้าบ้านและแขกต่างรู้สึกพึงพอใจและมีสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน

- **รู้สึกขาดความกระตือรือร้นขาดความสนใจ**

คนในพื้นที่รู้สึกคุ้นชินกับการเข้ามาของนักท่องเที่ยวจนไม่เป็นเรื่องใหม่อีกแล้ว ไม่ตื่นเต้นที่จะต้อนรับ ความสัมพันธ์ระหว่างเจ้าบ้านกับแขกผู้มาเยือนเป็นเสมือนคนคุ้นเคย นักท่องเที่ยวที่มีจำนวนมากขึ้นและเข้ามาเยี่ยมชมสถานที่และวัฒนธรรมทำตัวกลมกลืนไปกับคนในพื้นที่ นักท่องเที่ยวกลายเป็นเป้าหมายการสร้างรายได้ของคนในพื้นที่

- **รู้สึกถูกรบกวนหงุดหงิดรำคาญใจ**

คนในพื้นที่ไม่สามารถรับมือกับนักท่องเที่ยวจำนวนมากในพื้นที่ได้เพราะอาจทำให้วิถีชีวิต ประจําวันไม่สะดวกคล่องตัวหรือเสมือนแย่งกันกินแย่งกันใช้ในพื้นที่ กลายเป็นความรู้สึกของการหาทำไรหาผลประโยชน์เข้าตัว

- **รู้สึกเป็นปฏิกิริยากับนักท่องเที่ยว**

คนในพื้นที่ขุนเคืองรำคาญใจมากขึ้น แสดงออกชัดเจนขึ้น รู้สึกว่าชุมชนของตนวุ่นวายไม่สงบเหมือนแต่ก่อน นักท่องเที่ยวอาจถูกปฏิบัติจากเจ้าบ้านอย่างไม่เหมาะสม ไม่ดี ไม่เป็นมิตร จนอาจนำไปสู่การทำร้ายกลายเป็นอาชญากรรมในพื้นที่

ประเด็นความกังวลเกี่ยวกับการคัดเลือกนักท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นรูปแบบของการท่องเที่ยวที่โดยธรรมชาติแล้วอ่อนไหวอย่างยิ่งต่อประเด็นทางวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม ยิ่งเมื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้รับความนิยมและแผ่ขยายแ่งมมของการบริโภควัฒนธรรมออกไปอย่างกว้างขวางหลากหลายตามประเภทและพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จึงไม่อาจสรุปได้ว่านักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นผู้มีการศึกษาและความรู้ทางวัฒนธรรมสูงกว่านักท่องเที่ยวกลุ่มอื่น ไม่อาจสรุปได้ว่านักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจะดูแลรักษาไม่สร้างปัญหาทางวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม ในการจัดการท่องเที่ยว เอกสารของบริษัทนำเที่ยวอาจถูกแจกจ่ายไปยังนักท่องเที่ยวก่อนการเดินทางมาถึงพื้นที่ท่องเที่ยว มักคุเทศก์ทำหน้าที่ให้ข้อมูล บางกรณีผู้นำเที่ยวท้องถิ่นเล่นบทบาทเป็น “นายหน้าทางวัฒนธรรม” แม้บางพื้นที่พยายามจำกัดจำนวนนักท่องเที่ยวหรือตั้งราคาสูงเพื่อลดนักท่องเที่ยวกลุ่มที่ไม่ต้องการ แต่ก็ไม่สามารถสรุปได้ว่านักท่องเที่ยวที่มีกำลังจ่ายจะเป็นผู้ที่มีความรู้ มีวัฒนธรรมสูง มีความระมัดระวัง และมีความอ่อนไหวต่อการก่อผลกระทบทางลบในการท่องเที่ยว เมื่อเปรียบเทียบกับนักท่องเที่ยวที่มากับคณะทัวร์เป็นกลุ่มใหญ่ หรือนักท่องเที่ยวกลุ่มที่มีงบประมาณจำกัด แบกเป้สะพายหลัง มีหนังสือโลนลี่แพลงเน็ตเป็นคัมภีร์นำเที่ยว กลุ่มไหนที่จะเป็นนักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ไม่สร้างปัญหาให้กับพื้นที่ท่องเที่ยว

ประเด็นความกังวลเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างเจ้าบ้านและแขกผู้มาเยือน

เนื่องจากโครงร่างของนักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเปลี่ยนแปลงไปจากกลุ่มเฉพาะที่มีแรงจูงใจทางวัฒนธรรมสูง มีการศึกษาสูง มีประสบการณ์ทางวัฒนธรรมที่ลึกซึ้ง ขยายตัวไปยังนักท่องเที่ยวกลุ่มอื่นที่มีโครงร่างใกล้เคียงหรือตรงกันข้าม กล่าวคืออาจเป็นนักท่องเที่ยวที่ไม่มีแรงจูงใจ ไม่ให้ความสนใจ ไม่ให้ความสำคัญกับวัฒนธรรม การแสดงออกหรือปฏิสัมพันธ์ต่อคุณค่าทางวัฒนธรรมในพื้นที่อาจเป็นไปในลักษณะที่สร้างความไม่พอใจให้กับประชากรในพื้นที่หรือเจ้าบ้านได้ ในบางกรณีสำหรับสถานที่อันศักดิ์สิทธิ์ พิธีกรรมที่มีรูปแบบเฉพาะ หรือวิถีชีวิตที่มีจารีตกำกับ รัฐบาลหรือองค์กรที่เกี่ยวข้องในประเทศเจ้าบ้านควรนำเสนอข้อมูลหรือให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวถึงข้อห้ามหรือข้อควรปฏิบัติของพื้นที่ก่อนการเดินทางมาถึงเพื่อลดความไม่พอใจระหว่างเจ้าบ้านและแขก เมื่อแขกได้เรียนรู้เข้าใจแล้วก็จะสามารถมีส่วนร่วมในวัฒนธรรมของเจ้าบ้านได้อย่างถูกต้องเหมาะสม ปฏิสัมพันธ์ระหว่างเจ้าบ้านและแขกก็จะดำเนินไปอย่างเคารพต่อวัฒนธรรม

การเข้าถึงผลิตภัณฑ์และสิ่งอำนวยความสะดวกหรือกิจกรรมทางวัฒนธรรมในพื้นที่ท่องเที่ยวต้องรับประกันว่าสามารถเข้าถึงได้ทั้งนักท่องเที่ยวและคนท้องถิ่น อาจต้องใช้ระบบราคาสองระดับสำหรับคนท้องถิ่นและนักท่องเที่ยว หรือสำหรับคนท้องถิ่นที่เป็นเจ้าของหรือผู้สร้างวัฒนธรรมนั้นควรได้บริโภควัฒนธรรมของตนเองโดยไม่มีค่าใช้จ่าย ในบางพื้นที่มีปรากฏความตึงเครียดระหว่างเจ้าบ้านและแขกผู้มาเยือน อาจแบ่งเวลาการเข้าถึงสิ่งอำนวยความสะดวกทางวัฒนธรรมเพื่อไม่เป็นการแย่งกันบริโภคในเวลาเดียวกันระหว่างแขกและเจ้าบ้าน อย่างไรก็ตาม การแบ่งแยกระหว่างเจ้าบ้านและแขก

ไม่ใช่ทางออกของปัญหาที่สมบูรณ์แบบนักเพราะอาจไม่ส่งเสริมความสัมพันธ์และบรรยากาศอันอบอุ่นทางวัฒนธรรม

ประเด็นความกังวลเกี่ยวกับภาวะไร้สถานที่

ภาวะไร้สถานที่ หรือ Placelessness เกิดขึ้นเนื่องมาจากความเป็นโลกาภิวัตน์และการเข้ามาของการท่องเที่ยวสู่พื้นที่ท้องถิ่น การท่องเที่ยวในฐานะผู้นำพานักท่องเที่ยวต่างถิ่นมาเยี่ยมชมพื้นที่ทางวัฒนธรรมของชุมชน นำสิ่งอำนวยความสะดวกและรูปแบบชีวิตอย่างตักตวงที่นักท่องเที่ยวก่อนเคยเข้ามาให้บริการในพื้นที่ท่องเที่ยว ขณะที่นักท่องเที่ยวเรียนรู้ความเป็นท้องถิ่น คนในพื้นที่ท่องเที่ยวก็ได้เรียนรู้ความเป็นสากล อาจเกิดการผสมผสานแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมเก่า-ใหม่-แตกต่างและลดความเป็นวัฒนธรรมท้องถิ่นลง การท่องเที่ยวอาจย้ายเอกลักษณ์/อัตลักษณ์ของท้องถิ่นออกไปอย่างช้าๆ และนำความทันสมัยมาแทนที่ ทำให้ท้องถิ่นไม่แตกต่างอีกต่อไปแต่กลายสู่ลักษณะร่วมเหมือนกับพื้นที่อื่นทั่วไป

ประเด็นความกังวลเกี่ยวกับนโยบายภาครัฐ

รัฐบาลมักมีมุมมองว่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นเครื่องมือพัฒนาเศรษฐกิจ เป็นแหล่งสร้างรายได้ที่น่าพึงพอใจ โดยเฉพาะในประเทศที่มีทรัพยากรทางวัฒนธรรมพร้อมหรือรุ่มรวยทั้งที่สร้างโดยธรรมชาติและสร้างโดยมนุษย์ที่ช่วยยกระดับภาพลักษณ์ของประเทศในการประชาสัมพันธ์ประเทศสู่นานาชาติ ดังนั้น การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจะเป็นการพัฒนาที่มีความสำคัญและเร่งด่วนในลำดับต้นๆ อย่างไรก็ตาม เมื่อประเทศสามารถสร้างรายได้และความมั่งคั่งจากการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ก็มีความจำเป็นที่จะต้องนำรายได้นั้นกลับ มาลงทุนซ้ำในการพัฒนาทรัพยากรทางการท่องเที่ยว สินค้าทางวัฒนธรรม และบุคลากรทางการท่องเที่ยว นอกเหนือจากการนำรายได้ไปพัฒนาส่วนอื่นๆ ของประเทศ

ประเด็นความกังวลเกี่ยวกับความยั่งยืน

ในปัจจุบันเป็นที่เห็นด้วยและยอมรับกันอย่างกว้างขวางว่าการพัฒนาการท่องเที่ยวจะต้องเป็นไปในลักษณะการสร้างที่ยั่งยืน ความหมายของความยั่งยืน หรือ Sustainability นั้นหลากหลาย ทั้งยังหมายรวมถึงคำว่า “ทางเลือก” “อย่างเหมาะสม” “อย่างรับผิดชอบ” “อย่างเป็นมิตรกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม” “อย่างพอเพียง” ความยั่งยืนไม่ได้จำกัดอยู่เพียงสภาพแวดล้อมแต่ยังครอบคลุมไปถึงเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การบริหารจัดการ และวัฒนธรรมอีกด้วย หากการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมดำเนินไปในทิศทางเพื่อสร้างที่ยั่งยืนให้กับพื้นที่และชุมชนที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว ทำให้การแลกเปลี่ยนระหว่างนักท่องเที่ยวที่เป็นแขกผู้มาเยือน กับผู้คนที่อาศัยในพื้นที่ท่องเที่ยวที่เป็นเจ้าบ้านเป็นไปอย่างผูกพันฉันท์มิตร

แม้ดูเหมือนว่าการท่องเที่ยวจะไม่มีจุดสิ้นสุด แม้แต่ไม่มีขอบเขตที่แน่นอนอีกด้วย ยิ่งสำหรับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมซึ่งเป็นตลาดการท่องเที่ยวที่พยายามแสดงออกถึงรูปแบบและสัญลักษณ์ที่แตกต่างหลากหลายทางวัฒนธรรมอันเป็นส่วนหนึ่งของผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวเพื่อดึงดูด

นักท่องเที่ยว และเมื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมีมากและหลากหลาย ผลกระทบที่ตามมาจึงมากและหลากหลายตามไปด้วย อีกทั้งเมื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเติบโตขยายตัวยิ่งขึ้น ผลกระทบจึงยิ่งเพิ่มมากขึ้นขนานกันไปด้วย ทั้งนี้ ผลกระทบมีทั้งด้านบวกให้ประโยชน์ และด้านลบให้โทษ อีกทั้งไม่เป็นที่ยืนยันหรือแน่นอนว่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจะเป็นทางเลือกการพัฒนาที่ดีที่สุดเสมอไป

2.1.13 การถอดบทเรียนการดำเนินงาน

แนวคิดของ Deming เกี่ยวกับวงจรคุณภาพ PDCA ซึ่งประกอบด้วย การวางแผน (Plan) การจัดการ (Do) การตรวจสอบ (Check) และการปรับปรุง (Act) กระบวนการทั้ง 4 ขั้นตอน คือ หมายความว่าช่วยในการดำเนินงาน และการวิเคราะห์ผลการดำเนินงานในแต่ละช่วงว่าเกิดผลลัพธ์ที่ดีหรือเกิดปัญหาอย่างไร ซึ่งการทำความเข้าใจขั้นตอนทั้ง 4 แล้วนำไปประยุกต์ใช้ทั้งในมุมมองของการเป็นบรรทัดฐานเพื่อแบ่งพิจารณาขั้นตอนการปฏิบัติงาน และเป็นได้ทั้งกระบวนการถอดบทเรียนระหว่างการทำงานอีกด้วย

แนวคิด TQM (Total Quality Management) มีหลักการพื้นฐานสำคัญ ดังนี้

- 1) มุ่งให้ความสำคัญต่อลูกค้า (Customer Focus) ผู้ปฏิบัติงานต้องรู้ว่าใครคือลูกค้า ใครคือผู้ที่ได้รับบริการจากเรา หรือใครคือผู้ที่นำผลที่ได้จากการปฏิบัติงานของเราไปใช้ เขามุ่งหวังอะไร คาดหวังอะไร อะไรคือความพึงพอใจของเขาเหล่านี้ เป็นสิ่งที่ผู้ปฏิบัติงานต้องคำนึงถึง เพื่อสนองตอบสิ่งที่เขาหวัง และให้เขาพึงพอใจ
- 2) ปรับปรุงกระบวนการทำงาน (Process Improvement) เพื่อให้การปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ต้องปรับปรุงกระบวนการทำงานอยู่เสมอ แสวงหาแนวทาง และวิธีการแก้ปัญหา มีการวางแผน ดำเนินการตรวจสอบผลการปฏิบัติ และนำวิธีการที่ได้ไปกำหนดแนวปฏิบัติ
- 3) ให้ทุกคนมีส่วนร่วม (Total Involvement) ทุกคนต้องรับผิดชอบปฏิบัติ ในงานที่ตนได้รับมอบ และรับผิดชอบร่วมกันในผลการปฏิบัติงานโดยรวมของหน่วยงาน และ หรือองค์การและในการบริหารงานตามแนวคิด TQM นี้ ผู้บริหารต้องอาศัยหลักการบริหารที่สร้างความผูกพัน และสร้างความรับผิดชอบในงานโดยสามารถนำแนวคิดเรื่องการปรับปรุงคุณภาพ

แนวคิดการวิเคราะห์หลังการปฏิบัติ หรือ AAR (After Action Review) คือ เครื่องมือสร้างกระบวนการเรียนรู้ในโครงการพัฒนาให้เกิดขึ้นได้จริง เครื่องมือถอดบทเรียนหรือองค์ความรู้มีพลวัตอยู่เสมอ เครื่องมือประเภทหนึ่งที่มีการกล่าวถึงกันมากคือ เครื่องมือการวิเคราะห์หลังการปฏิบัติหรือที่เรียกกันว่า After Action Review หรือ AAR

AAR เป็นเครื่องมือที่พัฒนาจากการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในกองทัพสหรัฐอเมริกาเป็นไปเพื่อวัตถุประสงค์การสร้างความสำเร็จต่อผลลัพธ์ของการปฏิบัติการ ทั้งในด้านของผลสัมฤทธิ์ และปัญหาที่เกิดขึ้น พร้อมทั้งกระตุ้นให้เกิดบรรยากาศ การร่วมมือร่วมมือในการวิเคราะห์ และสังเคราะห์

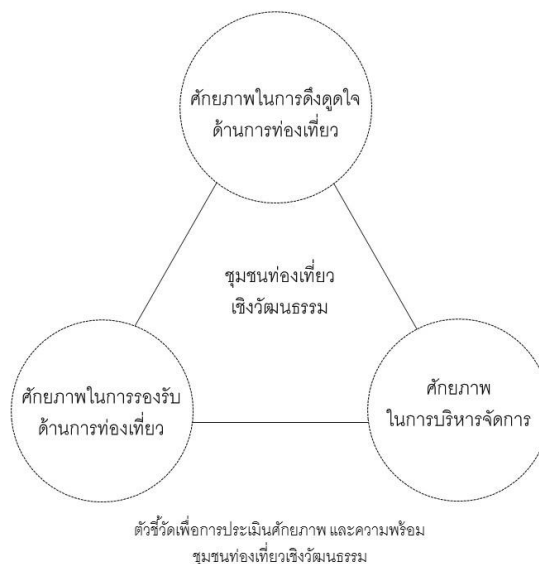
แนวทางการพัฒนาปฏิบัติการให้ดีขึ้นในอนาคต กระบวนการ AAR โดยทั่วไปจะใช้การตั้งคำถาม และ วงพูดคุยเป็นเครื่องมือการถอดบทเรียน โดยคำถามต่างๆจะเป็นดังนี้

- เราวางแผนกันไว้อย่างไร อะไรคือจุดหมายของการปฏิบัติการ
- เมื่อเราดำเนินโครงการพัฒนาไประยะหนึ่งแล้ว สิ่งใดเกิดขึ้น สิ่งใดเป็นไปตามที่ วางไว้ / ทำไมเป็นเช่นนั้น
- สิ่งใดไม่เป็นไปตามที่วางแผนไว้ / ทำไมเป็นเช่นนั้น
- เรามีปัญหาอะไรบ้าง
- เราน่าจะสามารถทำสิ่งใดให้ดีขึ้นกว่าเดิมได้บ้าง
- การดำเนินงานครั้งต่อไป สิ่งใดที่เราจะปฏิบัติแตกต่างจากครั้งที่ผ่านมบ้าง ฯลฯ

ในงานวิจัยชิ้นนี้ เทคนิคการถอดบทเรียนทั้ง 3 คือเครื่องมือสำคัญที่จะช่วยให้นักวิจัยสามารถ ทำความเข้าใจปรากฏการณ์ความสำเร็จจากการจัดการท่องเที่ยว และวิเคราะห์ถึงแนวทางสำคัญ ของ แนวทางปฏิบัติที่ดีของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เพื่อนำมาสรุปรวบรวมเป็นแนวทางการพัฒนา ศักยภาพและความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยวและชุมชนต่อไป

2.2 การประเมินศักยภาพและความพร้อมของชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมด้วย ตัวชี้วัดด้านการท่องเที่ยว

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ได้ทำการพัฒนาตัวชี้วัดเพื่อการประเมินศักยภาพและความพร้อมของ ชุมชนท่องเที่ยววัฒนธรรมไว้ 3 กลุ่ม ตามผังแนวคิดเรื่องตัวชี้วัดเพื่อการประเมินศักยภาพและความ พร้อมของชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

รูปที่ ย่อย 2: 2-2 ผังแนวคิดตัวชี้วัดเพื่อการประเมินศักยภาพและความพร้อมสำหรับชุมชนท่องเที่ยว เชิงวัฒนธรรมที่มีแนวทางปฏิบัติที่ดี (Best Practice)

จากการศึกษาองค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม พบว่า การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น อันประกอบไปด้วยสิ่งดึงดูดใจ 10 ประการ คือ

- 1) ประวัติศาสตร์และร่องรอยทางประวัติศาสตร์ที่ยังปรากฏให้เห็น
- 2) โบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานต่างๆ
- 3) งานสถาปัตยกรรมเก่าแก่ดั้งเดิมในท้องถิ่นและสิ่งปลูกสร้าง ผังเมือง รวมทั้งซากปรักหักพัง
- 4) ศิลปะ หัตถกรรม ประติมากรรม ภาพวาด รูปปั้นและแกะสลัก
- 5) ศาสนารวมถึงพิธีกรรมต่าง ๆ ทางศาสนา
- 6) ดนตรี การแสดงละคร ภาพยนตร์ มหรสพต่างๆ
- 7) ภาษาและวรรณกรรม รวมถึงระบบการศึกษา
- 8) วิถีชีวิต เสื้อผ้าเครื่องแต่งกาย การทำอาหาร ธรรมเนียมการรับประทานอาหาร
- 9) ประเพณี วัฒนธรรมพื้นบ้าน ขนบธรรมเนียมและเทศกาลต่างๆ
- 10) ลักษณะงานหรือเทคโนโลยีต่าง ๆ ที่มีการนำมาใช้เฉพาะท้องถิ่น

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นว่า การที่จะประเมินศักยภาพและความพร้อมชุมชนในแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมนั้น ต้องพิจารณาถึงศักยภาพในการดึงดูดใจสำหรับแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมซึ่งประกอบด้วยหลายปัจจัยได้แก่คุณค่าทางศิลปวัฒนธรรมความเป็นเอกลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวความสะดวกในการเข้าถึงความปลอดภัยและความสามารถในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว เป็นต้นรวมถึงศักยภาพในการรองรับด้านการท่องเที่ยวด้วยไม่ว่าจะเป็นในด้านการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐานและการสนับสนุนทางด้านนโยบายด้านงบประมาณและด้านบุคลากรจากหน่วยงานภาครัฐภาคเอกชนและองค์กรท้องถิ่นซึ่งจะทำให้แหล่งท่องเที่ยวสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และอีกองค์ประกอบหนึ่งที่มีความสำคัญคือ การจัดการด้านการอนุรักษ์การฟื้นฟูสภาพของแหล่งท่องเที่ยวการมีมาตรการป้องกันผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นกับตัวแหล่งท่องเที่ยวรวมทั้งการจัดการด้านการบริการและการจัดกิจกรรมด้านการท่องเที่ยวที่เหมาะสมประกอบกับการจัดการด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นด้วย ทำให้การประเมินศักยภาพและความพร้อมชุมชนในแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม จึงต้องมีการพิจารณาในองค์ประกอบของศักยภาพใน 3 ประการคือ

1) ศักยภาพในการดึงดูดใจด้านการท่องเที่ยว

การที่แหล่งท่องเที่ยวมีจุดดึงดูดความสนใจหรือมีคุณค่าทางศิลปวัฒนธรรมซึ่งสามารถสร้างความประทับใจและความพึงพอใจให้แก่นักท่องเที่ยวเช่นมีความโดดเด่นและมีเอกลักษณ์ของวิถีชีวิตและภูมิปัญญาที่มีความงามทางศิลปวัฒนธรรมและจากการที่วัฒนธรรมเป็นมรดกทางสังคมของมนุษย์ที่สั่งสมมาแต่อดีตและมีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะในแต่ละท้องถิ่นดังนั้นความสามารถในการสืบทอดทางวัฒนธรรมความต่อเนื่องของการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมผูกพันต่อท้องถิ่นและความเข้มแข็งในการรักษาวัฒนธรรมจึงมีความสำคัญในการรักษาวัฒนธรรมให้คงอยู่ซึ่งเป็นจุดเสริมศักยภาพในการดึงดูดใจด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่สำคัญอีกทั้งศักยภาพในทางกายภาพและ

การจัดกิจกรรมด้านการท่องเที่ยวได้แก่การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวความปลอดภัยและความหลากหลายของกิจกรรมการท่องเที่ยวก็เป็นอีกส่วนหนึ่งที่มีความสำคัญในการดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวเข้าไปเยือนแหล่งท่องเที่ยวด้วย

สำหรับองค์ประกอบด้านศักยภาพในการดึงดูดใจด้านการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมมีหลักเกณฑ์ในการพิจารณา 2 ด้านได้แก่

1) คุณค่าทางศิลปวัฒนธรรมประกอบด้วย 7 ดัชนีชี้วัดได้แก่

- *ความเป็นเอกลักษณ์ด้านวิถีชีวิตภูมิปัญญาและองค์ความรู้* พิจารณาจากเอกลักษณ์เฉพาะตนทางวัฒนธรรมความแตกต่างของวิถีชีวิตจากชุมชนอื่นและคุณค่าที่ควรอนุรักษ์และสืบสานต่อไปเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมประกอบด้วยวิถีชีวิตการแต่งกายลักษณะของกิจกรรมประเพณีที่อยู่อาศัยอาหารการกินเครื่องมือใช้สอยในชีวิตประจำวันลักษณะสิ่งประดิษฐ์ระเบียบแบบแผนในการดำรงชีวิตร่วมกัน ฯลฯ
- *ความต่อเนื่องของการสืบสานวัฒนธรรมประเพณี* พิจารณาจากจำนวนกิจกรรมที่จัดขึ้นในแต่ละปีซึ่งแสดงถึงการสืบสานวัฒนธรรมประเพณีให้คงอยู่
- *ความงดงามทางศิลปวัฒนธรรมหรือการสร้างความประทับใจแก่ผู้พบเห็น* พิจารณาปัจจัยต่างๆที่ประกอบกันขึ้นเป็นวิถีชีวิตหรือวัฒนธรรมนั้นๆ อาทิเช่นการแต่งกายรูปแบบกิจกรรมศิลปกรรมของงานหัตถกรรมสถาปัตยกรรมของที่อยู่อาศัยอาหารการกินเครื่องมือใช้สอยในชีวิตประจำวัน ฯลฯ
- *ความสามารถในการสืบทอดภูมิปัญญาและองค์ความรู้อย่างต่อเนื่อง* พิจารณาจากความยาวนานของการสืบทอดภูมิปัญญาและองค์ความรู้มาตั้งแต่อดีตและยังคงอยู่จนถึงปัจจุบันโดยจะเห็นได้จากวิถีชีวิตการแต่งกายเครื่องมือเครื่องใช้ต่างๆซึ่งแม้จะมีการเปลี่ยนแปลงตามกาลเวลาไปบ้างแต่ยังมีบางกลุ่มในชุมชนที่ยังคงสืบทอดภูมิปัญญาเหล่านั้นอยู่อย่างเห็นได้ชัด
- *ความเป็นมาทางประวัติศาสตร์วัฒนธรรมประเพณีที่สืบค้นได้* พิจารณาจากยุคสมัยที่ภูมิปัญญาและองค์ความรู้เกิดขึ้นและการมีประวัติศาสตร์สืบเนื่องยาวนานมาเป็นวัฒนธรรมประเพณีจนถึงปัจจุบันโดยมีหลักฐานที่สามารถสืบค้นได้
- *ความผูกพันต่อท้องถิ่น* พิจารณาจากความสัมพันธ์ของแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์กับชุมชนท้องถิ่นเช่นการมีประเพณีความเชื่อตำนานนิทานพื้นบ้านนิทานปรัมปรา
- *ความเข้มแข็งในการรักษาเอกลักษณ์* พิจารณาจากชุมชนท้องถิ่นมีความสนใจในการรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและประเพณีของตนรวมถึงการมีหน่วยงานและองค์กรจากภายนอกให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีของท้องถิ่น

2) ศักยภาพทางกายภาพและการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวประกอบด้วย 3 ดัชนีชี้วัดได้แก่

- การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว พิจารณาจากความสะดวกในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้แก่ความยากลำบากของเส้นทางเข้าถึงสภาพเส้นทาง (คดเคี้ยว ความลาดชัน) ความคดเคี้ยวของถนนความปลอดภัยในการเดินทางสภาพผิวจราจรการเข้าถึงของรถโดยสารสาธารณะป้ายบอกทางและระยะทางเป็นต้น
- ความปลอดภัยด้านการท่องเที่ยว พิจารณาจากโอกาสที่จะเกิดอันตรายจากปัจจัยในตัวแหล่งท่องเที่ยวเองหรือจากปัจจัยภายนอก โดยวัดจากสถิติการเกิดอันตราย
- ความหลากหลายของกิจกรรมการท่องเที่ยว พิจารณาจากจำนวนกิจกรรมการท่องเที่ยวที่สามารถจัดได้ภายในแหล่งท่องเที่ยวซึ่งการที่มีกิจกรรมหลากหลายจะทำให้นักท่องเที่ยวมีโอกาสเลือกทำกิจกรรมที่ตนพอใจได้มากขึ้นทั้งนี้กิจกรรมที่จัดขึ้นจะต้องไม่ส่งผลกระทบต่อแหล่งท่องเที่ยว

3) ศักยภาพในการรองรับด้านการท่องเที่ยว

ศักยภาพด้านนี้เป็นการพิจารณาถึงองค์ประกอบต่างๆที่มีส่วนช่วยเสริมแหล่งวัฒนธรรมนั้นๆให้มีความสำคัญมีความเหมาะสมในการจัดการท่องเที่ยวตัวอย่างเช่นแหล่งวัฒนธรรมอาจมีความดึงดูดใจด้านการท่องเที่ยวสูงแต่มีข้อจำกัดสูงในการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐาน ทำให้นักท่องเที่ยวไม่นิยมเข้าไปท่องเที่ยวทำให้ศักยภาพในการจัดการด้านการท่องเที่ยวลดลงไปด้วย สำหรับศักยภาพในการรองรับด้านการท่องเที่ยวมีหลักเกณฑ์ในการพิจารณา 2 ด้านได้แก่

- ศักยภาพในการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐาน พิจารณาจากการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐานได้แก่น้ำ ไฟถนนที่พิก ฯลฯ เพื่อการท่องเที่ยวในปัจจุบันและข้อจำกัดในการพัฒนาต่อไปในอนาคตสภาพปัจจุบันของลักษณะกายภาพที่มีบทบาทในการอำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยวตั้งแต่การมาถึงแหล่งท่องเที่ยว และการเดินทางกลับ ที่ควรได้รับพิจารณาการได้แก่

การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวในประเด็นต่างๆเป็นอย่างไร

- ระยะทางความใกล้-ไกลจากตัวเมือง
- สภาพผิวจราจร
- สภาพเส้นทาง
- ป้ายบอกเส้นทาง มี / เพียงพอ หรือไม่
- ขนส่งสาธารณะ มี/ เพียงพอ
- สิ่งบริการบนเส้นทาง (สถานีบริการน้ำมันเชื้อเพลิง ห้องสุขา ร้านอาหาร เครื่องดื่ม)
- พื้นที่จอดรถ
- คุณภาพของทางเท้า
- ทางลาด (สัดส่วนความสูงและทิศทางของทางลาดเหมาะสม)
- ทางข้ามทางสัญจร (ตามมาตรฐาน)
- ความปลอดภัยจากสิ่งประดับอาคาร

- จุดพักคอย (มีที่วางของ มีจำนวนและลักษณะที่เหมาะสม)
 - ราวจับและราวกันตก มีมาตรฐานทั้งวัสดุ สภาพและอยู่ในจุดที่เหมาะสม
 - อุปกรณ์อำนวยความสะดวก เช่น โทรศัพท์สาธารณะ แท่นน้ำดื่ม ถังขยะ
 - ศูนย์ข้อมูล
 - ป้ายสื่อความหมาย
 - ห้องสุขา
 - ห้องปฐมพยาบาล
 - ความพร้อมของสาธารณูปโภค (ไฟฟ้า ประปา ขยะ สื่อสาร น้ำเสีย)
 - ไฟฟ้าแสงสว่างตามจุดต่างๆ
 - การรักษาความปลอดภัย
 - ร้านค้าขายของที่ระลึก
 - อุปกรณ์ในการบริการผู้สูงอายุ เช่น ล้อเข็นหรือยานพาหนะต่างๆ
- ศักยภาพในการพัฒนาการท่องเที่ยวจากปัจจัยภายนอก พิจารณาจากการมีกลุ่มองค์กรทั้งภายในและภายนอกในระดับต่างๆให้การสนับสนุนด้านนโยบายงบประมาณและบุคลากรสำหรับพัฒนาการท่องเที่ยวได้แก่กลุ่มองค์กรท้องถิ่นหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน

4) ศักยภาพในการบริหารจัดการ

ในด้านการบริหารจัดการนั้นจะหมายถึงความสามารถในการควบคุมดูแลการดำเนินงานการจัดการแหล่งท่องเที่ยวโดยมีองค์ประกอบที่เกี่ยวข้อง ได้แก่

- ด้านการจัดการท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดความยั่งยืนประกอบด้วยการจัดการด้านการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวและการจัดการด้านการท่องเที่ยว
- การจัดการด้านการให้ความรู้และการสร้างจิตสำนึกโดยพิจารณาจากการดำเนินงานขององค์กรที่ดูแลรับผิดชอบพื้นที่ในการสร้างเสริมจิตสำนึกและการเรียนรู้ในเรื่องคุณค่าของแหล่งวัฒนธรรมแก่นักท่องเที่ยวเจ้าหน้าที่ดูแลพื้นที่ผู้ประกอบการและชุมชนท้องถิ่นที่อยู่โดยรอบแหล่งท่องเที่ยว
- การจัดการด้านเศรษฐกิจและสังคมพิจารณาจากการมีส่วนร่วมของชุมชนในกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยการเปิดโอกาสให้ประชาชนหรือชุมชนได้มีส่วนร่วมในการคิดการพิจารณาตัดสินใจการดำเนินการและร่วมรับผิดชอบในการเรื่องต่างๆที่จะมีผลกระทบต่อประชาชนหรือชุมชนนั้นๆรวมทั้งการกระจายรายได้หรือผลประโยชน์สู่ท้องถิ่น

การประเมินศักยภาพการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมจึงมี 2 ด้าน คือ

- 1) การจัดการด้านการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวประกอบด้วย 3 ดัชนีชี้วัดได้แก่

- การจัดการด้านการรักษาสภาพและฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวพิจารณาจากสภาพทั่วไปจากการดูแลรักษาและปรับปรุงสภาพแวดล้อมและสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ภายในแหล่งท่องเที่ยว
- การจัดการด้านการใช้ประโยชน์พื้นที่พิจารณาจากดัชนี 3 ด้านดังนี้
 - การกำหนดเขตการใช้ประโยชน์พื้นที่เพื่อการท่องเที่ยวเช่นมีการแบ่งเขตพื้นที่สงวน พื้นที่นันทนาการและพื้นที่พักอาศัย
 - การกำหนดช่วงเวลาในการเข้าพื้นที่ที่เหมาะสมตามช่วงเวลาของวันและ/หรือฤดูกาล
 - การจำกัดจำนวนนักท่องเที่ยวให้พอเหมาะกับศักยภาพของพื้นที่และการบริการ
- การจัดการด้านการติดตามและการประเมินการเปลี่ยนแปลงอันเนื่องมาจากการท่องเที่ยวพิจารณาจากแผนการดำเนินงานติดตามและประเมินผลกระทบการเปลี่ยนแปลงอันเนื่องมาจากการท่องเที่ยวมีการติดตามและวิเคราะห์ผลกระทบที่เกิดจากการท่องเที่ยวรวมถึงการดำเนินงานปรับปรุงแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นและความต่อเนื่องของการดำเนินงาน

2) การจัดการด้านการท่องเที่ยวชุมชนประกอบด้วย 5 ดัชนีชี้วัดได้แก่

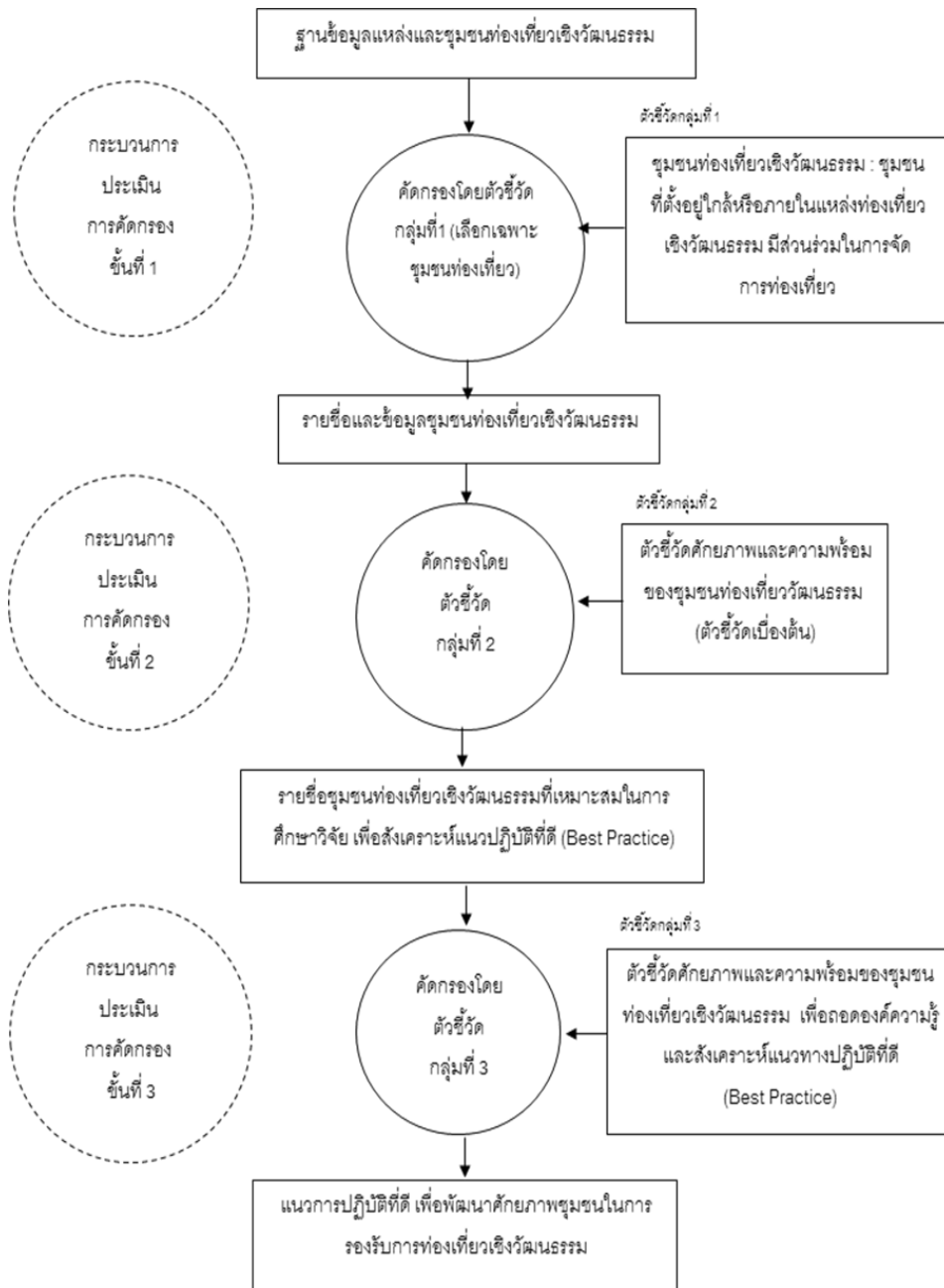
- การจัดการด้านการบริการและสาธารณูปโภคแก่นักท่องเที่ยวพิจารณาจากการดำเนินงานด้านการให้บริการขั้นพื้นฐานแก่นักท่องเที่ยวโดยมีการจัดการที่เหมาะสมให้นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจที่ได้รับบริการที่คุ้มค่ากับการมาท่องเที่ยว
- การจัดการด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวจะต้องคำนึงถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวรวมทั้งผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตประเพณีและวัฒนธรรมของท้องถิ่นด้วย
- การจัดการด้านการให้ความรู้และการสร้างจิตสำนึกพิจารณาจากกิจกรรมและการดำเนินงานต่างๆที่ให้ความรู้และเผยแพร่ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยวพนักงานนำเที่ยวผู้ประกอบการและชุมชนที่อยู่โดยรอบ
- ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวพิจารณาจากการมีส่วนร่วมของชุมชนในรูปแบบต่าง ๆ
- ชุมชนมีรายได้จากการท่องเที่ยวพิจารณาจากการที่ชุมชนท้องถิ่นได้รับประโยชน์และรายได้จากการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวทั้งทางตรงและทางอ้อม

จากการทบทวนแนวคิด และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องจะเห็นว่าในมิติการบริหารจัดการ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชน ประกอบขึ้นจากแนวคิดสำคัญ คือ การท่องเที่ยวโดยชุมชน และการจัดการมรดกทางวัฒนธรรมโดยชุมชน บนรากฐานของการมีส่วนร่วม และการมีจิตสำนึกที่ดีต่อทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมในชุมชน พร้อมไปกับการมุ่งเป้าสู่การรักษา และความยั่งยืน ของชุมชน และทรัพยากรทางวัฒนธรรมเป็นสำคัญ

2.3 ขั้นตอนการดำเนินคัดกรองและประเมินชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมด้วยตัวชี้วัด

สำหรับกระบวนการคัดเลือกชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีแนวทางปฏิบัติที่ดี จะดำเนินการโดยใช้ตัวชี้วัดศักยภาพและความพร้อมทั้งหมด 3 กลุ่ม และดำเนินการเป็นลำดับขั้นตอนดังนี้

- 2.3.1 คัดเลือกชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จากฐานข้อมูลแหล่งและชุมชนท่องเที่ยวจากแผนงานโครงการฯ โดยตัวชี้วัดกลุ่มที่ 1
- 2.3.2 นำรายชื่อชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ผ่านการคัดเลือกด้วยตัวชี้วัดกลุ่มที่ 1 มาคัดเลือกด้วยตัวชี้วัดกลุ่มที่ 2 เพื่อคัดเลือกชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีแนวปฏิบัติที่ดี
- 2.3.3 ดำเนินการถอดบทเรียน และสังเคราะห์ชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีแนวทางปฏิบัติที่ดี เพื่อประมวลเป็นกุญแจสำคัญ (Key Performance) ในการพัฒนาแนวทางการพัฒนาศักยภาพชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

รูปที่ ย่อย 2: 2-3 แผนการดำเนินงานการประเมินและคัดกรองชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

1) ตัวชี้วัดกลุ่มที่ 1

กระบวนการประเมิน / คัดกรองชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม(เบื้องต้น)

คำถาม : แหล่งและชุมชนท่องเที่ยวเป็นชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมหรือไม่

ตารางที่ย่อย 2 : 2-3 ตัวชี้วัดองค์ประกอบชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

	ตัวชี้วัดองค์ประกอบชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม	
ชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม	● เป็นการท่องเที่ยวที่ชุมชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการในฐานะเจ้าของโครงการ	● ใช้ทรัพยากรทางวัฒนธรรมในพื้นที่เป็นต้นทุนในการจัดการท่องเที่ยว

2) ตัวชี้วัดกลุ่มที่ 2

กระบวนการประเมิน / คัดกรอง ชุมชนท่องเที่ยวที่เหมาะสมในการศึกษาวิจัยแนวปฏิบัติที่ดี (Best Practice) ในการดำเนินงานของชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

คำถาม : ชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม สามารถเป็นกลุ่มประชากรศึกษาเพื่อดำเนินการวิจัยค้นหาแนวปฏิบัติที่ดี (Best Practice) ของชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้หรือไม่

ตารางที่ ย่อย 2: 2-4 ตัวชี้วัดศักยภาพและความพร้อมในการมีแนวทางปฏิบัติที่ดี (ตัวชี้วัดกลุ่ม 2)

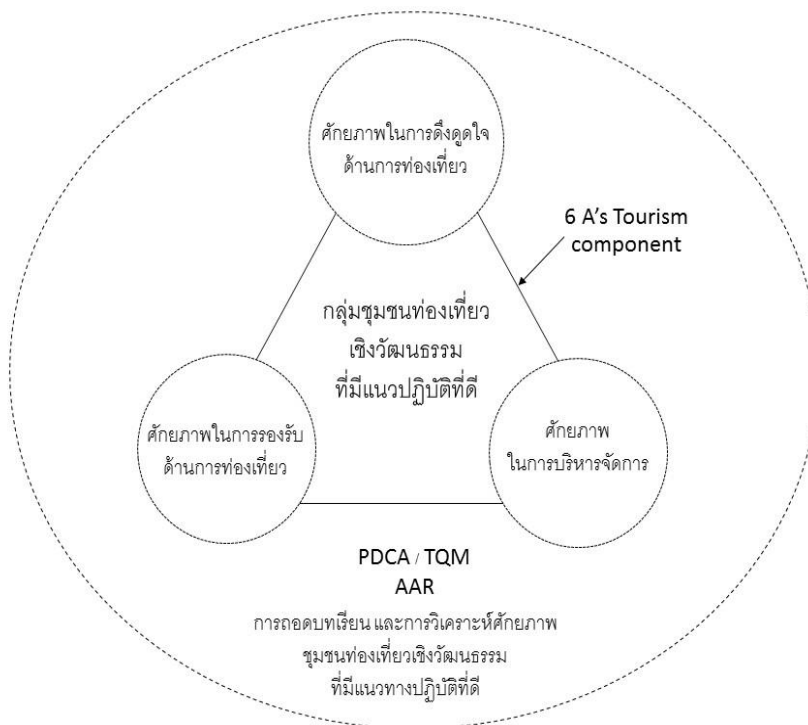
ตัวชี้วัด	ชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีแนวทางปฏิบัติที่ดี
ตัวชี้วัดศักยภาพและความพร้อมในการมีแนวทางปฏิบัติที่ดี	ชุมชนประสบความสำเร็จในการดำเนินการท่องเที่ยวหรือไม่ ● ได้รับรางวัลด้านการท่องเที่ยว ● ได้รับประกันมาตรฐานด้านการท่องเที่ยว ชุมชนฯ ดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวร่วมกับองค์กร ด้านการท่องเที่ยวหรือไม่ ● การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ● กรมการท่องเที่ยว ● สมาคมส่งเสริมการท่องเที่ยวภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก หรือ Pacific Asia Travel Association (PATA) ● สถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน (CBT-I) ● กระทรวงวัฒนธรรม ● องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ชุมชนฯ มีรูปแบบการบริหารจัดการชัดเจน (โครงสร้างองค์กร, วิสัยทัศน์, นโยบายและแผน, การดำเนินการบุคลากร) มีเป้าหมายการจัดการท่องเที่ยวเพื่อการอนุรักษ์และความยั่งยืนของวัฒนธรรมและชุมชน กิจกรรมการท่องเที่ยวต้องนำต้นทุนทางวัฒนธรรมมาใช้ โดยการรักษา

ตัวชี้วัด	ชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีแนวทางปฏิบัติที่ดี
	คุณค่าวัฒนธรรมและสอดคล้องกับวิถีชีวิต
	มีความพร้อมในภาพรวมของทุกองค์ประกอบของการท่องเที่ยว
	ที่พัก (AMENITIES)
	สิ่งอำนวยความสะดวก(ทั่วไป) (ACCOMMODATION)
	ความดึงดูดใจของชุมชนท่องเที่ยว (ATTRACTION)
	การเข้าถึง (ACCESS)
	สิ่งบริการพิเศษ (ANCILLARY SERVICE)
	กิจกรรมการท่องเที่ยว(ACTIVITIES)

3) ตัวชี้วัดกลุ่มที่ 3

กระบวนการตอบทเรียน และสังเคราะห์การดำเนินงานของตัวแทนชุมชนท่องเที่ยวที่มีความเหมาะสมในการศึกษาวิจัยแนวปฏิบัติที่ดี (Best Practice)

คำถาม : ตัวแทนชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีแนวทางปฏิบัติที่ดี (Best Practice) มีการดำเนินงานให้ประสบความสำเร็จอย่างไร

รูปที่ ย่อย 2: 2-4 การตอบทเรียนและการวิเคราะห์ศักยภาพชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีแนวปฏิบัติที่ดี

ตารางที่ย่อย 2 : 2-5 ตัวชี้วัดศักยภาพและความพร้อมในการมีแนวทางปฏิบัติที่ดี (ตัวชี้วัดกลุ่ม 3)

	ตัวชี้วัดศักยภาพและความพร้อมในการมีแนวทางปฏิบัติที่ดี	
ชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีแนวทางปฏิบัติที่ดี	PDCA /TQM AAR ใช้ศึกษาในประเด็น การบริหารจัดการ โดยชุมชน	● ศักยภาพในการดึงดูดใจด้านการท่องเที่ยว ● ศักยภาพในการบริหารจัดการ ● ศักยภาพในการรองรับด้านการท่องเที่ยว ● 6 A's Tourism Component

บทที่ 3 ระเบียบวิธีวิจัย

ดำเนินงานวิจัยภายใต้โครงการศึกษาเพื่อพัฒนาศักยภาพชุมชนในการรองรับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม คณะนักวิจัยได้แบ่งการดำเนินงานออกเป็น 3 ส่วนสำคัญ ได้แก่

1. การเก็บรวบรวมข้อมูลและการสำรวจ
2. การประเมินและคัดเลือกชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีแนวปฏิบัติที่ดี (Best Practice) และการศึกษา
3. การวิเคราะห์และการพัฒนาแนวทาง

สำหรับบทที่ 2 ได้กล่าวถึง วิธีการ และเครื่องมือการดำเนินงานวิจัยในลักษณะของหลักการสำคัญไปแล้ว ในบทที่ 3 วิธีการดำเนินงานวิจัย จึงจะเป็นการกล่าวถึงวิธีการดำเนินงานวิจัย ที่นำไปใช้ปฏิบัติการจริงในการดำเนินงาน ทั้งในรายละเอียดการดำเนินงาน และผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งจะได้นำเสนอต่อไปนี้

3.1 วิธีการรวบรวมข้อมูล และการสำรวจ

การดำเนินงานในขั้นตอนการรวบรวมข้อมูล และสำรวจแหล่ง และชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม คณะนักวิจัยโครงการย่อยที่ 2 ได้ร่วมดำเนินงานกับคณะนักวิจัยโครงการย่อยที่ 3 ในการรวบรวมข้อมูลรายชื่อแหล่ง และชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และการออกสำรวจ

การรวบรวมข้อมูลชุมชนท่องเที่ยว คณะนักวิจัยได้ใช้ข้อมูลรายชื่อแหล่งท่องเที่ยวในเขตภาคเหนือตอนบน จากงานวิจัยแผนงานวิจัยเรื่องการบริหารและการจัดการการท่องเที่ยวในภาคเหนือตอนบนเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ (ปี พ.ศ.2555-56) ซึ่งเป็นแผนงานโครงการที่ได้รับอนุมัติ และการสนับสนุนงบประมาณการดำเนินงานจากสำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ และคณะนักวิจัยได้เข้าไปมีส่วนร่วมในฐานะคณะวิจัย จึงได้นำฐานข้อมูลดังกล่าวมาใช้เป็นข้อมูลตั้งต้น ควบคู่ไปกับการค้นหารายชื่อแหล่ง และชุมชนท่องเที่ยวจากเอกสารวิชาการ เอกสารทั่วไป และสื่อออนไลน์ที่เกี่ยวข้อง

รายชื่อแหล่งและชุมชนท่องเที่ยว ในขั้นต้นเป็นฐานข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวที่ยังมิได้มีการคัดกรองแยกประเภทชุมชนเชิงวัฒนธรรมออกจากแหล่งและชุมชนท่องเที่ยวประเภทอื่นๆ คณะนักวิจัยจึงร่วมกันคัดแยก ตามนิยามศัพท์ที่ได้กำหนด และทำความเข้าใจร่วมกันในกลุ่มคณะนักวิจัย จึงได้จำนวนแหล่งและชุมชนท่องเที่ยวจำนวน 327 แห่ง

คณะนักวิจัยโครงการย่อยที่ 2 จึงนำฐานข้อมูลเบื้องต้นที่ได้รับการคัดกรองดังกล่าว นำมาคัดแยกเฉพาะแหล่งท่องเที่ยว ที่เป็นชุมชน ได้จำนวนชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมทั้งหมด 23 แห่ง

แล้วจึงนำไปดำเนินการค้นหาข้อมูลเพิ่มเติมเพื่อการจัดทำทะเบียนชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เตรียมการสำรวจภาคสนาม และเตรียมการประเมินเพื่อคัดเลือกชุมชนท่องเที่ยวที่มีแนวปฏิบัติที่ดี (Best Practice)

การสำรวจแหล่ง และชุมชนท่องเที่ยว หลังจากคณะนักวิจัยได้จำแนกแหล่ง และชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมออกจากแหล่งท่องเที่ยวประเภทอื่นๆแล้ว ทางคณะจึงได้ทำการวางแผนการออกสำรวจ ร่วมกันออกแบบแบบสำรวจเก็บข้อมูล วิธีการ และการประเมินแหล่งและชุมชนท่องเที่ยว ทั้งจากการออกสำรวจในพื้นที่จริง และบางส่วนที่อาศัยข้อมูลทุติยภูมิในการเป็นข้อมูลประกอบการประเมิน

3.2 การประเมินศักยภาพ และความพร้อมชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ก่อนการประเมินชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเพื่อคัดเลือกชุมชนท่องเที่ยวที่มีแนวปฏิบัติที่ดี (Best Practice) คณะวิจัยโครงการย่อยที่ 3 ได้ดำเนินการพัฒนาตัวชี้วัด(เบื้องต้น)เพื่อใช้ประเมินศักยภาพ และความพร้อมของแหล่งชุมชนท่องเที่ยวฯ โดยพัฒนาจากแนวคิดเรื่องการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว ที่ประกอบไปด้วยศักยภาพ 3 กลุ่ม ได้แก่ ศักยภาพในการรองรับการท่องเที่ยว ศักยภาพในการดึงดูดใจนักท่องเที่ยว และศักยภาพในด้านการบริหารจัดการ

การจัดทำตัวชี้วัด หรือเกณฑ์การประเมินแหล่งท่องเที่ยว ได้นำรายละเอียดของศักยภาพสำคัญทั้ง 3 กลุ่มมาสังเคราะห์ และประมวลขึ้นใหม่ได้เป็นตัวชี้วัดเบื้องต้น 8 ข้อเพื่อใช้ในการประเมินแหล่งและชุมชนท่องเที่ยวฯร่วมกันทั้ง 2 โครงการ ดังนี้

1. ศักยภาพด้านทรัพยากรท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
2. ศักยภาพการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในแหล่งท่องเที่ยว
3. ศักยภาพด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว
4. ศักยภาพด้านสิ่งบริการในรัศมี 5 กิโลเมตรรอบแหล่งท่องเที่ยว
5. ศักยภาพด้านการประชาสัมพันธ์ / การให้ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว
6. ศักยภาพด้านสิ่งบริการอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว
7. ศักยภาพของชุมชนด้านการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว
8. ศักยภาพด้านมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยว

สำหรับขั้นตอนการประเมินศักยภาพ คณะนักวิจัยได้ดำเนินการประเมินแหล่งและชุมชนท่องเที่ยวฯจากรายชื่อตามข้อมูลเดิมที่มีอยู่ โดยใช้ตัวชี้วัดข้อที่ 1-6 ในการประเมินเบื้องต้น และจำแนกผลการประเมินศักยภาพเป็น 3 ระดับ คือ สูง กลาง และต่ำ โดยที่โครงการย่อยที่ 2 จะนำรายชื่อแหล่ง และชุมชนท่องเที่ยวฯ ที่มีผ่านการประเมินครั้งที่ 1 แล้วได้ระดับศักยภาพสูง นำมาคัดแยก และเลือกเฉพาะแหล่งท่องเที่ยวที่มีลักษณะเป็น ชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม คือ แหล่ง

ท่องเที่ยวมีข้อมูลชี้ชัดได้ว่าชุมชนในแหล่งท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยว นำรายชื่อชุมชนที่ได้มาประเมินต่อเป็นครั้งที่ 2 โดยใช้ตัวชี้วัดข้อที่ 7 และ 8 เพื่อประเมินศักยภาพเชิงลึกในประเด็นการบริหารจัดการโดยชุมชน และมาตรฐานด้านการท่องเที่ยว ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

7. ศักยภาพของชุมชนด้านการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว ในตัวชี้วัดนี้คณะนักวิจัยจะทำการพิจารณาความเป็นเจ้าของ และอำนาจการตัดสินใจ ดำเนินการ และรับผลประโยชน์จากกิจกรรมการท่องเที่ยว รวมถึงบทบาทการสนับสนุน หากชุมชนใดสามารถดำเนินการทั้งในด้านนโยบาย และแผน พร้อมกับการปฏิบัติงานเองอย่างอิสระ ก็จะได้รับคะแนนประเมินสูงตามไปด้วย โดยจะพิจารณากับคำถามที่ว่า

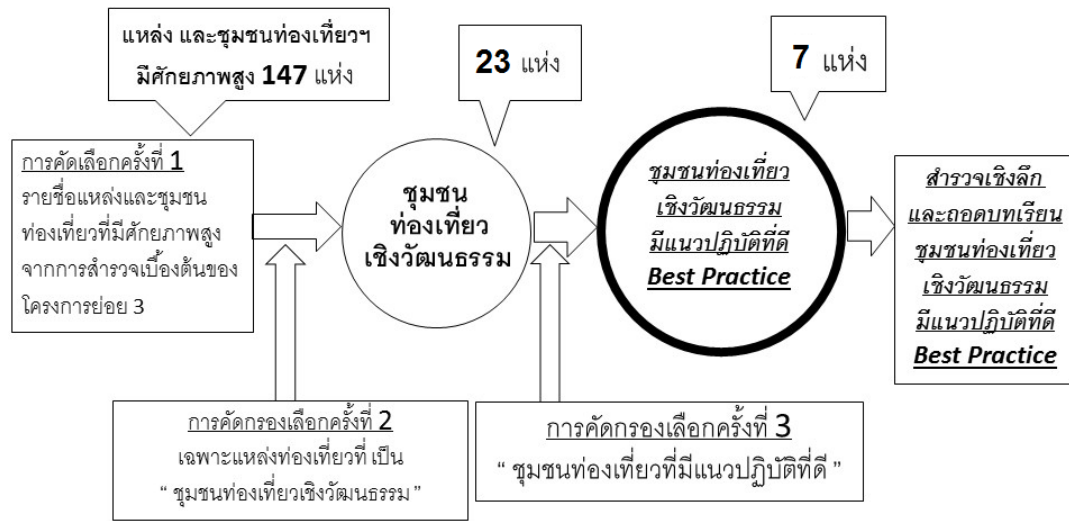
- ใครเป็นผู้ดำเนินการบริหารกิจกรรมท่องเที่ยว ดำเนินการร่วมกับใคร ในบทบาทใด
- ใครเป็นผู้กำหนดนโยบายและวางแผนการบริหารจัดการกิจกรรมการท่องเที่ยว
- รูปแบบการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐเป็นอย่างไร

8. ศักยภาพด้านมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยว ในตัวชี้วัดนี้คณะนักวิจัยจะทำการพิจารณาถึงการได้รับรองมาตรฐานหรือรางวัลด้านการท่องเที่ยวที่ชุมชนท่องเที่ยวเคยได้รับในอดีต ซึ่งเป็นอีกเครื่องมือหนึ่งที่ช่วยการันตีคุณภาพของการจัดการท่องเที่ยวที่เป็นที่ยอมรับ และได้รับการประชาสัมพันธ์จากองค์กรภายนอก มาตรฐาน และรางวัลที่พิจารณา ได้แก่ รางวัลจากหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว อาทิ

รางวัลกินรี หรือรางวัลอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวไทย (Thailand Tourism Awards) เป็นรางวัลจากโครงการประกวดแหล่งท่องเที่ยวที่จัดขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๓๙ ต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน จัดโดยการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ททท.

เครื่องหมายรับรองมาตรฐานการท่องเที่ยวไทย (Thailand Tourism Standard) จัดโดยกรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา เป็นรางวัลมาตรฐานที่มอบให้แก่สถานประกอบการที่มีความมุ่งมั่นยกระดับคุณภาพการให้บริการด้านการท่องเที่ยว เพื่อเป็นเกียรติแก่สถานประกอบการที่มีความตั้งใจพัฒนาตนเองให้เข้าสู่มาตรฐาน

การรับรอง และการได้รับการแนะนำข้อมูลของแหล่งเที่ยวนั้นๆจากองค์กรต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเช่น UNESCO, Trip Advisers, และสำนักพิมพ์ Lonely Planet เป็นต้น กระบวนการทั้งหมดสามารถถูกอธิบายด้วยแผนผังขั้นตอนการดำเนินการประเมินชุมชนท่องเที่ยว ดังภาพแผนผังด้านล่าง

รูปที่ ย่อย 2 : 3-1 แผนผังขั้นตอนการดำเนินงานประเมินชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
เพื่อคัดเลือกชุมชนท่องเที่ยวฯ ที่มีแนวปฏิบัติที่ดี

การประเมินในตัวชี้วัดที่ 7 และ 8 มีการให้ค่าน้ำหนักคะแนนประกอบ เพื่อช่วยให้สามารถคัดเลือกชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีแนวปฏิบัติที่ดี (Best Practice) ที่มีศักยภาพสูงในตัวชี้วัด 1-8 อย่างครบถ้วน และพิจารณาให้แต่ละจังหวัดมีตัวแทนชุมชนท่องเที่ยว ที่ได้รับการจัดกลุ่มเป็นชุมชนท่องเที่ยวที่มีแนวปฏิบัติที่ดี (Best Practice) พร้อมไปกับการพิจารณาในรายละเอียดของการให้ค่าน้ำหนักคะแนนในกลุ่มตัวชี้วัดที่ 7 ต้องได้รับคะแนนตั้งแต่ 6 คะแนนขึ้นไป จะถือว่าได้คะแนนสูงเพียงพอกับการเป็นชุมชนท่องเที่ยวที่มีแนวปฏิบัติที่ดี (Best Practice) ที่อยู่ในเกณฑ์สูง คือ ... ซึ่งหมายถึง ชุมชนมีบทบาท อำนาจ เป็นเจ้าของ และเป็นผู้ดำเนินการบริหารจัดการทรัพยากรท่องเที่ยวด้วยตนเอง

การประเมินประกอบกับการให้ค่าน้ำหนักคะแนนที่ใช้ คณะนักวิจัยได้ดำเนินการดังรายละเอียดต่อไปนี้

ตารางที่ ย่อย 2 : 3-1 รายละเอียดการให้ค่าคะแนนภายในตัวชี้วัดที่ 7

ตัวชี้วัดที่ 7 ศักยภาพของชุมชนด้านการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว		
ใครเป็นผู้ดำเนินการบริหารกิจกรรมท่องเที่ยว ดำเนินการร่วมกับใคร ในบทบาทใด	ใครเป็นผู้กำหนดนโยบายและวางแผนการ บริหารจัดการกิจกรรมการท่องเที่ยว	รูปแบบการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐเป็น อย่างไร
● เป็นการดำเนินงานโดยชุมชน คะแนน = 3 ● เป็นการดำเนินงานโดย ชุมชนเป็นผู้นำ ร่วมกับ หน่วยงานรัฐ คะแนน = 2 ● เป็นการดำเนินงานโดยชุมชน ร่วมกับ เอกชน คะแนน = 1 ● เป็นการดำเนินงานโดยภาคเอกชน คะแนน = 0	● ชุมชนเป็นผู้กำหนดนโยบาย วางแผน คะแนน = 2 ● เอกชนเป็นผู้กำหนดนโยบายและ วางแผน คะแนน = 1 ● รัฐเป็นผู้กำหนดนโยบาย และวางแผน คะแนน = 0	● หน่วยงานรัฐสนับสนุนงบประมาณ หรือ ดำเนินโครงการร่วม คะแนน = 2 ● หน่วยงานรัฐให้การสนับสนุนด้านการ ประชาสัมพันธ์ คะแนน = 1 ● ไม่มีการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ คะแนน = 0

ตารางที่ ย่อย 2: 3-2 รายละเอียดการให้ค่าคะแนนภายในตัวชี้วัดที่ 8

ตัวชี้วัดที่ 8 ศักยภาพด้านมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยว				
รางวัลด้านการท่องเที่ยว	ปีที่ได้รับรางวัลด้านการท่องเที่ยว	การได้รับรองมาตรฐานการท่องเที่ยว	ปีที่ได้รับรองมาตรฐานการท่องเที่ยว	เคยได้รับรางวัลอื่นๆ เป็นที่ยอมรับในระดับประเทศและนานาชาติ (ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว)
- เคยได้รับรางวัล คะแนน = 1 - ไม่เคยได้รับรางวัล คะแนน = 0	- ต่ำกว่า 5 ปี คะแนน = 1 - มากกว่า 5 ปีขึ้นไป คะแนน = 0	- เคยได้รับรองมาตรฐานการท่องเที่ยว คะแนน = 1 - ไม่เคยได้รับรองมาตรฐานการท่องเที่ยว คะแนน = 0	- ต่ำกว่า 5 ปี คะแนน = 1 - มากกว่า 5 ปีขึ้นไป คะแนน = 0	- เคยได้รับรางวัล คะแนน = 1 - ไม่เคยได้รับรางวัล คะแนน = 0

3.3 การวิเคราะห์และการพัฒนาแนวทาง

หลังจากการสำรวจเชิงลึกชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมทั้ง 7 แห่ง คณะนักวิจัยจะนำข้อมูลที่ได้นำมาถอดองค์ความรู้แนวปฏิบัติที่ดี และสังเคราะห์ตามประเด็นศักยภาพทางด้านการท่องเที่ยวทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ ศักยภาพในการดึงดูดใจ, ศักยภาพในการรองรับนักท่องเที่ยว และศักยภาพในด้านการบริหารจัดการโดยชุมชน พร้อมก็นำข้อมูลที่ได้ไปประเมินระดับการพัฒนาตามแนวคิด ระดับขั้นการพัฒนาของแหล่งท่องเที่ยวของ บัทเลอร์ (R.W. Butler) ซึ่งได้ศึกษาและแบ่งขั้นตอนของวงจรชีวิตผลิตภัณฑ์เพื่อการท่องเที่ยวแบ่งเป็น 5 ขั้นตอน การจัดขั้นตอนการพัฒนาของชุมชนจะช่วยให้สามารถแยกแยะและระบุขีดขั้นการพัฒนาของชุมชนท่องเที่ยวที่มีบริบท และการพัฒนาที่แตกต่างกันได้ อันจะเป็นเครื่องมือในการสรุปแนวทางการพัฒนาชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เหมาะสมกับบริบทของชุมชนนั้นๆ เฉพาะเจาะจงลงไป และยังเป็นวางแผนสำหรับอนาคตของชุมชน เมื่อสามารถระบุได้ว่าชุมชนกำลังก้าวสู่การพัฒนาในระดับใดต่อไป ซึ่งจะช่วยป้องกันผลกระทบ และความเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นกับชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในแต่ละแหล่งได้เป็นอย่างดี

จากขั้นตอน และรายละเอียดของตัวชี้วัดดังกล่าว คณะนักวิจัยได้ดำเนินการประเมินชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตภาคเหนือตอนบน ได้ผลลัพธ์ เป็นผลการคัดเลือกชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีแนวปฏิบัติที่ดี (Best Practice) พร้อมทั้งจัดทำทำเนียบชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ซึ่งจะนำเสนอในบทที่ 4 ต่อไป

บทที่ 4

ผลการศึกษาวิจัย

4.1 ผลลัพธ์การประเมินชุมชนท่องเที่ยว(และรายชื่อชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม)

ตามที่คณะวิจัยได้วางแผนขั้นตอน 3 ขั้น เพื่อดำเนินการคัดกรอง และคัดเลือกแหล่งและชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตภาคเหนือตอนบน เพื่อให้ได้มาซึ่งชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีแนวปฏิบัติที่ดี (Best Practice) และการจัดทำทำเนียบชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

4.1.1 ขั้นตอนที่ 1 การประเมินศักยภาพแหล่งและชุมชนท่องเที่ยวจากฐานข้อมูลเดิม เพื่อคัดแยกเฉพาะแหล่งและชุมชนท่องเที่ยวที่มีศักยภาพสูง เพื่อดำเนินการคัดกรองในขั้นต่อไป การประเมินศักยภาพเป็นการดำเนินการร่วมกับโครงการย่อยที่ 3 ที่ใช้ตัวชี้ที่ 1-5 ดังกล่าวมาแล้ว ผลคือมีแหล่งและชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในภาคเหนือตอนบนจำนวน 107 แห่ง

4.1.2 ขั้นตอนที่ 2 เป็นการนำแหล่งและชุมชนท่องเที่ยวที่มีศักยภาพสูงของ 7 จังหวัดภาคเหนือตอนบนที่คัดกรองว่า เป็นแหล่งและชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมาคัดกรองอีกครั้ง โดยคัดเลือกเฉพาะแหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณลักษณะเป็นชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เพื่อประเมินและคัดเลือกในขั้นตอนที่ 3 ผลจากการคัดกรองได้ชุมชนท่องเที่ยว 7 จังหวัดภาคเหนือตอนบน ดังนี้

- 1) จังหวัดเชียงใหม่ มีแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีศักยภาพสูงทั้งหมด 10 แห่ง มีรายชื่อดังต่อไปนี้

ตารางที่ ย่อย 2: 4-1 รายชื่อชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีศักยภาพสูงในจังหวัดเชียงใหม่

ลำดับ ที่	รายชื่อชุมชนท่องเที่ยว เชิงวัฒนธรรม	ที่อยู่	ทรัพยากร และกิจกรรมการท่องเที่ยว
1	วัดศรีสุพรรณ	ถ.วัวลาย ต.หายยา อ.เมือง จ.เชียงใหม่	งานหัตถกรรมและศูนย์การเรียนรู้ การทำเครื่องเงิน/ ชมวัด สถาปัตยกรรม ไหว้พระ
2	เวียงกุมกาม	ถ.มทิตล ต.ท่าวังตาล อ.เมือง จ.เชียงใหม่	โบราณสถาน และเมืองโบราณ / ไหว้พระ / บริการนำชมด้วยรถราง และรถม้าจากชุมชน
3	วัดหมื่นสาร	ถ.วัวลาย ต.หายยา อ.เมือง จ.เชียงใหม่	ชมวัด สถาปัตยกรรม ไหว้พระ และพิพิธภัณฑ์ชุมชน
4	วัดนันทาราม	ถ.วัวลาย ต.หายยา อ.เมือง จ.เชียงใหม่	งานหัตถกรรม ศูนย์การเรียนรู้การ ทำเครื่องเงิน พิพิธภัณฑ์ชุมชน / ชมวัด ไหว้พระ

ลำดับ ที่	รายชื่อชุมชนท่องเที่ยว เชิงวัฒนธรรม	ที่อยู่	ทรัพยากร และกิจกรรมการท่องเที่ยว
5	ชุมชนวัดเกต	ถ.เจริญราษฎร์ ต.วัด เกต อ.เมือง จ. เชียงใหม่	ชมชุมชนเก่า วิถีชีวิต บ้านเก่า สถาปัตยกรรม พิพิธภัณฑ์ชุมชน / ไหว้พระ
6	โฮมสเตย์แม่กำปอง	ม.3 บ้านแม่กำปอง ต.ห้วยแก้ว อ.แม่ออน จ.เชียงใหม่	วิถีชีวิตชุมชน อาหาร การแสดง และการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
7	บ้านถวาย	ต.ขุนคอง อ.หางดง จ.เชียงใหม่	ชุมชนงานหัตถกรรมไม้แกะสลัก ร้านค้า ถนนคนเดิน
8	บ้านไร่ไผ่งาม	ม.8 ถ.เชียงใหม่-ฮอด ต.สบเตี๊ยะ อ.จอมทอง จ.เชียงใหม่	ชมงานหัตถกรรมผ้าฝ้ายทอมือ และพิพิธภัณฑ์บ้านป่าแสงดา (พิพิธภัณฑ์ผ้าฝ้าย)
9	หมู่บ้านทอผ้าขึ้นตีนจก	ต.ท่าผา อ.แม่แจ่ม จ.เชียงใหม่	ชมวิถีชีวิตชุมชนกับการทอผ้าขึ้น
10	บ้านจ้านัก	ม.2 ต.บวกค้าง อ.สัน กำแพง จ.เชียงใหม่	พิพิธภัณฑ์ช้างไม้แกะสลัก ชมการ แกะสลักช้างไม้

- 2) จังหวัดเชียงราย มีแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีศักยภาพสูง
ทั้งหมด 1 แห่ง มีรายชื่อดังต่อไปนี้

ตารางที่ ย่อย 2: 4-2 รายชื่อชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีศักยภาพสูงในจังหวัดเชียงราย

ลำดับที่	รายชื่อชุมชนท่องเที่ยว เชิงวัฒนธรรม	ที่อยู่	ทรัพยากร และกิจกรรมการท่องเที่ยว
1	ศูนย์วัฒนธรรมเฉลิม ราชดาบลจันจว้า	ถ.แม่จัน-เชียงแสน อ.แม่จัน จ.เชียงราย	พิพิธภัณฑ์วิถีชีวิตคนยอง บ้านพัก ชมเมืองเก่าหนองห่ม

- 3) จังหวัดลำพูน มีแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีศักยภาพสูง
ทั้งหมด 2 แห่ง มีรายชื่อดังต่อไปนี้

ตารางที่ ย่อย 2: 4-3 รายชื่อชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีศักยภาพสูงในจังหวัดลำพูน

ลำดับที่	รายชื่อชุมชนท่องเที่ยว เชิงวัฒนธรรม	ที่อยู่	ทรัพยากร และกิจกรรมการท่องเที่ยว
1	วัดพระธาตุหริภุญชัย วรมหาวิหาร	ถ.รอบเมืองใน อ.เมือง จ.แพร่	ชมวัด ไหว้พระ โบราณสถาน นั่ง รถราง สินค้าของที่ระลึกจาก ชุมชน

ลำดับที่	รายชื่อชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม	ที่อยู่	ทรัพยากรและกิจกรรมการท่องเที่ยว
2	พิพิธภัณฑ์ชุมชนเมืองลำพูน	ถ.วังซ้าย ต.ในเมือง อ.เมือง จ.ลำพูน	พิพิธภัณฑ์ประวัติศาสตร์ชุมชนของเก่าร่วมสมัย อาคารเก่าสถาปัตยกรรม

- 4) จังหวัดลำปาง มีแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีศักยภาพสูงทั้งหมด 4 แห่ง มีรายชื่อดังต่อไปนี้

ตารางที่ ย่อย 2: 4-4 รายชื่อชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีศักยภาพสูงในจังหวัดลำปาง

ลำดับที่	รายชื่อชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม	ที่อยู่	ทรัพยากรและกิจกรรมการท่องเที่ยว
1	ชุมชนและวัดเจดีย์ขาวหลัง	บ้านวังหม้อ ต.ต้นธงชัย อ.เมือง จ.ลำปาง	ชมวัด โบราณสถาน กลุ่มผ้าฝ้ายทอมือวัดเจดีย์ขาว
2	บ้านเสานัก	ต.ท่าอะโม อ.เมือง จ.ลำปาง	บ้านโบราณ การจัดเลี้ยงอาหารพื้นเมือง นิทรรศการจัดแสดงของใช้โบราณ
3	กาดกองต้า	ถ.ตลาดเก่า ต.สวนดอก อ.เมือง จ.ลำปาง	ถนนคนเดิน บ้านเก่า ย่านเก่าสถาปัตยกรรม
4	ชุมชนและวัดปงสนุก	ถ.ปงสนุก ต.เวียงเหนือ อ.เมือง จ.ลำปาง	ชมวัด พิพิธภัณฑ์ โบราณสถาน

- 5) จังหวัดแพร่ มีแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีศักยภาพสูงทั้งหมด 2 แห่ง มีรายชื่อดังต่อไปนี้

ตารางที่ ย่อย 2: 4-5 รายชื่อชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีศักยภาพสูงในจังหวัดแพร่

ลำดับที่	รายชื่อชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม	ที่อยู่	ทรัพยากรและกิจกรรมการท่องเที่ยว
1	หมู่บ้านทุ่งไธ้ง	บ้านทุ่งไธ้ง ต.ทุ่งไธ้ง อ.เมือง จ.แพร่	งานหัตถกรรมผ้าหม้อฮ่อมย้อมสีธรรมชาติ
2	กาดกองเก่า	ถ.คำลือ อ.เมือง จ.แพร่	ถนนคนเดิน บ้านเก่า ย่านเก่า นิทรรศการภาพถ่าย และกิจกรรมทางศิลปวัฒนธรรม สินค้าของที่ระลึกจากชุมชน

- 6) จังหวัดพะเยา มีแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีศักยภาพสูงทั้งหมด 2 แห่ง มีรายชื่อดังต่อไปนี้

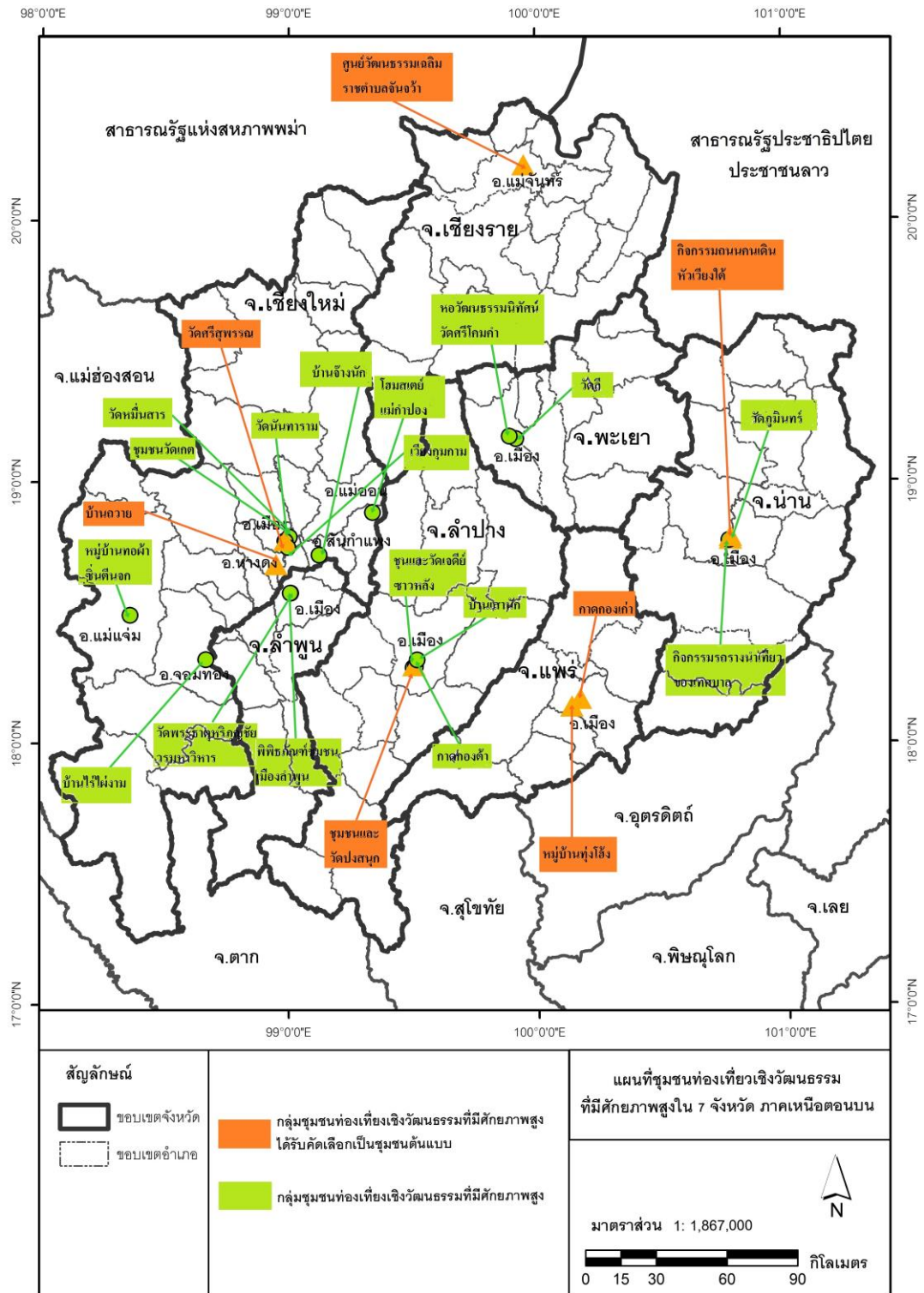
ตารางที่ ย่อย 2: 4-6 รายชื่อชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีศักยภาพสูงในจังหวัดพะเยา

ลำดับที่	รายชื่อชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม	ที่อยู่	ทรัพยากรและกิจกรรมการท่องเที่ยว
1	หอวัฒนธรรมนิทัศน์ วัดศรีโคมคำ	วัดศรีโคมคำ ต.เวียง อ.เมือง จ.พะเยา	พิพิธภัณฑ์วัตถุโบราณ ประวัติศาสตร์เมืองพะเยา
2	วัดลี	บ้านหล่ายอิง ต.เวียง อ.เมือง จ.พะเยา	พิพิธภัณฑ์วัตถุโบราณ ชมวัด โบราณสถาน ชุมชนเขตเมืองเก่า

- 7) จังหวัดน่าน มีแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีศักยภาพสูงทั้งหมด 3 แห่ง มีรายชื่อดังต่อไปนี้

ตารางที่ ย่อย 2: 4-7 รายชื่อชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีศักยภาพสูงในจังหวัดน่าน

ลำดับที่	รายชื่อชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม	ที่อยู่	ทรัพยากรและกิจกรรมการท่องเที่ยว
1	วัดภูมินทร์	ถ.ผากอง อ.เมือง จ.น่าน	ชมวัด มัคคุเทศก์น้อย ภาพเขียนฝา ผนัง สินค้าของที่ระลึกจากชุมชน
2	กิจกรรมถนนคนเดิน หัวเวียงใต้	ถ.มหายศ อ.เมือง จ.แพร่	ถนนคนเดิน บ้านเก่า ย่านเก่า สถาปัตยกรรม สินค้าของที่ระลึก จากชุมชน
3	กิจกรรมรณางนำเที่ยว ของเทศบาล	อ.เมือง จ.น่าน	นั่งรถรางชมชุมชน ชมวัด ชมวิถี ชีวิต สินค้าของที่ระลึกจากชุมชน

แผนที่ ย่อย 2: 4-1 แผนที่ชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีศักยภาพสูงใน 7 จังหวัด ภาคเหนือตอนบน

4.1.3 **ขั้นตอนที่ 3** นำชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีศักยภาพสูงจากการประเมินโดยโครงการย่อยที่ 3 จาก 6 ตัวชี้วัด นำมาประเมินตัวชี้วัดที่ 7 ศักยภาพของชุมชนด้านการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว และตัวชี้วัดที่ 8 ศักยภาพด้านมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยว โดยการพิจารณาจากเอกสารทุติยภูมิ และการเก็บข้อมูลภาคสนามพบจากโครงการย่อยที่ 3 พบว่ามีชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ระดับคะแนนตั้งแต่ 6 ขึ้นไปจำนวน 7 ชุมชน ได้แก่

1) วัดศรีสุพรรณ	จังหวัดเชียงใหม่
2) บ้านถวาย	จังหวัดเชียงใหม่
3) ศูนย์วัฒนธรรมเฉลิมราช	จังหวัดเชียงราย
4) วัดปงสนุก	จังหวัดลำปาง
5) บ้านทุ่งโฮ้ง	จังหวัดแพร่
6) กาดกองเก่า	จังหวัดแพร่
7) ถนนคนเดินหัวเวียงใต้	จังหวัดน่าน

ชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมทั้ง 7 แห่ง ถือได้ว่าเป็นชุมชนท่องเที่ยวที่ได้รับคะแนนประเมินในระดับสูง และงานวิจัยชิ้นนี้จะนำชุมชนทั้ง 7 เป็นตัวแทนในการศึกษาแนวปฏิบัติที่ดีของชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมต่อไป

4.2 ข้อมูลเบื้องต้นชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีแนวปฏิบัติที่ดี

4.2.1 จังหวัดเชียงใหม่

- วัดศรีสุพรรณ จ.เชียงใหม่

รูปที่ ย่อย 2: 4-1 วัดศรีสุพรรณ

ที่ตั้ง ย่านวัวลาย ชุมชนวัวลาย ต.หายยา อ.เมือง จ.เชียงใหม่

ประวัติ

วัดศรีสุพรรณตั้งอยู่ในเขตเมืองเก่าชั้นนอกของเมืองเก่าเชียงใหม่ ตามตำนานการสร้างวัดบันทึกไว้ว่าวัดแห่งนี้สร้างขึ้นในสมัยพระเมืองแก้ว กษัตริย์ในราชวงศ์มังราย ในปีพ.ศ. 2043 โดย

อัญเชิญพระเจ้าเจ็ดตื้อ หรือพระพุทธรูปปฏิหาริย์ฯ มาประดิษฐาน แล้วจึงจัดสร้างพระวิหาร พระบรมธาตุเจดีย์ และอุโบสถ ตามลำดับ

ในห้วงที่การเจริญเติบโตของการท่องเที่ยวในเขตเมืองเชียงใหม่ วัดศรีสุพรรณ และชุมชนวัดศรีสุพรรณ รวมไปถึงชุมชนวัดหมื่นสารที่อยู่ใกล้เคียงกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียง และเป็นที่รู้จักโดยทั่วไปในชื่อ ย่านวัวลาย ด้วยชาวชุมชนทั้ง 2 แห่งมีองค์ความรู้ และอาชีพการผลิตเครื่องเงินที่สวยงามและมีคุณภาพ ทำให้วัดซึ่งเป็นพื้นที่กลางของชุมชนได้รับการพัฒนาเพื่อต้อนรับการท่องเที่ยวที่เริ่มเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของการสร้างรายได้ให้แก่คนในชุมชน การพัฒนาวัดที่น่าสนใจได้แก่ ในปี พ.ศ. 2537 พระครูพิทักษ์สุทธิคุณ เจ้าอาวาสลำดับที่ 9 องค์ปัจจุบันพร้อมด้วยคณะกรรมการ และชาวบ้านศรีสุพรรณได้ทำการบูรณะวิหารวัดศรีสุพรรณ นำเอาภูมิปัญญาชาวบ้านหัตถกรรมเครื่องเงิน การดุนลาย ภาพพระพุทธรูปประวัติ และภาพทศชาติชาดก อาทิ ภาพพระเจ้าสิบชาติ ภาพพระเวสสันดรชาดก ประดับตกแต่งฝาผนังวิหารโบราณ กิจกรรมดังกล่าวกลายเป็นหมุดหมายสำคัญทั้งในเรื่องการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมของชุมชน และการพัฒนาการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

ศักยภาพในการดึงดูดใจของชุมชนท่องเที่ยว

ตามประวัติความเป็นมาของกิจกรรมหัตถกรรมเครื่องเงิน จะพบว่ากิจกรรมดังกล่าวที่ปัจจุบันยังมีการสืบทอดกันอยู่ในวัดศรีสุพรรณ และพื้นที่ในย่านวัวลายนั้น เป็นงานหัตถกรรมที่เป็นองค์ความรู้ดั้งเดิมของชุมชน ที่สามารถสืบทอดกันย้อนหลังไปถึงสมัยครั้งเมื่อบรรพบุรุษชาติพันธุ์ไทได้ถูกกวาดต้อนจากเมืองสิบสองป็นนา และเมืองทางตอนใต้ของจีน เข้าสู่เมืองเชียงใหม่ตามแนวคิด “เก็บผักใส่ซ้า เก็บข้าใส่เมือง” ครั้งสมัยพระยาากาวิละ รวบรวม 100 กว่าปีที่ผ่านมา กิจกรรมหัตถกรรมเครื่องเงิน และหัตถกรรมอื่น ๆ จึงเป็นองค์ความรู้ที่เป็นภูมิปัญญา และเป็นเอกลักษณ์ตัวตนของชุมชน มีความสัมพันธ์ และผูกพันกับชุมชนในระดับสูงมาก โดยในแต่ละปีวัดศรีสุพรรณ และชุมชนในย่านมักจะมีจัดงานส่งเสริมด้านการท่องเที่ยวที่ใช้จุดเด่นของกิจกรรมทางภูมิปัญญาดังกล่าวเป็นจุดขายสำคัญ จนทำให้วัดศรีสุพรรณ และย่านวัวลายโด่งดังเป็นที่รู้จักในระดับประเทศ

สำหรับความเข้มแข็งในการอนุรักษ์รักษาองค์ความรู้ดังกล่าว วัดศรีสุพรรณ รวมถึงกลุ่มชุมชนใกล้เคียง และกลุ่มช่าง(สลา)ในพื้นที่ต่างมีการรวมตัวกันเป็นกลุ่มก้อน (จะกล่าวต่อไปในส่วนของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน) มีกลุ่มที่ดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง 2-3 กลุ่ม มีการดำเนินงานโดยเครือข่ายสมาชิกที่ชัดเจน โดยอาศัยความสัมพันธ์ส่วนบุคคล ในการบริหารจัดการ และช่วยเหลือสมาชิก รวมไปถึงการเชื่อมโยงความช่วยเหลือจากกลุ่มบุคคลภายนอก อาทิ หน่วยงานภาครัฐ และสถาบันการศึกษาที่เข้ามามีบทบาทในหลากหลายรูปแบบตามวัตถุประสงค์ของแต่ละโครงการ ซึ่งความสัมพันธ์กับกลุ่มผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทั้ง 2 ภาคส่วน คือที่มาของการได้รับงบประมาณสนับสนุนใน

การดำเนินโครงการทั้งแง่ของงานอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม และการสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในวัดศรีสุพรรณ ในชุมชนในย่าน

ในด้านศักยภาพในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว ภายในวัดศรีสุพรรณ มีกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวที่หลากหลาย เช่น การเดินชมวัด อุโบสถเงิน ชุมสาคิตการตอกลายเงิน พิพิธภัณฑสถานเล็กจัดแสดงงานศิลปะ และร้านค้าของที่ระลึก นอกจากนี้บริเวณภายในชุมชนโดยรอบนักท่องเที่ยวยังสามารถใช้จักรยาน หรือการเดินในการเยี่ยมชมบรรยากาศชุมชน แวะชมการผลิตเครื่องเงิน และงานหัตถกรรมที่บ้านช่าง(สล่า) ที่อยู่ภายในกับวัด รวมถึงสามารถเลือกซื้อสินค้าหัตถกรรมจากร้านค้าของที่ระลึกในวัด และร้านค้าเครื่องเงินที่ตั้งอยู่เรียงรายริมสองฝั่งถนนวิไล

ศักยภาพในการรองรับนักท่องเที่ยว

การเข้าถึงชุมชนท่องเที่ยว และสิ่งบริการในพื้นที่ วัดศรีสุพรรณ ตั้งอยู่ในเขตเมืองเก่าชั้นนอกของเมืองเก่าเชียงใหม่ ซึ่งถือว่ายังเป็นพื้นที่ใจกลางเมือง นักท่องเที่ยวสามารถเข้าถึงได้อย่างสะดวก และสามารถท่องเที่ยวในย่านได้ด้วยการเดิน และยานพาหนะอื่นๆ ทั้งจักรยาน จักรยานยนต์ และรถยนต์ รวมถึงรถสาธารณะ อาทิ รถแดง ตุ๊กตุ๊ก แท็กซี่ เป็นต้น

สำหรับสิ่งบริการ และอำนวยความสะดวกในพื้นที่ เนื่องจากวัดศรีสุพรรณเป็นพื้นที่ในเขตเมือง สิ่งบริการในพื้นที่จึงครบครันทั้ง สัญญาโทรศัพท์ โทรศัพท์สาธารณะ ห้องน้ำสาธารณะ ที่พักผ่อนเล็ก (เกสเฮ้าส์) การบริการปฐมพยาบาลเบื้องต้นภายในวัด ร้านอาหาร และร้านสะดวกซื้อ รวมถึงภายในยังมีศูนย์ข้อมูลนักท่องเที่ยว มีเอกสารแจกสำหรับให้ข้อมูลเบื้องต้นที่เกี่ยวข้องกับแหล่งท่องเที่ยวแบบ 2 ภาษา (ไทย-อังกฤษ) อีกทั้งยังมีกลุ่มสมาชิกในชุมชน พระสงฆ์ที่เป็นอาสาสมัครจิตอาสาทำงานที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ และการท่องเที่ยวชุมชน คอยให้บริการในเรื่องการให้ข้อมูล และการช่วยเหลืออื่นๆ สมาชิกที่มาร่วมงานมีบางส่วนที่สามารถใช้ภาษาอังกฤษได้ เช่น พระสงฆ์สามเณร แต่มีได้รับดูแลงานด้านการบริการท่องเที่ยวเป็นหลัก อาศัยเข้ามาช่วยเหลือเมื่อมีเวลาว่าง หรือเมื่อมีการติดต่อวางแผนเข้ามา ทางวัดจึงสามารถจัดหาการให้บริการในรูปแบบต่างๆ ให้ได้ตามสมควร เช่น การฝึกอบรมงานโลหะระยะสั้น การนำชมวัด การจัดเลี้ยงอาหารพื้นเมือง และบริการรถรางชมเมือง

ศักยภาพในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน

ราวปีพ.ศ.2550 ทางวัดร่วมกับชาวชุมชนศรีสุพรรณได้ร่วมกันก่อตั้งกลุ่มช่างภูมิปัญญาชาวบ้านหัตถกรรมเครื่องเงินเรียกชื่อว่า “กลุ่มหัตถศิลป์ล้านนาวัดศรีสุพรรณ” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่ออนุรักษ์ ส่งเสริมและพัฒนาภูมิปัญญาหัตถกรรมการดุนลายโลหะ เพื่อให้วัดและชุมชนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ภูมิปัญญาดังกล่าว และเพื่อเป็นการพัฒนาอาชีพดั้งเดิมของชุมชน สร้างรายได้ให้กับคนใน

ชุมชน และส่งเสริมให้วัดและชุมชนเป็นแหล่งท่องเที่ยว รูปแบบการดำเนินงานของกลุ่ม คือการบริหารจัดการงานหัตถกรรมการดุนลายเงินที่ทำกันอยู่แล้วในวัด ให้มีการจัดการที่เป็นระบบมากขึ้น มีการเปิดร้านขายสินค้าที่ระลึก การรับผลิตงาน รวมถึงการริเริ่มจัดตั้งศูนย์ศึกษาศิลปะไทยโบราณสล่าสิบหมู่ล้านนาวัดศรีสุพรรณ ให้การศึกษาและอบรมแก่นักท่องเที่ยว หรือผู้ที่สนใจเรียนรู้การทำงานหัตถกรรมดุนลายเงิน โครงการดังกล่าวเป็นโครงการในความร่วมมือกับสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ และศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนกาญจนาภิเษก (วิทยาลัยในวัง) โดยมุ่งหวังให้เยาวชน หรือผู้ที่สนใจ ได้สืบทอดองค์ความรู้เรื่องการผลิตเครื่องเงินของชุมชนย่านวัวลายต่อไป

นอกจากการสาธิตงานหัตถกรรมดุนลายเงินภายในวัด และการจัดหลักสูตรฝึกอบรมให้สำหรับนักท่องเที่ยวและผู้สนใจแล้ว คณะทำงานร่วมระหว่างวัดและชุมชนได้ร่วมกันสร้างร้านค้าชุมชนขึ้นในบริเวณวัดเพื่อจำหน่ายสินค้าของที่ระลึก รวมไปถึงการจัดหารถรำนำเที่ยวจำนวน 1 คัน และโปรแกรมการนำเที่ยวโดยคนในชุมชน สำหรับนักท่องเที่ยวที่เดินทางท่องเที่ยวเป็นหมู่คณะได้เลือกใช้บริการ

รูปที่ ย่อย 2: 4-2 กิจกรรมการตอกเครื่องเงิน ภายในวัดศรีสุพรรณ

การบริหารจัดการอาศัยทั้งการพูดคุยปรึกษาหารือแบบไม่เป็นทางการ และการประชุมเพื่อกำหนดโครงการและงบประมาณ รวมถึงการสรุปงาน การแก้ไขปัญหา และพัฒนาการจัดกิจกรรมโดยอาศัยสมาชิกจาก 3 กลุ่ม ได้แก่พระสงฆ์ นำโดยเจ้าอาวาส ชุมชนนำโดยประธาน และคณะกรรมการชุมชน และกลุ่มช่างสล่า การดำเนินงานดังกล่าวถือได้ว่าเป็นการดำเนินงานผ่านการมีส่วนร่วมจากชุมชนโดยตรง แม้บางโครงการที่มาจากภาครัฐ หรือสถาบันการศึกษาก็ต้องผ่านรูปแบบการดำเนินงานดังกล่าว และยึดเอาชุมชนเป็นศูนย์กลางในการตัดสินใจเลือก ดำเนินการ หรือไม่ดำเนินการ ดังนั้นสมาชิกในกลุ่มจึงมีบทบาทสำคัญในทั้งในงานอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม และการจัดการท่องเที่ยวภายในวัด

ในเรื่องของรายได้จากการท่องเที่ยว จากการสัมภาษณ์พบว่ารายได้ที่ได้จากการท่องเที่ยวส่วนใหญ่มาจากการจำหน่ายของที่ระลึก รองลงมาเป็นส่วนของการอบรม รายได้ดังกล่าวมิได้เป็นรายได้แบบค่าจ้างรายเดือนที่มียอดเงินแน่นอน ความมากน้อยของรายได้ขึ้นอยู่กับจำนวนนักท่องเที่ยว และสินค้าที่ขายได้ ด้วยที่ม้างกล่าวรายได้จึงกระจุกตัวอยู่กับวัด และกลุ่มช่างที่นำชิ้นงานของตนมาวางขาย และให้การอบรมแก่ผู้สนใจ ส่วนสมาชิกในชุมชนที่มีได้เป็นช่างก็จะมีรายได้

สำหรับการรักษาแหล่งท่องเที่ยว โดยภาพรวมแล้วภายในวัดศรีสุพรรณได้รับการดูแลรักษาในระดับดี เนื่องจากความร่วมมือร่วมใจของพระสงฆ์ สามเณร ช่างสล่าที่มาทำงานในวัด รวมไปถึงคณะครูและนักเรียนจากโรงเรียนวัดศรีสุพรรณที่ตั้งอยู่ภายในเขตวัดบริเวณพื้นที่ด้านหลัง สำหรับการดูแลจัดสรรพื้นที่ ทางวัดได้มีการแบ่งพื้นที่ชัดเจนว่าพื้นที่ใดสงวนไว้สำหรับการเป็นแหล่งท่องเที่ยวหรือเพื่อกิจกรรมใด ๆ เป็นพิเศษ แต่ด้วยบริบทการใช้พื้นที่ที่เกิดขึ้นภายในกลายเป็นตัวกำหนดการใช้ประโยชน์พื้นที่ไปโดยปริยาย เช่นนักท่องเที่ยวจะไม่เดินเข้าไปในพื้นที่ด้านหลังซึ่งเป็นส่วนของสำนักงานของวัด กุฏิพระ และโรงเรียน แต่จะนิยมเดินชมวัดเฉพาะส่วนด้านหน้าที่มีพระวิหาร ชุมสาธิต อุโบสถเงิน และร้านขายของที่ระลึกเท่านั้น

ในเรื่องการประชาสัมพันธ์ และการสื่อสารโดยตรงกับกลุ่มลูกค้า แหล่งท่องเที่ยววัดศรีสุพรรณเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ได้รับการประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่องจากภาครัฐ และเอกชน จนเป็นที่รู้จักระดับประเทศ อีกทั้งในช่วง 5 ปีที่ผ่านมา มีการจัดกิจกรรมถนนคนเดินวัวลายขึ้นเป็นประจำทุกวันเสาร์ซึ่งสถานที่จัดอยู่ใกล้วัดอย่างมาก จึงเป็นอีกช่องทางที่ทำให้คนรู้จักวัดศรีสุพรรณ ดังนั้นทางวัดและชุมชนจึงได้มีการประชาสัมพันธ์หรือการประสานงานร่วมกับภาคเอกชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวภายในแหล่งท่องเที่ยวแต่อย่างใด

ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่น่าสนใจ

- อุโบสถเงิน วัดศรีสุพรรณ

เริ่มดำเนินการสร้างเมื่อวันที่ 2 มิถุนายน 2547 ปัจจุบันยังไม่แล้วเสร็จ การจัดสร้างใช้งบประมาณจากการทำบุญของผู้มีจิตศรัทธา และการระดมทุนของชาวบ้าน การสร้างอุโบสถเงินดังกล่าวชาวบ้านศรีสุพรรณมีเป้าหมายเพื่อสร้างอุโบสถหลังใหม่ทดแทนหลังเดิมที่ทรุดโทรม และถือเป็นการฝึกงานศิลปะที่เป็นภูมิปัญญาจากบรรพบุรุษ ให้เป็นที่ประจักษ์แก่ผู้ที่มาเที่ยวชมวัด และเป็นการจัดสร้างเพื่อถวายเป็นพระราชกุศลแด่องค์สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

การสร้างอุโบสถเงินได้อาศัยช่างภูมิปัญญาในชุมชน และย่านวัวลายในการสร้างสรรค์ ลวดลายลงบนแผ่นเงิน บริสุทธิ เงินผสม อลูมิเนียม และวัสดุแทนเงิน ก่อนจะนำไปประดับตกแต่งทั้งภายนอกและภายในอุโบสถ

รูปที่ ย่อย 2: 4-3 อุโบสถเงิน วัดศรีสุพรรณ

- พระวิหาร

สันนิษฐานกันว่า วิหารแห่งนี้สร้างขึ้นราวปี พ.ศ. 2342 ในรัชสมัยพระเจ้ากาวิโรส วิหารแห่งนี้ตั้งมาด้วยสถาปัตยกรรมแบบวิหารล้านนา การบูรณะ ปฏิสังขรณ์มาแล้วนับไม่ถ้วน และล่าสุดคือ พระครูพิทักษ์สุทธิดุณ (สมุห์สุพล สุทธสีโล) เจ้าอาวาสองค์ปัจจุบัน ได้ทำการปฏิสังขรณ์ มีการต่อมุขอาคารออกไปทางทิศตะวันตก และการเพิ่มเติมจิตรกรรมฝาผนังเป็นภาพพระธาตุ 12 ราศี ใช้ศิลปะการดุนลายเงินการจัดสร้างภาพดังกล่าวบนโลหะสีทอง

รูปที่ ย่อย 2: 4-4 พระวิหารวัดศรีสุพรรณ

ที่มา : <http://www.emagtravel.com/archive/wat-srisuphan.html>

- เจดีย์

เจดีย์วัดศรีสุพรรณ ตั้งอยู่ด้านหลังพระวิหารวัดศรีสุพรรณ เจดีย์ทรงกลมอิทธิพลศิลปะแบบ เชียงแสน รูปแบบเจดีย์เป็นเจดีย์ทรงกลมพื้นเมืองล้านนา ประกอบด้วยฐานเขียงสี่เหลี่ยม 1 ชั้น ต่อด้วยชุตฐานบัว หรือฐานปัทม์ลูกแก้วอกไก่ที่มีการยกเก็จถี่มาก 1 ชุตฐาน ต่อขึ้นไปด้วยชั้นบัวคว่ำ- บัว หาย ที่เป็นกลีบบัวรอบทุกด้านในทรงแปดเหลี่ยม ซ้อนชั้นกันขึ้นไป 8 ชั้นต่อด้วยองค์ระฆัง และยอด ฉัตร สันนิษฐานว่าสร้างในสมัยพระเมืองแก้ว พ.ศ. 2038 ภายในบรรจุพระบรมสารีริกธาตุ

รูปที่ ย่อย 2: 4-5 เจดีย์วัดศรีสุพรรณ

ที่มา: <http://www.thaitambon.com>

● หัตถกรรมบ้านถวาย จ.เชียงใหม่

รูปที่ ย่อย 2: 4-6 ร้านค้าในย่านศูนย์หัตถกรรมไม้แกะสลักบ้านถวาย หัตถกรรมบ้านถวาย

ที่ตั้ง ชุมชนบ้านถวาย ต.ขุนคอง อ.หางดง จ.เชียงใหม่

ประวัติ

บ้านถวายเป็นหมู่บ้านหนึ่งในตำบลขุนคอง อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นหนึ่งในชุมชนช่างฝีมือที่เฟื่องพัฒนาตนเองขึ้นเมื่อเมืองเชียงใหม่เริ่มมีชื่อเสียงและเป็นที่รู้จักในช่วง 30-40 ปีที่ผ่านมา การพัฒนาตนเองของชุมชนเกษตรดั้งเดิม สู่การเป็นชุมชนช่างฝีมือ และชุมชนท่องเที่ยวสอดคล้องกับการพัฒนาเมือง และการพัฒนาการท่องเที่ยวในเขตเมือง ซึ่งต้องการแรงงานและช่างฝีมือเข้ามาทำงานรองรับการเติบโตของธุรกิจ

ในอดีตชาวบ้านถวายประกอบอาชีพหลักทางด้านเกษตรกรรม ในทุกฤดูแล้งเมื่อพื้นที่ขาดน้ำ และการเกษตรไม่ให้ผลผลิตดีเท่าที่ควร ทำให้ชาวบ้านบางส่วนเริ่มออกไปหางานทำในเขตเมือง ซึ่งส่วนใหญ่มักจะเป็นงานที่ใช้แรงงานเช่น งานก่อสร้าง หรือ ไม่ก็ออกไปค้าขายเล็กน้อยๆ

ตามคำบอกเล่าจากคนในชุมชน และประวัติความเป็นมาจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง จุดกำหนดบ้านถวายชุมชนหัตถกรรม เกิดขึ้นในช่วงปี พ.ศ. 2500 - พ.ศ. 2505 ได้มีชาวบ้านจำนวน 3 คน คือ พ่อใจมา อินแก้ว พ่อหนานแดง พันธสา พ่อเฮือน พันธศาสตร์ มีโอกาสได้เข้าไปทำงานรับจ้างทำงานก่อสร้างที่ร้านน้อมศิลป์ ย่านวัวลาย ซึ่งเป็นร้านจำหน่ายไม้แกะสลักที่มีชื่อเสียงโด่งดัง ทั้งสามท่านเกิดความสนใจในการแกะสลัก จึงได้เปลี่ยนอาชีพมารับจ้างแกะสลักไม้จนเกิดความชำนาญ ด้วยภาระเรื่องการเดินทางจากหางดงเข้าสู่ตัวเมือง และปริมาณงานที่มีคำสั่งซื้อเข้ามามาก ทางร้านจึงอนุญาตให้นางานกลับมาทำที่บ้าน และเป็นจุดเริ่มต้นการถ่ายทอดงานแกะสลักไม้ให้แก่ลูกหลาน ญาติพี่น้อง เพื่อนบ้าน โดยเริ่มจากการแกะแผ่นไม้เป็นลวดลาย จนเริ่มแกะเป็นตัวหุ่น และการทำงานแกะไม้ลอกเลียนแบบของเก่า เช่นเดียวกับงานหัตถกรรมรูปแบบอื่นๆที่เกิดขึ้นในลักษณะคล้ายกัน คือชาวบ้านถวายรับงานมาทำที่บ้าน จนเกิดการขยายจำนวนช่างฝีมือแรงงานเพิ่มมากขึ้น เช่น งานทำไม้แกะสลักให้เหมือนของเก่า การทำสีไม้ การตกแต่งลวดลายไม้แกะสลักด้วยเทคนิคการเดินเส้น

ในช่วงปี พ.ศ.2532-2533 อาชีพหัตถกรรมเป็นอาชีพหลักขยายตัวเพิ่มมากขึ้น จนนำมาสู่การรวมตัวของชาวบ้าน และความร่วมมือจากองค์การบริหารส่วนตำบลและจังหวัดเชียงใหม่ ในการจัดงาน“งานศิลปหัตถกรรมไม้แกะสลักบ้านถวาย”จัดงานได้ทั้งหมด 3 ครั้งจึงย้ายสถานที่ มาจัดงานบริเวณที่ว่างโล่ง (ปัจจุบันเป็นศูนย์หัตถกรรมไม้แกะสลักบ้านถวาย)

การขยายตัวของร้านขายของที่ระลึกหัตถกรรม รวมไปถึงของตกแต่งบ้าน บนพื้นที่ศูนย์ฯเริ่มมีความแออัด และไม่เพียงพอต่อความต้องการของชาวบ้านถวาย ในปี พ.ศ. 2535 ชาวบ้านถวาย โดยมีพ่อหลวงสุวรรณ โปธิ จึงได้ช่วยกันพัฒนาพื้นที่สองฝั่งคลองชลประทานในหมู่บ้านให้เป็นอีกหนึ่งพื้นที่ในการเปิดร้านค้าขายงานหัตถกรรมของชาวชุมชน และนับแต่นั้นการจัดงานประจำปีของบ้านถวายจึงได้ย้ายเข้ามาจัดในบริเวณย่านการค้าบ้านถวายสองฝั่งคลองดังที่ปรากฏในปัจจุบัน

ศักยภาพในการดึงดูดใจของชุมชนท่องเที่ยว

จากประวัติการก่อสร้างสร้างชื่อ ของหัตถกรรมบ้านถวายเป็นที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมเป็นองค์ความรู้และอาชีพที่ชาวบ้านบ้านถวายได้ร่วมกันสืบทอด ส่งต่อจากรุ่นสู่รุ่น และผลักดันจนกลายเป็นหนึ่งในอาชีพสำคัญ และเป็นหน้าตา เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน และเป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลายมาตลอด 20 กว่าปีของการฝ่าฟัน และการผลักดันโดยชุมชนเป็นหลัก และการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ

ในปัจจุบันชุมชนบ้านถวายมีการพัฒนาชุมชนด้านการส่งเสริมงานหัตถกรรมไม้แกะสลัก และมีการเติบโตขึ้นใหม่หลายๆชุมชน แต่ด้วยฝีมือ ความประณีต และคุณภาพสินค้า อีกทั้งความหลากหลายของผลิตภัณฑ์ที่มีให้เลือกมากมาย ผลิตภัณฑ์หัตถกรรมไม้แกะสลักของบ้านถวายจึงยังคงได้รับความนิยม และได้รับการยอมรับในวงกว้าง

นอกจากผลิตภัณฑ์ที่ได้รับการยอมรับแล้ว การรวมกลุ่มกันของผู้ประกอบการ เป็นสมาคมผู้ประกอบการธุรกิจสินค้าหัตถกรรมบ้านถวาย เพื่อการบริหารจัดการพื้นที่การค้าขาย และเพื่อการรักษาอัตลักษณ์บ้านถวาย ยังเป็นอีกหนึ่งกลไกสำคัญที่ช่วยผลักดันกิจกรรมต่างๆ ทั้งที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมธุรกิจ และการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมของชุมชน

ในด้านความหลากหลายของกิจกรรมการท่องเที่ยวบ้านถวาย ปัจจุบันชุมชนบ้านถวาย มีการจัดการพื้นที่ร้านค้าออกเป็น 2 ส่วน คือ พื้นที่แรก คือบริเวณร้านค้าบ้านถวายที่ตั้งอยู่ด้านหน้าก่อนเข้าถึงตัวชุมชนบ้านถวาย ซึ่งเป็นส่วนที่ผู้ประกอบการจากภายนอก และภายในพื้นที่บางส่วนร่วมกันบริหารจัดการ พื้นที่ที่สอง คือ พื้นที่การบ้านถวายสองฝั่งคลอง เป็นพื้นที่ร้านค้าเช่นกัน แตกต่างตรงที่พื้นที่บ้านถวายสองฝั่งคลองมีการดำเนินการจากความร่วมมือของคนในชุมชนบ้านถวาย กิจกรรมการท่องเที่ยวที่พื้นที่ทั้งสองส่วนมีคล้ายกันและเป็นกิจกรรมพื้นฐานคือ การออกร้านขายสินค้าหัตถกรรม แต่พื้นที่บ้านถวายสองฝั่งคลองจะมีกิจกรรมพิเศษเพิ่มเติม อาทิ กิจกรรม ถนนคนเดิน-ถนนสายวัฒนธรรมภูมิปัญญาบานถวาย ซึ่งจะจัดทุกวันศุกร์ มีกิจกรรมทางวัฒนธรรมหลากหลาย เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว

ศักยภาพในการรองรับนักท่องเที่ยว

การเข้าถึงชุมชนท่องเที่ยว และสิ่งบริการในพื้นที่ ชุมชนบ้านถวาย ตั้งอยู่ในเขตอำเภอหางดง ห่างจากตัวเมืองเชียงใหม่ราว 18 กิโลเมตร ชุมชนบ้านถวายตั้งอยู่ใกล้ถนน ซึ่งเป็นถนนมุ่งไปสู่ตัวอำเภอหางดง มีบริการรถสาธารณะในรูปแบบรถสองแถวสีเหลืองวิ่งให้บริการระหว่างเมืองเชียงใหม่-อำเภอหางดง จอดให้บริการที่สถานีขนส่งช้างเผือก และประตูเชียงใหม่ ในราคาตามระยะทางอยู่ระหว่าง 25-30 บาท อย่างไรก็ตามรถสองแถวดังกล่าวจะวิ่งตามถนนสาย 108 และผ่านถนนบ้านถวายบริเวณปากทางเข้า ซึ่งห่างจากชุมชนบ้านถวายอีกราว 3 กม. และไม่มีรถสาธารณะบริการ วิธีการที่

นักท่องเที่ยวสามารถเข้าถึงชุมชนบ้านถวายเป็นสะดวกที่สุด คือการใช้รถยนต์ส่วนบุคคล หรือรถบริการสาธารณะแบ่งเหมา อาทิ รถแดง ตุ๊กตุ๊ก แท็กซี่ เป็นต้น

สำหรับสิ่งบริการ และอำนวยความสะดวกในพื้นที่ เนื่องจากชุมชนบ้านถวาย มีได้อยู่ห่างไกลจากตัวอำเภอมากนัก และด้วยความเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ได้พัฒนามายาวนาน สิ่งบริการในพื้นที่จึงครบครันทั้ง สัญญาโทรศัพท์ โทรศัพท์สาธารณะ ห้องน้ำสาธารณะ มีที่พักเป็นโรงแรมขนาดเล็กที่นำเสนอให้ของชุมชนมาเป็นจุดขายและแนวคิดการตกแต่งถึง 2 แห่ง มีร้านอาหาร และร้านสะดวกซื้อ รวมถึงภายในยังมีศูนย์ข้อมูลนักท่องเที่ยว มีเอกสารแจกสำหรับให้ข้อมูลเบื้องต้นที่เกี่ยวข้องกับแหล่งท่องเที่ยวแบบ 3 ภาษา (ไทย-อังกฤษ-จีน) ซึ่งจัดทำในลักษณะ Free Copy โดยการร่วมทุนจากห้างร้านภายในพื้นที่ชุมชนบ้านถวาย โดยมีวัตถุประสงค์ทั้งเพื่อการเผยแพร่ข้อมูล และการประชาสัมพันธ์ร้านค้า พร้อมแผนที่และเส้นทางท่องเที่ยว เอกสารดังกล่าวนอกจากจะแจกภายในพื้นที่บ้านถวายแล้ว ยังมีการกระจายแจกไปตามสถานบริการที่เกี่ยวข้องกับแหล่งท่องเที่ยวโดยทั่วไปอีกด้วย

ศักยภาพในการบริการจัดการแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน

ในด้านการชุมชนมีความเข้มแข็ง และให้ความร่วมมือร่วมมือในการผลักดันนโยบาย และแผนการทำงานที่เป็นประโยชน์ต่อคนในชุมชนเสมอมา จากการจัดงานศิลปหัตถกรรมมาตั้งแต่ ครั้งแรก จนมาถึงการร่วมกันพัฒนาพื้นที่สองฝั่งคลองให้เป็นพื้นที่ค้าขาย ของคนในชุมชนอย่างแท้จริง พร้อมกับการร่วมแรงร่วมใจพัฒนาผลิตภัณฑ์ และสร้างชื่อเสียงให้กับชุมชนของตนอย่างต่อเนื่อง เช่น ในปี พ.ศ.2547 จากนโยบายหนึ่งผลิตภัณฑ์ หนึ่งตำบลของรัฐบาล บ้านถวายได้รับเกียรติจากกรมพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทยเป็น “หมู่บ้าน OTOP ต้นแบบ” ของประเทศไทย และได้รับเกียรติจาก สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา เป็น “หมู่บ้านท่องเที่ยว OTOP (OTOP Tourism Village)” แห่งแรกของประเทศไทย และล่าสุดกับความพยายามในการจัดถนนคนเดินสายวัฒนธรรมบ้านถวาย ซึ่งจัดขึ้นบริเวณพื้นที่ร้านค้าของชาวชุมชนในพื้นที่บ้านถวายเป็นสองฝั่งคลอง ในช่วงเดือนธันวาคม พ.ศ. 2557 ที่ผ่าน อันได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีจากหน่วยงานภาครัฐ อาทิ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย และองค์การบริหารส่วนจังหวัด นอกจากการจัดกิจกรรมกระตุ้นให้เกิดความเคลื่อนไหวและกิจกรรมดึงดูดใจนักท่องเที่ยวแล้ว กลุ่มช่างและชาวชุมชนบ้านถวายก็ได้ร่วมกันก่อตั้งสมาคมผู้ประกอบการธุรกิจสินค้าหัตถกรรมบ้านถวาย

รูปที่ ย่อย 2: 4-7 ถนนคนเดิน-ถนนสายวัฒนธรรมภูมิปัญญาบ้านถวาย

ที่มา: <https://www.facebook.com/pages/ถนนสายวัฒนธรรมภูมิปัญญาบ้านถวาย>

ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่น่าสนใจ

1. ศูนย์หัตถกรรมไม้แกะสลักบ้านถวาย (เดิม) คือ ย่านการใน ต.บ้านแก้ว มีพื้นที่การค้าขายสินค้าหัตถกรรมแบ่งเป็นโซน จำนวน 9 โซน 17 ซอย รวมแล้วมีร้านค้าทั้งสิ้นกว่า 300 ร้าน สินค้าหัตถกรรมที่มีภายในนั้น ได้แก่ งานจักสาน งานผ้าทอ งานแกะสลัก งานของเก่า เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีร้านอาหารและเครื่องดื่มให้บริการสำหรับนักท่องเที่ยว รวมไปถึงบริการขนส่งทางเรือ และเครื่องบิน

2. บ้านถวาย สองฝั่งคลอง คือ ย่านการค้าริมฝั่งคลองชลประทานในเขตหมู่บ้านถวาย ตั้งอยู่ลึกเข้าไปในเขตที่อยู่อาศัย และไกลกว่าศูนย์หัตถกรรมฯ บ้านถวาย สองฝั่งคลองเกิดจากการรวมกลุ่มกันตั้งร้านค้าของคนในชุมชนบ้านถวาย โดยส่วนใหญ่ยังคงเป็นงานหัตถกรรมแบบดั้งเดิมของบ้านถวาย คืองานแกะสลักไม้ งานทำไม้แกะสลักเรียนแบบของเก่า และงานแกะสลักไม้ที่ได้รับการตกแต่งด้วยการเดินเส้น ลงสี หรือประดับกระจก ถือเป็นย่านการค้าที่เกิดขึ้นด้วยความพยายาม และความตั้งใจของชาวชุมชนบ้านถวาย เพื่อจะคงรักษารูปแบบการค้า งานหัตถกรรม แบบของบ้านถวายเอาไว้

ผลิตภัณฑ์เด่นของหมู่บ้านถวายจัดออกเป็นหมวดหมู่ต่างๆ จำนวน 5 หมวดหมู่ ดังนี้

หมวดที่ 1 เครื่องประดับตกแต่งบ้าน เครื่องประดับตกแต่งบ้านที่มีไม้เป็นส่วนประกอบหลัก และเพิ่มการตกแต่งด้วยลวดลาย สี และเทคนิคการตกแต่งหลากหลายรูปแบบ ตัวอย่างเช่น ตุ๊กตาไม้รูปกระเหยิงคอยาว ตุ๊กตาสิงห์ แจกันไม้ แท่นวางเทียน แผ่นไม้ฉลุ โคมไฟไม้ บานประตูและหน้าต่างไม้ รวมถึงงานพุทธศิลป์อื่นๆ เป็นต้น

หมวดที่ 2 สินค้าเฟอร์นิเจอร์ งานเฟอร์นิเจอร์ไม้หลากหลายรูปแบบ ทั้งในแบบที่เฟอร์นิเจอร์ทรงยุโรปโบราณ เฟอร์นิเจอร์ทรงจีน และแบบร่วมสมัยอีกด้วย เป็นต้น

หมวดที่ 3 งานไม้แกะสลัก แบบเป็นแกะสลักลอยไทย งานแกะสลักรูป และแกะสลักเชิงพุทธศิลป์ งานแกะสลักของบ้านถวายมีทั้งงานแกะในลักษณะนูนต่ำ นูนสูง และงานแกะแบบลอยตัว เช่น งานแกะสลักตุ๊กตา งานไม้แกะสลักรูปพระพุทธรูป พระพิฆเนศ เจ้าแม่กวนอิม เทพพนม และงานแกะรูปคนกับวิถีชีวิต เป็นต้น

หมวดที่ 4 งานแต่งเส้นเดินลาย สำหรับผลิตภัณฑ์ในรูปแบบนี้บ้านถวายถือได้ว่าเป็นศูนย์รวมงานแต่งเส้นเดินลายที่ใหญ่ที่สุดในจังหวัดเชียงใหม่ งานแต่งเส้นเดินลาย หรืองานเลียนแบบของเก่า เป็นงานที่ผสมผสานเทคนิคที่หลากหลายเข้าไว้ด้วยกัน ได้แก่ การเดินเส้น การทำสีเก่าและการลงทอง การปิดกระจกสี ซึ่ง ตัวอย่างสินค้าในหมวดนี้ ได้แก่ ชันโตก ชุดสำหรับโบราณ แจกัน คอนโทน้ำ โอ่งไม้ ตู้โบราณ และกล่องไม้หลากหลายขนาด เป็นต้น

หมวดที่ 5 ของที่ระลึก ที่บ้านถวายมีการผลิตของที่ระลึกจากไม้ และเป็นแหล่งศูนย์รวมของที่ระลึกและของฝากที่ร้านค้าจำนวนมาก ถือได้ว่าเป็นตลาดการค้าของที่ระลึกขนาดใหญ่ อันดับต้นๆของจังหวัดเชียงใหม่ ของที่ระลึกที่ได้รับความนิยม ได้แก่ กำไลไม้ ต่างหูไม้ นาฬิกาไม้ พวงกุญแจไม้ กบไม้ ไม้หนวดมือ หนวดเท้า เป็นต้น

4.2.1 จังหวัดเชียงราย

1) ศูนย์วัฒนธรรมเฉลิมราช จ.เชียงราย

รูปที่ ย่อย 2: 4-8 ภาพทางเข้าด้านหน้าศูนย์วัฒนธรรมเฉลิมราช
ที่มา: <http://www.sujitwongthes.com/>

ที่ตั้ง โรงเรียนจันจว้าวิทยาคม ต.จันจว้า อ.แม่จัน จ.เชียงราย
ประวัติ

ศูนย์วัฒนธรรมเฉลิมราชตำบลจันจว้า เกิดจากกิจกรรมโครงการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมที่ครูและนักเรียนโรงเรียนจันจว้าวิทยาคม ได้ดำเนินการกันมาต่อเนื่องยาวนาน เริ่มจากการก่อตั้งพิพิธภัณฑ์ชาวานาเมื่อปีพ.ศ. 2530 และในปีพ.ศ.2545 จัดตั้งศูนย์จันจว้าศึกษา เพื่อรวบรวมองค์ความรู้มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมท้องถิ่นของชาวตำบลจันจว้า ด้วยเล็งเห็นความสำคัญของประวัติศาสตร์พื้นที่ที่โรงเรียนและชุมชนโดยรอบตั้งอยู่ ซึ่งมีหลักฐานปรากฏว่าพื้นที่บริเวณนี้เป็นเมืองเก่า ด้วยมีคูน้ำคันดิน และหลักฐานอื่นๆทางประวัติศาสตร์ เช่น โบราณวัตถุจำนวนหนึ่ง นอกจากนี้ในบริเวณท้องถิ่นโดยรอบสถานศึกษายังมีการค้นพบโบราณวัตถุตามแหล่งโบราณคดีต่าง ๆ มากมาย

ภายหลังการก่อตั้งศูนย์จันจว้าศึกษา โรงเรียนก็จะขยายและเชื่อมโยงเรื่องราวของชุมชนให้ครอบคลุมเรื่องราวประวัติศาสตร์เมืองเก่าเวียงหนองล่องที่อยู่ใกล้เคียง ในปีพ.ศ.2548 ได้จัดตั้งพิพิธภัณฑ์พื้นถิ่นเวียงหนองล่อง และในปีพ.ศ. 2554 อันเป็นปีมหามงคลเฉลิมฉลองวโรกาสด้วยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่ทรงมีชนมายุครบ 84 พรรษา โรงเรียนจันจว้าวิทยาคมจึงได้จัดตั้งศูนย์วัฒนธรรมเฉลิมราชเพื่อเป็นการเฉลิมพระเกียรติ และเพื่อเป็นแหล่งรวบรวม เรียนรู้ ถ่ายทอดและอนุรักษ์มรดกภูมิปัญญาท้องถิ่นจันจว้าโดยได้รับการสนับสนุนจากชาวบ้าน และหน่วยงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นอย่างดี

ศักยภาพในการดึงดูดใจของชุมชนท่องเที่ยว

เรื่องราวประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับเวียงหนองล่อง และความเป็นมาของชุมชนไทลื้อ รวมถึงงานด้านการศึกษาโบราณคดีที่ทางโรงเรียนจันจว้าวิทยาคม และปราชญ์ท้องถิ่นได้ทำการศึกษา และรวบรวม นำมาจัดแสดงไว้ในศูนย์วัฒนธรรมเฉลิมราช เป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีศักยภาพสูงด้านเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับอารยธรรมล้านนา และการอพยพของชนไทลื้อ การนำทรัพยากรดังกล่าวมาจัดแสดงในรูปแบบพิพิธภัณฑ์ จึงเป็นเรื่องที่ทำนายสำหรับคณะทำงาน การได้รับการสนับสนุนจากกระทรวงวัฒนธรรม ทั้งในด้านงบประมาณและองค์ความรู้ในการจัดการพิพิธภัณฑ์ถือว่าการพัฒนาที่สำคัญที่ทำให้องค์ความรู้ และโบราณวัตถุ ที่มีอยู่ถูกนำมาถูกจัดแสดงตามความเหมาะสม พร้อมการบริหารจัดการจากคณะครู และนักเรียน อย่างไรก็ตามรูปแบบการจัดการพิพิธภัณฑ์ที่มีเป้าหมายหลักเพื่อการส่งเสริมสนับสนุนการเรียนรู้ของเด็กนักเรียน นั้นเหมาะสม และเป็นประโยชน์อย่างมาก แต่หากต้องการพัฒนาไปสู่การท่องเที่ยวอย่างเต็มรูปแบบ จะต้องมีการเพิ่มเติมแนวคิดและการทำงานเพื่อพัฒนาสู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยวอีกมาก เช่นเดียวกับบริการด้านการท่องเที่ยวอื่นๆ เช่นการจัดที่พักสำหรับนักท่องเที่ยว การจัดอาหาร และการบริการการท่องเที่ยวบนเส้นทางท่องเที่ยวที่ทางคณะทำงานได้วางแผนไว้

ศักยภาพในการรองรับนักท่องเที่ยว

การเข้าถึงชุมชนท่องเที่ยว และสิ่งบริการในพื้นที่ ศูนย์วัฒนธรรมเฉลิมราช ตั้งอยู่ในเขตอำเภอแม่จัน ห่างจากตัวเมืองเชียงใหม่ราว 28 กิโลเมตร ตัวศูนย์ตั้งอยู่ภายในโรงเรียนจันจว้าวิทยาฯ ซึ่งตั้งอยู่ภายในตำบลจันจว้า อยู่ริมถนนหมายเลข 1016 เส้นทางมุ่งสู่อำเภอเชียงแสน มีบริการรถสาธารณะในรูปแบบรถบัส รถตู้ และสองแถวให้บริการระหว่างเมืองเชียงราย-อำเภอเชียงแสน จุดให้บริการที่สถานีขนส่งจังหวัดเชียงราย อย่างไรก็ตามรถสาธารณะดังกล่าวจะผ่านบริเวณปากทางเข้าโรงเรียนเท่านั้น ยังคงเหลือระยะทางอีกราว 3 กม.ผ่านชุมชนเข้าไป และไม่มีรถสาธารณะบริการ วิธีการที่นักท่องเที่ยวสามารถเข้าถึงศูนย์วัฒนธรรมเฉลิมราช ได้อย่างสะดวกที่สุด คือการใช้รถยนต์ส่วนบุคคลเท่านั้น

สำหรับสิ่งบริการ และอำนวยความสะดวกในพื้นที่ เนื่องจากศูนย์วัฒนธรรมเฉลิมราช ตั้งอยู่ค่อนข้างห่างไกลจากชุมชนเมืองอย่างตัวอำเภอเชียงราย สภาพชุมชนทั่วไปยังเป็นชุมชนชนบท มีถนนหนทาง สัญญาณโทรศัพท์ แต่สิ่งบริการเช่น มีร้านอาหาร ร้านสะดวกซื้อ ห้องน้ำสาธารณะ หรือที่พักสำหรับนักท่องเที่ยวจึงยังไม่มีให้บริการ ยกเว้น จันจว้า เลควิล รีสอร์ท ซึ่งเป็นสิ่งบริการที่ทางโรงเรียนจัดสร้างขึ้นภายในโรงเรียน และมีไว้บริการผู้ที่ต้องการมาท่องเที่ยว

รูปที่ ย่อย 2: 4-9 บ้านดินภายในจันจว้าเลควิล รีสอร์ท

ศักยภาพในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน

กิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนโดยคณะครูและนักเรียน โรงเรียนจันจว้า นอกจากกิจกรรมนำชมศูนย์ฯโดยมัคคุเทศก์น้อยอาสาสมัครแล้ว ทางโรงเรียนยังได้จัดสร้างที่พักสำหรับนักท่องเที่ยวเป็นบ้านดินจำนวน 4 หลัง ในชื่อ จันจว้าเลควิล รีสอร์ท ให้บริการนักท่องเที่ยวพร้อมด้วยโปรแกรมการท่องเที่ยว 1 วัน 1 คืน กิจกรรมในโปรแกรมท่องเที่ยวดังกล่าว ได้แก่ การเที่ยวชมวัดกู่แก้ว การชมพื้นที่ริมหนองหล่ม และวิถีชีวิตชาวบ้านบางควายที่อยู่ริมหนอง กิจกรรมดูนกประจำถิ่น สักการะพระ

เจ้า 5 พระองค์ ณ วัดป่ากุด การรับประทานอาหารเมนูขึ้นโตกคนยอง และการแสดงทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในพื้นที่

ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่น่าสนใจ

ศูนย์วัฒนธรรมเฉลิมราช เปิดอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 5 ธันวาคม 2555 ณ ตั้งอยู่ภายในพื้นที่ของ โรงเรียนจันจว้าวิทยาคม เปิดให้บริการวันจันทร์-ศุกร์ ตั้งแต่เวลา 9.00-16.00 น. มีมัคคุเทศก์น้อยให้บริการนำชม ภายในศูนย์วัฒนธรรมเฉลิมราชประกอบด้วยการแสดงเนื้อหา นิทรรศการทั้งหมด 9 ส่วน

ส่วนที่ 1 พระราชนิพนธ์กิจพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และ ฯลฯ ในเขต อ. แม่จัน อ. แม่สาย และ อ. เชียงแสน

ส่วนที่ 2 เรื่องราวมนุษย์โบราณ มีขวานหินขัดยุคก่อนประวัติศาสตร์

ส่วนที่ 3 ตำนานเวียงหนองล่อง เรื่องของชาวเมืองที่จับได้ปลาไหลเผือกขนาดใหญ่ แล้วนำมาแบ่งกันกิน จนเกิดเหตุการณ์แผ่นดินไหวทำให้เมืองทรุดจมลงกลายเป็นหนองน้ำขนาดใหญ่

ส่วนที่ 4 เรื่องราววิถีชีวิตคนรอบเวียงหนองล่อง

ส่วนที่ 5 เรื่องราวความสำคัญของพื้นที่ชุ่มน้ำเวียงหนองล่อง

ส่วนที่ 6 อุปกรณ์ข้าวของเครื่องใช้ โดยเฉพาะ “มูยา” หรือกล้องยาสูบ

ส่วนที่ 7 กลองมโหระทึกจันจว้า (จำลอง) ขุดพบบริเวณหนองเขียว ด้านหลังโรงเรียน ทำด้วยสำริด มีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 37 เซนติเมตร สูง 25.5 เซนติเมตร ยุคโลหะ มีอายุราว 2,800-2,400 ปี มีลวดลายประดับด้วยรูปนก รูปคน และรูปวัว

ส่วนที่ 8 เรื่องราววิถีชีวิตผู้คนกลุ่มชาติพันธุ์ยอง ในเทศบาล ต. จันจว้า ซึ่งเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีผลสืบเนื่องจากการเสียกรุงศรีอยุธยา ครั้งที่ 2 โดยหลังจากที่มีการกวาดต้อนผู้คนจาก เชียงแสน ลำพูน ไปสร้างกรุงใหม่ ก็ได้มีการกวาดต้อนผู้คนจากเมืองยองในเขตรัฐฉานมาอาศัยอยู่แทนผู้คนเดิม โดยเฉพาะที่ จ. ลำพูน และต่อมาเมื่อจะมีการกวาดต้อนไปอีก คนกลุ่มหนึ่งไม่ยอมถูกเกณฑ์ไป จึงหลบหนี และมาอาศัยสร้างบ้านเรือนอยู่บริเวณนี้

ส่วนที่ 9 ห้องฉายสารคดีวิถีทัศน์เกี่ยวกับเรื่องเวียงล่อง

รูปที่ ย่อย 2: 4-10 วัตถุโบราณที่จัดแสดงในศูนย์วัฒนธรรมเฉลิมราช
ที่มา: <http://www.sujitwongthes.com/>

4.2.2 จังหวัดลำปาง

- วัดปงสนุก

รูปที่ ย่อย 2: 4-11 วิหารพระเจ้าพันองค์ วัดปงสนุก จ.ลำปาง

ที่ตั้ง วัดปงสนุก, ต.เวียงเหนือ อ.เมือง จ.ลำปาง

ประวัติ

วัดปงสนุก เป็นวัดโบราณวัดหนึ่ง ที่ตั้งอยู่ที่วัดปงสนุก ต.เวียงเหนือ อ.เมือง จ.ลำปาง สันนิษฐานว่าเป็นวัดสำคัญที่สร้างขึ้นในสมัยพระเจ้าอานันทยศเสด็จมาทรงสร้างเมืองเขลางค์นคร เมื่อราวปีพ.ศ. 1223 เป็นวัดในเขตเมืองเก่าเขลางค์นครรุ่นที่ 2 เดิมวัดแห่งนี้ถูกเรียกในชื่อที่แตกต่างกันตามหลักฐานในจารึกที่พบในที่ต่าง ๆ มีอยู่ 5 ชื่อ คือ วัดศรีจอมไคล วัดศรีเชียงภูมิ วัดดอนแก้ว วัดพะยาว(พะเยา) และวัดปงสนุก ชื่อที่ได้มาแตกต่างกันนั้นในบางชื่อมีการสันนิษฐานว่า มาจากชื่อเดิมของชุมชนในเขตเมืองเชียงแสน และเมืองพะเยาในอดีต ด้วยมีหลักฐานการอพยพของผู้คนมาอยู่อาศัยใน

พื้นที่ชุมชนปงสนุกปัจจุบันจาก 2 แห่งด้วยกัน คือจากการกวาดต้อนครั้งแรกเมื่อเชียงใหม่ และลำปาง ทำการรบขับไล่ทัพพม่าที่เมืองเชียงแสน รว. พ.ศ. 2364 โดยการนำของพญากาวิละเจ้าเมืองเชียงใหม่ หลังจากเสร็จศึกพญากาวิละได้กวาดต้อนชาวเชียงแสน ซึ่งมีชาวบ้านปงสนุก กลับมาพร้อมกับ กองทัพ และให้ชาวบ้านตั้งถิ่นฐานใหม่ที่ริมน้ำวังในเขตเมืองเขลางค์ รวมไปถึงมีการอพยพคนเมือง พะเยา (พะเยา) หนีศึกพม่าลงมายังเมืองลำปางชาวปงสนุกเชียงแสนและชาวพะเยาได้ตั้งบ้านเรือน อยู่ริมฝั่งแม่น้ำวังแถบบริเวณวัดเชียงภูมิ หรือวัดปงสนุกปัจจุบัน ด้วยความรำลึกถึงบ้านเกิดเมืองนอน ชาวเมืองเชียงแสนและเมืองพะเยาจึงนำนามชื่อวัดและชื่อบ้านมาเรียกถิ่นที่อยู่ใหม่ของตน โดยชาว พะเยาก็เรียกวัดพะยาว(พะเยา) ชาวเชียงแสนก็เรียกวัดปงสนุก ซึ่งเป็นชื่อบ้านเดิมของตนในเชียงแสน

ปัจจุบันวัดปงสนุก มีการจัดสรรพื้นที่การดูแลออกเป็น 2 วัด คือ วัดปงสนุกเหนือ และวัดปง สนุกใต้ การแบ่งพื้นที่ดังกล่าวเป็นมาด้วยสาเหตุครั้งในอดีตที่วัดยังมีพระสงฆ์ และเณรจำพรรษาอยู่ จำนวนมาก การแบ่งพื้นที่กันดูแลระหว่างเหนือใต้จึงเป็นทางออกในการช่วยกันดูแลพระลูกวัด และ การช่วยเหลือกันรักษาวัด

ความสำคัญของวัดปงสนุกตามตำนานกล่าวไว้ว่า วัดแห่งนี้เปรียบได้กับศูนย์กลางของเมือง เขลางค์รุ่นที่ 2 เป็นสถานที่ฝังเสาอินทขิลหรือเสาหลักเมือง หลักแรก เมื่อ พ.ศ. 2400 สมัยเจ้าหลวง เจ้าวรญาณรังษีราชธรรม เสาหลักเมืองดังกล่าว ถูกย้ายไปฝังไว้ที่ศาลเจ้าพ่อหลักเมืองในปัจจุบัน และ เกี่ยวพันกับประวัติศาสตร์เมืองลำปาง ในเหตุการณ์สำคัญๆ เช่น เป็นสถานที่ดำน้ำชิงเมืองบริเวณ หน้าวัดระหว่างเจ้าฟ้าชายแก้วและเจ้าลิ้น ก่าน รว.ปี พ.ศ. 2302

นอกจากประวัติศาสตร์อันยาวนาน และบทบาทความสำคัญในฐานะวัดสำคัญของเมืองแต่ ครั้งอดีต วัดปงสนุกยังมีความสำคัญในด้านศิลปะและสถาปัตยกรรม ด้วยวัดแห่งนี้มีโบราณสถานที่ โดดเด่น ได้แก่ วิหารพระเจ้าพันองค์ วิหารจัตุรมุขที่มีความสวยงาม และทรงคุณค่าทางสถาปัตยกรรม มีอายุร่วม 120 ปี เจดีย์ และม่อนดอยที่จำลองแนวคิดเข้าพระสุเมร ที่พบได้อีกแห่ง ณ วัดพระธาตุ หลวงลำปาง และยังเป็นแหล่งเก็บสะสมโบราณวัตถุที่มีค่าอีกมากมาย อาทิ พระไม้ หีดธรรม ข้าวของเครื่องใช้ในพิธีสงฆ์ เอกสารโบราณจำพวก ปับสา และใบลาน

รูปที่ ย่อย 2: 4-12 หีดธรรมภายในพิพิธภัณฑ์หีดธรรมวัดปงสนุก

ศักยภาพในการดึงดูดใจของชุมชนท่องเที่ยว

ความโดดเด่นของทรัพยากรการท่องเที่ยวของวัดปงสนุก คือคุณค่าทางประวัติศาสตร์ของวัดปงสนุกที่เกี่ยวข้องกับการตั้งเมืองลำปาง คุณค่าด้านศิลปะสถาปัตยกรรมของสิ่งก่อสร้าง และงานพุทธศิลป์ที่จัดเก็บไว้ภายในวัด และมรดกทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา และความเชื่อของคนในชุมชนที่ผนวกเอาศาสนา ความเชื่อ และการส่งต่อองค์ความรู้ รวมถึงสภาพสังคมที่หล่อหลอมเป็นชาวบ้านปงสนุก อีกส่วนที่สำคัญเรื่องราวการทำงานอนุรักษ์วิหารพระเจ้าพันองค์ ที่การทำงานกลายอนุรักษ์โดยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนครานั้นกลายเป็นบทเรียนสำคัญสำหรับผู้สนใจ และกลายเป็นแรงขับเคลื่อนให้ชุมชนกลับมาารู้สึกห่วงแหน และสืบทอดดูแลมรดกทางวัฒนธรรมของตนเองอย่างคึกคัก และเข้มแข็ง กิจกรรมการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นในชุมชนจึงกระจุกตัวอยู่ที่วัด และเป็นกิจกรรมท่องเที่ยวที่เน้นไปในทางการเข้าชม และไม่มีความหลากหลาย การเที่ยวชมมีจุดเด่นขึ้นชมได้แก่ ตัววิหารพระเจ้าพันองค์ พิพิธภัณฑ์ และการจัดแสดงงานพุทธศิลป์ภายในวัด รวมไปถึงการได้มีโอกาสพูดคุยกับพระสงฆ์ และสมาชิกในชุมชนถึงเรื่องบทเรียนการทำงานอนุรักษ์ และคุณค่าของมรดกทางวัฒนธรรมที่ปรากฏภายในวัด และชุมชน

ศักยภาพในการรองรับนักท่องเที่ยว

เนื่องจากที่ตั้งของวัดปงสนุกนั้นอยู่ใกล้เขตชุมชนของเมืองลำปาง การเดินทางเข้าถึงจึงมีความสะดวกสบายทั้งการโดยสารรถสองแถวรอบเมือง คล้ายบริการรถสองแถวแดงในเมืองเชียงใหม่ ราคายู่ที่แล้วแต่ตกลง หรือจะใช้บริการรถม้า ซึ่งเส้นทางที่วิ่งผ่านถนนตลาดเก่า และสามารถใช้ในการเดินข้ามสะพานคอนกรีตบริเวณภาคองต้า มาฝั่งตะวันออกของแม่น้ำวัง ก็จะถึงชุมชนปงสนุก

นอกจากนี้นักท่องเที่ยวยังสามารถใช้บริการรถเช่า รถส่วนบุคคล หรือแม้แต่จักรยานในการปั่นท่องเที่ยวในเขตเมืองลำปาง แล้วแวะเข้ามาเที่ยววัดปงสนุกได้อีกทางหนึ่ง

จากสภาพโดยทั่วไปของชุมชนปงสนุกมีลักษณะเป็นชุมชนเมือง จึงมีสิ่งบริการสำหรับนักท่องเที่ยว ทั้งในพื้นที่ชุมชน และพื้นที่โดยรอบจึงมีพร้อม ทั้งป้ายให้ข้อมูลพร้อมคำบรรยายตามจุดต่างๆภายในวัด มีบริการห้องน้ำภายในวัด โทรศัพท์สาธารณะ ร้านอาหาร และบูทเคสท์เฮาส์ที่เปิดเรียงรายในย่านถนนตลาดเก่า และกาดกองต้า

ศักยภาพในการบริการจัดการแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน

การเริ่มต้นของการท่องเที่ยว และการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนต่อการท่องเที่ยววัดปงสนุก มีรากฐานมาจากการจัดประเพณีกระบวนกรรมมีส่วนร่วมและการจัดการมรดกทางวัฒนธรรมของวัดปงสนุก ซึ่งเกิดขึ้นราวปีพ.ศ. 2548 ที่ผ่านมา ผ่านโครงการความร่วมมือระหว่างชาวชุมชน และนักวิชาการท้องถิ่น ในการดำเนินงานงานโครงการบูรณะวิหารพระเจ้าพันองค์ ภายใต้งบประมาณที่จำกัด และการระดมทุน การสร้างความคิดความเข้าใจร่วมกัน รวมถึงการเติมความรู้ให้กับชาวบ้านและเยาวชนที่มีโอกาสได้เข้ามามีส่วนร่วมในงานบูรณะอาคาร การเกิดขึ้นของโครงการดังกล่าวช่วยสร้างแรงกระเพื่อมทางสังคม และเชื้อเชิญให้ชาวบ้านเข้าร่วม และหันมาสนใจประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของตนเองมากขึ้น อันเป็นต้นทางนำมาซึ่งการเกิดขึ้นของโครงการและกิจกรรมอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์อีกมากมาย เช่น โครงการปรับปรุงภูมิทัศน์วัดปงสนุกเหนือและใต้ โครงการค้นคว้าศึกษาคัมภีร์ใบลาน นิทรรศการภาพพระบฏ ตุงคำว การจัดทำห้องแสดงศิลปวัตถุ การปรับศาลาชั้นเดียวที่ตั้งอยู่ขนานไปกับกำแพงบนม่อนดอย เป็นพื้นที่จัดแสดงโบราณวัตถุของวัด ได้แก่ อาสนะ สัตตภัณฑ์ ชันดอก แฉงพระไม้ และการปรับปรุงภูมิทัศน์เจ้าอาวาสบริเวณชั้น 2 ของอาคารเป็นพิพิธภัณฑ์ รวบรวมและจัดแสดงงานพุทธศิลป์ ขั้นตอนการอนุรักษ์และบูรณะวิหารพระเจ้าพันองค์ และข้าวของเครื่องใช้ โบราณวัตถุที่พบในวัด

จากความพยายามในการบูรณะวิหารพระเจ้าพันองค์ การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ และทำความเข้าใจในคุณค่ามรดกทางวัฒนธรรมร่วมกับชุมชน นำไปสู่ความสำเร็จ และการยอมรับในเวทีต่างประเทศ โดยโครงการอนุรักษ์มรดกทางศิลปกรรม สถาปัตยกรรม วิหารพระเจ้าพันองค์ วัดปงสนุก จ.ลำปาง ได้รับรางวัล “Award of Merit” จากยูเนสโก (UNESCO) ในปี 2551 ส่งผลให้ชุมชนเป็นที่รู้จักในฐานะต้นแบบของการอนุรักษ์ที่เปิดโอกาสให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมและได้รับความสนใจเข้ามาเรียนรู้จากสถานบันการศึกษา หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน ชุมชน องค์กรเอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมทั้งนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างชาติ รวมถึงเป็นชุมชนที่ได้รับรางวัลด้านการท่องเที่ยว เช่น รางวัลกินรี รางวัลอุตสาหกรรมท่องเที่ยวไทย ในปีพ.ศ.2553

ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่น่าสนใจ

วัดปงสนุกมีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่โดดเด่น 6 ส่วนได้แก่

1.โบราณสถานบนม่อนดอย เช่น วิหารพระเจ้าพันองค์ เจดีย์ ชุมโขงประตู่ บันได
นาค เป็นต้น

2.พิพิธภัณฑ์ภาพพระบฏ

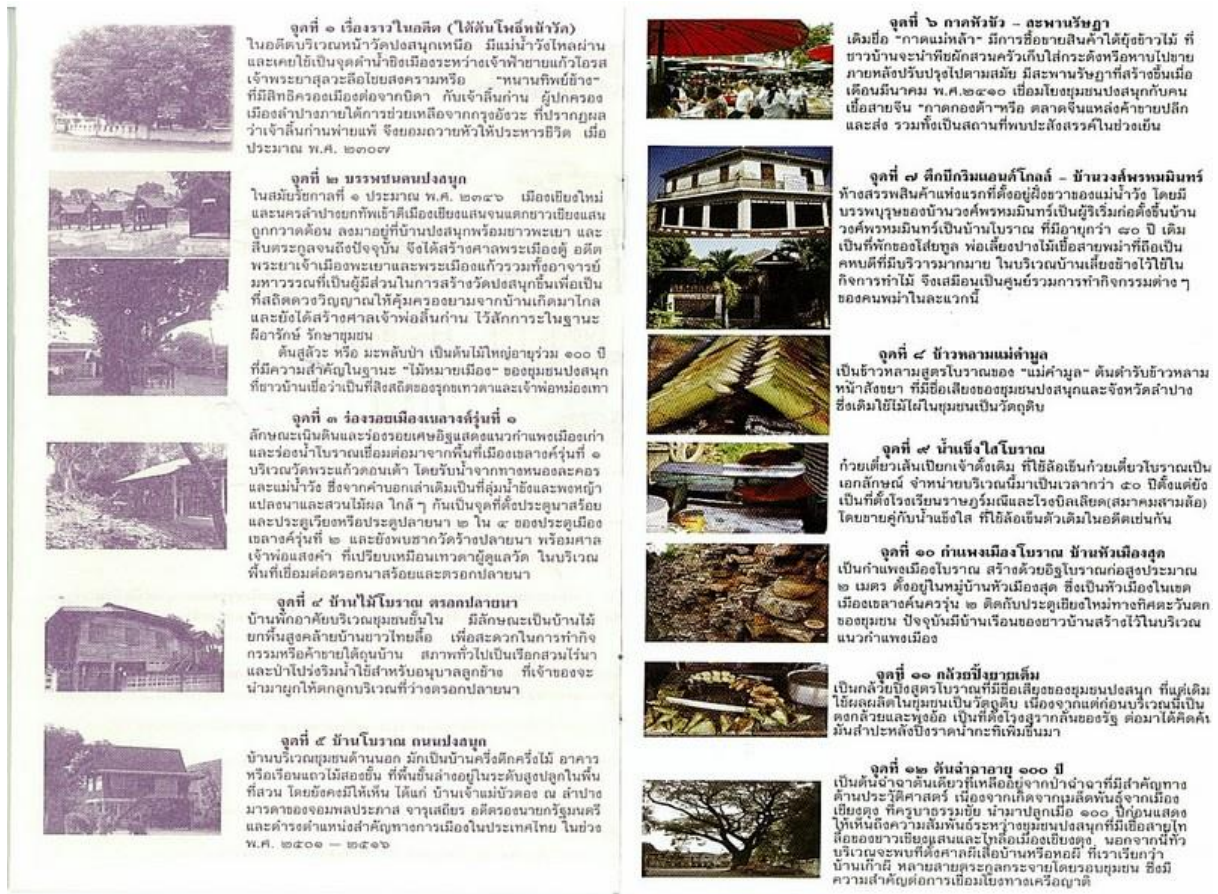
3.พิพิธภัณฑ์พระเจ้าไม้และเครื่องใช้ในวัด

4.พิพิธภัณฑ์หีบพระธรรม

5.พิพิธภัณฑ์เครื่องใช้ในพิธีกรรม

6.ร้านค้าของที่ระลึก

ส่วนที่สำคัญ ที่ทำให้งานด้านการอนุรักษ์ และการท่องเที่ยวของชุมชนดำเนินไปได้อย่าง
ราบรื่น คือ บุคลากรที่มีความรู้เรื่องประวัติศาสตร์ และการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม ซึ่งสามารถทำ
หน้าที่บอกเล่าเรื่องราวประวัติศาสตร์ เกร็ดเล็ก เกร็ดน้อยของชุมชน และสามารถดำเนินกิจกรรม
ต่างๆรองรับนักท่องเที่ยว เช่น การจัดโปรแกรมสั้นๆในการเดินเที่ยวชมวัด หรือพื้นที่ชุมชนใกล้เคียง
 เป็นต้น

รูปที่ ย่อย 2: 4-13 ตัวอย่างแผ่นพับแสดงจุดการท่องเที่ยวสำคัญ ในเขตวัด

และชุมชนปงสนุก

ที่มา : <http://www.sac.or.th/databases/museumdatabase>

4.2.3 จังหวัดแพร่

• บ้านทุ่งไธ้ง

รูปที่ ย่อย 2: 4-14 กลุ่มร้านขายผ้าหม้อห้อม ริมถนน ในเขตบ้านทุ่งไธ้ง จ.แพร่

ที่ตั้ง ริมถนนถนนยันตรกิจ เส้นทางแพร่-น่าน (ทางหลวงหมายเลข 102) ต.ทุ่งไ้ อ.เมือง จ.แพร่

ประวัติ

ตามคำบอกเล่าของผู้เฒ่าผู้แก่ในชุมชน และจากการค้นคว้าเอกสารทางประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องพบว่า ประชากร บ้านทุ่งไ้ มีรากวัฒนธรรมจากกลุ่มชนชาติพันธุ์ไทยพวน หรือลาวพวนอพยพมาจากพื้นที่แถบลุ่มแม่น้ำโขง แขวงเชียงขวาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ราวสมัยกรุงธนบุรี หรือประมาณประมาณ พ.ศ. 2360 – 2380 ซึ่งอาณาจักรลาวขณะนั้นถูกผนวกรวมเข้ากับกรุงธนบุรี คนพวนจึงด้วยถูกกวาดต้อนมาฝั่งไทย และตั้งถิ่นกระจายตัวตั้งถิ่นฐาน อยู่ในจังหวัดแพร่ อุดรดิตถ์ สุโขทัย สิงห์บุรี

สำหรับไทยพวน สันนิษฐานว่ามีอาชีพดั้งเดิม คือ การตีเหล็ก ในอดีตจะพบว่าบ้านทุ่งไ้ ทุกบ้านจะมีเตาตีเหล็ก คำว่า ทุ่ง สันนิษฐานว่าเพี้ยนมาจากคำว่า ท่ง ที่ใช้รองตีเหล็ก และ ไ้ มาจากคำว่า ไ้ หมายถึงสถานที่หรือบริเวณที่เป็นแอ่งลึกลงไป ตามลักษณะทางกายภาพของที่ตั้งชุมชน

นอกจากวัฒนธรรมประเพณีบางอย่างของคนไทยพวน ที่ยังหลงเหลือ อยู่ ณ บ้านทุ่งไ้ เช่น ประเพณีกำฟ้า แล้ว สิ่งที่ทำให้บ้านทุ่งไ้เป็นที่รู้จักไปทั่วประเทศ คือ ผลิตภัณฑ์ผ้าหม้อห้อม ผ้ามัดย้อมด้วยภูมิปัญญาโบราณที่มีคุณภาพ และเป็นที่นิยม ทั้งจากคนแพร่ ที่ยึดถือเอาชุดหม้อห้อมเป็นชุดประจำท้องถิ่น และชาวไทยในภาคเหนือซึ่งนิยมใช้เสื้อ และผ้าหม้อห้อม เพราะความทนทาน สวมใส่สบาย และสามารถใส่ไปได้อย่างทุกงาน

ศักยภาพในการดึงดูดใจของชุมชนท่องเที่ยว

ความโดดเด่นของทรัพยากรการท่องเที่ยวของบ้านทุ่งไ้ ตั้งอยู่บนรากฐานเรื่องภูมิปัญญาการผลิตผ้าหม้อห้อม และองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับชาติพันธุ์ไทยพวน สำหรับภูมิปัญญาการผลิตผ้าหม้อที่บ้านทุ่งไ้ มีแหล่งการผลิตในทุกชั้นตอนให้นักท่องเที่ยวได้ชม ตั้งแต่การทอ การทำสีธรรมชาติ การย้อมสี จนไปถึงการจำหน่ายตามร้านรวงที่ตั้งอยู่ริมถนนหมายเลข 102 ซึ่งตัดผ่านชุมชนเป็นระยะทางทั้งสองฝั่งถนนยาวร่วม 500 เมตร นอกจากนี้กิจกรรมการเยี่ยมชมการผลิต การสาธิต การทดลองทำ และการเลือกซื้อผ้าหม้อห้อมกลับบ้านแล้ว ภายในชุมชนยังมีบริการที่พักแบบโฮมสเตย์ที่กำลังเริ่มมีการพัฒนากระจายตัวอยู่ตามบ้านที่มีกิจกรรมการผลิตผ้าหม้อห้อมราว 4-5 หลัง

ศักยภาพในการรองรับนักท่องเที่ยว

สำหรับสิ่งบริการสำหรับนักท่องเที่ยว เนื่องจากชุมชนบ้านทุ่งไ้เป็นชุมชนที่มีสภาพชุมชนเมือง สิ่งบริการพื้นฐานจึงค่อนข้างครบ และด้วยที่ตั้งที่ห่างจากตัวเมืองแพร่เพียง 2 กิโลเมตร นักท่องเที่ยวสามารถใช้บริการสำหรับการท่องเที่ยว ที่มีความสะดวกสบายและมีตัวเลือกจำนวนมาก

ทั้ง โรงแรม ร้านอาหาร และร้านสะดวกซื้อ รวมถึงชุมชนแห่งนี้ยังมีที่จอดรถติดริมถนน สามารถจอดรถจักรยานยนต์ได้ 2-3 คันไว้บริการ เป็นที่จอดรถที่อยู่ใจกลางชุมชน นักท่องเที่ยวสามารถนำรถมาจอด และเดินเที่ยวในชุมชนได้อย่างสะดวกสบาย ในเรื่องการเข้าถึง นักท่องเที่ยวสามารถใช้รถยนต์ส่วนตัว หรือใช้บริการรถเช่าที่มีทั้งรถยนต์ และรถจักรยานยนต์ได้ที่ร้านรถเช่าบริเวณสถานีขนส่งจังหวัดแพร่ นอกจากนี้นักท่องเที่ยวยังสามารถใช้รถสาธารณะ เช่น รถสองแถวบริการรอบเมือง ซึ่งสามารถเช่าเหมาได้โดยการตกลงราคา หรือใช้รถสองแถวระหว่างอำเภอเช่น รถเส้นทางแพร่-ลอง หรือแพร่-ร้องกวาง ซึ่งจะวิ่งผ่านชุมชนทุ่งไธ้งเป็นประจำราคาตามระยะเส้นทาง

ศักยภาพในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน

กิจกรรมการผลิตผ้าหม้อห้อม แต่เดิมมีการผลิตกันแถบทุกหลังคาเรือนในเขตบ้านทุ่งไธ้ง เป็นอุตสาหกรรมขนาดเล็กในครัวเรือนที่ผลิตไว้ใช้เองและบางส่วนนำออกจำหน่าย ปัจจุบันมีการรวมกลุ่มกันผลิตในลักษณะวิสาหกิจชุมชน หรือบางแห่งรวมตัวเป็นแหล่งเรียนรู้ เปิดต้อนรับนักท่องเที่ยวที่มาซื้อหาผ้าหม้อห้อมได้ชมกระบวนการการย้อมผ้า หรือให้ทดลองทำการเขียนลาย มัดผ้า และย้อมผ้าด้วยตนเอง

รูปที่ ย่อย 2: 4-15 กลุ่มผ้าหม้อห้อมย้อมสีธรรมชาติทุ่งเจริญ

1.กลุ่มวิสาหกิจชุมชน และกลุ่มชาวบ้านที่รวมตัวกันผลิตผ้าหม้อห้อม การรวมกลุ่มของชาวบ้านที่มีระบบ และกลไกการทำงาน มีการแบ่งผลประโยชน์ให้สมาชิก และมีการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ผ่านกิจกรรมการให้ความรู้เรื่องวิถีและขั้นตอนการทำผ้าหม้อห้อม

- 1.1 กลุ่มผ้าหม้อห้อมบ้านป่าเหลียง
- 1.2 กลุ่มผ้าหม้อห้อมย้อมสีธรรมชาติทุ่งเจริญ
- 1.3 ศูนย์วัฒนธรรมไทยสายใยชุมชนวัดทุ่งไธ้งเหนือ
- 1.4 กลุ่มทอผ้าไทพวน หมู่ที่ 5 บ้านทุ่งไธ้ง

กลุ่มชาวบ้านทั้ง 4 กลุ่ม มีการดำเนินงานที่เป็นที่ยอมรับ และมีชื่อเสียง ด้านการท่องเที่ยว อีกทั้งยังได้รับการสนับสนุนด้านงบประมาณ และการประชาสัมพันธ์จากหน่วยงานภาครัฐ อาทิ เทศบาลบ้านทุ่งโฮ้ง องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว

2.กิจกรรมทางประเพณีของชาวไทยพวน เช่น ประเพณีกำฟ้า ซึ่งเป็นประเพณีดั้งเดิม เกิดขึ้นราวปีพ.ศ. 2324 เป็นพิธีกรรมการบวงสรวงเทพยดาผู้ปกป้องท้องฟ้าเพื่อขอบคุณที่ช่วยเจ้าชมพู่ เจ้าผู้ปกครองชาวไทยพวนจากการถูกล่าโดยทมิฬประหาร เป็นการขอพรให้ฟ้าฝนตกต้องตามฤดูกาล และยังเป็น การบวงสรวงดวงวิญญาณเจ้าชมพู่ บรรพบุรุษของชาวไทยพวน

ชุมชนไทยพวนบ้านทุ่งโฮ้งจะจัดงานประเพณีเป็นประจำทุกปี โดยแบ่งพิธีกำฟ้าออกเป็น 3 ครั้ง คือ

พิธีกำฟ้าครั้งแรก จะกำหนดงานสองวันระหว่าง วันขึ้น 3 และ 3 ค่ำ เดือน 3 ชาวไทยพวน จะพากันหยุดงาน ตลอดวัน ตื่นตั้งแต่เช้ามืด จัดทำอาหารคาวหวานเพื่อทำบุญตักบาตรที่วัด คนเฒ่าคนแก่จะนำอาหารใส่ปิ่นโต ถาด ตะกร้า พร้อมกับดอกไม้ธูปเทียนที่เตรียมไว้ไปทำบุญที่วัด พระสงฆ์ จะแสดงธรรม ให้ศีล ให้พร แก่ญาติโยมตามพิธีกรรมทางพุทธศาสนา หลังจากนั้นในช่วงสาย ต่อจากนั้น ก็จะเป็นการทำพิธีกรรมบวงสรวงเทพยดาผู้ปกป้องรักษาฟ้า และเจ้าชมพู่ หลังจากเสร็จ พิธีกรรมแล้วก็จะเป็นการรับประทานอาหารร่วมกัน มีการละเล่น ร้องรำทำเพลงของชาวไทยพวน จนถึงค่ำคืน พิธีกำฟ้าครั้งที่สอง จะกำหนดงานตรงกับวันขึ้น 8 ค่ำ เดือน 3 ชาวไทยพวนจะพากันไป ทำบุญที่วัดตั้งแต่เช้า มีการอยู่ก่า ถือนศีล ปฏิบัติธรรม โดยเริ่มตั้งแต่หลังจากเสร็จพิธีทำบุญตักบาตรที่ วัดไปจนถึงหลังรับประทานอาหารมื้อ

พิธีกำฟ้าครั้งที่สาม จะกำหนดงานตรงกับวันขึ้น 14 ค่ำ เดือน 3 ชาวไทยพวนจะพากันไป ทำบุญที่วัดตั้งแต่เช้า และเริ่มอยู่ก่า ถือนศีล ตั้งแต่หลังจากรับประทานอาหารมื้อเที่ยง ไปจนถึงหลัง รับประทานอาหารมื้อเที่ยงของวันรุ่งขึ้น

รูปที่ ย่อย2: 4-16 ประเพณี “กำฟ้า” บ้านทุ่งโฮ้ง จ.แพร่

ที่มา : <https://www.facebook.com/phrae.tv/www.thaifranchisecenter.com>

● กาดกองเก่า ถนนคำลือ จ.แพร่

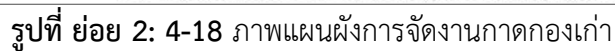
รูปที่ ย่อย 2: 4-17 บรรยากาศด้านหน้ากาดกองเก่า จ.แพร่

ที่ตั้ง ถนนคำลือ เมืองเก่าแพร่ อ.เมืองแพร่ จ.แพร่

ประวัติ

กาดกองเก่า ริเริ่มและจัดขึ้นโดยกลุ่มสภาคนแป๊ะ ประกอบด้วย คณะทำงานภาคประชาสังคมเมืองแพร่ เช่น กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มเกษตรยั่งยืน กลุ่มเยาวชน สภาองค์กรชุมชน กลุ่มหมอพื้นบ้าน ช่างลูกหลานเมืองแพร่และชมรมอนุรักษ์สถาปัตยกรรมท้องถิ่นเมืองแพร่ เดิมกาดกองเก่าเป็นโครงการทดลองแนวคิดพื้นที่สาธารณะ โดยการสนับสนุนจาก สำนักงานส่งเสริมสุขภาพแห่งชาติ สสส. กิจกรรมดังกล่าวจัดขึ้นภายใต้แนวคิด “แพร่เมืองแห่งความสุข” “พื้นที่สุขภาวะ” เดือนละ 1 ครั้ง ระหว่างเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2553 ถึง มีนาคม พ.ศ. 2554 โดยมีแนวคิด เพื่อสร้างพื้นที่สาธารณะให้คนได้พบปะ พูดคุย ทำกิจกรรมร่วมกัน ผ่านการค้าขาย การนำเสนอกิจกรรมสร้างสรรค์ทางวัฒนธรรม การแสดงทางศิลปวัฒนธรรม และมีการจัดนิทรรศการภาพถ่ายเก่าของชุมชนเมืองแพร่ ผู้เข้าร่วมโครงการในช่วงแรกๆ เป็นชาวบ้านที่มีบ้านเรือนอยู่ริมถนนคนคำลือ บริเวณใกล้ๆประตูมาร

หลังจากหมดงบประมาณสนับสนุนจากโครงการ ชาวบ้านได้ร่วมกันทำงานเปิดตลาดต่อเนื่อง โดยปรับเปลี่ยนเวลา จากเดือนละ 1 ครั้งให้เป็นการจัดงานทุกคำวันเสาร์ ขยายพื้นที่จากเดิมไปอีกหนึ่งช่วงถนน และใช้ชื่อใหม่ว่า กาดพระนอน เมื่อเดือนตุลาคม พ.ศ. 2554

ศักยภาพในการดึงดูดใจของชุมชนท่องเที่ยว

นอกจากกิจกรรมกิจกรรมถนนคนเดินแล้ว ยังมีการแสดงทางศิลปวัฒนธรรม เช่น การแสดงดนตรีพื้นเมือง การฟ้อน และกิจกรรมสร้างสรรค์อื่นๆโดยเครือข่ายลูกหลานเมืองแพร่ (คนในพื้นที่) เข้าร่วมกิจกรรมเป็นประจำ นักท่องเที่ยวจึงจะได้สัมผัสทั้งบรรยากาศของเมืองเก่า ร้านค้าขายของท้องถิ่น ภูมิทรรศการ และการแสดงศิลปวัฒนธรรมโดยคนในพื้นที่

ศักยภาพในการรองรับนักท่องเที่ยว

เนื่องด้วยกาดกองเก่าตั้งอยู่ในกลางเมืองแพร่ การเข้าถึงพื้นที่จึงเป็นไปได้สะดวก และสิ่งบริการสำหรับนักท่องเที่ยวก็มีให้เลือกหลากหลาย ทั้งร้านค้า โรงแรม โรงพยาบาล สถานีตำรวจ และไมไกลจากสถานีขนส่งจังหวัดแพร่ นักท่องเที่ยวสามารถเข้าถึงพื้นที่ได้ด้วยการเดิน และพาหนะทุกชนิด รวมไปถึงขนส่งมวลชนสาธารณะ อย่างมอเตอร์ไซด์รับจ้าง รถสองแถวรอบเมือง และรถสามล้อ

ศักยภาพในการบริการจัดการแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน

การดำเนินงานการจัดกิจกรรมกาดกองเก่า เกิดจากการผลักดันของกลุ่มภาคประชาสังคมเมืองแพร่ โดยเฉพาะกลุ่มสมาชิกชมรมอนุรักษ์สถาปัตยกรรมท้องถิ่นเมืองแพร่ ผ่านการนำเสนอโครงการขอรับทุนจากสำนักงานส่งเสริมสุขภาพแห่งชาติ รวมถึงหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ฟื้นฟูย่านเก่า และหน่วยงานด้านการท่องเที่ยวทั้งในระดับท้องถิ่น และจากหน่วยงานส่วนกลาง

ในการดำเนินงานทุก ๆ วันเสาร์จะมีชาวบ้านเป็นอาสาสมัครในการเตรียมพื้นที่ ปิดถนน ตั้งบอร์ดนิทรรศการ เดินสายไฟ จัดการเรื่องเสียงประชาสัมพันธ์ นอกจากนั้นยังมีคณะทำงานที่ร่วมประสานงานกับหน่วยงานท้องถิ่นในการขอใช้ไฟฟ้า การขอโคมไฟเพิ่มแสงสว่างเพิ่มเติม และอุปกรณ์อื่นๆ เช่น ป้ายสื่อความหมาย โต๊ะเก้าอี้ ฯลฯ เพื่อสนับสนุนให้กิจกรรมของกาดดำเนินไปได้

คณะกรรมการดำเนินงานที่เป็นชาวบ้านจิตอาสา ได้ร่วมกันร่างข้อกำหนด ข้อปฏิบัติร่วมกัน และมีการประชุมเพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นกับกิจกรรมอยู่สม่ำเสมอ

ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่น่าสนใจ

- กิจกรรมถนนคนเดิน ที่มีความหลากหลายของสินค้า กิจกรรม และยังคงเนื้อหาสาระของการดำเนินงานบนพื้นฐานของการสร้างสรรค์เมืองแพร่ให้น่าอยู่ ทั้งในประเด็นเรื่องการสื่อสารแนวคิด การอนุรักษ์ และการรักษาเมืองแพร่ ผ่านการจัดนิทรรศการภาพถ่าย การแสดงศิลปะพื้นบ้าน และศิลปะร่วมสมัย และการส่งเสริมให้เกิดพื้นที่สาธารณะ ให้ผู้คนได้มาพบปะกัน ให้ผู้สูงอายุที่อยู่กับบ้านได้มีกิจกรรมเล็กน้อยๆและเป็นที่พักปะของคนที่ทุกเพศทุกวัย นอกจากนี้คณะกรรมการยังมีส่วนส่งเสริมให้คนใช้การเดิน และใช้จักรยานในเขตพื้นที่เมืองเก่า เพื่อชื่นชมบรรยากาศเมืองเก่าแพร่ และลดปัญหาการจราจรที่เกิดขึ้นจากการใช้รถยนต์ในเขตเมือง

- บ้านวงศ์บุรี หนึ่งในบ้านเก่าที่มีความสวยงามทางสถาปัตยกรรม และมีคุณค่า ตั้งอยู่ในเขตเมืองเก่าแพร่ บริเวณด้านหน้าพื้นที่จัดงาน สร้างเมื่อ พ.ศ. 2450 โดยเจ้าพรหม(พลวงพงษ์พิบูลย์) และ เจ้าสุนันดา วงศ์บุรี ธิดาเจ้าบุรี (พระยาบุรีรัตน์) เป็นบ้านไม้สักสองชั้นแบบยุโรปประยุกต์ สร้างโดยช่างพื้นถิ่นชาวแพร่ จุดเด่นของอาคารอยู่ที่ลวดลายไม้แกะสลักบริเวณหน้าจั่ว ชายคา ระเบียง

ช่องลม ขายนํ้า หน้าต่าง และประตู ที่ประตูด้านหน้าเป็นปูนปั้นรูปแพะซึ่งเป็นตัวแทนของหลวงพ่องษ์พิบูลย์และแม่เจ้าสุนันทาซึ่งเกิดในปีแพะ ภายในบ้านตกแต่งด้วยสิ่งของเครื่องใช้เก่าแก่ของตระกูลที่ถ่ายทอดกันมาหลายชั่วอายุ ได้แก่ เครื่องเรือน เครื่องเงิน เครื่องปั้นดินเผา เอกสารที่สำคัญ เช่น เอกสารการซื้อขายทาส

บ้านวงศ์บุรีได้รับรางวัลอนุรักษ์ดีเด่น ปี 2536 ของสมาคมสถาปนิกสยามในพระบรมราชูปถัมภ์ และได้ใช้งานเป็นสถานที่ถ่ายทำภาพยนตร์ และละครโทรทัศน์หลายเรื่อง นอกจากนี้บ้านวงศ์บุรียังได้จัดกิจกรรมเสริม คือการจัดขันโตกสำหรับนักท่องเที่ยวชาวไทยและต่างประเทศที่ติดต่อของเข้าชมและรับบริการอีกด้วย

รูปที่ ย่อย 2: 4-19 บ้านวงศ์บุรี

ที่มา : www.autofourthirds.com

4.2.5 จังหวัดน่าน

- ถนนคนเดินหัวเวียงใต้

รูปที่ ย่อย 2: 4-20 บรรยากาศถนนคนเดินหัวเวียงใต้

ที่ตั้ง ถนนสมนเทวราช อ.เมืองน่าน จ.น่าน

ประวัติ

บ้านหัวเวียงใต้ ตั้งอยู่บนถนนสมนเทวราช ตำบลเวียง อำเภอเมือง จ.น่าน บ้านหัวเวียงใต้มีสภาพเป็นย่านการค้าเก่า ที่ยังคงมีการดำเนินธุรกิจ และให้บริการคนในชุมชนเมืองเก่า และพื้นที่โดยรอบ จากประวัติศาสตร์และความทรงจำของคนในชุมชนถึงอดีตของบ้านหัวเวียงใต้ที่ได้รับการบันทึกไว้ กล่าวไว้ว่า เดิมบ้านหัวเวียงใต้ ประกอบด้วยชุมชน 2 กลุ่ม คือ บ้านหัวเวียงใต้ และบ้านหัวเวียงเหนือ บ้านหัวเวียงใต้มีผู้คนอยู่อาศัย และเข้ามาตั้งรกรากจำนวนมากเนื่องจากในอดีตพื้นที่บ้านหัวเวียงใต้ โดยเฉพาะบริเวณหน้าวัดหัวเวียงใต้มีลักษณะกายภาพเป็นทำน้ำใช้ขนถ่ายสินค้า เป็นย่านการค้าริมน้ำที่คึกไปด้วยกิจกรรมการค้าขาย ทั้งร้านขายเสื้อผ้า ของใช้อุปโภคบริโภค และร้านอาหารจากบริเวณพื้นที่การค้าทำน้ำหน้าวัด ย่านการค้าได้ขยายตัวไปในแนวเหนือใต้ตามถนนสมนเทวราช มีผู้คนผ่านทางหลากหลายชาติพันธุ์เริ่มเข้ามาตั้งถิ่นฐาน และทำการค้า เช่น พ่อค้าชาวจีน ที่เข้ามาอยู่อาศัยและทำการค้าจำนวนมาก จนมีการตั้งศาลเจ้าปู่เถ่ากง

การเป็นย่านการค้าเก่าและชุมชนดั้งเดิม ทำให้สายสัมพันธ์ทางสังคมของชาวชุมชนบ้านหัวเวียงใต้ยังคงเหนียวแน่น และรวมตัวกันได้อย่างเข้มแข็งในการจัดกิจกรรมทางศาสนา หรือกิจกรรมสาธารณะประโยชน์

การพัฒนาการท่องเที่ยวบนถนนสมนเทวราช หน้าวัดหัวเวียงใต้ ผ่านกิจกรรมถนนคนเดิน มีรากฐานจากการทำงานด้านการอนุรักษ์ฟื้นฟูย่านเก่า โดยชาวชุมชนบ้านหัวเวียงใต้ ร่วมกับนักวิชาการ นักวิจัย และหน่วยงานท้องถิ่น ภายใต้โครงการ ในปีพ.ศ.2554-55 เป็นกระบวนการฟื้นฟูสภาพสภาพแวดล้อมให้ยังคงเสน่ห์ความงดงามในความเป็นย่านเก่าที่มีอาคาร บ้านเรือนอาคารพาณิชย์ริมถนนที่มีลักษณะสถาปัตยกรรมที่โดดเด่น บ่งบอกยุคสมัย อาทิ บ้านเฮือนแป และอาคารแถวยุคโมเดิร์น ซึ่งมีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ และความงดงามทางสถาปัตยกรรมที่ช่วยส่งเสริมให้เมืองน่าอยู่

ศักยภาพในการดึงดูดใจของชุมชนท่องเที่ยว

ทรัพยากรการท่องเที่ยวของถนนคนเดินหัวเวียงใต้ มีความคล้ายคลึงกับภาคองเก่า จ.แพร่ ด้วยรูปแบบการก่อตั้งจากความคิดเรื่องการดูแลรักษาคุณค่าของเมืองเก่า และย่านเก่า กิจกรรมถนนคนเดิน และการออกร้านสินค้าพื้นถิ่นจึงกลายเป็นเครื่องมือที่ชุมชนเลือกใช้พร้อมกิจกรรมทางวัฒนธรรม พร้อมบรรยากาศแบบย่านเก่า เช่น อาคารเก่า และความเป็นสังคมที่ยังมีสายสัมพันธ์กันของคนในชุมชนแน่น ความพิเศษของถนนคนเดินหัวเวียงใต้อยู่ที่การเปิดพื้นที่บริเวณทางเข้ากิจกรรมเป็นพื้นที่โล่งปูเสื่อ และมีขันโตกเตรียมไว้สำหรับเป็นที่นั่งพัก หรือนั่งทานอาหารสำหรับนักท่องเที่ยว นอกจากนี้ยังมีร้านอาหารที่หลากหลาย และศาสนสถานทั้งวัดพุทธ และศาลเจ้าให้นักท่องเที่ยวได้เที่ยวชม

ศักยภาพในการรองรับนักท่องเที่ยว

เนื่องด้วยถนนคนเดินหัวเวียงใต้ ตั้งอยู่ใจกลางย่านธุรกิจของเมืองน่าน การเข้าถึงพื้นที่จึงเป็นไปได้สะดวก และสิ่งบริการสำหรับนักท่องเที่ยวก็มีให้เลือกหลากหลาย ทั้งร้านค้า ร้านสะดวกซื้อ ตลาดเช้า โรงแรมทั้งขนาดใหญ่ และบูติกที่มีการตกแต่งเป็นพิเศษต่างอยู่ในระยะเดินด้วยกันทั้งสิ้น นอกจากนี้ยังไม่ไกลจากโรงพยาบาล สถานีตำรวจ และห้างสรรพสินค้า และจากสถานีขนส่งจังหวัดน่าน นักท่องเที่ยวสามารถเข้าถึงพื้นที่ได้ด้วยการเดิน และพาหนะทุกชนิด รวมไปถึงขนส่งมวลชนสาธารณะ อย่างมอเตอร์ไซด์รับจ้าง รถสองแถวรอบเมือง และรถสามล้อ

ศักยภาพในการบริการจัดการแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน

โครงการฟื้นฟูย่านเก่า โดยคณาจารย์จากมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล เขตพายัพ ที่ดำเนินการในพื้นที่ย่านเก่าบ้านหัวเวียงใต้ การเข้าของคณาจารย์และนักวิจัยทำให้เกิดการตื่นตัวของคนในชุมชนในเรื่องการสืบค้นประวัติศาสตร์ชุมชน การทำความเข้าใจคุณค่าอัตลักษณ์ ตัวตน และมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชน นำไปสู่กระบวนการมีส่วนร่วมในการทำงานฟื้นฟูย่านเก่า โดยมีการประชุม วางแผน และสร้างการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน ทั้งในส่วนของคณะกรรมการชุมชน เทศบาล และเจ้าของอาคารผู้ประกอบการริมถนน เป็นผลให้เกิดการตั้งคณะกรรมการร้านค้าริมถนน และคณะทำงานร่วมในการดำเนินโครงการนำร่องในการฟื้นฟูพื้นที่ตัวอย่างภายในย่าน อาทิ

1. โครงการปรับปรุงรูปแบบ (ทาสี) เรือนร้านค้าและอาคารพาณิชย์
2. โครงการออกแบบ ติดตั้งป้ายประวัติและแผนที่ชุมชนหัวเวียงใต้
3. โครงการปูวัสดุพื้นผิวถนนซอยข้างวัดหัวเวียงใต้
4. โครงการปรับปรุงรั้วสีเขียวและงานทาสีรั้ว (ในซอย 5) ความร่วมมือของเทศบาล

ผลจากการร่วมตัวทำกิจกรรมในโครงการดังกล่าวทำให้เกิดการพัฒนาแนวคิด และกิจกรรมใหม่ๆต่อยอด เช่น กิจกรรมถนนคนเดินหัวเวียงใต้ ซึ่งมีการจัดตั้งคณะกรรมการดูแลกิจกรรม มีข้อตกลง ข้อปฏิบัติ และการเข้าพื้นที่(แผง)ที่เป็นธรรม รวมถึงการจัดการเรื่องความสะดวกและขยะ

กิจกรรมถนนคนเดินหัวเวียงใต้ กิจกรรมตลาดสินค้าพื้นเมืองที่มีกิจกรรมวัฒนธรรมเข้ามาเป็นส่วนผสมเพื่อสร้างความเข้าใจเรื่องวัฒนธรรมท้องถิ่น และมีทีมงานด้านการอนุรักษ์ และฟื้นฟูย่านเก่า ในรูปแบบเวทีการแสดงทางวัฒนธรรม นิทรรศการภาพถ่ายชุมชน และบรรยากาศการทานอาหารแบบขันโตก

รูปที่ ย่อย 2: 4-21 ภาพการปรับปรุงสภาพแวดล้อมในซอย 5 (ซอยกาดกอนน้อย)

ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่น่าสนใจ

- ถนนคนเดินหัวเวียงใต้ เปิดให้บริการทุกค่ำวันเสาร์ ตั้งแต่เวลา 16.00-21.00 น. บนพื้นที่ถนนสุมนเทวราชตั้งแต่บริเวณด้านหน้าวัดหัวเวียงใต้ ยาวไปถึงบริเวณแยกถนนสวนตาล และถนนสุมนเทวราชซอย 1 ให้บริการโดยพ่อค้าแม่ค้าท้องถิ่น มีสินค้าของที่ระลึก งานหัตถกรรม สินค้าอุปโภค และบริโภคของท้องถิ่น

กิจกรรมถนนคนเดินจัดการโดยคนในชุมชนบ้านหัวเวียงใต้

- ย่านเก่า อาคารเก่า และกอนน้อยข้างวัด พื้นที่ในเขตชุมชนบ้านหัวเวียงใต้มีอาคารเก่า ทั้งอาคารไม้ และอาคารปูนที่มีความโดดเด่นทางสถาปัตยกรรม และมีเส้นทางเดิน-ปั่นจักรยานเที่ยวที่ได้รับการปรับปรุงสภาพทางกายภาพไว้อย่างเหมาะสม

- วัดหัวเวียงใต้ ตั้งอยู่ เลขที่ 54 ถนนสุมนเทวราช บ้านหัวเวียง ตำบลในเวียง อำเภอเมืองน่าน จังหวัดน่าน มีอายุกว่า 273 ปี เป็นวัดเก่าแก่ ก่อสร้างด้วยอิฐถือปูน หลังคาทรงมะลิลา พระประธานในวิหารสร้างด้วยปูนปั้นศิลปะแบบพม่า หน้าตัก 6 ศอก สูง 8 ศอก จัดสร้างถวายโดยพ่อค้าไม้ชาวพม่า ความสวยงามของวัดหัวเวียงใต้นอกจากพระประธาน และวิหารแล้ว กำแพงวัดที่มีรูปพญานาค 2 ตัว เลื้อยอยู่บนขอบกำแพงเป็นเอกลักษณ์โดดเด่นกำแพงอายุเก่าแก่กว่า 160 ปี วัดหัวเวียงใต้ได้เป็นศูนย์กลางชุมชนที่มีคณะศรัทธาที่เข้มแข็ง มีความสนใจในเรื่องการอนุรักษ์ฟื้นฟูย่านการค้าเก่าในชุมชน งานด้านศาสนาศิลปวัฒนธรรม และวิถีชีวิตของคนน่านในอดีต ผ่านกิจกรรมการจัดถนนคนเดิน

รูปที่ ย่อย 2: 4-22 วัดหัวเวียงใต้

ที่มา : <http://www.m-culture.in.th/>

จากการรวบรวมข้อมูลชุมชนท่องเที่ยวที่แนวปฏิบัติที่ดีในชั้นเบื้องต้นพบว่า ชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมทั้ง 7 แห่ง มีประเด็นที่น่าสนใจ โดยเฉพาะเมื่อพิจารณาด้วยกลุ่มศักยภาพทั้ง 3 กลุ่มข้างต้นซึ่งจะนำไปพิจารณาเพื่อสังเคราะห์หาแนวทางปฏิบัติที่ดีที่เป็นกุญแจสำคัญในการพัฒนาชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมต่อไป

แต่จากการทบทวนวรรณกรรมเรื่องชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ทางคณะนักวิจัยพบว่า นอกจากชุมชนท่องเที่ยวทั้ง 7 แห่งที่มีได้รับการคัดกรองด้วยการประเมินศักยภาพด้านการท่องเที่ยวแล้ว ยังมีชุมชนท่องเที่ยวที่มีความโดดเด่น แต่ไม่ผ่านการประเมินศักยภาพดังกล่าว หรือเป็นชุมชนท่องเที่ยวที่เพิ่งเกิดขึ้นใหม่ และกำลังอยู่ระหว่างการพัฒนา มีแนวโน้มน่าสนใจเหมาะสำหรับการศึกษาแนวปฏิบัติที่ดีอยู่จำนวนหนึ่ง คณะนักวิจัยจึงได้รวบรวมหลายชื่อดังกล่าว และนำเข้าพิจารณาร่วมกับคณะนักวิจัยในแผนงาน เห็นควรว่าควรเพิ่มชุมชนท่องเที่ยวเพิ่มเข้ามาอีกจำนวน 3 แห่ง ได้แก่ หมู่บ้านหัตถกรรมผ้าขึ้นตินจก อ.แม่แจ่ม หมู่บ้านไทลื้อบ้านลงเหนือ(บ้านใบบุญ) และบ้านลงใต้ ชุมชนท่องเที่ยวทั้ง 3 แห่งอยู่ในจังหวัดเชียงใหม่ และมีข้อมูลทรัพยากรท่องเที่ยว และศักยภาพการท่องเที่ยวในด้านต่างดังนี้

4.2.6 หมู่บ้านหัตถกรรมขึ้นดินจก อ.แม่แจ่ม จ.เชียงใหม่

รูปที่ ย่อย 2: 4-23 งานประเพณีจุลกฐิน อ.แม่แจ่ม

ที่มา : www.board.trekkingthai.com

ที่ตั้ง อ.แม่แจ่ม จ.เชียงใหม่

ประวัติ

อำเภอแม่แจ่มเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดเชียงใหม่ที่มีจุดขายอยู่ที่ผ้าทอขึ้นดินจก ก่อนหน้านั้นในช่วงระยะเวลาก่อนปีพ.ศ.2535 คนทั่วไปรู้จักแม่แจ่มน้อยเพราะเป็นพื้นที่ที่อยู่ห่างไกลจากตัวจังหวัด จนกระทั่งถึงประมาณปีพ.ศ.2535-2536 คุณนุสรา เตียงเกตุ ได้เริ่มฟื้นฟูองค์ความรู้ด้านการทอผ้าขึ้นดินจกและส่งเสริมให้ชาวบ้านได้หันมาทอผ้าขึ้นดินจกหลังจากที่การทอผ้าเริ่มเหลือคนทอน้อยลง เพื่อให้คนแม่แจ่มได้รักษาองค์ความรู้นี้ และกลับคืนมาผลิตขึ้นพร้อมไปกับการประชาสัมพันธ์ผ้าขึ้นดินจกของแม่แจ่มอย่างจริงจังตามงานแสดงสินค้า งานออกร้านหัตถกรรม และการประชาสัมพันธ์ทางสื่อโทรทัศน์จนผ้าขึ้นแม่แจ่มเป็นที่รู้จักไปทั่ว เมื่อแม่แจ่มเริ่มเป็นที่รู้จัก มีหน่วยงานต่างๆ เข้าไปแม่แจ่มมากขึ้น เช่น คุณพจนา สวนศรี จากมูลนิธิอาสาสมัครเพื่อสังคม (มอส) ที่เข้าไปศึกษาการท่องเที่ยวโดยชุมชนในช่วงประมาณปีพ.ศ.2537 ซึ่งเป็นปีที่เริ่มงาน CBT ในประเทศไทย และเมื่อกระแสผ้าขึ้นดินจกเริ่มเป็นที่นิยม ทางอำเภอแม่แจ่มจึงมาปรึกษาคุณนุสราในการประชาสัมพันธ์เผยแพร่ผ้าขึ้นดินจกสู่สังคม จึงเกิดงานเทศกาลขึ้นดินจกแม่แจ่มขึ้นมาครั้งแรกประมาณปีพ.ศ.2537-2538 ชาวบ้านเริ่มเห็นว่าผ้าขึ้นดินจกที่เคยเกือบจะสูญหายไปนั้นสามารถสร้างรายได้แก่ชุมชนได้จึงเริ่มฟื้นฟูการทอผ้าขึ้นมาอีกครั้ง

ช่วงปีพ.ศ.2541 อาจารย์เผ่าทอง ทองเจือ อาจารย์จากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ในเวลานั้น และมีบ้านพักอยู่ที่แม่แจ่มได้วางแผนร่วมกับคุณนุสราจัดงานจุลกฐินขึ้นมา เมื่อปรึกษากับชาวบ้านในชุมชนวัดยางหลวง ชาวบ้านได้เล่าว่าในอดีตก็มีประเพณีคล้ายกันเช่นนี้เรียกว่างานทานผ้าพันใจ เมื่อชาวบ้านและชุมชนเห็นชอบ จึงจัดงานจุลกฐินขึ้นที่วัดยางหลวงเป็นครั้งแรก และเนื่องจากศรัทธาจากภายนอก เช่น จากกรุงเทพฯ โดยการจัดทัวร์วัฒนธรรมของอาจารย์เผ่าทอง และศรัทธาจากเครือข่ายของสืบสานล้านนามาร่วมงานซึ่งมีจำนวนมากเกินกว่าที่พักในอำเภอแม่แจ่มจะรองรับได้ ในเวลานั้น คณะจัดงานจึงปรึกษาชาวบ้านชุมชนวัดยางหลวงเพื่อเปิดบ้านแต่ละหลังให้ผู้มาร่วมงานได้

พักอาศัยโดยขอให้แขกที่มาพักนำเงินค่าที่พักไปร่วมทำบุญในงานจุลกฐินแทน ซึ่งนับเป็นต้นแบบของการทำโฮมสเตย์ของชาวบ้านในเวลาต่อมา

ตัวอย่างหมู่บ้านที่ประสบความสำเร็จด้านการทำโฮมสเตย์ได้แก่ หมู่บ้านเหล่าปาก่อเป็นหมู่บ้านแรกที่ชาวบ้านดำเนินการจัดทำโฮมสเตย์ขึ้น ซึ่งชาวบ้านได้ต้นแบบการจัดกิจกรรมต่างๆ เช่น การอบสมุนไพร สปา การทำอาหาร ฯลฯ จากการจัดงานจุลกฐิน และได้รับการแนะนำจาก CARE หรือมูลนิธิรักไทยในการวางระบบการให้บริการโฮมสเตย์ที่ได้มาตรฐาน ภายหลังมีชาวบ้านที่ทำโฮมสเตย์หลายคนได้ขยายกิจการไปเป็นโรงแรมลักษณะรีสอร์ทเมื่อนักท่องเที่ยวเข้ามาแม่แจ่มมากขึ้น

ศักยภาพในการดึงดูดใจของชุมชนท่องเที่ยว

ความโดดเด่นในเรื่องหัตถกรรมการผลิตผ้าขึ้นตีนจก แม่แจ่ม อยู่ใกล้ดอยหลวงเชียงดาว และเทคนิคการทอผ้าที่เป็นเอกลักษณ์ซึ่งมีความปราณีตเป็นอย่างมากทำให้ผ้าแต่ละผืนนอกจากจะมีความงดงามแล้ว ราคาต่อผืนถือว่าสูงมาก กิจกรรมการผลิตผ้าขึ้นแม่แจ่มจะกระจายตัวอยู่ทั่วไปในอำเภอแม่แจ่ม แต่พื้นที่ที่นักท่องเที่ยวนิยมไปท่องเที่ยว คือบริเวณพื้นที่โดยรอบตัวอำเภอแม่แจ่ม ในรัศมี 10-20 กิโลเมตร นอกจากจะมีกลุ่มบ้านชุมชนที่ยังคงผลิตขึ้นได้ทุนบ้าน บางบ้านมีหน้าร้านขายผ้าขึ้นแล้ว นักท่องเที่ยวยังสามารถสัมผัสวิถีชีวิตสังคมแบบเกษตร ที่ยังคงความเป็นชุมชนเอาไว้ พร้อมกับได้ชื่นชมความสวยงามของวัด และอาคารศาสนสถานทั้งงดงามแบบชาวบ้าน และได้ชมวิงวิวทิวทัศน์ทุ่งนาและอากาศบริสุทธิ์

กิจกรรมการท่องเที่ยวในอำเภอแม่แจ่ม มักจะมีชุกในช่วงฤดูหนาว เช่น งานจุลกฐินที่เริ่มต้นจากวัดยางหลวงและต่อมาชาวบ้านในชุมชนใกล้เคียงก็เริ่มจัดในชุมชนของตน เช่น ชุมชนวัดป่าแดด ชุมชนวัดบ้านทัพ เป็นต้น นอกจากงานจุลกฐินแล้วยังมีงานทานห่อหิงไฟพระเจ้า งานเทศกาลผ้าขึ้นตีนจก เป็นต้น

ศักยภาพในการรองรับนักท่องเที่ยว

อำเภอแม่แจ่มห่างจากตัวเมืองเชียงใหม่ราว 120 กิโลเมตร สภาพถนนที่เข้าถึงตัวอำเภอต้องผ่านเขาสูงชัน และเส้นทางคดเคี้ยวต้องใช้ความระมัดระวังในการขับขี่ เวลาวิ่ง 2-3 ชั่วโมง การเดินทางไป อ.แม่แจ่มที่สะดวกสบายที่สุด คือ การใช้รถยนต์ส่วนตัว อย่างไรก็ตามนักท่องเที่ยวสามารถโดยสารรถประจำทางจากตัวเมืองเชียงใหม่ เป็นรถบัส จอดบริเวณคิวรถแม่แจ่มใกล้ตลาดประตูเชียงใหม่ หรือโดยสารรถสองแถวสายเชียงใหม่-จอมทองที่มีจุดจอดที่ขนส่งช้างเผือก และบริเวณหัวถนนวัวลายใกล้ประตูเชียงใหม่ ไปลงที่ตัวอำเภอจอมทอง แล้วต่อรถสองแถวจอมทอง-แม่แจ่ม

การเดินทางท่องเที่ยวชุมชนหัตถกรรมรอบๆตัวเมืองแม่แจ่มต้องใช้รถยนต์ หรือรถจักรยานยนต์ หากนักท่องเที่ยวต้องการเช่ารถ ปัจจุบันภายในอำเภอแม่แจ่มยังไม่มีให้บริการดังกล่าวให้บริการ นักท่องเที่ยวต้องเช่ารถจากอำเภอจอมทอง หรือตัวเมืองเชียงใหม่

การบริการและสิ่งอำนวยความสะดวกในอำเภอแม่แจ่มเริ่มมีปริมาณมากขึ้นเหมือนแหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ ไม่ว่าจะเป็นปั๊มน้ำมัน ตลาด ร้านสะดวกซื้อ ร้านกาแฟ ร้านอาหารทั้งในเวลากลางวัน

และกลางคืน ในสถานที่พักมักจะมีเอกสารประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวในแม่แจ่ม เชียงใหม่และจังหวัดใกล้เคียงเพื่อเป็นข้อมูลในการเดินทางแก่นักท่องเที่ยว และที่พักบางแห่งจะมีโปสการ์ดจำหน่ายอีกด้วย

ศักยภาพในการบริการจัดการแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน

การท่องเที่ยวไม่ใช่แหล่งที่มาของรายได้หลักของชาวบ้านในอำเภอแม่แจ่ม แต่เมื่อนักท่องเที่ยวเข้าไปในชุมชนมากขึ้น ชาวบ้านบางส่วนจึงปรับตัวเพื่อตอบรับกับการท่องเที่ยว เช่น เปิดโฮมสเตย์เพื่อรับนักท่องเที่ยวและขยายไปเป็นธุรกิจที่พักอย่างเต็มตัวแต่ยังคงความเป็นวิถีชาวบ้านอยู่มาก ไม่ปรับเปลี่ยนตัวตนเพื่อเอาใจนักท่องเที่ยว

นักท่องเที่ยวที่เข้ามาในอำเภอแม่แจ่มจำนวนมากมักจะมาพร้อมกับเทศกาลหรือประเพณีจูลกฐิน ซึ่งเป็นประเพณีที่ชาวบ้านในชุมชนมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ตั้งแต่การแต่งดาจูลกฐิน กระบวนการทอผ้าเพื่อผลิตผ้าสบงผืนใหญ่คลุมองค์พระประธาน การทำอาหารเลี้ยงแขก ตลอดจนถึงการดูแลที่พักของนักท่องเที่ยว ซึ่งชาวบ้านในชุมชนจะตกลงและดำเนินการจัดทำโฮมสเตย์เป็นการเฉพาะกิจเพื่อรองรับปริมาณนักท่องเที่ยวที่เข้ามาร่วมทำบุญโดยไม่เก็บเงินค่าที่พักแต่จะขอให้นักท่องเที่ยวนำเงินค่าที่พักเหล่านั้นไปร่วมทำบุญในงานจูลกฐินแทน ซึ่งชาวบ้านถือว่าได้ทำบุญทั้งผู้มาพักและผู้ให้ที่พัก

ผลพลอยได้ที่ได้ตามมาจากประเพณีจูลกฐิน ทำให้การท่องเที่ยวเริ่มเป็นสิ่งที่ชาวบ้านแม่แจ่มคำนึงถึง การเกิดของโฮมสเตย์เป็นผลต่อเนื่องมาจากการจัดที่พักให้นักท่องเที่ยวที่มาร่วมงานจูลกฐิน ชาวบ้านในชุมชนบ้านเหล่าปากอได้รวมตัวกันดำเนินงานโฮมสเตย์โดยมี CARE หรือต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็นมูลนิธิรักษ์ไทยเข้ามาให้คำแนะนำเกี่ยวกับมาตรฐานของการทำโฮมสเตย์ ทำให้การจัดทำโฮมสเตย์ของชาวบ้านมีมาตรฐานและนำองค์ความรู้ภูมิปัญญาจากศิลปวัฒนธรรม วิถีชีวิตชาวบ้านมาเป็นกิจกรรมของโฮมสเตย์ เช่น การทำสปาสมุนไพร การทำอาหารพื้นบ้าน การทอผ้า เป็นต้น

รูปที่ ย่อย2: 4-24 ลวดลายผ้าขึ้นตีนจกแม่แจ่ม

ที่มา : www.Giftben.chawanblogspot.com

ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่น่าสนใจ

- ศิลปหัตถกรรมท้องถิ่นที่สำคัญคือ การทอผ้าขึ้นต้นจกซึ่งผลิตกันเกือบทุกหมู่บ้าน โดยเฉพาะหมู่บ้านทอผ้าที่เป็นแหล่งผลิตและจำหน่ายที่ใหญ่ที่สุด
- งานจุลกฐินซึ่งจะจัดในช่วงหลังออกพรรษา
- ศิลปวัฒนธรรมทางด้านศาสนา สถาปัตยกรรม เนื่องจากมีวัดสำคัญในอำเภอแม่แจ่มอยู่หลายวัดที่มีเอกลักษณ์ ความโดดเด่นที่แตกต่างกันไป เช่น วัดป่าแดดมีภาพจิตรกรรมฝาผนังที่มีความเก่าแก่และงดงาม วัดยางหลวงมีอุโบสถศิลปะแบบไทยวน

4.2.7 หมู่บ้านไทลื้อบ้านหลวงเหนือ (บ้านใบบุญ)

รูปที่ ย่อย 2: 4-25 ศูนย์การเรียนรู้ภูมิปัญญาไทยลื้อบ้านใบบุญ

ที่มา : <http://www.loungnuae.go.th>

ที่ตั้ง บ้านหลวงเหนือ หมู่ที่ 4 และ หมู่ที่ 5 ต.หลวงเหนือ อ.ดอยสะเก็ด จ.เชียงใหม่
ประวัติ

หมู่บ้านไทลื้อบ้านหลวงเหนือ เป็นหมู่บ้านไทลื้อที่บรรพบุรุษอพยพมาอยู่เป็นเวลานานหลายร้อยปี ชาวบ้านใช้ชีวิตกันตามปกติ แต่ก่อนหน้านี้นักจะกระตือรือร้นที่จะพูดหรือแสดงว่าตนเองเป็นลื้อ จนกระทั่งเมื่อเริ่มมีงานสืบสานตำนานไทลื้อโดยสมาคมไทลื้อแห่งประเทศไทยซึ่งรวมกลุ่มชาวไทลื้อทั่วภาคเหนือขึ้นประมาณ 15 ปีที่ผ่านมา และค่อยๆได้รับความสนใจจากชุมชนทั่วภาคเหนือทั้งในด้านการเข้าร่วมกิจกรรม และการฟื้นฟูวัฒนธรรมของตนเองขึ้นมา

สำหรับกลุ่มไทลื้อบ้านหลวงเหนือ มีการริเริ่มฟื้นฟูรากเหง้าไทลื้อมาได้ระยะประมาณ 5 ปีที่ผ่านมา โดยมีได้มุ่งหวังเพื่อดำเนินการท่องเที่ยวแต่อย่างใด แต่ดำเนินกิจกรรมเพื่อมุ่งหวังการฟื้นฟูและสืบสานวัฒนธรรมภูมิปัญญาของคนไทลื้อไปสู่รุ่นลูกหลาน การริเริ่มเกิดจาก ครูพรรษา บัวมะลิ อดีตอาจารย์โรงเรียนบ้านหลวงเหนือ ผู้ลาออกจากราชการแล้วมาตั้งศูนย์การเรียนรู้ภูมิปัญญาไทลื้อบ้านใบบุญที่บ้านเลขที่ 142 หมู่ 4 เทศบาลตำบลหลวงเหนือ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ ได้รวบรวมองค์ความรู้ภูมิปัญญาวัฒนธรรมไทลื้อไว้ เช่น องค์ความรู้ด้านประวัติศาสตร์ ภาษา วิถีชีวิต

การทอผ้า ทำอาหาร ศิลปหัตถกรรม และจัดทำเป็นหลักสูตรเมืองลวงช่วงไทลื้อเพื่อเป็นประโยชน์ต่อการศึกษารองเด็กและเยาวชนในชุมชน

ศูนย์การเรียนรู้เปิดตัวเมื่อปีพ.ศ.2553 ต่อมาทางเทศบาลได้ส่งนักวิชาการของเทศบาลให้มาทำโครงการโฮมสเตย์เพื่อการท่องเที่ยว เพราะเล็งเห็นโอกาสจากกลุ่มนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติที่มันเข้ามาพักรีสอร์ทในชุมชน และมีกลุ่มคนภายนอกเข้ามาทำบุญกับวัดศรีมุงเมืองซึ่งอยู่ในชุมชน นอกจากการจัดให้มีโฮมสเตย์โดยนำร่องที่บ้านผู้นำชุมชน และสมาชิกที่ความพร้อมก่อน นอกจากนี้ยังมีการสนับสนุนการผลิตภัตตาคารสินค้าหัตถกรรม OTOP เช่นการทำตุ๊กตาไม้ การทำกระดาษสาการทำข้าวแคบ

สำหรับการเข้าชมนักท่องเที่ยวต้องติดต่อทางชุมชนก่อนเพื่อร่วมวางแผนกิจกรรมการท่องเที่ยวร่วมกัน โดยปกติการต้อนรับนักท่องเที่ยวโดยมากจะเก็บเงินผู้เยี่ยมชมคนละ 400 บาทแล้วสามารถเยี่ยมชมสถานที่ท่องเที่ยวต่างๆ และรับประทานอาหารได้ แต่หากนักท่องเที่ยวต้องการตัดกิจกรรมอื่นๆ ออกก็สามารถลดค่าเยี่ยมชมศึกษาดูงานได้ตามความต้องการ

ศักยภาพในการดึงดูดใจของชุมชนท่องเที่ยว

สิ่งดึงดูดทางการท่องเที่ยวของหมู่บ้านไทลื้อคือวัฒนธรรมไทลื้อของคนไทลื้อในหมู่บ้านที่เพิ่งรู้ฟื้นความเป็นไทลื้อขึ้นมาอย่างจริงจังประมาณ 5-10 ปีที่ผ่านมา โดยมีศูนย์การเรียนรู้ไทลื้อบ้านไບบุญเป็นศูนย์กลางในการประชาสัมพันธ์เผยแพร่วัฒนธรรมไทลื้ออย่างเป็นรูปธรรม

นอกจากศูนย์เรียนรู้บ้านไບบุญแล้ว ยังมีผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวอื่นๆ ในหมู่บ้าน เช่น การทำตุ๊กตาไม้ การทำข้าวแคบ การผลิตกระดาษสา การทำนาโดยใช้ฝีมือหนึ่งตามความเชื่อของชาวไทลื้อและบ้านสวนพอเพียงซึ่งเพิ่มเติมเข้ามาเป็นสถานที่ท่องเที่ยวแห่งใหม่

ศักยภาพในการรองรับนักท่องเที่ยว

ในด้านการเข้าถึง บ้านลวงเหนือห่างจากตัวเมืองเชียงใหม่ราว 20 กิโลเมตร ตั้งอยู่บนถนนหมายเลข 108 เชียงใหม่-เชียงราย การเข้าถึงที่สะดวกที่สุดสำหรับนักท่องเที่ยวคือ การใช้รถยนต์ นักท่องเที่ยวสามารถบริการขนส่งสาธารณะรถสองแถวสายเชียงใหม่-ดอยสะเก็ด ซึ่งออกจากตัวเมืองเชียงใหม่จากจุดจอดตลาดวโรรส ราคาค่าบริการอยู่ที่ 25-30 บาท

สำหรับสิ่งบริการในชุมชน แม้จะเป็นชุมชนที่เริ่มเปิดรับการท่องเที่ยว แต่ยังคงสภาพชุมชนเป็นหมู่บ้านกึ่งชนบทกึ่งเมืองที่มีสิ่งอำนวยความสะดวกที่เป็นสาธารณะค่อนข้างน้อยเพราะเป็นหมู่บ้านที่ชาวบ้านดำเนินชีวิตอย่างสมถะเรียบง่าย ไม่ได้เป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวอย่างเต็มตัว การให้บริการพื้นฐาน และสิ่งอำนวยความสะดวกทั่วไปจึงเริ่มต้นที่วัดศรีมุงเมืองซึ่งเป็นศูนย์รวมและจุดเริ่มต้นของการท่องเที่ยว การท่องเที่ยวภายในหมู่บ้านจะใช้นาฬิกาของของกลุ่มนักท่องเที่ยวจักรยานและการเดินเท้าภายในหมู่บ้านเป็นหลัก

ศักยภาพในการบริการจัดการแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน

มีความร่วมมือระหว่างชุมชนโดยการนำของศูนย์การเรียนรู้ไทลื้อบ้านใบบุญซึ่งดำเนินการโดยนางพรรษา บัวมะลิ และร่วมมือกับชาวบ้านในหมู่บ้านในการจัดกิจกรรมต่างๆ ทางวัฒนธรรมทั้งภายนอกและภายในหมู่บ้าน สำนักงานเทศบาลลงเหนือได้ให้การสนับสนุนโดยบรรจุศูนย์การเรียนรู้ไทลื้อเป็นแผนงานของเทศบาลฯ และผลักดันให้เกิดโฮมสเตย์ขึ้นในหมู่บ้านโดยมีนักวิชาการของเทศบาลเป็นผู้ดำเนินงานและขอความร่วมมือจากสถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชนในการอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดทำโฮมสเตย์ในหมู่บ้าน

เมื่อทางหมู่บ้านได้ของบประมาณโครงการจาก OTOP ล้านนาเพื่อการท่องเที่ยวจึงตั้งเป็นหมู่บ้านวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยว มีความร่วมมือทั้งวัด เทศบาล หมู่บ้าน

นอกจากนี้การมีความร่วมมือจากวัดและชาวบ้านในการดำเนินกิจกรรมทางวัฒนธรรมเพื่อประชาสัมพันธ์ศิลปวัฒนธรรมของไทลื้อ โดยชาวบ้าน ครูภูมิปัญญาจะแต่งกายด้วยชุดไทลื้อเมื่อมาจัดกิจกรรมในศูนย์การเรียนรู้ไทลื้อบ้านใบบุญ และให้ความร่วมมือเมื่อออกไปทำกิจกรรมสาธิตหรือออกงานต่างๆ ภายนอกหมู่บ้าน

บรรยากาศการท่องเที่ยวในหมู่บ้านโดยรวมแล้วยังไม่คึกคักมากนัก เพราะจำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้ามาในหมู่บ้านยังมีน้อย ส่วนมากเป็นนักเรียนนักศึกษา หน่วยงานต่างๆ ที่มาดูงานมากกว่าจะเป็นนักท่องเที่ยวเพื่อมาพักผ่อน เยี่ยมชมและเรียนรู้ แต่บริเวณทางเข้าหมู่บ้าน มีป้ายคำขวัญที่เขียนภาษาไทลื้อบนแผ่นไม้ติดเรียงรายเป็นระยะ

รูปที่ ย่อย 2: 4-26 กิจกรรมในศูนย์การเรียนรู้ภูมิปัญญาไทยไทลื้อบ้านใบบุญ
ที่มา : www.facebook.com/ศูนย์การเรียนรู้ภูมิปัญญาไทยไทลื้อบ้านใบบุญ

รูปที่ ย่อย 2: 4-27 ป้ายประชาสัมพันธ์งานสืบสานตำนานไหล่อีอ ประจำปี 2557

ที่มา : www.Cm77.com

ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่น่าสนใจ

- ศูนย์การเรียนรู้ภูมิปัญญาไทยไต่ลื้อบ้านใบบุญ
แหล่งรวมกิจกรรมการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องวิถีชีวิตของคนไทลื้อบ้านลวงเหนือ โดยมีจุดเรียนรู้ภายในตัวบ้าน และพื้นที่โดยรอบรวม 11 จุด พร้อมด้วยหลักสูตรการเรียนรู้สำหรับผู้สนใจ เช่น หลักสูตรอาหารการกิน และหลักสูตรศิลปหัตถกรรม
- โฮมสเตย์ 4 หลัง
- กิจกรรมเยี่ยมชมชุมชน เริ่มต้นจากการไหว้สักการะเส้าบ้านแล้วไปตามจุดท่องเที่ยวต่างๆ คือ 1.การเยี่ยมชมบ้านผลิตตุ๊กตาไม้ 2.เยี่ยมชมการทำกระดาษสาและเขียนร่มกระดาษ 3.เยี่ยมชมการผลิตข้าวแคบ 4.เยี่ยมชมการทำนายและรักษาโดยใช้ผีหม้อนึ่ง 5.เยี่ยมชมบ้านสวนพอเพียง 6.ศูนย์การเรียนรู้ไทลื้อบ้านใบบุญ โดยนักท่องเที่ยวจะไปรวมตัวกันที่วัดก่อนที่จะเดินทางไปเยี่ยมชมจุดท่องเที่ยวต่างๆ และมาทานอาหารชมการแสดงที่ศูนย์เรียนรู้บ้านใบบุญเป็นจุดสุดท้าย

4.2.8 หมู่บ้านไทลื้อบ้านลวงใต้

รูปที่ ย่อย 2: 4-28 ศูนย์การเรียนรู้วัฒนธรรมไทลื้อบ้านลวงใต้

ที่ตั้ง บ้านลวงใต้ ม.8 ต.เชิงดอย อ.ดอยสะเก็ด จ.เชียงใหม่

ประวัติ

หมู่บ้านไทลื้อบ้านลวงใต้ เป็นกลุ่มหมู่บ้านไทลื้อที่เป็นกลุ่มเดียวกันบ้านไทลื้อลวงเหนือ ชุมชนถูกแบ่งแยกเนื่องจากการตัดถนนผ่านกลางชุมชน หมู่บ้านไทลื้อบ้านลวงใต้เป็นกลุ่มคนไทลื้อที่ตื่นตัวในการฟื้นฟูอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ของตนเองเป็นกลุ่มแรกๆในจังหวัดเชียงใหม่โดยมีส่วนร่วมในการเข้าร่วม งานสืบสานตำนานไทลื้อโดยสมาคมไทลื้อแห่งประเทศไทยซึ่งรวมกลุ่มชาวไทลื้อทั่วภาคเหนือที่จัดขึ้นติดต่อกันมาราว 15 ปีที่ ในส่วนต้นทศวรรษปี 2540 เกิดกิจกรรมการอบรมภูมิปัญญาไทลื้อขึ้นโดยมีกลุ่มไทลื้อบ้านหาดบ้าย อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงรายมาช่วยถ่ายทอดการทอผ้าไทลื้อให้กับชาวไทลื้อที่บ้านลวงใต้ จึงจัดกลุ่มแม่บ้านไปเรียนประมาณ 15-30 วัน กลายเป็นจุดเริ่มต้นการจุดประกายให้ชุมชนลวงใต้หันมาสนใจเรื่องราวภูมิปัญญาของต้นอย่างจริงจัง ชาวบ้านที่พื้นฐานการทอผ้าอยู่เดิมแล้วก็เริ่มรวมตัวกันเป็นกลุ่มก้อน ในช่วงที่เฟื่องฟู ทั้งหมู่บ้านมีการทอผ้าอย่างคึกคักทอและตัดเย็บให้กับโรงเรียน หน่วยงานราชการที่มาสั่งทอและตัดเป็นเสื้อ เป็นชุด ต่อมาในปี พ.ศ. 2548 นายกเทศมนตรีตำบลดอยสะเก็ด โดยนายดาบตำรวจประดิษฐ์ สะอาดล้วน ซึ่งเป็นนายกเทศมนตรีในสมัยนั้น ได้มีดำริว่าในหมู่บ้านลวงใต้ควรมีศูนย์วัฒนธรรมแสดงสินค้าผ้าทอไทลื้อประจำหมู่บ้าน จึงได้นำแบบบ้านไทลื้อของศูนย์วัฒนธรรมบ้านสบแว่น อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยามาศึกษาและใช้เป็นต้นแบบในการออกแบบศูนย์วัฒนธรรม และจัดสร้างขึ้นบนที่ของวัดวังสี่สุทราวาส (วัดลวงใต้)ซึ่งเป็นศูนย์กลางของชุมชน จนสร้างเสร็จและเปิดใช้เมื่อวันที่ 26 ตุลาคม พ.ศ.2548

ศักยภาพในการดึงดูดใจของชุมชนท่องเที่ยว

ความโดดเด่นของทรัพยากรการท่องเที่ยวภายในบ้านไทลื้อลวงใต้ คือ การมีศูนย์วัฒนธรรมฯ เป็นพื้นที่จัดแสดงวิถีชีวิตของคนไทลื้อในอดีต อันแสดงออกได้เริ่มจากสถาปัตยกรรมของตัวศูนย์ งานจัดแสดงของใช้ในวิถีชีวิตชาวบ้านไทลื้อลวงใต้ในอดีต ส่วนจัดแสดงและจำหน่ายผ้าฝ้ายทอมือ และเสื้อผ้าตัดเย็บในรูปแบบเสื้อผ้าของชาวไทลื้อ และส่วนการสาธิตการทอผ้าบริเวณใต้ทุนศูนย์ซึ่งทุกวันจะมีกลุ่มแม่บ้านมานั่งทอผ้า พร้อมนิทรรศการว่าด้วยประวัติความเป็นมาของชุมชน และภูมิปัญญาการทอผ้าฝ้าย

นอกจากเยี่ยมชมศูนย์วัฒนธรรมฯ แล้ว อีกกิจกรรมที่นักท่องเที่ยวสามารถเข้าร่วมได้เป็นประจำทุกปีคืองานสืบสานตำนานไทลื้อซึ่งจะจัดในช่วงหนึ่งถึงสองสัปดาห์ก่อนประเพณีสงกรานต์ ภายในงานจะมีการชุมนุมของชาวไทลื้อจากทั่วทุกสารทิศ มีการแสดงทางวัฒนธรรม การออกร้านงานหัตถกรรม OTOP และอาหาร ให้นักท่องเที่ยวและผู้สนใจได้เลือกซื้อเลือกชม

ศักยภาพในการรองรับนักท่องเที่ยว

ในด้านการเข้าถึง บ้านลวงใต้ซึ่งห่างจากตัวเมืองเชียงใหม่ราว 20 กิโลเมตร ตั้งอยู่บนถนนหมายเลข 108 เชียงใหม่-เชียงราย การเข้าถึงที่สะดวกที่สุดสำหรับนักท่องเที่ยวคือ การใช้รถยนต์ นักท่องเที่ยวสามารถบริการขนส่งสาธารณะรถสองแถวสายเชียงใหม่-ดอยสะเก็ด ซึ่งออกจากตัวเมืองเชียงใหม่จากจุดจอดตลาดวโรรส ราคาค่าบริการอยู่ที่ 25-30 บาท

สำหรับสิ่งบริการในชุมชน แม้จะเป็นชุมชนที่เริ่มเปิดรับการท่องเที่ยวมาก่อนชุมชนบ้านลวงเหนือ แต่ด้วยลักษณะสังคมที่คล้ายคลึงกันคือคนในชุมชนรักสงบ และมีความสมถะเรียบง่าย ภายในชุมชนจึงมีสิ่งอำนวยความสะดวกที่เป็นสาธารณะค่อนข้างน้อยเพราะ และการท่องเที่ยวภายในชุมชนเป็นแบบเข้าไปเยือนกลับเสียส่วนใหญ่ทำให้ภายในชุมชน ไม่มีโรงแรมที่พัก เคยมีการส่งเสริมให้ชุมชนจัดให้มีการบริการโฮมสเตย์ แต่ภายหลังก็ไม่ได้มีการบริการเนื่องจากไม่มีนักท่องเที่ยว

ศักยภาพในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน

ชุมชนบ้านลวงใต้ให้การสนับสนุนกิจกรรมด้านการท่องเที่ยว และการส่งเสริมการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมเป็นอย่างดี โดยได้รับความร่วมมือจากวัด เทศบาล และสมาชิกในชุมชน ในวันที่ไม่มีกิจกรรมทางวัฒนธรรมเช่น งานสืบสานตำนานไทลื้อ ผู้ที่มีส่วนรับผิดชอบดูแล และให้บริการนักท่องเที่ยวเป็นหลักคือ กลุ่มแม่บ้านสมาชิกกลุ่มทอผ้า ที่อาศัยใต้ทุนในการทำงานทอผ้า และอาศัยห้องจัดแสดงผ้าในการจำหน่ายสินค้า นอกจากนี้กลุ่มแม่บ้านยังสามารถบอกเล่าข้อมูลที่จำเป็นที่เกี่ยวข้องกับประวัติชุมชน ความเป็นมาของคนไทลื้อ และข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับการท่องเที่ยวใน

ชุมชนได้เป็นอย่างดี รวมถึงสามารถอธิบายการจัดแสดงและนิทรรศการภายในศูนย์ฯ และสาธิตการทอผ้าได้อย่างคล่องแคล่ว

ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่น่าสนใจ

- ศูนย์วัฒนธรรมไทลื้อบ้านหลวงใต้ เปิดให้บริการทุกวันตั้งแต่เวลา 9.00-16.00 น. ไม่เสียค่าใช้จ่าย

ชมการสาธิตการทอผ้าฝ้ายทอมือด้วยกรรมวิธีดั้งเดิม เลือกซื้อผ้า และชุดไทลื้อมีทั้งแบบของชาย-หญิง ชมนิทรรศการให้ความรู้เกี่ยวกับประวัติไทลื้อบ้านหลวงใต้ ครูภูมิปัญญา องค์ความรู้ภูมิปัญญาไทลื้อ และของใช้ในวิถีชีวิตในอดีตของคนบ้านหลวงใต้

จากการรวบรวมข้อมูลทั้งจากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับชุมชนท่องเที่ยว และการสำรวจชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีแนวปฏิบัติที่ดีทั้ง 7 แห่ง และกลุ่มชุมชนท่องเที่ยวที่น่าสนใจอีก 3 แห่ง คณะนักวิจัยได้พบว่าคุณลักษณะร่วมที่ของชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอยู่หลายประการ ทั้งในเรื่องของศักยภาพของทรัพยากร รูปแบบการจัดการที่ชุมชนเข้ามามีบทบาท และการบริหารจัดการที่เกิดผลดีแก่ชุมชน รวมไปถึงความแตกต่างของระดับการพัฒนาอันเป็นผลมาจากบริบท และการเริ่มต้นในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวในมุมมองและมิติที่ต่างกันไป ซึ่งจะได้นำผลดังกล่าวมาวิเคราะห์และจำแนกคุณลักษณะของชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในแต่ละกลุ่มตามสภาพการพัฒนาในปัจจุบัน เพื่อเป็นแนวทางในการสรุปและจัดทำแนวทางการพัฒนาที่เหมาะสมกับชุมชนท่องเที่ยวในแต่ละกลุ่ม ซึ่งจะได้กล่าวต่อไปในบทที่ 5 ต่อไป

บทที่ 5

สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ

จากการรวบรวมเอกสาร ศึกษา และสำรวจชุมชนท่องเที่ยวที่มีแนวปฏิบัติที่ดีทั้ง 7 แห่ง ซึ่งเป็นชุมชนท่องเที่ยวที่ผ่านเกณฑ์พิจารณาศักยภาพจากโครงการย่อยที่ 3 และเกณฑ์การพิจารณาเรื่องการมีส่วนร่วมของชุมชนซึ่งจัดทำโดยโครงการย่อยที่ 2 และรับคะแนนประเมินระดับสูง เป็นกรณีศึกษาชุมชนที่มีแนวปฏิบัติที่ดี ได้แก่

1.วัดศรีสุพรรณ	จังหวัดเชียงใหม่
2.บ้านถวาย	จังหวัดเชียงใหม่
3.ศูนย์วัฒนธรรมเฉลิมราช	จังหวัดเชียงราย
4.วัดปงสนุก	จังหวัดลำปาง
5.บ้านทุ่งโฮ้ง	จังหวัดแพร่
6.กาดกองเก่า	จังหวัดแพร่
7.ถนนคนเดินหัวเวียงใต้	จังหวัดน่าน

นอกจากชุมชนท่องเที่ยวทั้ง 7 แห่งแล้ว คณะนักวิจัยได้ทำการคัดเลือกชุมชนท่องเที่ยวที่ไม่ได้รับการคะแนนประเมินระดับสูง หรือชุมชนท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นใหม่และกำลังอยู่ในกระบวนการพัฒนา ซึ่งมีความน่าสนใจทั้งในด้านศักยภาพของทรัพยากรการท่องเที่ยว และโดดเด่นในด้านการบริหารจัดการ ได้แก่

1. หมู่บ้านหัตถกรรมผ้าขึ้นตีนจก อ.แม่แจ่ม	จังหวัดเชียงใหม่
2. หมู่บ้านไถลื้อบ้านลวงเหนือ (บ้านใบบุญ) อ.ดอยสะเก็ด	จังหวัดเชียงใหม่
3. หมู่บ้านไถลื้อบ้านลวงใต้ อ.ดอยสะเก็ด	จังหวัดเชียงใหม่

ในเบื้องต้นชุมชนท่องเที่ยวทั้ง 10 แห่งจะได้รับการสำรวจ รวบรวมข้อมูล และทำการสัมภาษณ์ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง และนำข้อมูลมาจัดจำแนกผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับชุมชนท่องเที่ยว ก่อนจะนำชุมชนแต่ละแห่งมาพิจารณาประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการการท่องเที่ยวไปแล้วใน 3 กลุ่มศักยภาพ ซึ่งคณะนักวิจัยใช้เป็นกรอบประเด็นทั้งในการเก็บข้อมูลจากพื้นที่ และแนวทางในการพิจารณาถอดองค์ความรู้ การดำเนินงานในชุมชนท่องเที่ยววัฒนธรรมที่มีแนวปฏิบัติที่ดี ซึ่งได้ดำเนินการเรียบร้อยแล้วในบทที่ 4 ที่ผ่านมา ในบทที่ 5 ซึ่งกำลังจะกล่าวถึงนี้ กลุ่มศักยภาพทั้ง 3 ที่ได้รับการถอดบทเรียนไปแล้วเบื้องต้นจะถูกนำมาวิเคราะห์หาแนวปฏิบัติที่ดี (Key Performance) ของแต่ละชุมชน พร้อมไปกับการวิเคราะห์ระดับการพัฒนาของชุมชนท่องเที่ยว เพื่อให้ทราบถึงสภาพปัจจุบันของการพัฒนาชุมชนท่องเที่ยว อันจะเครื่องบ่งชี้ให้นักวิจัยสามารถสังเคราะห์ และจัดทำแนวทางการพัฒนาชุมชนท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับชุมชนท่องเที่ยวในแต่ละระดับการพัฒนา ซึ่งมีความแตกต่างกันในเรื่องบริบทของพื้นที่ และปัจจัยสนับสนุนการพัฒนา

การแยกแยะและผลิตแนวทางการพัฒนาชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้เหมาะสมกับระดับการพัฒนาของชุมชนท่องเที่ยวที่มีความแตกต่างกัน นอกจากจะเป็นประโยชน์ในด้านการสร้างกรอบแนวคิดการพัฒนาที่แคบลง และตรงกลุ่มเป้าหมายแล้ว ยังเอื้อประโยชน์ต่อผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนท่องเที่ยวที่จะสามารถนำแนวทางการพัฒนาที่มีความเฉพาะเจาะจง ไปพัฒนาต่อเป็นนโยบาย และการดำเนินงานของแต่ละฝ่ายที่เกี่ยวข้องได้ชัดเจน และตรงเป้าหมายมากขึ้น ทั้งยังเป็นการเอื้อให้เกิดการเรียนรู้ของผู้นำข้อมูลไปใช้ในแง่ของการพิจารณาระดับการพัฒนาของชุมชนท่องเที่ยวที่ตนเองมีความเกี่ยวข้อง และสามารถวางแผนเตรียมความพร้อมสำหรับการพัฒนาชุมชนของตนเพื่อก้าวสู่ระดับการพัฒนาในขั้นต่อไป อย่างมีแผนการ และตระหนักถึงความเชื่อมโยงที่จะเกิดขึ้นกับชุมชนท่องเที่ยว และทรัพยากรการท่องเที่ยวในแต่ละระดับการพัฒนาอีกด้วย

ก่อนการวิเคราะห์แนวปฏิบัติที่ดีของแต่ละชุมชนท่องเที่ยวที่เป็นชุมชนกรณีศึกษา และชุมชนตัวอย่างที่มีการทำงานที่น่าสนใจ สิ่งที่สำคัญที่ต้องทบทวนคือ ความหมายของชุมชนกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชน และเป้าหมายของการดำเนินงานชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม รวมถึงการระบุผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง และบทบาทของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการสนับสนุนและส่งเสริมการพัฒนาชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ซึ่งจะได้กล่าวถึงเป็นหัวข้อใหญ่ในบทต่อไป

- **ชุมชน** หมายถึง กลุ่มคนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกันมีสายสัมพันธ์ทางสังคม อาทิ มีการติดต่อสื่อสาร มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน มีความเข้าใจร่วมกันในบางเรื่อง และมีความร่วมมือเพื่อเป้าหมายที่สมาชิกร่วมกันตั้งเอาไว้
- **ชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม** หมายถึง กลุ่มคนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกันเป็นชุมชนมีสายสัมพันธ์ทางสังคม และมีเป้าหมายในการทำงานร่วมกันเพื่อการจัดการท่องเที่ยวโดยใช้นวัตกรรมของชุมชน หรือสังคมนั้นเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยว
- **เป้าหมายการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชน** คือ การท่องเที่ยวที่มีรากฐานของการมีส่วนร่วมในการจัดการวัฒนธรรม (ทรัพยากรการท่องเที่ยว) โดยชุมชนเป็นเจ้าของ และการจัดการท่องเที่ยวเป็นไปเพื่อประโยชน์ให้กับชุมชน

จากการศึกษา วิจัยกลุ่มชุมชนท่องเที่ยวกรณีศึกษาทั้ง 10 แห่งพบว่า ข้อสังเกตหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับรากฐานแนวคิดของการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม คือ 1) เป้าหมายของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชน และ 2) ความหมายของผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นกับชุมชน การทำความเข้าใจ 2 ประเด็นนี้แต่ข้างต้นก็เป็นสิ่งสำคัญ เนื่องจากประเด็นทั้งสองเกี่ยวข้อง และผูกโยงถึงลักษณะของชุมชนท่องเที่ยว และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับชุมชนท่องเที่ยวอย่างถึงแก่น กล่าวคือ

1) เป้าหมายของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชน จากชุมชนกรณีศึกษา และที่ปรากฏกันโดยทั่วไปในพื้นที่ภาคเหนือตอนบน มีความคล้ายคลึงกันโดยชุมชนส่วนใหญ่ต่างมีเป้าหมายสำคัญ คือ

การจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม มิใช่เป้าหมายสูงสุด แต่เป็นเพียงเครื่องมือในการดำเนินงานอนุรักษ์ รักษา พื้นฟูมรดกทางวัฒนธรรม (ซึ่งถูกนำมาใช้เป็นทรัพยากรการท่องเที่ยว) และเป็นกิจกรรมการพัฒนาชุมชน เป็นทั้งการดำเนินงานเพื่อเป้าหมายความสำเร็จทั้งภายในชุมชน และ

ในระดับวงกว้าง (เช่น การสร้างโอกาสในการเสนอพัฒนา และเปลี่ยนแปลงนโยบายของรัฐที่มีต่อชุมชน หรือเป็นการสื่อสารต่อภาคเอกชน)

2) ผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นกับชุมชน จากการศึกษาชุมชนกรณีศึกษา จะพบว่าผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวในรูปแบบของตัวเงิน สำหรับชุมชนบางแห่ง มิได้เป็นเรื่องสำคัญในลำดับแรก เนื่องจากชุมชนมิได้เลี้ยงชีพด้วยรายได้จากการท่องเที่ยวเป็นหลัก การจะจัดหรือนิยามชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมว่า ชุมชนดังกล่าวจะต้องพึ่งพิงรายได้จากการท่องเที่ยว หรือจัดการท่องเที่ยวเพื่อรายได้เป็นหลักนั้น อาจไม่ใช่การนิยามที่ถูกต้องนัก เมื่อพิจารณาจากสภาพปัจจุบันของชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีอยู่ทั่วภาคเหนือตอนบน ดังนั้นการจัดให้มีกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในชุมชน ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องควรคำนึงถึงผลประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นกับชุมชนในรูปแบบอื่นๆ หรือรูปแบบที่ชุมชนมองเห็นว่าเป็นผลประโยชน์ที่มีคุณค่าและความหมายสำคัญต่อชุมชน เป็นเป้าหมายร่วม และเป็นจุดรวมใจที่สมาชิกมีความปรารถนาที่จะบรรลุเป้าหมายร่วมกัน

การสังเคราะห์องค์ความรู้การดำเนินงานของชุมชนท่องเที่ยวที่แนวปฏิบัติที่ดี ในขั้นต้น จะเริ่มจากการจำแนกผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง โดยการระบุบทบาทการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของแต่ละชุมชน ซึ่งเป็นข้อมูลที่ได้จากการสังเกตเก็บข้อมูลในชุมชน และการสัมภาษณ์ตัวแทนจากกลุ่มหรือเป็นคณะกรรมการที่เกี่ยวข้องกับการจัดการท่องเที่ยวในชุมชน การสังเคราะห์บทบาทของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องจะช่วยให้มองเห็นการมีบทบาทของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในแต่ละส่วน รวมถึงทราบถึงต้นทุนทางสังคมของชุมชนท่องเที่ยวแต่ละแห่ง อันเป็นหนึ่งในปัจจัยสำคัญที่บอกถึงศักยภาพของชุมชนทั้งในแง่ของความตั้งใจของทรัพยากรการมีส่วนร่วม และการบริหารจัดการของชุมชนเอง

5.1 ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

จากการทบทวนวรรณกรรมและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดเรื่องผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการพัฒนาชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมพบว่าโดยทั่วไป การบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชนจะเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเกี่ยวข้องทั้งหมด 8 กลุ่ม ดังต่อไปนี้

1. กลุ่มบุคคล(ชุมชน)ในท้องถิ่น เจ้าบ้านเจ้าของพื้นที่/วัฒนธรรม/ทรัพยากรท่องเที่ยว
2. กลุ่มหน่วยงานภาครัฐส่วนกลาง
3. กลุ่มหน่วยงานภาครัฐส่วนท้องถิ่น
4. กลุ่มธุรกิจท่องเที่ยว (ผู้ให้บริการมีอาชีพด้านท่องเที่ยว ตัวกลางการตลาด ธุรกิจท้องถิ่น)
5. กลุ่มผลประโยชน์/องค์กรที่ไม่แสวงหากำไร-ที่ไม่ใช่ภาครัฐแต่มีงานด้านการท่องเที่ยว
6. กลุ่มลูกค้า-นักท่องเที่ยว (ในประเทศและต่างชาติ)
7. กลุ่มวิชาการ
8. กลุ่มสื่อมวลชน ในการพัฒนาพื้นที่ชุมชนเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ความสำคัญของกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้ง 8 กลุ่มนั้นมีความสำคัญต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมาก เนื่องจากการดำเนินงานของแต่ละกลุ่มจะนำมาซึ่งผลประโยชน์และผลกระทบเชิงเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสภาพแวดล้อมทั้งในระยะสั้นและระยะยาวต่อพื้นที่หรือชุมชนที่เป็น

จุดหมายปลายทางของการท่องเที่ยว ด้วยเหตุนี้ การพัฒนา-ส่งเสริม-สนับสนุนพื้นที่ชุมชนเพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวจึงต้องคำนึงถึงผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) ที่เกี่ยวข้องซึ่งประกอบด้วยบุคคลและองค์กรหลากหลายกลุ่ม แต่ละกลุ่มมีบทบาท หน้าที่ ความรับผิดชอบ อิทธิพล ตลอดจนทัศนคติ มุมมองและประโยชน์ที่จะได้รับแตกต่างกัน ต่างล้วนสามารถให้คุณให้โทษและความยั่งยืนของชุมชนท่องเที่ยวผ่านการตัดสินใจและคุณสมบัติที่เป็นทุนของบุคคลและองค์กรที่เกี่ยวข้อง

ดังนั้นการวิเคราะห์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้องทั้งทางตรงและทางอ้อมอย่างครบถ้วนจะนำไปสู่การวางแผนและดำเนินการพัฒนาพื้นที่ชุมชนเป็นแหล่งท่องเที่ยวอย่างมีทิศทางแบบมีส่วนร่วมอย่างเข้มข้น อันจะช่วยลดความขัดแย้งในแต่ละระยะของการพัฒนาได้ โดยเฉพาะในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมซึ่งนอกจากจะเป็นการนำเสนอวัฒนธรรมที่จะสร้างความประทับใจแก่นักท่องเที่ยวแล้ว ยังเป็นการเพิ่มมูลค่าการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของพื้นที่ชุมชนอีกด้วย

ด้วยความสำคัญดังกล่าวการศึกษาครั้งนี้ จึงได้ทำการสังเคราะห์ภาพรวมของสถานการณ์และบทบาทของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในชุมชนท่องเที่ยวกรณีศึกษา เพื่อชี้ให้เห็นโครงข่ายความสัมพันธ์และรูปแบบการทำงานที่เกิดขึ้น อันจะเป็นประโยชน์ต่อการวิเคราะห์แนวปฏิบัติที่ดี การสังเคราะห์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจะจำแนกเป็นแต่ละชุมชน โดยกำหนดกลุ่มผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียออกเป็น 2 กลุ่ม คือ ผู้มีบทบาทหลัก และผู้มีบทบาทสนับสนุน ดังนี้

5.1.1 วัดศรีสุพรรณ จังหวัดเชียงใหม่

ผู้มีบทบาทหลัก : พระสงฆ์ คณะกรรมการชุมชนศรีสุพรรณ ครูและนักเรียนโรงเรียนวัดศรีสุพรรณ

- 1) เป็นผู้กำหนดนโยบาย วางแผน และดำเนินการพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยวเป็นหลัก รวมถึงเป็นผู้ดูแล รักษา และสืบทอด ทรัพยากรการท่องเที่ยว และสภาพแวดล้อมโดยรอบ
- 2) เผยแพร่ข้อมูลคุณค่าของทรัพยากรการท่องเที่ยว และสนับสนุนให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม
- 3) ร่วมตัดสินใจเพื่อจัดการท่องเที่ยวไปในทิศทางเดียวกัน รวมทั้งแก้ปัญหาและลดข้อขัดแย้งในผลประโยชน์ที่แตกต่าง
- 4) บริหารจัดการทุนทรัพย์เพื่อการพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยวภายในวัด โดยพระสงฆ์ และคณะกรรมการชุมชน
- 5) ทำหน้าที่เป็นเจ้าบ้านให้การต้อนรับนักท่องเที่ยว
- 6) ติดต่อประสานงานขอการสนับสนุนจากภาครัฐ และเอกชน เมื่อต้องการจัดงานวัฒนธรรม
- 7) เข้าร่วมกับหน่วยงานผู้มีบทบาทสนับสนุนในโครงการพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่ของตนอย่างต่อเนื่อง
- 8) ร่วมมือเชิงสนับสนุนเพื่อสร้างบรรยากาศการท่องเที่ยวให้ท้องถิ่นชุมชน ทั้งการสื่อสารกับคนในชุมชนถึงคุณค่าของภูมิปัญญา และมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชน

ผู้มีบทบาทสนับสนุน :

หน่วยงานภาครัฐส่วนกลาง - ชุมชนวัดศรีสุพรรณเคยได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐส่วนกลาง อย่างกระทรวงวัฒนธรรมเมื่อราว 2-3 ปีที่ผ่านมา เป็นการสนับสนุนในเรื่องงบประมาณการจัดงานวัฒนธรรม

กลุ่มหน่วยงานภาครัฐส่วนท้องถิ่น - ชุมชนวัดศรีสุพรรณ ได้รับความร่วมมือจากทางหน่วยงานท้องถิ่น เช่น เทศบาลนครเชียงใหม่ และองค์การบริหารส่วนจังหวัด หอการค้าจังหวัดเชียงใหม่ ในการร่วมจัดงานวัฒนธรรมร่วมกับกระทรวงวัฒนธรรม นอกจากนี้ยังได้รับการอำนวยความสะดวกจากทางเทศบาลในการอนุญาตให้จัดถนนคนเดินวันละวันเสาร์ และการจัดการด้านความสะอาด

กลุ่มวิชาการ - มีสถาบันการศึกษา ผ่านคณาจารย์และนักศึกษาหลากหลายสถาบันเข้าไปร่วมทำงานสนับสนุนชุมชนอย่างต่อเนื่องทุกปี ในฐานะผู้ให้คำแนะนำทางวิชาการทั้งในวัฒนธรรมการจัดการ และบริหารธุรกิจ

กลุ่มธุรกิจท่องเที่ยว - ชุมชนวัดศรีสุพรรณ เป็นชุมชนท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียง และตั้งอยู่ในเขตเมือง กลุ่มธุรกิจท่องเที่ยวจึงมักบรรจุชุมชนแห่งนี้เป็นแหล่งท่องเที่ยวในตารางการท่องเที่ยวของลูกค้า

กลุ่มสื่อมวลชน - สื่อทั้งในส่วนของท้องถิ่นและส่วนกลางมีส่วนร่วมสร้างและส่งเสริมภาพลักษณ์ของชุมชนท่องเที่ยวเผยแพร่ข้อมูลอุปทานของชุมชนท่องเที่ยว อย่างต่อเนื่องจนเป็นที่จดจำของนักท่องเที่ยว และมีส่วนร่วมในการประชาสัมพันธ์ในทุกวาระโอกาสที่ทางชุมชนมีการจัดงานทางวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยว

5.1.2 บ้านถวาย อ.หางดง จ.เชียงใหม่

ผู้มีบทบาทหลัก : ผู้ประกอบการในพื้นที่ และคนในชุมชนบ้านถวาย

1) เป็นผู้กำหนดนโยบาย วางแผน และดำเนินการพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยวเป็นหลัก รวมถึงเป็นผู้ ดูแล รักษา และสืบทอด ทรัพยากรการท่องเที่ยว และสภาพแวดล้อมโดยรอบ

2) เผยแพร่ข้อมูลคุณค่าของทรัพยากรการท่องเที่ยว และสนับสนุนให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม รวมไปถึงการจัดทำสื่อในรูปแบบ Free Copy เพื่อทำการสื่อสารประชาสัมพันธ์แก่นักท่องเที่ยว

3) ร่วมตัดสินใจเพื่อจัดการท่องเที่ยวไปในทิศทางเดียวกัน รวมทั้งแก้ปัญหาและลดข้อขัดแย้งในผลประโยชน์ที่แตกต่างกัน

4) บริหารจัดการทุนทรัพยากรในการดำเนินกิจกรรมกลาง เช่น ถนนวัฒนธรรมบ้านถวาย เพื่อการพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยว เป็นการกระตุ้น และดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาเที่ยวในชุมชนมากขึ้น

5) ทำหน้าที่เป็นเจ้าบ้านให้การต้อนรับนักท่องเที่ยว

6) ติดต่อประสานงานขอการสนับสนุนจากภาครัฐ และเอกชน เมื่อต้องการจัดงานวัฒนธรรม

7) เข้าร่วมกับหน่วยงานผู้มีบทบาทสนับสนุนในโครงการพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่ของตนเองอย่างต่อเนื่อง

8) ร่วมมือเชิงสนับสนุนเพื่อสร้างบรรยากาศการท่องเที่ยวให้ท้องถิ่นชุมชน ทั้งการสื่อสารกับคนในชุมชนถึงคุณค่าของภูมิปัญญา และมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชน

ผู้มีบทบาทสนับสนุน :

กลุ่มหน่วยงานภาครัฐส่วนท้องถิ่น - ชุมชนบ้านถวาย ได้รับความร่วมมือจากทางหน่วยงานท้องถิ่น เช่น เทศบาลตำบล อำเภอหางดง และองค์การบริหารส่วนจังหวัด หอการค้าจังหวัดเชียงใหม่ ทั้งแง่มุมมองของการดำเนินงานโครงการวัฒนธรรมร่วมกัน และการอำนวยความสะดวกเมื่อชุมชนมีการจัดงานวัฒนธรรมสำคัญๆ

กลุ่มธุรกิจท่องเที่ยว- ชุมชนบ้านถวายเป็นชุมชนท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียง การมาเยี่ยมชมบ้านถวาย และเลือกซื้อสินค้าเป็นกิจกรรมหนึ่งที่กลุ่มธุรกิจท่องเที่ยวมักจะบรรจุชุมชนท่องเที่ยวแห่งนี้ไว้ในตารางการท่องเที่ยว แม้ในปัจจุบันจำนวนกลุ่มท่องเที่ยวและนักท่องเที่ยวจะลดลงเหตุผลที่ดึงดูดของบ้านถาวยานั้นไกลจากตัวเมือง และรูปแบบการเอื้อประโยชน์แก่บริษัททัวร์ หรือคนขับรถที่พาแขกมาเที่ยวชมเหมือนแต่ก่อนนั้นหมดไปทำให้ก็เป็นอีกสาเหตุที่ทำให้จำนวนนักท่องเที่ยวลดลง

กลุ่มสื่อมวลชน - สื่อทั้งในส่วนของท้องถิ่นและส่วนกลางมีส่วนร่วมสร้างและส่งเสริมภาพลักษณ์ของชุมชนท่องเที่ยวเผยแพร่ข้อมูลอุปทานของชุมชนท่องเที่ยว อย่างต่อเนื่องจนเป็นที่จดจำของนักท่องเที่ยว และมีส่วนร่วมในการประชาสัมพันธ์ในทุกวาระโอกาสที่ทางชุมชนมีการจัดงานทางวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยว

5.1.3 ศูนย์วัฒนธรรมเฉลิมราช อ.แม่จัน จ.เชียงราย

ชุมชนท่องเที่ยวแห่งนี้กลุ่มคนที่เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวอยู่จำนวนไม่มากนัก และงานท่องเที่ยวโดยชุมชนยังถือว่าอยู่ในระดับเริ่มต้น และมุ่งเน้นไปในทางการดำเนินงานด้านการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนเป็นหลัก โดยมีงานด้านการพัฒนาศูนย์วัฒนธรรมเฉลิมราช และการท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการดำเนินงานด้านการสืบค้น ฟื้นฟู และรักษา มรดกทางวัฒนธรรมของชุมชน

ผู้มีบทบาทหลัก : คณะครูโรงเรียนจันจว้าวิทยา และคนในชุมชน

- เป็นผู้กำหนดนโยบาย วางแผน และดำเนินงานการพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยวเป็นหลัก รวมถึงเป็นผู้ ดูแล รักษา และสืบทอด ทรัพยากรการท่องเที่ยว และสภาพแวดล้อมโดยรอบ
- เผยแพร่ข้อมูลคุณค่าของทรัพยากรการท่องเที่ยว และสนับสนุนให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม

- จัดให้มีกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับศูนย์ฯ และความผูกพันของคนเชื้อสายไทลื้อ และศิษย์เก่า ทั้งเพื่อเป็นการระลึกถึงเรื่องราวและความสำคัญของรากเหง้าของคนในชุมชน และเป็น การสานความร่วมมือกับผู้ที่เกี่ยวข้องในหลายหน่วยงาน
- การจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์ออนไลน์ เพื่อสื่อสารกับนักท่องเที่ยว และผู้ที่สนใจ
- ร่วมตัดสินใจเพื่อจัดการท่องเที่ยวไปในทิศทางเดียวกัน รวมทั้งแก้ปัญหาและลดข้อ ขัดแย้งในผลประโยชน์ที่แตกต่างกัน
- ร่วมมือกันทำหน้าที่เป็นเจ้าบ้านให้การต้อนรับนักท่องเที่ยวเป็นอย่างดี
- ติดต่อประสานงานขอการสนับสนุนจากภาครัฐ และเอกชน เมื่อต้องการจัดกิจกรรมที่ เกี่ยวข้องกับศูนย์ฯ หรืองานวัฒนธรรมไทลื้อในชุมชน
- เข้าร่วมกับคนในชุมชน และหน่วยงานระดับท้องถิ่นในงานด้านการพัฒนาแหล่ง ท่องเที่ยวในชุมชน รวมไปถึงเข้าไปมีส่วนร่วมเมื่อ ชุมชน ตำบล หรือในละแวกพื้นที่มี การจัดงานทางวัฒนธรรม
- ร่วมมือ และสนับสนุนเพื่อสร้างบรรยากาศการท่องเที่ยวให้ท้องถิ่นชุมชน ที่บรรยากาศ ของชุมชนวัฒนธรรม

ผู้มีบทบาทสนับสนุน :

กลุ่มหน่วยงานภาครัฐส่วนท้องถิ่น

- เทศบาลตำบลจันจว้า มีบทบาทในการสนับสนุนกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมของ ชุมชน พื้นฟูศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่นชุมชน
- พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับชุมชน
- สนับสนุนงบประมาณ สำหรับการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรม

บุคคลท้องถิ่น ชนชาติพันธุ์ไทลื้อ

- บทบาทเป็นเจ้าบ้านเจ้าของพื้นที่/วัฒนธรรม/ทรัพยากรท่องเที่ยว ผู้ร่วมพัฒนาและฟื้นฟู วัฒนธรรม และร่วมคิดปรึกษาแนวทางพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่
- เป็นเจ้าบ้านให้การต้อนรับนักท่องเที่ยวผู้มาเยือนอย่างอบอุ่นและเป็นมิตร
- เข้าร่วมในเวทีหารือระหว่าง ประชาชนท้องถิ่น และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เกี่ยวข้องกับ การอนุรักษ์รักษาวัฒนธรรมในพื้นที่ และการค้นหาสู่ทาง และโอกาสในการท่องเที่ยว
- ร่วมมือเชิงสนับสนุนเพื่อสร้างบรรยากาศการท่องเที่ยวให้ท้องถิ่นชุมชน

กลุ่มวิชาการ

- กลุ่มคณะครู ปรากฏท้องถิ่นที่มีคุณวุฒิทางวิชาการ และนักเรียน คือคณะทำงานหลัก ผู้ดำเนินการบริหารจัดการศูนย์ฯ และการจัดการท่องเที่ยวในชุมชน

- การทำงานของคณะครูในโรงเรียน และการประสานการทำงานร่วมกับคณาจารย์ และนักศึกษาจากมหาวิทยาลัยต่างๆ ทั้งที่ผ่านทางโรงเรียน และเทศบาล อาทิ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ และมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาพื้นที่ ทั้งให้เรื่องการสืบค้นด้านประวัติศาสตร์ และโบราณคดี การศึกษาศักยภาพด้านการท่องเที่ยวและ การศึกษาเพื่อปรับปรุงภูมิทัศน์ในพื้นที่ *หน้าที่ทางการท่องเที่ยว*
- คณะครูในโรงเรียน และกลุ่มปราชญ์ชาวบ้านที่มีความสัมพันธ์กับโรงเรียน มีส่วนร่วมในการสร้างความตระหนักถึงความจำเป็นและความสำคัญในการจัดการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมของชุมชน และมีส่วนร่วมในการสนับสนุนกิจกรรมท่องเที่ยวที่ทางโรงเรียนเป็นผู้ริเริ่ม
- ศึกษาค้นคว้าข้อมูลที่สำคัญต่อการฟื้นฟูอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมและทรัพยากรการท่องเที่ยว
- ถ่ายทอดความรู้-ข้อมูล-ทักษะที่จำเป็นต่อการสร้างเสริมสมรรถนะให้แก่กลุ่มนักเรียนที่อาสาทำงานในฐานะมัคคุเทศก์

5.1.4. วัดปงสนุก อ.เมืองลำปาง จ.ลำปาง

จากรากฐานการทำงานที่มาจากความร่วมมือของคนในชุมชนปงสนุก วัดปงสนุก และกลุ่มนักวิชาการด้านการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมล้านนา การดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวของชุมชนจึงอยู่ในรูปแบบของการส่งเสริมในฐานะกิจกรรมหนึ่งที่ชุมชนมิได้ให้ความสำคัญในลำดับแรก แต่ก็ได้มีการร่วมกันดำเนินงานเบื้องต้น โดยมีกลุ่มคนที่มีบทบาทดังนี้

ผู้มีบทบาทหลัก : คณะสงฆ์วัดปงสนุกเหนือ และกลุ่มชาวบ้านชุมชนปงสนุก

- ร่วมสร้างและรักษาสีงก่อสร้าง สิ่งประดิษฐ์ สถาปัตยกรรม วัฒนธรรมของชุมชน จัดให้มีบริการพื้นฐานเพื่ออำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยว เช่น พิพิธภัณฑ์งานพุทธศิลป์ ป้ายบอกเส้นทางท่องเที่ยวภายในวัด และเอกสารแนวคิดเส้นทางท่องเที่ยวในชุมชน รวมไปถึงการดูแลสภาพแวดล้อมของวัด และชุมชน เพื่อคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนเป็นหลัก
- เป็นเจ้าบ้านให้การต้อนรับนักท่องเที่ยวผู้มาเยือนอย่างอบอุ่นและเป็นมิตร
- เข้าร่วมในเวทีหารือระหว่างผู้ประกอบการท่องเที่ยว ประชาชนท้องถิ่น หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และร่วมตัดสินใจเพื่อจัดการท่องเที่ยวไปในทิศทางเดียวกัน รวมทั้งแก้ปัญหาและลดข้อขัดแย้งในผลประโยชน์ที่แตกต่างกัน
- ร่วมมือเชิงสนับสนุนเพื่อสร้างบรรยากาศการท่องเที่ยวให้ท้องถิ่นชุมชน

ผู้มีบทบาทสนับสนุน :

- หน่วยงานส่วนท้องถิ่น ที่มีบทบาทเกี่ยวข้องสำคัญ คือ เทศบาลนครลำปาง โดยที่ผ่านมาได้ร่วมสนับสนุนการพัฒนาด้านโครงสร้างพื้นฐาน และการดูแลความสะอาดและสภาพแวดล้อมซึ่งอยู่ในบทบาทหน้าที่รับผิดชอบของทางเทศบาลอยู่แล้ว แต่ส่วนที่พิเศษคือการดูแลโครงสร้างพื้นฐานจำพวกถนนโดยเฉพาะบริเวณด้านหน้าวัด ได้รับการดูแลอย่างดีด้วยการปูตัวหนอนที่มีสีสันสลายตา เหมาะสมสำหรับการเดินและการปั่นจักรยาน เป็นการช่วยเพิ่มบรรยากาศความเป็นชุมชนอนุรักษ์ได้เป็นอย่างดี
- หน่วยงานส่วนกลาง วัดปงสนุกถูกผนวกเข้าเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของจังหวัดลำปาง โดยการสนับสนุนของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ในการประชาสัมพันธ์ตามงานจัดแสดงสินค้าและการท่องเที่ยว รวมไปถึงชุมชนยังได้รับรางวัลกนิษฐาวัลอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในปี 2553
- กลุ่มผลประโยชน์/องค์กรไม่แสวงหากำไร-ไม่ใช่ภาครัฐ ชุมชนปงสนุกได้รับการสนับสนุนและความร่วมมือในด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนจากสถาบันการท่องเที่ยวชุมชน และมีการรวบรวมข้อมูลพื้นฐานอันเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาวิจัย และการท่องเที่ยวภายในชุมชน เส้นรายละเอียดที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรการท่องเที่ยว และเส้นทางท่องเที่ยวภายในชุมชน เผยแพร่บนเว็บไซต์ของสถาบัน ร่วมมือในการทำงาน
- หน่วยงานภาควิชาการ ชุมชนปงสนุกถือได้ว่าเป็นชุมชนที่มีเครือข่ายทางด้านวิชาการที่เกี่ยวข้องกับศาสตร์และองค์ความรู้ด้านล้านนาดี งานพุทธศิลป์ล้านนา และสถาปัตยกรรมอยู่เป็นจำนวนมากเนื่องจากการดำเนินงานด้านการอนุรักษ์ และบูรณะวิหารพระเจ้าพันองค์ได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีจากคณาจารย์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และมหาวิทยาลัย ศิลปกรรม รวมไปถึงเครือข่ายสถาบันการศึกษาในพื้นที่ เช่น วิทยาลัยอินเตอร์เทคลำปาง รวมไปถึงเครือข่ายพระสงฆ์ในจังหวัด และกลุ่มงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการพิพิธภัณฑ์โดยชุมชนสื่อสารมวลชน

5.1.5 บ้านทุ่งไธ้ง อ.เมือง จ.แพร่

จากรากฐานการเป็นชุมชนหัตถกรรมที่มีชื่อเสียง และได้รับการส่งเสริมทั้งในด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์หัตถกรรมเพื่อการค้า รวมถึงการส่งเสริมให้เป็นชุมชนท่องเที่ยว บ้านทุ่งไธ้งจึงเป็นหนึ่งในชุมชนท่องเที่ยวที่ได้รับการสนับสนุนด้วยดีจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องมาโดยตลอด ซึ่งสามารถแยกตามบทบาทได้ดังนี้

ผู้มีบทบาทหลัก : ชาวชุมชนบ้านทุ่งไธ้ง และเทศบาลตำบลทุ่งไธ้ง

ชาวชุมชนบ้านทุ่งไธ้ง

ชาวบ้านทุ่งไธ้งที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการค้าขายผ้าหม้อห้อม และการท่องเที่ยว ต่างมีบทบาทเป็นเจ้าของบ้านให้การต้อนรับนักท่องเที่ยวผู้มาเยือนอย่างอบอุ่นและเป็นมิตร

- เข้าร่วมในเวทีหารือร่วมกับเทศบาลฯ และกลุ่มประชาชนท้องถิ่นเพื่อวางแผนการพัฒนาการท่องเที่ยว และการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมประจำปี
- ร่วมมือเชิงรุกกับหน่วยงานท้องถิ่นในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ บุคลากร และแหล่งผลิตให้สามารถต้อนรับนักท่องเที่ยวได้ให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้ถึงวัฒนธรรมและวิถีชีวิตที่เป็นเอกลักษณ์ ชื้อหาของที่ระลึก และเปิดบ้านให้นักท่องเที่ยวเข้าพัก
- ชาวบ้านที่อยู่ในตำบลมีส่วนร่วมมือเชิงสนับสนุนเพื่อสร้างบรรยากาศการท่องเที่ยวให้ท้องถิ่นชุมชน

เทศบาลตำบลทุ่งโฮ้ง

- รับช่วงต่อ และประสานให้เกิดกิจกรรมการท่องเที่ยวจากหน่วยงานส่วนกลาง
- ร่วมกำหนดทิศทางการพัฒนาการท่องเที่ยวระดับท้องถิ่น
- มีส่วนร่วมในการฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่นชุมชนเพื่อสร้างอัตลักษณ์คนไทยพวน เพื่อส่งเสริมวัฒนธรรมของชุมชน และสร้างให้เป็นจุดขายด้านการท่องเที่ยว
- สนับสนุนงบประมาณปีละ 100,000 บาท ในการพัฒนาพื้นที่แหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาการผลิตและย้อมผ้าหม้อห้อม พื้นที่ กิจกรรม และผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยว
- ถ่ายทอดทักษะองค์ความรู้ สร้างเสริมสมรรถนะแก่บุคลากรการท่องเที่ยวในท้องถิ่น

ผู้มีบทบาทสนับสนุน :

- หน่วยงานส่วนกลาง บ้านทุ่งโฮ้งถูกผนวกเข้าเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของจังหวัดแพร่ โดยการสนับสนุนของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ในการประชาสัมพันธ์ และการร่วมจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรม เช่น งานประเพณีกำฟ้า ซึ่งจัดขึ้นทุกปีในราวเดือนพฤศจิกายน

5.1.6 กาดกองเก่า อ.เมืองแพร่ จ. แพร่

กาดกองเก่าเมืองแพร่ คือ ผลสัมฤทธิ์ของความพยายามในการทำงานฟื้นฟูชุมชนในเขตเมืองเก่าของกลุ่มนักรักในในพื้นที่ การเกิดขึ้นของกิจกรรมถนนคนเดินจนเป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวนั้น เกิดจากความร่วมไม้ร่วมมือของคนในชุมชน และชาวบ้านริมถนนคำลือทั้งสิ้น โดยมีหน่วยงานอื่นๆเข้ามาร่วมมีบทบาทดังต่อไปนี้

ผู้มีบทบาทหลัก : ชาวบ้านริมถนนคำลือใกล้ประตูมู และชุมชนพระนอน

มีบทบาทเป็นเจ้าบ้านเจ้าของพื้นที่/วัฒนธรรม/ทรัพยากรท่องเที่ยว เป็นผู้มีบทบาทหลักในการพัฒนาและรักษาพื้นที่ร่วมกับผู้สนับสนุน

หน้าที่ทางการท่องเที่ยว

- ร่วมสร้างและรักษาสถาปัตยกรรม วิถีวัฒนธรรมของชุมชน อันเป็นรากฐานทรัพยากรด้านการท่องเที่ยวของชุมชน และเมืองเก่าแพร่
- เป็นเจ้าบ้านให้การต้อนรับนักท่องเที่ยวผู้มาเยือนอย่างอบอุ่นและเป็นมิตร

- เข้าร่วมในเวทีหารือระหว่างผู้ประกอบการท่องเที่ยว ประชาชนท้องถิ่น หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และร่วมตัดสินใจเพื่อจัดการท่องเที่ยวไปในทิศทางเดียวกัน รวมทั้งแก้ปัญหาและลดข้อขัดแย้งในผลประโยชน์ที่แตกต่างกัน
- ร่วมกิจกรรมในบทบาทของอาสาสมัคร ทั้งในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว และการบำรุงรักษาแหล่งท่องเที่ยว แสดงออกถึงวัฒนธรรมและวิถีชีวิตที่เป็นเอกลักษณ์
- ร่วมมือเชิงสนับสนุนเพื่อสร้างบรรยากาศการท่องเที่ยวให้ท้องถิ่นชุมชน

ผู้มีบทบาทสนับสนุน

หน่วยงานส่วนกลาง

- องค์กรที่มีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนแนวคิด และงบประมาณในระยะแรก คือ สำนักงานส่งเสริมสุขภาพแห่งชาติ สสส. โดยส่งเสริมให้คณะทำงานในพื้นที่ทดลองจัดกิจกรรมถนนคนเดินตามวัตถุประสงค์ที่คนในชุมชนอยากให้กิจกรรมที่ช่วยฟื้นฟูบรรยากาศในชุมชนให้มีชีวิตชีวา พร้อมไปกับการสื่อสารที่เกี่ยวข้องกับคุณค่าของเมืองเก่าแพร่ สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเมืองแพร่ และเรื่องราวคุณค่าประวัติศาสตร์ชุมชน

หน่วยงานท้องถิ่น

- เทศบาลเมืองแพร่ และหอการค้าจังหวัด เทศบาลฯให้การสนับสนุนในเรื่องการอำนวยความสะดวกในการจัดกิจกรรม การรักษาความสะอาดในพื้นที่ นอกจากนี้ยังมีส่วนในการสนับสนุนโครงการฟื้นฟูเมืองเพื่อการอยู่อาศัยของการเคหะแห่งชาติ และคณะทำงานจากคณะศิลปกรรมและสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา ในการอนุรักษ์ และบูรณะอาคารเก่าในเขตเมืองและย่านเก่า สำหรับหอการค้าจังหวัดแพร่ให้การสนับสนุนด้านงบประมาณในการจัดหาโต๊ะวางของขาย และการจัดทำป้ายบอกตำแหน่งบ้านเก่าที่มีความสวยงาม และมีคุณค่าทางสถาปัตยกรรม เป็นต้น

กลุ่มผลประโยชน์/องค์กรไม่แสวงหากำไร-ไม่ใช่ภาครัฐ

- เครือข่ายลูกหลานเมืองแพร่ คือ กลุ่มคนรุ่นใหม่ และนักพัฒนาจิตอาสาที่มีส่วนร่วมในงานภาคประชาสังคมเมืองแพร่ในหลากหลายมิติ เครือข่ายฯเป็นการรวมตัวกันหลวมๆ ของคนหลายกลุ่ม เข้ามามีบทบาทในกิจกรรมถนนคนเดินในฐานะภาคประชาสังคม ที่เข้ามามีส่วนร่วมคิด ร่วมทำ และสนับสนุนคนในชุมชน

หน่วยงานวิชาการ

- ราวปี 2554 การเคหะแห่งชาติ และคณะศิลปกรรมและสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา เข้ามามีส่วนสำคัญในการผลักดันให้คนในชุมชนเห็นคุณค่าของกายภาพเมืองเก่า โครงการฟื้นฟูเมืองการอยู่อาศัยในภูมิภาค

ผ่านการสำรวจรวบรวมข้อมูล การจัดเวทีพูดคุยกับคนในชุมชน และการจัดกิจกรรม
โครงการนำร่องด้านการบูรณะ

5.1.7 ถนนคนเดินหัวเวียงใต้ อ.เมืองน่าน จ.น่าน

ถนนคนเดินหัวเวียงใต้ มีความคล้ายคลึงกับกาดกองเก่า จ.แพร่ ด้วยแรงผลักดันจาก
หน่วยงานภายนอก ร่วมกับชุมชน และหน่วยงานส่วนท้องถิ่น ในเรื่องการอนุรักษ์ และฟื้นฟูเมือง โดย
อาศัยกระบวนการมีส่วนร่วมของคนในพื้นที่ กิจกรรมถนนคนเดินจึงเป็นหนึ่งในกิจกรรมที่เป็นผลพวง
ของการรวมตัวกันของคนในพื้นที่ โดยมีผู้มีบทบาทเกี่ยวข้องดังนี้

ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องหลัก : ชาวชุมชนบ้านหัวเวียงใต้

บทบาทเป็นเจ้าบ้านเจ้าของพื้นที่/วัฒนธรรม/ทรัพยากรท่องเที่ยว เป็นผู้ริเริ่มกิจกรรม พัฒนา
และเป็นผู้ดูแลรักษาร่วมผู้สนับสนุน

- ร่วมสร้างและรักษาสีของสิ่งก่อสร้าง สถาปัตยกรรม วัฒนธรรมของชุมชน กิจกรรมท่องเที่ยว
และสภาพแวดล้อมแบบย่านเก่า เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มาเยี่ยมชม
- เป็นเจ้าบ้านให้การต้อนรับนักท่องเที่ยวผู้มาเยือนอย่างอบอุ่นและเป็นมิตร
- เข้าร่วมในเวทีหารือระหว่างผู้ประกอบการท่องเที่ยว ประชาชนท้องถิ่น หน่วยงานที่
เกี่ยวข้อง และร่วมตัดสินใจเพื่อจัดการท่องเที่ยวไปในทิศทางเดียวกัน รวมทั้งแก้ปัญหา
และลดข้อขัดแย้งในผลประโยชน์ที่แตกต่างกัน
- ร่วมมืออาสาในการบริหารจัดการกิจกรรมถนนคนเดินร่วมกัน
- ร่วมมือเชิงสนับสนุนเพื่อสร้างบรรยากาศการท่องเที่ยวให้ท้องถิ่นชุมชน

ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องสนับสนุน

หน่วยงานส่วนกลาง

ราวปี 2554-55 โครงการย่านการค้าพาณิชย์ของกระทรวงพาณิชย์เป็นหนึ่งในกิจกรรมที่ช่วย
สนับสนุนให้ถนนคนเดินบ้านหัวเวียงใต้ สามารถดำเนินกิจกรรมได้อย่างคึกคักด้วยการสนับสนุน
งบประมาณในการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมด้านหน้าร้านริมทางเดิน ให้ส่งเสริม
บรรยากาศของการเป็นย่านการค้าเก่า และย่านอนุรักษ์ เช่น การเปลี่ยนผ้าใบหน้าร้านให้เป็นสี
น้ำตาล การปรับปรุงทางเท้า และการเพิ่มกระถาง และต้นไม้เพื่อช่วยเสริมภูมิทัศน์ริมสองฝั่งถนนให้
สวยงาม

หน่วยงานท้องถิ่น

- เทศบาลเมืองน่าน และหอการค้าจังหวัด เทศบาลฯให้การสนับสนุนในเรื่องการอำนวยความสะดวกในการจัดกิจกรรม การรักษาความสะอาดในพื้นที่ และการจัดการเรื่อง
การจราจร แม้กิจกรรมดังกล่าวจะไม่ได้รับอนุมัติจากทางเทศบาล

หน่วยงานวิชาการ

- ราวปี 2554 การเคหะแห่งชาติ และคณะศิลปกรรมและสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา เข้ามามีส่วนสำคัญในการผลักดันให้คนในชุมชน เห็นคุณค่าของกายภาพเมืองเก่า ด้วยโครงการฟื้นฟูเมืองการอยู่อาศัยในภูมิภาค (โครงการที่ดำเนินการไปพร้อมกับพื้นที่เมืองเก่าแพร่) ผ่านการสำรวจรวบรวมข้อมูล การจัดเวทีพูดคุยกับคนในชุมชน และการจัดกิจกรรมโครงการนำร่องด้านการบูรณะ ถนนภาค กองน้อย ซึ่งได้รับความร่วมมือจากคนในชุมชน และเทศบาลเมืองน่าน

5.1.8 หมู่บ้านหัตถกรรมผ้าขึ้นตีนจก อ.แม่แจ่ม จ.เชียงใหม่

ผ้าขึ้นตีนจกถือได้ว่าเป็นหนึ่งในสิ่งบ่งชี้ทางวัฒนธรรมของ จ.เชียงใหม่ และอ.แม่แจ่ม ด้วย ลวดลายและสีสันทันทีมีเอกลักษณ์เฉพาะตัว การพัฒนาให้ชุมชนโดยรอบตัวเมืองแม่แจ่มหันกลับมาถึง การผลิตผ้าขึ้นตีนจกถือว่าเป็นเรื่องยากลำบากหากพิจารณาย้อนกับไป ณ ช่วงปี 2537 ซึ่งโครงสร้าง พื้นฐาน และการสัญจรไป อ.แม่แจ่ม ยังไม่สะดวกสบาย จุดเริ่มต้นของการริเริ่มเพื่อจะรักษาองค์ ความรู้หัตถกรรมผ้าขึ้นที่เริ่มเสื่อมความนิยม และหลงเหลือผู้มีความรู้ในการผลิตน้อยลงเรื่อย การ พัฒนาผลิตภัณฑ์จนเป็นที่ยอมรับ และเริ่มมีการส่งเสริมการท่องเที่ยวในระยะหลัง จึงมีผู้ที่มีส่วนร่วม เป็นผู้มืบทบาที่เกี่ยวข้ออยู่จำนวนมาก

ผู้มืบทบาหลัก : ชาวชุมชนรอบตัวเมืองแม่แจ่ม

ชาวบ้านรอบตัวเมืองแม่แจ่มมีส่วนร่วม และเป็นผู้มืบทบาที่สำคัญในฐานะ กลุ่มบุคคลที่เป็น ผู้ผลิตผ้า รักษา และสืบทอดองค์ความรู้ รวมไปถึงการพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่ ผ่านการค้าขาย ผ้าขึ้นตีนจก การต้อนรับนักท่องเที่ยว และการจัดบริการรองรับการท่องเที่ยว รวมไปถึงการจัด ประเพณีที่เกี่ยวข้องกับวิถีหัตถกรรม เช่น งานจุลกฐิน บทบาทของชาวบ้านจึงรายละเอียดดังนี้

- บทบาทเป็นเจ้าของบ้านเจ้าของพื้นที่/วัฒนธรรม/ทรัพยากรท่องเที่ยว ผู้ร่วมพัฒนาและรักษา ทรัพยากรทางวัฒนธรรม ซึ่งถูกนำมาเป็นจุดดึงดูดการท่องเที่ยว
- เป็นเจ้าบ้านให้การต้อนรับนักท่องเที่ยวผู้มาเยือนอย่างอบอุ่นและเป็นมิตร
- เข้าร่วมในเวทีหารือระหว่างผู้ประกอบการท่องเที่ยว ประชาชนท้องถิ่น หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และร่วมตัดสินใจเพื่อจัดการท่องเที่ยวไปในทิศทางเดียวกัน รวมทั้งแก้ปัญหาและลดข้อ ขัดแย้งในผลประโยชน์ที่แตกต่างกัน
- ร่วมมือเชิงรุกกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อมีส่วนร่วมต้อนรับและบริการ เช่น จัดให้มีร้านขาย ผ้าขึ้น และของที่ระลึกที่ผลิตจากผ้ามาจำหน่าย และเปิดบ้านให้นักท่องเที่ยวเข้าพัก (โฮมส เตย์) เป็นต้น
- ร่วมมือเชิงสนับสนุนเพื่อสร้างบรรยากาศการท่องเที่ยวให้ท้องถิ่นชุมชน

ผู้มีบทบาทสนับสนุน

หน่วยงานส่วนกลาง

อ.แม่แจ่ม และทรัพยากรการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับการผลิตและทอขึ้นตีนจกถือเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของจังหวัดเชียงใหม่ โดยการสนับสนุนของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ในการประชาสัมพันธ์หมู่บ้านหัตถกรรม อาทิ หมู่ที่ 4 และหมู่ที่ 5 ตำบลท่าผา หมู่ที่ 8 ตำบลช่างเคิ่ง

นอกจากการประชาสัมพันธ์แล้วหน่วยงานส่วนกลางยังมีส่วนสนับสนุนให้เกิดงานวัฒนธรรม และการท่องเที่ยวที่สำคัญ เช่น งานมหกรรมผ้าตีนจกและวัฒนธรรมชนเผ่าแม่แจ่ม ที่จัดติดต่อกันถึง 22 ครั้งในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ของทุกปี ร่วมกับหน่วยงานส่วนท้องถิ่น

หน่วยงานท้องถิ่น

เทศบาลตำบลต่างๆ, อำเภอแม่แจ่ม องค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงใหม่ มีบทบาทสำคัญ ในการประชาสัมพันธ์และการสนับสนุนงบประมาณในการจัดกิจกรรมวัฒนธรรมระดับอำเภอ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว เช่น งานมหกรรมผ้าตีนจกและวัฒนธรรมชนเผ่าแม่แจ่ม

กลุ่มผลประโยชน์/องค์กรไม่แสวงหากำไร และองค์กรวิชาการ

องค์กร หรือกลุ่มที่ไม่แสวงหาประโยชน์ และองค์กรวิชาการ ถือได้ว่าเป็นกลุ่มคนที่มีบทบาทในช่วงต้นทางของการพัฒนาการท่องเที่ยวเช่น คุณนุสรา เตียงเกตุ ที่เข้ามามีบทบาทหลักในการฟื้นฟูและพัฒนาผ้าขึ้นตีนจก รวมไปถึงเป็นผู้มีส่วนในการประชาสัมพันธ์ให้ผ้าขึ้นตีนจก และ อ.แม่แจ่ม เป็นที่รู้จักไปทั่วในช่วงปลายทศวรรษปี 2530

นอกจากนี้ยังมีมูลนิธิอาสาสมัครเพื่อสังคม (มอส) ที่เข้าไปศึกษาการท่องเที่ยวโดยชุมชน ทั้งการทำงานของ คุณนุสรา และ มอส ร่วมกับอำเภอแม่แจ่มจึงทำให้เกิดการจัดงานเทศกาลขึ้นตีนจกแม่แจ่ม ซึ่งต่อมาพัฒนาเป็นงานมหกรรมผ้าตีนจกและวัฒนธรรมชนเผ่าแม่แจ่ม และเช่นเดียวกับประเพณี จุลกฐิน ซึ่งเกิดจากการริเริ่มพูดคุยกันของชาวบ้านชุมชนวัดยางหลวง ร่วมกับคุณนุสรา และอาจารย์เผ่าทอง ทองเจือ อาจารย์จากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ในเวลานั้น จึงเป็นที่มาของการจัดประเพณีดังกล่าว และค่อยๆเติบโตเป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวในฐานะหนึ่งในกิจกรรมทางวัฒนธรรมสำคัญของ อ.แม่แจ่ม

5.1.9 หมู่บ้านไทลื้อบ้านหลวงเหนือ (บ้านใบบุญ) อ.ดอยสะเก็ด จ.เชียงใหม่

บ้านหลวงเหนือมีรากฐานการดำเนินงาน และการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวที่มาจากความพยายามในการรื้อฟื้นตัวตน วัฒนธรรม และมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนภายใต้อัตลักษณ์ความเป็นคนไทลื้อ การดำเนินงานแทบจะทั้งหมดจึงเกี่ยวข้องกับ ริเริ่มและบริหารจัดการโดยกลุ่มชาวบ้านจิตอาสาในชุมชน ตามบทบาทหน้าที่ดังนี้

- ชาวบ้านบ้านหลวงเหนือ มีบทบาทเป็นเจ้าของบ้านเจ้าของพื้นที่/วัฒนธรรม/ทรัพยากรท่องเที่ยว เป็นทั้งผู้ร่วมพัฒนา รักษา และผู้สนับสนุน ตั้งแต่การใช้ที่ดิน และอาคารส่วนบุคคลในการ

พัฒนาให้เป็นศูนย์เรียนรู้ การอาสาสมัครมาร่วมงาน เช่น การเป็นพ่อครูแม่ครูในการสาธิตวิถีชีวิตองค์ความรู้ของชุมชน และการนำเที่ยวในชุมชน

- ชาวบ้านมีส่วนร่วมสร้างและรักษาองค์ความรู้ ภูมิปัญญาวิถีวัฒนธรรมของชุมชน เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มาเยี่ยมชม
- เป็นเจ้าบ้านให้การต้อนรับนักท่องเที่ยวผู้มาเยือนอย่างอบอุ่นและเป็นมิตร
- เข้าร่วมในเวทีหารือระหว่าง ประชาชนท้องถิ่น กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และร่วมตัดสินใจเพื่อจัดการท่องเที่ยวไปในทิศทางเดียวกัน
- ร่วมมือเชิงรุกกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อมีส่วนร่วมต้อนรับและบริการ เช่น เป็นมัคคุเทศก์นำเที่ยว เป็นอาสาสมัครดูแลนักท่องเที่ยว เป็นอาสาสมัครผู้สาธิต วิถีการ และผู้ให้ความรู้ในกิจกรรมวัฒนธรรมและวิถีชีวิตที่เป็นเอกลักษณ์ เปิดบ้านให้นักท่องเที่ยวเข้าพัก เป็นต้น
- ร่วมมือเชิงสนับสนุนเพื่อสร้างบรรยากาศการท่องเที่ยวให้ท้องถิ่นชุมชน

ผู้มีบทบาทสนับสนุน

หน่วยงานส่วนท้องถิ่น

- เทศบาลตำบลลวงเหนือ มีส่วนสำคัญในการพัฒนาศักยภาพด้านการท่องเที่ยวของชุมชน สำนักงานเทศบาลลวงเหนือได้ให้การสนับสนุนโดยบรรจุศูนย์การเรียนรู้ให้เป็นแผนงานของเทศบาลฯ และผลักดันให้เกิดโฮมสเตย์ขึ้นในหมู่บ้านโดยมีนักวิชาการของเทศบาลเป็นผู้ดำเนินงานและขอความร่วมมือจากสถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชนในการอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดทำ โฮมสเตย์ในหมู่บ้าน

องค์กรวิชาการ

- สถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน หรือ CBT-i เข้ามามีส่วนสนับสนุนทั้งด้านวิชาการ และการอบรมให้ความรู้การจัดการโฮมสเตย์ให้บ้านลวงเหนือ มีการศึกษาวิจัยโดยการสนับสนุนงบประมาณจาก สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย เมื่อปี 2556 เพื่อการ สืบค้นประวัติศาสตร์ชุมชน การจัดเก็บข้อมูลด้านภูมิปัญญาและวัฒนธรรมของชุมชน รวมถึงการจัดทำแผนที่ชุมชน

สื่อสารมวลชน

บทบาทเป็นผู้สื่อสารประชาสัมพันธ์ ผู้สนับสนุน

- เริ่มมีสื่อมวลชนทั้งสื่อท้องถิ่น และสื่อระดับประเทศให้ความสนใจ และนำเสนอเผยแพร่ข้อมูลอุปทานของการท่องเที่ยวจากผู้ประกอบการธุรกิจและหน่วยงานส่งเสริมการท่องเที่ยวสู่นักท่องเที่ยว อาทิ คุณค่าของชุมชนท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมไทลื้อ ผลิตภัณฑ์และบริการทางการท่องเที่ยว

5.1.10 หมู่บ้านไทลื้อบ้านลวงใต้ อ.ดอยสะเก็ด จ.เชียงใหม่

บ้านไทลื้อลวงใต้คือชุมชนไทลื้อ คือชุมชนไทลื้อที่ความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับบ้านลวงเหนือในฐานะเป็นชุมชนชาติพันธุ์เดียวกันที่มีการสันนิษฐานตามประวัติศาสตร์ว่าคือกลุ่มคนเดียวกัน แต่ด้วยตั้งอยู่

เขตเทศบาลตำบลดอยสะเก็ด การดำเนินงานด้านงานอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม และการริเริ่มด้านการท่องเที่ยวจึงเกิดขึ้น และดำเนินการในรูปแบบแตกต่างกัน สำหรับชาวบ้านบ้านไถ่ดอยสะเก็ดและผู้ที่ส่วนเกี่ยวข้องมีบทบาทดังต่อไปนี้

ผู้มีบทบาทหลัก

- ชาวบ้านบ้านดอยสะเก็ด มีบทบาทเป็นเจ้าบ้านเจ้าของพื้นที่/วัฒนธรรม/ทรัพยากรท่องเที่ยว เป็นทั้งผู้ร่วมพัฒนา รักษา และผู้สนับสนุน โดยเฉพาะอาสาสมัครเข้ามาช่วยในการจัดให้มีอาคารบ้าน ไถ่ดอย ในการจัดแสดงนิทรรศการที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิต
- ชาวบ้านมีส่วนร่วมสร้างและรักษาองค์ความรู้ ภูมิปัญญาวิถีวัฒนธรรมของชุมชน เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มาเยี่ยมชม
- เป็นเจ้าบ้านให้การต้อนรับนักท่องเที่ยวผู้มาเยือนอย่างอบอุ่นและเป็นมิตร
- เข้าร่วมในเวทีหารือระหว่าง ประชาชนท้องถิ่น กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และร่วมตัดสินใจเพื่อจัดการท่องเที่ยวไปในทิศทางเดียวกัน โดยเฉพาะความร่วมมือในการจัดงาน งานสืบสานตำนานไถ่ดอย
- ร่วมมือเชิงรุกกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อมีส่วนร่วมต้อนรับและบริการ เช่น อาสาสมัครสาธิตการทอผ้า เป็นผู้ให้การต้อนรับและให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว
- ร่วมมือเชิงสนับสนุนเพื่อสร้างบรรยากาศการท่องเที่ยวให้ท้องถิ่นชุมชน

ผู้มีบทบาทสนับสนุน

หน่วยงานส่วนท้องถิ่น

- เทศบาลตำบลดอยสะเก็ด คือมีผู้ที่มีบทบาทสนับสนุนที่สำคัญตั้งแต่ครั้งริเริ่ม การฟื้นฟูอัตลักษณ์และวิถีวัฒนธรรมของคนไถ่ดอยดอยสะเก็ด โดยเฉพาะนายเทศมนตรีในขณะนั้น อย่างไรก็ตามในการพัฒนาพื้นที่เทศบาลในยุคต่อๆมาได้มีการผนวกเอาบ้านไถ่ดอยเป็นหนึ่งในแผนงานที่เทศบาลมีส่วนร่วมเข้ามาดูแล และสนับสนุนงบประมาณ ร่วมไปทำการสนับสนุนให้ชาวบ้านจัดทำโฮมสเตย์ในชุมชน ซึ่งได้รับความร่วมมือในการเข้าร่วมกิจกรรมเป็นอย่างดีแม้จะมีนักท่องเที่ยวเข้าพักน้อยมาก

การศึกษาถึงบทบาทของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวของชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมกลุ่มตัวอย่างพบว่า แนวปฏิบัติที่ดีที่พบในบทบาทของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องที่แบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ ผู้มีบทบาทหลักและผู้มีบทบาทสนับสนุน อาจกล่าวโดยสรุปได้ดังนี้

ผู้มีบทบาทหลักคือ ชุมชน

- 1) ชุมชน ที่มีบทบาทเป็น เจ้าของ ผู้ดำเนินงานหลัก เป็นผู้ฟื้นฟู ดูแลรักษาทรัพยากรทางวัฒนธรรม และทรัพยากรการท่องเที่ยว ที่มีอำนาจในการบริหารจัดการ และกำหนดทิศทางการทำงานในชุมชนอย่างชุมชน

- 2) ชุมชน มีบทบาทในการร่วมคิด ร่วมทำ และมีอำนาจในการต่อรองกับหน่วยงานสนับสนุนที่อาจมีบทบาท และอำนาจหน้าที่อย่างภาครัฐ ได้อย่างเท่าเทียม และสามารถกำหนดออกแบบ และนำเสนอการพัฒนาที่ตนคิดว่าเหมาะสมให้กับผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง
- 3) ชุมชนมีบทบาทในการรองรับการท่องเที่ยวเป็นสำคัญ ทั้งเป็นผู้ที่ต้องต้อนรับ วางแผน กิจกรรม ดำเนินงาน
- 4) ชุมชนมีบทบาทหน้าที่เป็นผู้ประสานงาน และสร้างเครือข่ายกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง มีหน้าที่ในการหาช่องทาง และโอกาสเพื่อให้ได้มาซึ่งการสนับสนุนในรูปแบบต่างๆทั้งงบประมาณ
- 5) ชุมชนมีบทบาทในการพัฒนาบุคลากรด้านการท่องเที่ยวของตนเอง ผ่านการเข้าร่วมดำเนินงานด้านอื่นๆ ที่อาจไม่ได้ตรง หรือเป็นศักยภาพของตั้งต้นชุมชนโดยตรง แต่เพื่อการดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวชุมชนจะต้องมีส่วนเข้ามาเรียนรู้ เช่น การวิจัยที่เกี่ยวข้องกับศักยภาพการท่องเที่ยวด้านวัฒนธรรมของชุมชนโดยตรง การรับการอบรมด้านการจัดการโฮมสเตย์ การเป็นวิทยากร และการเป็นมัคคุเทศก์
- 6) ชุมชนมีบทบาทในการเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการปัญหา และผลกระทบที่เกิดจากกิจกรรมการท่องเที่ยวในชุมชน
- 7) ชุมชนเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการสร้างบรรยากาศให้พื้นที่ที่น่าท่องเที่ยว

ผู้มีบทบาทสนับสนุน

หน่วยงานส่วนกลาง

โดยทั่วไปหน่วยงานส่วนกลางที่เกี่ยวข้องคือกลุ่มหน่วยงานที่มีบทบาทหน้าที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวโดยตรง อาทิ กรมการท่องเที่ยว การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) กระทรวงวัฒนธรรม กระทรวงพาณิชย์ และหน่วยงานด้านการปกครองที่สังกัดส่วนกลางเช่น สำนักงานจังหวัด สำนักงานอำเภอ รูปแบบการดำเนินงานของหน่วยงานเหล่านี้ที่เกี่ยวข้องกับชุมชน คือ การสนับสนุนอุดหนุนงบประมาณในการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวในพื้นที่ ผ่านโครงการที่ตนเองได้วางแผนไว้ในแต่ละปี ซึ่งแต่ละโครงการต่างมีเงื่อนไข และการพิจารณาคัดเลือกสนับสนุนชุมชนเฉพาะบางชุมชนมีเข้าเกณฑ์กรอบของโครงการ ชุมชนส่วนใหญ่ที่ได้รับการสนับสนุนจึงเป็นชุมชนที่ได้รับการพัฒนาโดยตัวของชุมชนเองจนมีทรัพยากรทางวัฒนธรรม และทรัพยากรด้านการท่องเที่ยวที่โดดเด่นอยู่เป็นทุนเดิมอยู่แล้ว

หน่วยงานส่วนท้องถิ่น

แนวปฏิบัติที่มักจะดำเนินการโดยทั่วไปของหน่วยงานส่วนท้องถิ่น คือการเข้าไปสนับสนุนชุมชนในกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม หรือกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่ชุมชนได้ดำเนินการมาระดับหนึ่งแล้ว และท้องถิ่นเข้ามามีบทบาทในการผนวกกิจกรรมทางวัฒนธรรม และการท่องเที่ยวดังกล่าวเข้าในแผนงานของเทศบาลซึ่งมีงบประมาณรองรับ ทำให้ในบางพื้นที่งานดังกล่าวมีเจ้าภาพในพื้นที่ที่เข้ามาสนับสนุนโดยตรง ร่วมกับชุมชน หน่วยงานท้องถิ่นดังกล่าวได้แก่ เทศบาลตำบล องค์การบริหารส่วนตำบล องค์การบริหารส่วนจังหวัด ซึ่งกลุ่มหน่วยงานเหล่านี้จะทำงานร่วมกับหน่วยงานส่วนกลางได้เป็นอย่างดีในการประสานงาน และสนับสนุนการจัดงานวัฒนธรรมในระดับจังหวัด

กลุ่มธุรกิจท่องเที่ยว

จากการสำรวจ และศึกษากลุ่มชุมชนท่องเที่ยวกรณีศึกษา พบว่าบทบาทของกลุ่มธุรกิจกับการทำงานร่วมกับชุมชนท่องเที่ยวยังมีน้อย งานที่ปรากฏโดยทั่วไปคือ กลุ่มธุรกิจนำพานักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมชมชุมชนท่องเที่ยว และมีบทบาทในการให้ความรู้และข้อแนะนำให้กับนักท่องเที่ยวในการท่องเที่ยวในชุมชน ยังไม่ปรากฏแนวทางการทำงานของชุมชนร่วมกับกลุ่มธุรกิจที่น่าสนใจ เช่น การออกแบบโปรแกรมการท่องเที่ยวร่วมกัน หรือการวางแผนการการรองรับนักท่องเที่ยว และการทำการตลาดร่วมกับชุมชน

กลุ่มผลประโยชน์/องค์กรไม่แสวงหากำไร-ไม่ใช่ภาครัฐ

กลุ่ม NGO และกลุ่มคนทั่วไปที่มีความสนใจงานด้านการท่องเที่ยว เข้ามามีส่วนร่วมกับชุมชนทั้งในบทบาทการเข้ามาสนับสนุนการฟื้นฟู อนุรักษ์ และส่งเสริมให้เกิดการดูแลสุขภาพทางการท่องเที่ยว และการพัฒนาบุคลากรในชุมชน เป็นการขับเคลื่อนงานภาคประชาสังคมผ่าน การให้ความรู้ การส่งเสริมให้ทดลองทำเพื่อค้นหาแนวทางการทำงาน การประสานงานเพื่อสร้างโอกาสในการได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ หรือเพิ่มโอกาสในการประชาสัมพันธ์เพื่อให้เกิดการรับรู้ของสาธารณะอันจะนำมาซึ่งจำนวนนักท่องเที่ยวและรายได้ที่เพิ่มขึ้น

ลูกค้า-นักท่องเที่ยว (ในประเทศและต่างชาติ)

มีบทบาทเป็นลูกค้า ผู้ใช้บริการ ผู้มาเยือน เป็นนักท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบ ไม่ก่อความเสียหายหรือผลกระทบด้านลบต่อบุคคล ชุมชน สังคม เศรษฐกิจ ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่สนใจเรียนรู้และปฏิบัติตามกฎระเบียบตลอดจนมารยาทเพื่อรักษาทรัพยากร และชุมชนท่องเที่ยวตามที่ตนได้รับข้อมูล และการสื่อสารจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง นักท่องเที่ยวรู้จักความปลอดภัยของตนเอง สัมพันธภาพกับเจ้าบ้าน และบรรยากาศของการท่องเที่ยว

กลุ่มวิชาการ

กลุ่มวิชาการเข้ามามีบทบาทเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้ศึกษาวิจัย ผู้ให้การอบรม และผู้สนับสนุนทิศทางและนโยบายพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนท่องเที่ยว รวมไปถึงการให้คำแนะนำ สร้างความตระหนักด้านการอนุรักษ์ ดูแลรักษาทรัพยากรทางวัฒนธรรม ผ่านการทำงานกับชุมชนศึกษาค้นคว้าข้อมูลที่สำคัญต่อการฟื้นฟูอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมและทรัพยากรการท่องเที่ยว สังคม เศรษฐกิจ ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

สื่อสารมวลชน

บทบาทเป็นผู้สื่อสารประชาสัมพันธ์ ผู้สนับสนุน ร่วมเผยแพร่ สร้างและส่งเสริมภาพลักษณ์ของชุมชนท่องเที่ยว เพื่อสร้างโอกาสธุรกิจ และทำให้ชุมชนเป็นที่รู้จัก

จากคุณลักษณะร่วมดังกล่าวของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย อีกหนึ่งสิ่งที่สำคัญในการพิจารณาและสังเคราะห์แนวปฏิบัติที่ดี รวมไปถึงการพัฒนาแนวทางการพัฒนาศักยภาพคือ ความเข้าใจในบริบทของชุมชนท่องเที่ยว การศึกษาถึงบริบทการพัฒนาของแหล่งท่องเที่ยวจึงเป็นเรื่องที่สำคัญ เพราะจะช่วยให้เห็นปัจจัยเบื้องหลังเหตุผลการตัดสินใจเข้าร่วมการพัฒนาชุมชนท่องเที่ยวของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง และช่วยให้การพัฒนาแนวทางการพัฒนาศักยภาพมีกรอบการพัฒนาเพื่อเหมาะสมกับชุมชนท่องเที่ยวแต่ละแห่งซึ่งมีระดับการพัฒนาเพื่อรองรับการท่องเที่ยวที่แตกต่างกัน

การศึกษาระดับการพัฒนาของชุมชนท่องเที่ยวในงานวิจัยชิ้นนี้ อาศัย 2 แนวคิดหลักเป็นกรอบในการเก็บข้อมูล และการสัมภาษณ์ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการชุมชนท่องเที่ยว อันได้แก่แนวคิดเรื่อง วงจรชีวิตผลิตภัณฑ์ ของ บัทเลอร์ (R.W. Butler) และ ด็อกซี (Doxey G. V.) แนวคิดทั้ง 2 มีส่วนช่วยทั้งในการพิจารณาระดับการพัฒนาของชุมชนท่องเที่ยว ในด้านการพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยว (ผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยว) ความพร้อมในการรองรับการท่องเที่ยว และทัศนคติของชุมชนที่มีต่อการท่องเที่ยว และนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเที่ยวในชุมชน

สำหรับวงจรชีวิตผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยว (A Tourism Area Cycle of Evolution) ของบัทเลอร์ (R.W. Butler) เป็นแนวคิดที่กล่าวถึงระดับการพัฒนาผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวเทียบเคียงกับวงจรของสิ่งมีชีวิต โดยพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างจำนวนนักท่องเที่ยวกับระยะเวลาในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวประกอบ ด้วยขั้นการพัฒนา 6 ระดับ ได้แก่

1) ขั้นการสำรวจพื้นที่ท่องเที่ยว (Exploration Stage)

- จำนวนนักท่องเที่ยวมีน้อย
- โครงสร้างพื้นฐานเพื่อบริการนักท่องเที่ยวมีจำกัด
- ผลกระทบจากการท่องเที่ยวมีน้อย

2) ขั้นความเกี่ยวข้องกับพื้นที่ท่องเที่ยวมากขึ้น (Involvement Stage)

- จำนวนนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น
- สิ่งอำนวยความสะดวกนักท่องเที่ยวถูกพัฒนาเพิ่มมากขึ้น
- คนในพื้นที่ถูกดึงเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา

3) ขั้นการพัฒนาพื้นที่ (Development Stage)

- พื้นที่ที่มีความพร้อมเป็นแหล่งท่องเที่ยว
- จำนวนนักท่องเที่ยวล้นหลามเข้าสู่พื้นที่
- มืองค์กรภายนอก ภาครัฐ ภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมท่องเที่ยวในพื้นที่

4) ขั้นรวมทรัพยากรการท่องเที่ยวเข้าด้วยกัน (Consolidation Stage)

- ขยายการพัฒนาพื้นที่จนสามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้อย่างสมบูรณ์
- พื้นที่มีศักยภาพให้บริการอย่างเต็มที่
- มีย่านสำหรับการท่องเที่ยวชัดเจน ธุรกิจส่วนใหญ่ผูกติดกับการท่องเที่ยว

5) ขั้นการหยุดพัฒนา (Stagnation Stage)

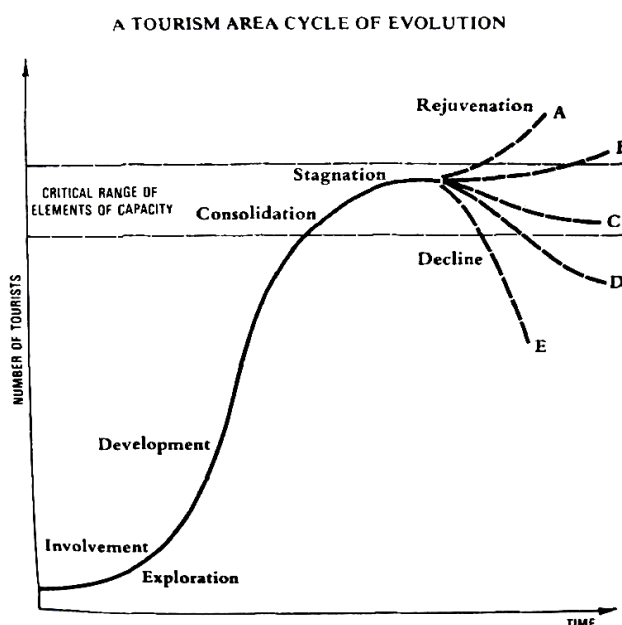
- ศักยภาพของพื้นที่ถูกใช้บริการอย่างเต็มที่ และเกินความสามารถในการรองรับ
- คุณภาพของผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวเริ่มลดลง
- เริ่มเกิดปัญหาและผลกระทบต่อสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม

6) ขึ้นความนิยมในแหล่งท่องเที่ยวถดถอยหรือฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวอีกครั้ง

(Decline & Rejuvenation)

- ทรพยากรการท่องเที่ยวในพื้นที่ถูกปล่อยให้เสื่อมโทรมไป
- หากยังมีโอกาสทางการตลาดอาจฟื้นฟูทรัพยากรท่องเที่ยวนั้นให้พร้อมบริการนักท่องเที่ยวอีกครั้งในรอบวงจรต่อไป

ระดับของวงจรชีวิตของ Butler ที่กล่าวมาจะเป็นตัวสะท้อนภาพปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในแหล่งท่องเที่ยวได้อย่างไร อาทิ จำนวนนักท่องเที่ยว, คุณภาพของทรัพยากรและผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยว, สิ่งอำนวยความสะดวกในพื้นที่ รวมถึงการมีส่วนร่วมและการเข้ามาสนับสนุนของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง

รูปที่ ย่อย 2: 5-1 แผนผังวงจรชีวิตผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวของ บัทเลอร์ (R.W. Butler)

แนวคิดดัชนีชี้วัดความรู้สึกรบกวนจากการท่องเที่ยวของคนในพื้นที่ของ ด็อกซี่ (Doxey G. V.) ให้ความสำคัญกับระดับความรู้สึก และความคิดเห็นของคนในพื้นที่ที่มีต่อการท่องเที่ยว และนักท่องเที่ยว โดยแยกความคิดเห็นเป็นระดับความรู้สึกรบกวนไล่เรียงเป็นจำนวน 4 ชั้น ได้แก่ 1) รู้สึกตื่นเต้นปลาบปลื้ม, 2) รู้สึกขาดความกระตือรือร้นขาดความสนใจ, 3) รู้สึกถูกรบกวนหงุดหงิดรำคาญใจ 4) รู้สึกเป็นปฏิปักษ์กับนักท่องเที่ยว

จากผลการศึกษาโดยอาศัยการพิจารณาระดับวงจรชีวิตผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยว และดัชนีชี้วัดความรู้สึกรบกวนจากการท่องเที่ยวของคนในพื้นที่ จะเป็นการอธิบายร่วมไปกับผลการสังเคราะห์แนวปฏิบัติที่ดีตามกลุ่มศักยภาพด้านการท่องเที่ยว 3 ด้าน 1.ศักยภาพด้านการดึงดูดใจ 2. ศักยภาพในการรองรับ และ 3.ศักยภาพในการบริหารจัดการชุมชนท่องเที่ยว พร้อมไปกับการสรุปบทบาทของผู้ที่บทบาทสนับสนุนชุมชน

5.2. แนวปฏิบัติที่ดีของชุมชนท่องเที่ยวกรณศึกษา และวงจรชีวิตผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยว

จากผลการสำรวจ และสัมภาษณ์ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับชุมชนท่องเที่ยว ข้อมูลดังกล่าวได้นำมาสังเคราะห์เพื่อศึกษา และทำความเข้าใจบทบาท และการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในชุมชนท่องเที่ยวกรณศึกษาทั้ง 10 แห่ง ซึ่งสามารถสรุปคุณลักษณะของบทบาทของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งผู้ที่มีบทบาทหลัก และบทบาทสนับสนุน ได้ดังต่อไปนี้

5.2.1 วัดศรีสุพรรณ อ.เมือง จ.เชียงใหม่

1) แนวปฏิบัติที่ดีของ วัดศรีสุพรรณ

จากการรวบรวมข้อมูล ทั้งจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง การเก็บข้อมูลภาคสนาม และการสัมภาษณ์ผู้คนในพื้นที่ นักวิจัยได้สังเคราะห์และประมวลจุดเด่นของแหล่งท่องเที่ยววัดศรีสุพรรณไว้ดังนี้

- ศักยภาพ สิ่งดึงดูด/ผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยว
 - เป็นองค์ความรู้ที่มี และสืบทอดแต่ครั้งบรรพบุรุษ
 - เป็นอัตลักษณ์ และความภาคภูมิใจของชุมชน
 - เป็นผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยว และสินค้าหัตถกรรม ที่เป็นสัญลักษณ์ของจังหวัด และที่มีชื่อเสียงระดับประเทศ
 - มีกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องหลากหลาย เช่น การเลือกซื้อสินค้าตามร้าน ถนนคนเดิน บ้านช่าง หรือแหล่งผลิต พิพิธภัณฑ์งานศิลปะ
- ศักยภาพในการรองรับการท่องเที่ยว
 - สิ่งบริการการท่องเที่ยว และการเข้าถึง ชุมชนท่องเที่ยวอยู่ในเขตเมืองเก่า การคมนาคมขนส่งสะดวก สามารถเข้าถึงได้ด้วยการเดิน จักรยาน จักรยานยนต์ และรถยนต์
- ศักยภาพในการบริหารจัดการชุมชนท่องเที่ยว
 - การบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชน
 - มีการจัดตั้งกลุ่มอนุรักษ์ จากความร่วมมือของคน 3 กลุ่มในชุมชน ได้แก่ พระสงฆ์ ชุมชน และช่าง
 - มีเครือข่ายกลุ่มช่างศิลปะสืบทอดวัดศรีสุพรรณ และเครือข่ายกลุ่มช่างงานหัตถกรรมคุณโลหะ ในพื้นที่ มีการออกร้านในนามสหกรณ์ของเครือข่าย และมีบริการนำเที่ยวชุมชน และรถรางล้อยาง
 - การมีส่วนร่วมของชุมชนในการเสริมสร้างบรรยากาศการท่องเที่ยว

ชุมชนยังคงมีวิถีในการใช้พื้นที่สาธารณะคือวัด เป็นศูนย์กลาง มีการร่วมมือใจกันสร้างอาคาร และถาวรวัตถุที่เกี่ยวข้อง และแสดงออกถึงองค์ความรู้เชิงช่าง อันเป็นมรดกของชุมชน ในพื้นที่วัด ทั้ง 3 แห่งในย่าน

- ผู้มีบทบาทสนับสนุน
 - การสนับสนุนโดยหน่วยงานภาครัฐ หรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องอื่นๆ
 - มีการสนับสนุนโดยภาครัฐในระดับท้องถิ่น ในการดำเนินโครงการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว และการค้าขาย รวมถึงงานวิชาการจากองค์กรการศึกษาระดับอุดมศึกษา
 - การประชาสัมพันธ์ / สื่อสารการตลาดให้ตรงกับกลุ่มนักท่องเที่ยว

ปรากฏข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับวัด และกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับการดูแลและเผยแพร่ในเว็บไซต์ และชุมชนท่องเที่ยวได้รับการแนะนำจากเว็บไซต์ทั้งไทย และต่างประเทศ รวมไปถึงได้รับการแนะนำติด 1 ใน 10 แหล่งท่องเที่ยวของเว็บไซต์ต่างประเทศ อย่าง Trip adviser และ Lonely planet

2) การวิเคราะห์ระดับวงจรชีวิตผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวของชุมชนท่องเที่ยว วัดศรีสุพรรณ

จากการเก็บข้อมูลภาคสนาม การสังเกตการณ์ และการสัมภาษณ์ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง พบว่าพื้นที่ภายในวัดศรีสุพรรณได้รับการพัฒนา และมีความพร้อมในการรองรับนักท่องเที่ยว ทั้งในส่วนของโครงสร้างพื้นฐาน ทรัพยากรที่เป็นแรงดึงดูดและเป็นเอกลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวอย่างอุโบสถเงิน อีกทั้งยังมีกิจกรรมอื่นๆที่ช่วยเพิ่มสนับสนุนความหลากหลายของทรัพยากรการท่องเที่ยว อาทิ การอบรมฝีมือช่าง พิธีกรรมแสดงงานศิลป์ ร้านขายของที่ระลึก และรถรางบริการนำเที่ยว การพัฒนาทรัพยากรบนพื้นฐานวัฒนธรรมของวัดศรีสุพรรณ ถูกพัฒนาและสนับสนุนอย่างต่อเนื่องจากภาครัฐ สถาบันการศึกษา และภาคเอกชน จนแหล่งท่องเที่ยวกลายเป็นที่รู้จักและมีชื่อเสียงระดับประเทศ แต่สิ่งที่น่าเป็นห่วง และคนในพื้นที่ต่างตระหนักในเรื่องนี้ และเห็นว่าเป็นภัยคุกคามสำคัญ คือ การลดลงของจำนวนช่างฝีมือ และจำนวนบ้านที่ยังผลิตงานหัตถกรรมโลหะ ปรากฏการณ์ดังกล่าวเกิดจากการเปลี่ยนแปลงของยุคสมัย ภาชนะโลหะที่มีการดูแลสวยงามที่ใช้เงินเป็นวัตถุดิบหลัก ไม่ได้รับความนิยมเช่นแต่ก่อน ด้วยราคาที่สูง และมีผลิตภัณฑ์ที่ผลิตในแบบอุตสาหกรรมและใช้โลหะที่ราคาต่ำกว่าออกมาขาย ประกอบกับเยาวชนคนรุ่นใหม่ชุมชนไม่สนใจที่จะสืบทอดงานฝีมือดังกล่าวเป็นอาชีพ เนื่องจากต้องอาศัยความอดทนสูงในการทำงาน และมีรายได้ไม่แน่นอน และต่างได้รับการศึกษาในระดับสูง ซึ่งส่วนใหญ่ต่างเลือกที่จะประกอบอาชีพอย่างอื่นแทน แม้จะมีการอบรม หรือการเรียนการสอนสำหรับสามเณร นักท่องเที่ยว หรือนักเรียนนักศึกษาที่สนใจ แต่ก็ยังเป็นเพียงการศึกษาหาประสบการณ์ชั่วคราวครั้งชั่วคราวเท่านั้น นอกจากนี้จำนวนร้านค้าที่ขายเครื่องเงินบนถนนวัว

ลายก็เริ่มลดลงด้วยเจ้าของกิจการปิดร้านลงด้วยหลายสาเหตุ ปรากฏการณ์ดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงความเปลี่ยนแปลงที่บ่งชี้ถึงการหยุดพัฒนา และเริ่มมีแนวโน้มเสื่อมถอย โดยเฉพาะที่เกิดกับทรัพยากรทางวัฒนธรรม อันเป็นเอกลักษณ์และจุดขายด้านการท่องเที่ยวของชุมชน อย่างองค์ความรู้ และกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับงานหัตถกรรมเครื่องเงินและโลหะ

จากสภาวะดังกล่าวจึงสรุปได้ว่า วัดศรีสุพรรณ เป็นชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่อยู่ในขั้นการขึ้นการหยุดการพัฒนา (**Stagnation Stage**) ที่ความเสื่อมถอยของกิจกรรมการท่องเที่ยวเป็นที่รับรู้ของคณะดำเนินงานในชุมชน และมีความพยายามที่จะนำการท่องเที่ยวชุมชนกลับเข้าสู่ทิศทางการฟื้นฟูผ่านการค้นหา และผลิตทรัพยากรด้านการท่องเที่ยว และการบริการใหม่ๆ มาสนองตอบนักท่องเที่ยว

5.2.2 บ้านถวาย อ.เมือง จ.เชียงใหม่

1) แนวปฏิบัติที่ดีของ บ้านถวาย

จากการรวบรวมข้อมูล ทั้งจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง การเก็บข้อมูลภาคสนาม และการสัมภาษณ์ผู้คนในพื้นที่ นักวิจัยได้สังเคราะห์และประมวลจุดเด่นของแหล่งท่องเที่ยวบ้านถวายไว้ดังนี้

- ศักยภาพ สิ่งดึงดูด/ผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยว
 - เป็นองค์ความรู้ดั้งเดิมของชุมชน มีการสืบทอดองค์ความรู้จากรุ่นสู่รุ่น-เป็นอัตลักษณ์และความภาคภูมิใจของชุมชน
 - เป็นผลิตภัณฑ์ การท่องเที่ยว และสินค้าหัตถกรรมเป็นสัญลักษณ์ของจังหวัด และที่มีชื่อเสียงระดับประเทศ
 - มีกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องหลากหลาย เช่น การเลือกซื้อสินค้าตามร้าน ถนนคนเดิน บ้านช่าง หรือแหล่งผลิต
- ศักยภาพในการรองรับการท่องเที่ยว
 - ชุมชนท่องเที่ยวอยู่ในเขตอำเภอรอบปริมณฑลเมืองเชียงใหม่ ในรัศมี 20 กิโลเมตร ใช้เวลาเดินทางประมาณ 30 นาที มีระบบขนส่งสาธารณะรองรับจากตัวเมืองถึงปากทางเข้าชุมชน แต่ไม่มีรถให้บริการจากปากทาง เข้าสู่ตัวชุมชน
 - มีการปรับปรุงภูมิทัศน์ย่านการค้าบ้านถวาย สองฝั่งคลอง เพื่อให้เหมาะสมกับการเดินชมสินค้า และการค้าขายของร้านต่างๆริมสองฝั่งคลอง
- ศักยภาพในการบริหารจัดการชุมชนท่องเที่ยว
 - การบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชน มีการรวมกลุ่มกับเป็นกลุ่มผู้ประกอบการ เป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแกะสลักบ้านถวายมีการรวมกลุ่มกันของบรรดา

ร้านค้าในชุมชนบ้านถวายเป็นเจ้าของพื้นที่ และอยู่อาศัยมาแต่ดั้งเดิม ไม่ได้มีส่วนร่วมกับการค้าขายของชุมชนบริเวณย่านการค้าสองฝั่งคลอง

- การมีส่วนร่วมของชุมชนในการเสริมสร้างบรรยากาศการท่องเที่ยว

ชุมชนบ้านถวายเป็นเจ้าของพื้นที่ และอยู่อาศัยมาแต่ดั้งเดิม ไม่ได้มีส่วนร่วมกับการค้าขายบริเวณด้านนอก (ปากทางเข้าหมู่บ้าน) แต่มีส่วนร่วมในการพัฒนาย่านการค้าบ้านถวายสองฝั่งคลอง มีการเพิ่มเติมกิจกรรมส่งเสริมการค้าขาย เช่น การจัดถนนคนเดิน ชุมเรียนรู้งานหัตถกรรม ร้านขายอาหารและสินค้าบริโภค ในทุกเย็นวันศุกร์

- ผู้มีบทบาทสนับสนุน

- มีหน่วยงานภาครัฐ เช่น หอการค้าจังหวัดเชียงใหม่ สำนักงานพาณิชย์จังหวัด และหน่วยงานระดับประเทศอย่างกระทรวงวัฒนธรรม เข้ามาช่วยสนับสนุนด้านงบประมาณ ในการจัดงานแต่ละครั้ง

- การประชาสัมพันธ์ / สื่อสารการตลาดให้ตรงกับกลุ่มนักท่องเที่ยว, มีเว็บไซต์ของบ้านถวาย <http://www.ban-tawai.com/> มีเอกสารแจกเพื่อให้ข้อมูลด้านการท่องเที่ยวเช่น แผนที่ และ free copy โดยชุมชนท่องเที่ยวได้รับการแนะนำจากเว็บไซต์ทั้งไทย และต่างประเทศ รวมไปถึงได้รับการแนะนำติด 1 ใน 10 แหล่งท่องเที่ยวของเว็บไซต์ต่างประเทศ อย่าง Trip adviser และ Lonely planet

2) การวิเคราะห์ระดับวงจรชีวิตผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวของชุมชนท่องเที่ยว บ้านถวาย

จากการเก็บข้อมูลภาคสนาม การสังเกตการณ์ และการสัมภาษณ์ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง พบว่าพื้นที่ชุมชนบ้านถวาย และมีความพร้อมในการรองรับนักท่องเที่ยว ทั้งในส่วนของโครงสร้างพื้นฐานและทรัพยากรการท่องเที่ยว ด้วยประสบการณ์การดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวที่สั่งสมมารวม 20 ปี ด้วยความพยายามในการพัฒนาชุมชนตนเองให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นที่ยอมรับ การร่วมมือกับภาครัฐ และเอกชนในการจัดทำโครงการทั้งส่งเสริม และพัฒนาทรัพยากรภายในพื้นที่ให้มีศักยภาพในการรองรับ และดึงดูดใจนักท่องเที่ยวให้มาเที่ยวชม บ้านถวายจึงมิใช่เพียงชุมชนหัตถกรรมที่มีสินค้าแบบพื้นถิ่นไว้วางขาย แต่ปรากฏความพยายามในการที่จะพัฒนาให้สินค้า และทรัพยากรการท่องเที่ยวของตนมีความหลากหลาย เช่น การพัฒนาพื้นที่ในชุมชนให้เป็นย่านการค้าที่คนในชุมชนมีอำนาจในการบริหารจัดการ แทนพื้นที่เดิมที่มีภาคเอกชน และคนเพียงบางกลุ่มถืออำนาจในการบริหารจัดการและรับประโยชน์ การปรับปรุงภูมิทัศน์ให้สวยงามร่มรื่น น่าเดิน รวมถึงการเพิ่มกิจกรรมใหม่ๆ เช่น ถนนวัฒนธรรม (ถนนคนเดิน), กิจกรรมการออกร้านแสดงสินค้าในช่วงปลายปี

ภายหลังยุคสมัยแห่งความรุ่งเรืองราวปลายทศวรรษ 2540 ที่ผ่านมาการท่องเที่ยวของบ้านถวายเริ่มเดินทางมาถึงจุดอิ่มตัวและการหยุดชะงักในการพัฒนา(Stagnation Stage) และมีแนวโน้มที่

จะเริ่มถดถอย (Decline) ด้วยปัญหาหลัก คือ จำนวนนักท่องเที่ยวที่ไปเยือนบ้านถวายลดลง เศรษฐกิจในพื้นที่การค้าของชุมชนเริ่มซบเซาอย่างเห็นได้ชัด ข้อจำกัดหนึ่งที่ตัวแทนชุมชนสะท้อนความคิดเห็นไว้น่าสนใจ คือ แต่เดิมชุมชนบ้านถวายพึ่งพิงและอาศัยการท่องเที่ยวในรูปแบบทัวร์เป็นกลุ่มซึ่งนักท่องเที่ยวจะเดินทางมาถึงชุมชนด้วยบริการขนส่งจากบริษัททัวร์ หรือรถรับจ้างเหมาผ่านท่องเที่ยวที่มีให้บริการโดยทั่วไปในเขตเมืองเชียงใหม่ แต่ด้วยนโยบายของคนในชุมชนที่ไม่สนับสนุนการจ่ายค่าน้ำ หรือค่าตอบแทนให้กับคนขับรถ แรงจูงใจในการจะพานักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวในชุมชนจึงลดลง ประกอบกับระยะทางจากตัวเมืองที่ค่อนข้างไกล และไม่มีบริการรถสาธารณะที่สะดวกสบาย และเข้าถึงชุมชนโดยตรง จึงทำให้การเข้าถึงชุมชนบ้านถวายที่อยู่ห่างไกลเป็นเรื่องลำบาก แม้จะมีความพยายามในการหากิจกรรมเพื่อสร้างแรงดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวเข้ามาในพื้นที่ตามที่กล่าวไปข้างต้น ก็ส่งผลดีกับพื้นที่แค่เพียงระยะสั้น ๆ สถานการณ์ดังกล่าวคือความกังวลหลักของคนในพื้นที่ และยังไม่สามารถหาทางออกได้ ทั้งที่ชุมชนเองมีความพร้อมในหลายๆด้านทั้ง ความเข้มแข็งของชุมชน มาตรฐานสินค้าที่อยู่ในระดับที่ดีเยี่ยมหากเทียบกับชุมชนหัตถกรรมไม่แกะสลักทั่วภาคเหนือ พร้อมทั้งสิ่งบริการอย่างโครงสร้างพื้นฐาน หรือสิ่งบริการสำหรับนักท่องเที่ยวต่างมีครบครัน

สถานการณ์ของบ้านถวาย จึงเป็นประเด็นที่น่าสนใจศึกษาต่อไป โดยเฉพาะประเด็นเรื่องการพัฒนากลยุทธ์การตลาดที่จะนำมาใช้สนับสนุนชุมชนที่มีความพร้อมอยู่แล้วให้สามารถกลับมาดึงดูดการท่องเที่ยวได้อีกครั้ง

5.2.3 ศูนย์วัฒนธรรมเฉลิมราช อ.จันจว้า จ.เชียงราย

1) แนวปฏิบัติที่ดีของ ศูนย์วัฒนธรรมเฉลิมราช

จากการรวบรวมข้อมูล ทั้งจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง การเก็บข้อมูลภาคสนาม และการสัมภาษณ์ผู้คนในพื้นที่ นักวิจัยได้สังเคราะห์และประมวลจุดเด่นของแหล่งท่องเที่ยวศูนย์วัฒนธรรมเฉลิมราช ไว้ดังนี้

- ศักยภาพ สิ่งดึงดูด/ผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยว

ศูนย์วัฒนธรรมเฉลิมราช คือพื้นที่รวบรวมองค์ความรู้ด้านมรดกทางวัฒนธรรม ที่สืบทอดแต่ครั้งบรรพบุรุษเป็นกิจกรรมสร้างสรรค์ที่คนในชุมชน ร่วมกันจัดขึ้น และเป็นความภาคภูมิใจของชุมชน และเป็นกิจกรรมกรรมทางการท่องเที่ยว ที่เป็นที่รู้จักของคนภายในท้องถิ่น มีกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้อง อาทิ พิพิธภัณฑสถานเฉลิมราช เส้นทางท่องเที่ยววัดและชุมชน หนองล่อม และเกสเฮ้าส์บ้านดิน

- ศักยภาพในการรองรับการท่องเที่ยว
 - สิ่งบริการการท่องเที่ยว และการเข้าถึง

การเข้าถึงชุมชนท่องเที่ยวยังเป็นอุปสรรคสำคัญด้วยระยะทางที่ห่างไกลจากตัวเมืองเชียงราย ไม่มีรถบริการสาธารณะที่เข้าถึงชุมชนท่องเที่ยวโดยตรง นักท่องเที่ยวต้องอาศัยรถยนต์ส่วนบุคคลเท่านั้น และภายในพื้นที่โครงสร้างพื้นฐานยังคงต้องได้รับการพัฒนาเพิ่มเติม รวมไปถึงสิ่งบริการนักท่องเที่ยวที่ยังขาดแคลน เช่น ร้านอาหาร ร้านสะดวกซื้อ หรือที่พักที่ได้มาตรฐาน

- ศักยภาพในการบริหารจัดการชุมชนท่องเที่ยว

มีการจัดตั้งคณะกรรมการด้านการท่องเที่ยวภายในโรงเรียน โดยมีคณะครู และผู้อำนวยการในชุมชนร่วมดำเนินงาน แต่ยังเป็นกิจกรรมที่มุ่งเน้นการเรียนรู้และการปลูกจิตสำนึกของเด็กนักเรียนมากกว่าการพัฒนาศักยภาพของทรัพยากรท่องเที่ยวในชุมชน

มีการจัดตั้งกลุ่มดำเนินงานด้านการอนุรักษ์และฟื้นฟูชุมชนคนไทลื้อบ้านจันจว้า เพื่อเก็บรวบรวมองค์ความรู้ภูมิปัญญาวิถีชีวิตของชุมชน

- การมีส่วนร่วมของชุมชนในการเสริมสร้างบรรยากาศการท่องเที่ยว

บรรยากาศในชุมชนยังคงความเป็นชุมชนชนบทที่พึ่งพิงการเกษตร มีวัด และโรงเรียนเป็นศูนย์กลางในการทำกิจกรรมต่างๆ วิถีชีวิตดังกล่าวมีศักยภาพด้านการท่องเที่ยวเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว แม้ชาวบ้านยังไม่มีความรู้สึก และเข้าใจถึงการมีส่วนร่วมในการสร้างบรรยากาศการท่องเที่ยวก็ตาม

- ผู้มีบทบาทสนับสนุน

- การสนับสนุนโดยหน่วยงานภาครัฐ หรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องอื่นๆ

มีการสนับสนุนโดยโรงเรียน และหน่วยงานปกครองส่วนท้องถิ่น รวมถึงหน่วยงานส่วนกลางอย่าง กระทรวงวัฒนธรรมซึ่งเป็นผู้ริเริ่มและพัฒนาศูนย์วัฒนธรรมเฉลิมราชในพื้นที่ต่างๆทั่วประเทศ

- การประชาสัมพันธ์ / สื่อสารการตลาดให้ตรงกับกลุ่มนักท่องเที่ยว

มีการตั้งป้ายประชาสัมพันธ์ริมถนน และการประชาสัมพันธ์ผ่านเว็บไซต์ของโรงเรียน

2) การวิเคราะห์ระดับวงจรชีวิตผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวของศูนย์วัฒนธรรมเฉลิมราช

จากการเก็บข้อมูลภาคสนาม การสังเกตการณ์ และการสัมภาษณ์ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง พบว่าพื้นที่ชุมชนศูนย์วัฒนธรรมเฉลิมราช ยังขาดความพร้อมในเรื่องโครงสร้างพื้นฐาน และสิ่งบริการสำหรับนักท่องเที่ยว เช่น การปรับปรุงถนนที่เข้าสู่ศูนย์ ถนนที่เชื่อมต่อจุดท่องเที่ยวบนเส้นทางท่องเที่ยวที่คณะกรรมการได้วางแผนและนำเสนอ สิ่งบริการรองรับนักท่องเที่ยว เช่น ร้านอาหาร ร้านสะดวกซื้อ ที่พัก ยังคงขาดแคลน และที่มีอยู่ก็เป็นรูปแบบการจัดการที่มีได้มีวัตถุประสงค์เพื่อรองรับการท่องเที่ยว หรือโรงพยาบาล และสถานีดาวรถที่ตั้งอยู่ห่างออกไปจากแหล่งท่องเที่ยว รวมไปถึงการเข้าถึงชุมชนท่องเที่ยวที่ยังต้องการการพัฒนา ด้วยระยะทางที่ไกลจากเมือง การไม่มีรถสาธารณะให้บริการถึงตัวชุมชนท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวต้องใช้รถยนต์ส่วนบุคคลเท่านั้น และหากต้องการ

ท่องเที่ยวบนเส้นทางท่องเที่ยวที่คณะทำงานจัดทำไว้ ในบางจุดจะต้องใช้รถยนต์ขับเคลื่อนสี่ล้อ เนื่องจากสภาพถนนยังเป็นถนนดิน

หากพิจารณาจากโครงสร้างพื้นฐานและบริการไม่ครบถ้วน และยังต้องการการพัฒนาจุดเด่นสำคัญของชุมชนท่องเที่ยว ศูนย์วัฒนธรรมเฉลิมราช คือความร่วมมือกันอย่างเข้มแข็งของคณะครู นักเรียนโรงเรียนจันจว้า และปราชญ์ชุมชน ทั้งในการดำเนินกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการฟื้นฟู อนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมของชุมชน รวมถึงการจัดการท่องเที่ยวเท่าที่ทรัพยากร และความรู้ที่มีอยู่จะทำได้ และมีความพยายามอย่างมากที่จะรวบรวมทรัพยากรจากทุกส่วนเพื่อสนับสนุน และก่อรูปการท่องเที่ยวให้เกิดขึ้นในชุมชน

ศูนย์วัฒนธรรมเฉลิมราช จึงเป็นชุมชนท่องเที่ยวที่อยู่ในระดับขั้นการสำรวจพื้นที่ท่องเที่ยว (Exploration Stage) ด้วยจำนวนนักท่องเที่ยวมีน้อย ยังไม่เป็นที่รู้จัก โครงสร้างพื้นฐานเพื่อบริการนักท่องเที่ยวที่มีอยู่ในปัจจุบันยังมีอยู่จำกัด และต้องการการพัฒนา รวมถึงยังไม่เกิดผลกระทบจากการท่องเที่ยว คนในพื้นที่ รู้สึกตื่นเต้นปลาบปลื้ม และกระตือรือร้นต่อการท่องเที่ยวซึ่งเป็นเรื่องใหม่ที่เข้ามาสู่พื้นที่ เต็มไปด้วยความ มีความอยากรู้อยากเห็น และต้อนรับผู้แปลกหน้าที่เข้ามาเยือนอย่างอบอุ่น เป็นเจ้าบ้านที่ดี ทั้งเจ้าบ้านและแขกต่างรู้สึกพึงพอใจและมีสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน

5.2.4 วัดปงสนุก อ.เมืองลำปาง จังหวัดลำปาง

1) แนวปฏิบัติที่ดีของ วัดปงสนุก

จากการรวบรวมข้อมูล ทั้งจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง การเก็บข้อมูลภาคสนาม และการสัมภาษณ์ผู้คนในพื้นที่ นักวิจัยได้สังเคราะห์และประมวลจุดเด่นอันเป็นแนวปฏิบัติที่ดีของชุมชนท่องเที่ยววัดปงสนุกไว้ดังนี้

- ศักยภาพ สิ่งดึงดูด/ผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยว
 - เป็นองค์ความรู้ที่มี และสืบทอดแต่ครั้งบรรพบุรุษ
 - เป็นอัตลักษณ์ และความภาคภูมิใจของชุมชน
 - เป็นผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยว ที่เป็นสัญลักษณ์ของจังหวัด และที่มีชื่อเสียงระดับนานาชาติ
 - มีกิจกรรมการท่องเที่ยวหลักคือการชมโบราณสถาน งานพุทธศิลป์ และพิพิธภัณฑ์

นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางท่องเที่ยวในพื้นที่ใกล้เคียงซึ่งอยู่ในระยะเดินได้ เช่น การเดินชมชุมชน กาดกองต้า และชุมชนตลาดเก่า

- ศักยภาพในการรองรับการท่องเที่ยว
 - สิ่งบริการการท่องเที่ยว และการเข้าถึง

ชุมชนท่องเที่ยวอยู่ในเขตเมืองเก่าลำปาง การคมนาคมขนส่งสะดวก สามารถเข้าถึงได้ด้วยการเดิน จักรยาน จักรยานยนต์ และรถยนต์

- ศักยภาพในการบริหารจัดการชุมชนท่องเที่ยว

- การบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชน

มีการทำร่วมกันของกลุ่มพระสงฆ์ ชาวชุมชน และนักวิชาการในพื้นที่ แม้ไม่มีการจัดตั้งกลุ่มอนุรักษ์ แต่ด้วยความสัมพันธ์ทางสังคมที่เหนียวแน่น การดำเนินการใดๆที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมการอนุรักษ์ และการพัฒนาวัดปงสนุกทั้งเหนือ-ใต้ จะได้รับความร่วมมือร่วมใจเสมอ

- การมีส่วนร่วมของชุมชนในการเสริมสร้างบรรยากาศการท่องเที่ยว

เนื่องจากชุมชนปงสนุกเป็นชุมชนที่ตั้งอยู่ในเขตเมือง สภาพสังคมที่แปรเปลี่ยนไปทำให้คนในชุมชนมีภาวะความสัมพันธ์แบบต่างคนต่างอยู่มากขึ้น อย่างไรก็ตามสภาพทางกายภาพของชุมชนยังคงรักษาสภาพการเป็นที่อยู่อาศัยดั้งเดิม ยังไม่มีสิ่งก่อสร้างใหม่ที่เข้ามารบกวนพื้นที่มากนัก จึงทำให้ชุมชนยังคงรักษาบรรยากาศความเป็นชุมชนเก่า ที่น่าอยู่ และเหมาะสมสำหรับการเดินเที่ยว

- ผู้มีบทบาทสนับสนุน

- การสนับสนุนโดยหน่วยงานภาครัฐ หรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องอื่นๆ

มีการสนับสนุนโดยภาครัฐในระดับท้องถิ่น ในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเพื่อการท่องเที่ยว เช่นการปรับปรุงถนนบริเวณด้านหน้าวัด การสนับสนุนโดยหน่วยงานส่วนกลาง อาทิ การมอบรางวัลด้านการท่องเที่ยวให้กับวัด และความร่วมมือด้านวิชาการจากสถาบันการศึกษาในพื้นที่ และสถาบันการศึกษาที่มีชื่อเสียงในด้านองค์ความรู้ และการดำเนินงานโครงการอนุรักษ์ รวมไปถึงการสนับสนุนจากองค์กรที่ไม่แสวงหาประโยชน์ เช่น สถาบันเพื่อการท่องเที่ยวชุมชน CBT-i ในการสนับสนุนการจัดการองค์ความรู้สู่การรองรับการท่องเที่ยว

- การประชาสัมพันธ์ / สื่อสารการตลาดให้ตรงกับกลุ่มนักท่องเที่ยว

ปรากฏข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับวัด และกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องในเว็บไซต์ของหน่วยงานระดับเทศบาล และจังหวัด และชุมชนท่องเที่ยวได้รับการแนะนำจากเว็บไซต์ทั้งไทย และต่างประเทศ รวมไปถึงได้รับการแนะนำติด 1 ใน 10 แหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดลำปางของเว็บไซต์ต่างประเทศ อย่าง Trip adviser และ Lonely planet

2) การวิเคราะห์ระดับวงจรชีวิตผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวของชุมชนท่องเที่ยว วัดปงสนุก

จากการเก็บข้อมูลภาคสนาม การสังเกตการณ์ และการสัมภาษณ์ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง พบว่าพื้นที่ภายในวัดศรีสุพรรณได้รับการพัฒนา และมีความพร้อมในการรองรับนักท่องเที่ยว ทั้งในส่วนของโครงสร้างพื้นฐาน ทรัพยากรที่เป็นแรงดึงดูดและเป็นเอกลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวอย่างวิหารพระเจ้าพันองค์ และลักษณะทางกายภาพของเนินที่เป็นฐานที่ตั้งของวิหาร และเจดีย์ นอกจากนี้ภายในวัดยังมีกิจกรรมอื่นๆที่ช่วยเพิ่มสนับสนุนความหลากหลายในการชมโบราณสถาน เช่น พิพิธภัณฑสถานงานพุทธศิลป์ และองค์ความรู้ด้านการอนุรักษ์ มีห้องมัลติมีเดีย ไว้สำหรับบรรยาย และเปิดวิดิทัศน์

ให้ความรู้แก่ผู้มาเที่ยวชมได้รับชมและรับฟังเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับคุณค่าของวัดปงสนุกทางด้านประวัติศาสตร์ และสถาปัตยกรรม รวมไปถึงเรื่องราวการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์

เนื่องจากเป้าหมายของชุมชนและวัดปงสนุกแต่ดั้งเดิม คือการรวมกันของชาวบ้าน นักวิชาการ และผู้ที่สนใจ เพื่อร่วมกันทำการบูรณะวิหารพระเจ้าพันองค์ อันนำไปสู่การสืบค้นประวัติศาสตร์ชุมชน คุณค่าและความหมายของงานพุทธศิลป์จำนวนมากที่พบในวัด และการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อการอนุรักษ์ศิลปวัตถุดังกล่าว การประสบความสำเร็จในการบูรณะ พร้อมไปกับการสร้างองค์ความรู้ใหม่ให้กับคนในชุมชน และพระสงฆ์ในเครือข่ายจังหวัดลำปาง และใกล้เคียง คือผลงานที่มีคุณค่ายิ่ง นอกจากนี้การทำงานบูรณะยังได้รับรางวัลจากทาง UNESCO ยกย่องการทำงานจากการมีส่วนร่วม ด้วยวัตถุประสงค์ดังกล่าวทำให้การรองรับการท่องเที่ยวกลายเป็นกิจกรรมรอง และคนในชุมชนต่างมีความเห็นว่า วัดและชุมชน ควรจะมีบทบาทตามหน้าที่ที่ควรจะเป็น การเปิดเป็นแหล่งท่องเที่ยวเต็มตัวอาจจะส่งผลกระทบต่อชุมชน ดังนั้นงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวจึงเป็นกิจกรรมที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ ตามกำลังของคนในชุมชนที่จะสามารถเข้ามามีส่วนร่วม

อย่างไรก็ดี ด้วยตามที่ชุมชนเคยดำเนินงานต่างๆ เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ และรับรองกลุ่มศึกษาฐานจำนวนมาก และหลายครั้งทำให้ชุมชนมีศักยภาพในการจัดกิจกรรมรองรับนักท่องเที่ยวพอสมควร ทั้งการพาชมวัด พาเที่ยวในชุมชน และการเตรียมอาหารรองรับ แต่หากเดินทางไปเที่ยวชมวัดโดยมิได้มีการติดต่อไปถึงสมาชิกชุมชน นักท่องเที่ยวก็จะได้เพียงแค่ชื่นชมโบราณสถานพิพิธภัณฑสถานเท่านั้น

จากสภาวะดังกล่าวจึงสรุปได้ว่า วัดปงสนุก เป็นชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีลักษณะพิเศษ คือ มีการบริหารจัดการและแนวทางการทำงานด้านการท่องเที่ยวที่แตกต่างไปจากชุมชนท่องเที่ยวอื่นๆ และด้วยการที่มีการหยุดการพัฒนาด้านการท่องเที่ยว และยังคงเปิดรับนักท่องเที่ยวจำนวนมาก ความเสื่อมโทรมของทรัพยากรยังคงเกิดขึ้นต่อเนื่องโดยปราศจากการจัดการด้านการท่องเที่ยวอย่างจริงจัง **วัดปงสนุกจึงอาจจัดอยู่ในกลุ่มชุมชนท่องเที่ยวที่อยู่ในขั้นการหยุดการพัฒนา (Stagnation Stage)** ที่ความเสื่อมถอยของทรัพยากรการท่องเที่ยว และการไม่มีเครื่องมือใหม่ๆทั้งด้านกิจกรรม และการรองรับด้านการท่องเที่ยวเป็นหนึ่งในข้อจำกัดสำคัญที่ต้องได้รับการพิจารณาและดำเนินการ หากชุมชนและวัดยังมีความประสงค์ที่จะเปิดพื้นที่ให้เป็นชุมชนท่องเที่ยว

5.2.5 บ้านทุ่งไธ้ง อ.เมืองแพร่ จังหวัดแพร่

1) แนวปฏิบัติที่ดีของ บ้านทุ่งไธ้ง

จากการรวบรวมข้อมูล ทั้งจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง การเก็บข้อมูลภาคสนาม และการสัมภาษณ์ผู้คนในพื้นที่ นักวิจัยได้สังเคราะห์และประมวลจุดเด่นของแหล่งท่องเที่ยวบ้านทุ่งไธ้งไว้ดังนี้

- ศักยภาพ สิ่งดึงดูด/ผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยว
 - เป็นองค์ความรู้ดั้งเดิมของชุมชน

มีการสืบทอดองค์ความรู้จากรุ่นสู่รุ่น-เป็นอัตลักษณ์และความภาคภูมิใจของชุมชน

 - เป็นผลิตภัณฑ์ การท่องเที่ยว และสินค้าหัตถกรรมเป็นสัญลักษณ์ของจังหวัด และที่มีชื่อเสียงระดับประเทศ
 - มีกิจกรรมการท่องเที่ยวหลากหลาย เช่น การเลือกซื้อสินค้าตามร้านขายผ้าริมถนน การชมแหล่งผลิตในกระบวนการต่างๆ และการทดลองย้อมผ้าด้วยตนเอง และการปักโฮมสเตย์
 - ศักยภาพในการรองรับการท่องเที่ยว
 - ชุมชนท่องเที่ยวอยู่ในเขตอำเภอรอบปริมณฑลเมืองเชียงใหม่ ในรัศมี 20 กิโลเมตร ใช้เวลาเดินทางเพียง 10 นาทีมีระบบขนส่งสาธารณะรองรับจากตัวเมืองถึงชุมชน
 - มีสิ่งบริการสำหรับนักท่องเที่ยวครบถ้วน เช่น ร้านอาหาร ร้านค้า ร้านสะดวกซื้อ และโฮมสเตย์ในแหล่งผลิตผ้า และนักท่องเที่ยวสามารถใช้สิ่งบริการได้จากตัวเมืองแพร่ที่อยู่ไม่ไกล
 - ศักยภาพในการบริหารจัดการชุมชนท่องเที่ยว
 - การบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชน

มีการรวมกลุ่มกับเป็นกลุ่มผู้ประกอบการ เป็นกลุ่มวิสาหกิจด้านการทอผ้า มีการรวมตัวกันออกร้านตามงานแสดงสินค้า งานวัฒนธรรมต่างๆ โดยได้รับการสนับสนุนจากเทศบาล

 - การมีส่วนร่วมของชุมชนในการเสริมสร้างบรรยากาศการท่องเที่ยว

สองข้างทางริมถนนเต็มไปด้วยร้านค้าขายผ้าหม้อห้อม แต่ด้านหลังอาคารยังปรากฏบ้านไม้และการอยู่อาศัยกันแบบชุมชนดั้งเดิม บางกลุ่มมีแหล่งผลิตตั้งแต่กระบวนการทอ การหมักต้นห้อม การย้อม การเขียนลวดลายจากเทียนไข และการตากผ้าที่ย้อมเสร็จใหม่ กิจกรรมการผลิตเหล่านี้เปิดให้นักท่องเที่ยวและผู้สนใจเข้าชม เรียนรู้ โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย
 - ผู้มีบทบาทสนับสนุน
 - มีหน่วยงานภาครัฐในส่วนท้องถิ่นอย่างเทศบาลตำบลทุ่งโฮ้ง คือผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนงบประมาณในการพัฒนาแหล่งผลิตให้สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้ นอกจากงบประมาณในการพัฒนาพื้นที่แล้ว ยังมีกิจกรรมการอบรมให้ความรู้ด้านการรองรับนักท่องเที่ยว และการสนับสนุนการรวมกลุ่ม การพากลุ่มชาวบ้านไปเปิดตัวร้านค้าตามงานแสดงสินค้าในต่างจังหวัด เป็นต้น
- 2) การวิเคราะห์ระดับวงจรชีวิตผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวของชุมชนท่องเที่ยว บ้านทุ่งโฮ้ง**
- จากการเก็บข้อมูลภาคสนาม การสังเกตการณ์ และการสัมภาษณ์ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง พบว่าพื้นที่ชุมชนบ้านทุ่งโฮ้ง และมีความพร้อมในการรองรับนักท่องเที่ยว ทั้งในส่วนของโครงสร้างพื้นฐาน

และทรัพยากรการท่องเที่ยว ความสะดวกสบายในการเข้าถึง และมีสินค้ารองรับความต้องการของนักท่องเที่ยว เช่น ผ้าหม้อห้อมที่ถูกตัดเย็บ และจัดทำขึ้นในหลายรูปแบบ ทั้งรูปแบบดั้งเดิม การตัดเสื้อผ้าตามแบบร่วมสมัย และมีการปรับเปลี่ยนไปอยู่ตลอดเวลาตามความนิยมของตลาด มีการรวมกลุ่มกันในรูปแบบวิสาหกิจ บางกลุ่มจัดให้มีการสนับสนุนเงินกู้ดอกเบี้ยต่ำเพื่อให้คนในชุมชนที่ทำกิจการที่เกี่ยวข้องกับผ้าหม้อห้อม ได้เข้าถึงแหล่งเงินทุนในชุมชนได้สะดวก ร้านค้าริมถนนจึงมีความหมายเป็นดังหัวใจ และหน้าตาของชุมชนด้วยริมถนนด้านหน้าชุมชนเส้นทางแพร่-น่าน เป็นถนนสายหลักที่ผ่านชุมชน และมีร้านรวงขายผ้าหม้อห้อมจำนวนมาก เป็นที่รู้จักมานาน

นอกจากสินค้าผลิตภัณฑ์หัตถกรรมผ้าหม้อห้อมที่เป็นที่รู้จัก และได้รับความนิยมอย่างสูงแล้ว ความร่วมมือร่วมใจของชุมชนในการอนุรักษ์ รักษา กรรมวิธี และวิธีการผลิตผ้ายังเป็นหนึ่งในจุดเด่นในเรื่องการบริหารจัดการ และการนำวิถีชีวิตให้สามารถรองรับการท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี ทั้งการเตรียมอุปกรณ์ให้พร้อมสำหรับให้นักท่องเที่ยวได้มีโอกาสในการทดลองทำการย้อมผ้าด้วยตนเอง การต้อนรับนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างประเทศ รวมไปถึงความร่วมมือของคนในชุมชนในความพยายามรื้อฟื้นวิถีความเชื่อของคนในชุมชนที่สืบทอดกันมาว่าตนเองเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ไทยพวน อันนำไปสู่การจัดกิจกรรมประเพณีกำฟ้า ที่ช่วยให้การรื้อฟื้นอัตลักษณ์ตัวตนของคนในชุมชนเป็นเครื่องดึงดูดความร่วมมือของทุกฝ่าย รวมทั้งเป็นการสื่อสารประชาสัมพันธ์เพื่อดึงดูดการท่องเที่ยวเข้ามาในชุมชนมากขึ้น

จากการเก็บข้อมูลสัมภาษณ์ชาวบ้านผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว และการค้าขายผ้าหม้อห้อมตามร้านค้าริมถนน พบว่า ชาวบ้านส่วนใหญ่มีความเห็นร่วมกันว่า ปัจจุบันนักท่องเที่ยวที่แวะซื้อผ้าหรือเยี่ยมชมแหล่งผลิตลดลง ด้วยสภาพเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศไม่ค่อยดี คนจับจ่ายน้อย ผ้าหม้อห้อมขายไม่ค่อยดีเหมือนก่อน มีเพียงกลุ่มศึกษาดูงานจากต่างพื้นที่ และชาวต่างชาติที่สนใจการผลิตผ้าเข้ามาใช้เวลาเรียนรู้ และชื่นชมชุมชนอยู่บ้าง

จากสถานการณ์ของบ้านทุ่งไธ้ง จะเห็นถึงภาวะการณ์หยุดพัฒนาของทรัพยากร หรือจุดอิ่มตัว และการหยุดชะงักในการพัฒนา(Stagnation Stage) และชาวชุมชนกำลังช่วยกันร่วมกับเทศบาลฯ โดยพยายามหาเครื่องมือใหม่ๆเพื่อนำมาส่งเสริมให้การท่องเที่ยว และสภาพเศรษฐกิจในชุมชนกลับมาดีขึ้น เช่น การเริ่มมีโฮมสเตย์ในชุมชนมากขึ้นโดยเฉพาะในกลุ่มบ้านที่ทำการผลิตผ้า จึงเป็นประเด็นที่น่าสนใจศึกษาต่อไป โดยเฉพาะประเด็นเรื่องการพัฒนากลยุทธ์การตลาด และการพัฒนาทรัพยากรทางการท่องเที่ยวเดิมให้มีความน่าสนใจ และดึงดูดการท่องเที่ยวให้มากยิ่งขึ้น เพื่อให้ชุมชนบ้านทุ่งไธ้งสามารถทำการตลาดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนอีกครั้ง

5.2.6 กาดกองเก่า อ.เมือง จ.แพร่

1) แนวปฏิบัติที่ดีของ กาดกองเก่า

จากการรวบรวมข้อมูล ทั้งจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง การเก็บข้อมูลภาคสนาม และการสัมภาษณ์ผู้คนในพื้นที่ นักวิจัยได้สังเคราะห์และประมวลจุดเด่นของแหล่งท่องเที่ยวภาคองเก่า ไว้ดังนี้

- ศักยภาพ สิ่งดึงดูด/ผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยว
 - เป็นลักษณะกายภาพ และสังคมที่และสืบทอดแต่ครั้งบรรพบุรุษ
 - เป็นกิจกรรมสร้างสรรค์ที่คนในชุมชน ร่วมกันจัดขึ้น และเป็นความภาคภูมิใจของชุมชน
 - เป็นกิจกรรมกรรมทางสังคม ที่เป็นที่รู้จักของคนภายในจังหวัด
 - มีกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้อง อาทิ การเดินขึ้นชมบ้านเก่า แหล่งท่องเที่ยวบ้านวงศ์บุรี

ที่อยู่บริเวณต้นซอย และกิจกรรมการตลาดในรูปแบบถนนคนเดิน มีสินค้าพื้นเมืองวางขาย กิจกรรมทางวัฒนธรรม เช่น นิทรรศการภาพถ่าย และเรื่องราวของคนแพร์ มีการแสดงศิลปวัฒนธรรมของเยาวชน

- ศักยภาพในการรองรับการท่องเที่ยว
 - สิ่งบริการการท่องเที่ยว และการเข้าถึง
 - ชุมชนท่องเที่ยวอยู่ในเขตเมืองเก่า การคมนาคมขนส่งสะดวก สามารถเข้าถึงได้ด้วยการเดิน จักรยาน จักรยานยนต์ และรถยนต์
- ศักยภาพในการบริหารจัดการชุมชนท่องเที่ยว
 - การบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชน

มีการจัดตั้งคณะทำงานภายในชุมชนเพื่อจัดการดูแลการเปิดตลาด และการบริหารจัดการกิจกรรม

- การมีส่วนร่วมของชุมชนในการเสริมสร้างบรรยากาศการท่องเที่ยว
- ชุมชนอาศัยพื้นที่ถนน (พื้นที่สาธารณะในการทำกิจกรรม) โดยแต่ละบ้านที่อยู่ริมถนนจะมีส่วนร่วมในการนำสินค้าวางขาย หรือเปิดให้ใช้พื้นที่เพื่อทำกิจกรรมสร้างสรรค์ มาวางขาย ยังคงมีวิถีในการใช้พื้นที่สาธารณะคือ ริมถนน ช่วยส่งเสริมบรรยากาศความมีชีวิตชีวาให้กับชุมชน

- ผู้มีบทบาทสนับสนุน
 - การสนับสนุนโดยหน่วยงานภาครัฐ หรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องอื่นๆ

มีการสนับสนุนโดยภาครัฐในระดับท้องถิ่น ในการดำเนินโครงการที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการกิจกรรม เช่น การดูแลรักษาความสะอาด การให้อุปกรณ์โต๊ะ การติดตั้งไฟฟ้าส่องสว่าง และการติดตั้งป้าย มีหน่วยงาน

 - การประชาสัมพันธ์ / สื่อสารการตลาดให้ตรงกับกลุ่มนักท่องเที่ยว ปรากฏข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมในเว็บไซต์ของจังหวัด

2) การวิเคราะห์ลำดับการพัฒนาของชุมชนท่องเที่ยว (Tourism Stage) กาดกองเก่า

จ.แพร่ จากการเก็บข้อมูลภาคสนาม การสังเกตการณ์ และการสัมภาษณ์ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง พบว่า กิจกรรมกาดกองเก่ามีรากฐานมาจากแนวคิดและการทำงานด้านการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม เมืองเก่า ซึ่งเกิดจากกระแสการรวมตัวกันขับเคลื่อนการพัฒนาเมืองแพร่ในด้านสังคม และวัฒนธรรม ในนามเครือข่ายลูกหลานเมืองแพร่ ซึ่งเริ่มต้นดำเนินงานกันในรูปแบบเครือข่ายหลวมๆ โดยสมาชิกแต่ละคนต่างมีความสนใจและทำงานในประเด็นที่แตกต่างกัน เครือข่ายลูกหลานเมืองแพร่จึงเป็นเสมือน เบ้าหลอม และพื้นที่แลกเปลี่ยนทางความคิดของกลุ่มคนรุ่นใหม่เมืองแพร่ที่ต้องการอนุรักษ์ และรักษา เมืองแพร่เอาไว้ ด้วยเครื่องมือกิจกรรมหลากหลาย ภายใต้ชื่อเครือข่ายลูกหลานเมืองแพร่ มีกลุ่ม สถาปนิก ศิลปิน อยู่จำนวนหนึ่งได้รวมตัวกันศึกษา และทำกิจกรรมรณรงค์ที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ มรดกทางวัฒนธรรมทางกายภาพ เช่น เมืองเก่า บ้านเก่า คุ่มเก่าในเขตพื้นที่เมืองเก่าแพร่ และ ไกล่เคียง ในนามกลุ่มอนุรักษ์สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเมืองแพร่ สมาชิกในกลุ่มได้ดำเนินกิจกรรม หลากหลาย อาทิ การสำรวจจัดทำฐานข้อมูลบ้านเก่า การเก็บรายละเอียดทางสถาปัตยกรรม และการมอบธงใจ เป็นกำลังใจให้กับเจ้าของบ้านเก่า หรือคุ่มเก่าที่ยังดูแลบ้านได้ดี กิจกรรมดังกล่าว เบื้องต้นได้รับความร่วมมือจากองค์กร SPAFAA, การเคหะแห่งชาติ และมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา องค์ความรู้ที่ได้จากการดำเนินโครงการดังกล่าว นำไปสู่การสร้างสรรค์ และการจัด กิจกรรมอื่นๆต่อมา ด้วยความร่วมมือของคนในกลุ่ม และเครือข่ายลูกหลานเมืองแพร่ เช่น การนั่งสามล้อเที่ยวรอบเมฆ (กำแพงเมือง) กิจกรรมปั่นเปลี่ยนแป๊ะ และกิจกรรมกาดกองเก่า ซึ่งเป็นกิจกรรมออก ร้านแบบถนนคนเดิน ของกลุ่มชาวบ้านริมถนนพระนอน ไกล่ประตุมาน ด้วยการริเริ่มของกลุ่มอนุรักษ์ สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเมืองแพร่ และการสนับสนุนงบประมาณจากสำนักงานส่งเสริมสุขภาพแห่งชาติ (สสส.) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อฟื้นฟูชีวิตชีวา ของคนในชุมชนที่ส่วนใหญ่จะเป็นผู้สูงอายุ กิจกรรมกาด กองเก่า ได้รับความนิยมน่าสนใจ ภายในงานมีการจัดแสดงภาพเก่า ศิลปวัฒนธรรมการแสดงจาก สมาชิกเครือข่ายลูกหลานเมืองแพร่ที่จิตอาสาแวะเวียนกัน มาแสดงความสามารถ และสร้างความ เพลิดเพลินให้กับผู้ที่มาเดินตลาด

การเกิดขึ้นของกาดกองเก่า หรือกาดพระนอน กลายเป็นกระแสและได้รับความนิยมจากคน เมืองแพร่ และเริ่มเป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวมากขึ้นเรื่อยๆ และได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงาน ท้องถิ่นทั้งในเรื่องของงบประมาณ และทรัพยากรที่มาช่วยสนับสนุนให้ชาวชุมชนสามารถเปิดตลาด และสร้างกิจกรรมต่างๆได้อย่างราบรื่น จนเมื่อราว 1 ปีที่ผ่านมา มีการขยายกิจกรรมถนนคนเดินโดย เปิดเส้นทางยาวไปจนถึงประตูมู มีร้านรวงเล็กๆมาเปิดขายของบนถนน และมีคนรุ่นใหม่ในชุมชน เริ่มปรับบ้านเก่าที่อยู่ริมถนนให้เป็นร้าน-ธุรกิจสร้างสรรค์ใหม่ๆ อาทิ ร้านกาแฟ ร้านขายของที่ระลึก เป็นต้น ซึ่งแนวโน้มการเติบโตของธุรกิจขนาดเล็ก หรือธุรกิจสร้างสรรค์ดังกล่าวยังมีแนวโน้มเติบโต

อย่างต่อเนื่องไปพร้อมๆกับการเป็นที่รู้จักเพิ่มมากขึ้นของกิจกรรมกาดกองเก่า และเริ่มมีนักท่องเที่ยวต่างถิ่น และนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติเพิ่มมากขึ้น

โดยสรุปแล้ว กาดกองเก่า หรือกาดพระนอน จ.แพร่ จัดอยู่ในกลุ่มแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่สำคัญคือ วิถีชีวิต และลักษณะกายภาพของเมือง พร้อมกับกิจกรรม และธุรกิจสร้างสรรค์ใหม่ๆ ซึ่งกระตุ้นให้กิจกรรมต้องต้อนรับนักท่องเที่ยวที่เริ่มเพิ่มจำนวนมากขึ้น และความร่วมไม้ร่วมมือของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเริ่มมีเข้ามาอย่างต่อเนื่อง อีกทั้งกิจกรรมยังมีศักยภาพ และมองเห็นแนวโน้มที่จะสามารถขยายตัวเพิ่มมากขึ้นได้ในอนาคต

กาดกองเก่า หรือกาดพระนอน จึงเป็นชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่อยู่ในระดับ กำลังพัฒนา Development Stage

5.2.7 ถนนคนเดินหัวเวียงใต้ อ.เมืองน่าน จังหวัดน่าน

1) แนวปฏิบัติที่ดีของถนนคนเดินหัวเวียงใต้

จากการรวบรวมข้อมูล ทั้งจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง การเก็บข้อมูลภาคสนาม และการสัมภาษณ์ผู้คนที่ในพื้นที่ นักวิจัยได้สังเคราะห์และประมวลจุดเด่นของแหล่งท่องเที่ยวถนนคนเดินหัวเวียงใต้ ไว้ดังนี้

- ศักยภาพ สิ่งดึงดูด/ผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยว
 - เป็นลักษณะกายภาพ และสังคมที่และสืบทอดแต่ครั้งบรรพบุรุษ
 - เป็นกิจกรรมสร้างสรรค์ที่คนในชุมชน ร่วมกันจัดขึ้น และเป็นความภาคภูมิใจของชุมชน
 - เป็นกิจกรรมการท่องเที่ยว ที่เป็นที่รู้จักของคนภายในจังหวัด
 - มีกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้อง อาทิ การเดินขึ้นชมบ้านเก่า ย่านเก่า ในถนนกาดกองน้อยที่เชื่อมต่อกับถนนสุนทรวารชบริเวณที่ใช้จัดถนนคนเดิน และกิจกรรมการตลาดในรูปแบบถนนคนเดิน มีสินค้าพื้นเมืองวางขาย

- ศักยภาพในการรองรับการท่องเที่ยว

- สิ่งบริการการท่องเที่ยว และการเข้าถึง

ชุมชนท่องเที่ยวอยู่ในเขตเมืองเก่า การคมนาคมขนส่งสะดวก สามารถเข้าถึงได้ด้วยการเดิน จักรยาน จักรยานยนต์ และรถยนต์

- ศักยภาพในการบริหารจัดการชุมชนท่องเที่ยว

- การบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชน

มีการจัดตั้งคณะทำงานภายในกลุ่มพ่อค้าแม่ค้า และคนในชุมชนที่มีอาคารติดถนน

- การมีส่วนร่วมของชุมชนในการเสริมสร้างบรรยากาศการท่องเที่ยว

ชุมชนอาศัยพื้นที่ถนน (พื้นที่สาธารณะในการทำกิจกรรม) โดยแต่ละบ้านที่อยู่ริมถนนจะมีส่วนร่วมในการนำสินค้าวางขาย และอนุญาตให้คณะกรรมการตลาดจัดสรรพื้นที่ให้พ่อค้าแม่ค้าเข้ามาเปิดแผงขายของ

- ผู้มีบทบาทสนับสนุน

- การสนับสนุนโดยหน่วยงานภาครัฐ หรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องอื่นๆ

หน่วยงานเทศบาลเมืองน่านมีส่วนสนับสนุนในเรื่องการจัดระบบจราจร และการดูแลความสะอาด แม้จะไม่ได้ดำเนินการอนุมัติให้ชาวชุมชนจัดกิจกรรม แต่ก็ไม่ได้ห้ามปราม อย่างไรก็ตามก็ดีขึ้นเดือนมีนาคม 2558 ที่ผ่านมาทางเทศบาลได้มีคำสั่งให้พ่อค้าแม่ค้าย้ายกิจกรรมถนนคนเดินไปบริเวณช่วงเมืองน่าน ซึ่งก็ได้รับความร่วมมือแม้ในระยะแรกจะมีการคัดค้าน และร้องเรียนไม่เห็นด้วยอยู่บ้าง

มีการสนับสนุนจากหอการค้าจังหวัด และกระทรวงพาณิชย์ในการสนับสนุนให้พื้นที่ทำกิจกรรมถนนคนเดินเป็นย่านการค้าพาณิชย์ตามโครงการของกระทรวงฯ มีการสนับสนุนงบประมาณเพื่อการปรับปรุงภูมิทัศน์ในพื้นที่ ต่อยอดจากงานภาควิชาการที่ทางสาขาวิชาสถาปัตยกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์ และคณะเทศาภิบาลเข้ามาศึกษา และดำเนินงานโครงการนำร่องการปรับปรุงภูมิทัศน์เมืองเก่าเอาไว้

- การประชาสัมพันธ์ / สื่อสารการตลาดให้ตรงกับกลุ่มนักท่องเที่ยว ปรากฏข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมในเว็บไซต์ของจังหวัด

2) การวิเคราะห์ลำดับการพัฒนาของชุมชนท่องเที่ยว (Tourism Stage) ถนนคนเดินหัวเวียงใต้

จากการเก็บข้อมูลภาคสนาม การสังเกตการณ์ และการสัมภาษณ์ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง พบว่ากิจกรรมถนนคนเดินหัวเวียงใต้ รากฐานมาจากแนวคิดและการทำงานด้านการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมเมืองเก่า ซึ่งเกิดจากกระแสการรวมตัวกันขับเคลื่อนการพัฒนาเมืองแพร่ในด้านสังคม และวัฒนธรรม ซึ่งเกิดขึ้นจากการรวมกันของชาวบ้านชุมชนวัดหัวเวียงใต้ ร่วมกับคณาจารย์ นักวิชาการตัวแทนเทศบาลเมืองน่าน ภายใต้โครงการฟื้นฟูสภาพที่อยู่อาศัยในเขตเมือง ของการเคหะแห่งชาติ ผ่านการทำงานของคณาจารย์ และนักวิชาการด้านสถาปัตยกรรม และผังเมืองจากสาขาวิชาสถาปัตยกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์ ซึ่งได้ริเริ่มกระบวนการการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนในการสืบค้น ศึกษา ตระหนักรู้ และรักษาเมืองเก่า จนสำเร็จเป็นโครงการนำร่องการปรับปรุงภูมิทัศน์ถนนน้อย (ซอยขนาดเล็ก) ที่เชื่อมต่อกับถนนสุมนเทวราช ตามด้วยการพัฒนากิจกรรมถนนคนเดินภายในซอยดังกล่าว ก่อนจะขยายสู่ถนนสุมนเทวราชในเวลาต่อมา

เนื่องจากชาวชุมชนมีประสบการณ์การทำงานด้านการอนุรักษ์ และการมีส่วนร่วมเป็นทุนเดิมจากโครงการของการเคหะ การบริหารจัดการถนนคนเดินหัวเวียงใต้จึงค่อยๆ ขยับเขยื้อน และประสบ

ความสำเร็จ รองรับพ่อค้าแม่ค้า และนักท่องเที่ยวเป็นจำนวนมากพร้อมไปกับการจัดการเรื่องการจัดการแพลงอย่างยุติธรรม รายได้ที่ได้จากการเช่าแพลงในระยะแรกนำไปอุดหนุนกิจกรรมการแสดงศิลปวัฒนธรรมทางคนเดินได้จัดเวทีไว้และเปิดโอกาสให้เด็กเยาวชนในพื้นที่ได้แสดงความสามารถ แต่ภายหลังเงินที่ได้จากการเก็บค่าเช่าแพลงไม่เป็นเพียงพอต่อการสนับสนุนการแสดง และการจัดการขยะกิจกรรมทางศิลปวัฒนธรรมดังกล่าวจึงยกเลิกไปและเงินที่ได้จึงนำกลับมาสนับสนุนการจัดการเรื่องความสะอาดแทนที่ เนื่องจากปริมาณร้านค้าที่เพิ่มจำนวนขึ้น ผู้ใช้บริการถนนคนเดินทั้งนักท่องเที่ยวและคนในท้องถิ่นก็มากขึ้นนำมาซึ่งปัญหาเรื่องการจัดการขยะ และความไม่สะดวกในการคมนาคมเพราะถนนสุขุมวิทเป็นทางสัญจรหลักของย่าน

ในปัจจุบัน แม้กิจกรรมถนนคนเดินหัวเวียงใต้ได้หยุดการดำเนินการไปแล้วตั้งแต่เมื่อราวเดือนมีนาคมที่ผ่านมา แต่ประสิทธิภาพการทำงาน และสถานการณ์การบริหารจัดการชุมชนท่องเที่ยวก็ยังมีคุณค่าต่อการศึกษา ด้วยลักษณะของการเติบโตสู่การเป็นตลาดนัด มุ่งเน้นการขายของผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น และภายหลังมีสินค้าทั่วไปเข้ามากระจายตัวขายแทรกในกิจกรรมถนนคนเดินมากขึ้น การไม่มีกิจกรรมทางศิลปวัฒนธรรม หรือแนวทางการสื่อสารข้อมูลด้านการอนุรักษ์ และคุณค่าความหมายของความเป็นย่านเก่า ทำให้การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของย่านหยุดชะงัก เพราะไม่มีผลิตภัณฑ์ การท่องเที่ยวใหม่ และเริ่มเกิดผลกระทบกับชุมชนในเรื่องขยะ และการจัดการจราจร

ถนนคนเดินหัวเวียงใต้ จึงเป็นชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่อยู่ในวงจรชีวิตการพัฒนาในระดับการหยุดชะงักในการพัฒนา(Stagnation Stage) ที่มีบทเรียนสำคัญสำหรับชุมชนที่ต้องการจัดถนนคนเดิน และยังต้องการคงความเป็นชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมควรศึกษา และหาคำตอบของสมดุลระหว่างการเป็นตลาดนัด กับกิจกรรมออกร้านเพื่อส่งเสริมวัฒนธรรม และการเพิ่มเติมกิจกรรมที่ช่วยสื่อสารความหมายของมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชน และการทำงานอย่างมีส่วนร่วมที่ชุมชนร่วมกันทำเพื่อสาธารณะประโยชน์

5.2.8 หมู่บ้านหัตถกรรมผ้าขึ้นตีนจก อ.แม่แจ่ม จ.เชียงใหม่

1) แนวปฏิบัติที่ดีของ หมู่บ้านหัตถกรรมผ้าขึ้นตีนจก

จากการรวบรวมข้อมูล ทั้งจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง การเก็บข้อมูลภาคสนาม และการสัมภาษณ์ผู้คนในพื้นที่ นักวิจัยได้สังเคราะห์และประมวลจุดเด่นของแหล่งท่องเที่ยวหมู่บ้านหัตถกรรมผ้าขึ้นตีนจก ไว้ดังนี้

- ศักยภาพ สิ่งดึงดูด/ผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยว
 - เป็นกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตดั้งเดิม และเป็นความภาคภูมิใจของชุมชน
 - เป็นกิจกรรมกรรมการท่องเที่ยว ที่เป็นที่ยึดถือของคนภายในจังหวัด

- เป็นกิจกรรมท่องเที่ยวที่สามารถเชื่อมโยงกับการท่องเที่ยวชุมชนในรูปแบบอื่นๆ เช่นงานประเพณี การชมวิถีชีวิตเกษตรกรรม

- ศักยภาพในการรองรับการท่องเที่ยว

- สิ่งบริการการท่องเที่ยว และการเข้าถึง ชุมชนที่มีกิจกรรมการผลิตและทอผ้าขึ้น พร้อมร้านค้าอยู่ห่างจากตัวอำเภอราว 3 กิโลเมตร ต้องใช้รถยนต์ส่วนบุคคล หรือรถจักรยานยนต์ที่มีให้เช่าในตัวอำเภอ จอมทอง ไม่มีบริการรถสาธารณะ

- ศักยภาพในการบริหารจัดการชุมชนท่องเที่ยว

- การบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชน มีการผลิตผ้าขึ้นกันตามหมู่บ้าน และมีการรวมตัวกันเป็นกลุ่มทอผ้าวิสาหกิจชุมชนมีชื่อเสียง อาทิ กลุ่มหัตถกรรมผ้าขึ้นตีนจกบ้านทองผา และกลุ่มทอผ้าบ้านไร่ เป็นการรวมกลุ่มเพื่อการทำงานร่วมกันและการเอื้อประโยชน์ในการขายสินค้า

- การมีส่วนร่วมของชุมชนในการเสริมสร้างบรรยากาศการท่องเที่ยว

ชุมชนที่ตั้งอยู่โดยรอบเมืองแม่แจ่ม และยังเป็นแหล่งการผลิตผ้าขึ้นตีนจกยังเป็นชุมชนเกษตรกรรม มีวิถีชีวิตผูกโยงกับการทำนา บ้านเรือน และบรรยากาศชุมชนจึงยังเหมาะสมสำหรับการท่องเที่ยว ชุมชนในชนบท วิถีชีวิตที่เป็นไปของชาวบ้านคือ การเสริมสร้างบรรยากาศการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ต้องสัมผัสความเป็นท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี

- ผู้มีบทบาทสนับสนุน

- ตามที่กล่าวมาแล้วกิจกรรมทอผ้าเป็นงานหัตถกรรมที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษของคนแม่แจ่ม แต่ด้วยความเปลี่ยนแปลงของกาลสมัย การเสื่อมความนิยมในการนุ่งซิ่นได้มาถึง จนต้องมีการฟื้นฟูโดยกลุ่มคนที่สนใจ และผลักดันให้ผ้าขึ้นกลายเป็นผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรม และการท่องเที่ยวที่มีอัตลักษณ์เฉพาะตัว ควรค่าแก่การอนุรักษ์ และสนับสนุน จึงเป็นที่มาของการจัดงานมหกรรมผ้าขึ้นจกและวัฒนธรรมชนเผ่าแม่แจ่ม ซึ่งปัจจุบันจัดขึ้นทุกปีติดต่อกันมาถึงครั้งที่ 22 โดยได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานระดับท้องถิ่น ระดับจังหวัด และหน่วยงานด้านการท่องเที่ยวจากส่วนกลาง ให้งบประมาณสนับสนุนทั้งการจัดงาน และการประชาสัมพันธ์

2) การวิเคราะห์ลำดับการพัฒนาของชุมชนท่องเที่ยว (Tourism Stage) หมู่บ้านหัตถกรรมผ้าขึ้นตีนจก

จากการเก็บข้อมูลรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ และการสัมภาษณ์ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง พบว่ากิจกรรมหมู่บ้านหัตถกรรมผ้าขึ้นตีนจก มีรากฐานมาจากธรรมเนียม และวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่นที่ผูกพันกับพุทธศาสนา ธรรมเนียมการนุ่งซิ่นไปวัดในวันพระ และการใช้เวลาว่างของแม่บ้าน และผู้หญิงในการทอผ้าขึ้นไว้ใช้ จึงเป็นวิถีปฏิบัติที่มีสืบทอดกันมาหลายชั่วอายุคน ในอดีตทุกบ้านจะมีที่

ทอดผ้าตั้งอยู่ใต้ทุนบ้านแทบทุกหลังคาเรือน แต่จากสภาพสังคม และเศรษฐกิจที่เปลี่ยนไปองค์ความรู้เรื่องผ้าชิ้นเริ่มหมดไปตามยุคสมัยเนื่องจากขาดคนสืบทอด ประเด็นนี้เป็นประเด็นสำคัญ เพราะถึงแม้จะมีการฟื้นฟูผ้าชิ้นแม่แจ่มเป็นที่รู้จักไปทั่ว และกิจกรรมด้านการประชาสัมพันธ์และการท่องเที่ยวเข้าไปมีส่วนกระตุ้นให้ผ้าชิ้นแม่แจ่ม และหมู่บ้านหัตถกรรมเป็นที่รู้จักไปทั่ว แต่การส่งเสริมให้คนรุ่นใหม่เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรม และที่สำคัญที่สุดคือให้คนรุ่นใหม่ได้เรียน และหัตถ์ผ้า ยังเป็นความท้าทายสำคัญที่กลุ่มอนุรักษ์ และผู้ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการการท่องเที่ยว จะต้องคำนึงถึง โปรแกรมการอบรมตามโรงเรียน หรือการอบรมเชิงปฏิบัติการอาจช่วยให้คนที่สนใจ หรือเด็กรุ่นใหม่ได้เรียนรู้เกี่ยวกับคุณค่าของชิ้น และรูปแบบการทอ แต่การจะส่งเสริมให้การทอขึ้นเป็นอาชีพ และเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวที่ดำรงอยู่อย่างยั่งยืน ชุมชนและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องจะต้องคิดหาช่องทาง หรือกลไก และการบริหารจัดการใหม่ๆ เพื่อสร้างแรงจูงใจในการประกอบอาชีพ และสร้างรูปแบบการท่องเที่ยวที่เอื้อประโยชน์ให้คนในท้องถิ่นให้มากขึ้น หากพิจารณารูปแบบการท่องเที่ยวจำนวนนักท่องเที่ยว และทรัพยากรการท่องเที่ยวในปัจจุบัน ถือได้ว่า ชุมชนหัตถกรรมผ้าชิ้นตื่นจากอยู่ในวงจรชีวิตการพัฒนาในระดับการหยุดชะงักในการพัฒนา(Stagnation Stage) เนื่องจากชุมชน และพื้นที่มีการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวมาจนถึงจุดอิ่มตัว และยังไม่สามารถหาแนวทางการพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยวใหม่ๆได้ แม้ยังไม่เกิดผลกระทบ หรือมีจำนวนนักท่องเที่ยวเข้าไปมากเกินการรองรับแต่ การคงตัวหรือการหยุดการพัฒนา ถือเป็นช่วงเวลาที่ต้องความได้รับการศึกษาต่อไป เพื่อให้องค์ความรู้ที่มีค่าดำรงอยู่ พร้อมกับการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ดีขึ้น และนำความยั่งยืนมาสู่มรดกทางวัฒนธรรมของชุมชน

5.2.9 หมู่บ้านไทลื้อบ้านหลวงเหนือ(บ้านใบบุญ) อ.ดอยสะเก็ด จ. เชียงใหม่

1) แนวปฏิบัติที่ดีของ หมู่บ้านไทลื้อบ้านหลวงเหนือ

จากการรวบรวมข้อมูล ทั้งจากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการเก็บข้อมูลภาคสนาม และการสัมภาษณ์ผู้คนในพื้นที่ นักวิจัยได้สังเคราะห์และประมวลจุดเด่นของแหล่งท่องเที่ยวหมู่บ้านไทลื้อบ้านหลวงเหนือไว้ดังนี้

- ศักยภาพ สิ่งดึงดูด/ผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยว
 - คุณค่าทางประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์ และวัฒนธรรมที่และสืบทอดแต่ครั้งบรรพบุรุษ
 - เป็นกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตดั้งเดิม และเป็นความภาคภูมิใจของชุมชน
 - เป็นกิจกรรมกรรม ที่เป็นที่รู้จักของคนภายในจังหวัด
- ศักยภาพในการรองรับการท่องเที่ยว
 - สิ่งบริการการท่องเที่ยว และการเข้าถึง

แม้ภายในชุมชนจะไม่มีสิ่งบริการสำหรับนักท่องเที่ยวมากนัก แต่ด้วยระยะทางที่ไม่ไกลจากตัวเมืองเชียงใหม่ทำให้นักท่องเที่ยวสามารถมาใช้บริการในตัวเมืองได้สะดวก มีรถบริการสาธารณะให้บริการจากตัวเมืองเชียงใหม่ ไปถึงชุมชน

- ศักยภาพในการบริหารจัดการชุมชนท่องเที่ยว

- การบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชน

ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศูนย์การเรียนรู้ ในฐานะการเป็นผู้สนับสนุนกิจกรรม อาจจะอยู่ฐานะพ่อครูแม่ครู หรืออาสาสมัครสนับสนุนกิจกรรม อาสาสมัครนำเที่ยว

- การมีส่วนร่วมของชุมชนในการเสริมสร้างบรรยากาศการท่องเที่ยว

เนื่องจากชุมชนลวงเหนือเป็นชุมชนกึ่งชนบทกึ่งเมือง ยังคงหลงเหลือพื้นที่เกษตร อยู่ปะปนกับสภาพชุมชนดั้งเดิมที่มีชุมชนมีสายสัมพันธ์ทางสังคมเหนียวแน่น ทำให้ชุมชนคงบรรยากาศน่าท่องเที่ยว

- ผู้มีบทบาทสนับสนุน

- เทศบาลลวงเหนือเป็นผู้มีบทบาทสนับสนุนที่สำคัญ ในการจัดทำโครงการด้านการพัฒนาการท่องเที่ยว และวัฒนธรรม เช่น การให้งบประมาณสนับสนุน การประสานงานกับหน่วยงานอื่นๆ เพื่อเพิ่มศักยภาพบุคลากรการท่องเที่ยว อย่างการประสานงานให้ สถาบันการท่องเที่ยวชุมชน CBT-I เข้ามาให้ความรู้และอบรมเรื่องการบริหารจัดการท่องเที่ยวชุมชน

2) การวิเคราะห์ลำดับการพัฒนาของชุมชนท่องเที่ยว (Tourism Stage) หมู่บ้านไถลื้อบ้านลวงเหนือ

จากการเก็บข้อมูลรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ และการสัมภาษณ์ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง พบว่ากิจกรรมบ้านลวงเหนือ มีรากฐานมาจากความสนใจ และความต้องการของคนในพื้นที่ที่จะร่วมกันฟื้นฟูอัตลักษณ์ และวัฒนธรรมความเป็นคนไถลื้อบ้านลวงเหนือซึ่งยังอยู่ในความทรงจำของคนในท้องถิ่น การริเริ่มโดยคนในชุมชน ทั้งอาสาสมัคร และบริจาคพื้นที่เพื่อใช้สำหรับเป็นพื้นที่ในการทำกิจกรรมทั้งการจัดนิทรรศการ การสาธิตกิจกรรมการอยู่กินที่ใช้พื้นที่ในบ้าน และชุมชนในส่วนต่างๆ ความพร้อมเพรียงและร่วมใจกันของคนในชุมชนในการรื้อฟื้นวัฒนธรรม นำมาซึ่งการจัดงานเพื่อเปิดศูนย์การเรียนรู้ การประชาสัมพันธ์ และการประสานงานเชื่อมโยงความช่วยเหลือจากหน่วยงานส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานส่วนกลาง ซึ่งเข้ามาร่วมสนับสนุนทั้งในด้านของงบประมาณ

การเปิดตัวสู่สาธารณะของศูนย์การเรียนรู้ เมื่อราวปี 2553 ที่ผ่านมา รวมไปถึงการเข้าร่วมงานด้านวัฒนธรรมที่จัดขึ้นโดยทั่วไปในเขตเมืองเชียงใหม่จนชื่อของชุมชนเป็นที่รู้จัก และชุมชนมีโอกาสดึงดูดนักท่องเที่ยวมากขึ้น และมีผู้สนใจเข้าไปท่องเที่ยวในชุมชนมากขึ้น ชุมชนเองก็มีความกระตือรือร้นในการเรียนรู้สิ่งใหม่เพื่อจะพัฒนาตนเอง และต้อนรับนักท่องเที่ยวกลุ่มใหม่ๆ

ชุมชนหมู่บ้านไถลื้อบ้านลวงเหนือ จึงอยู่ในวงจรชีวิตการพัฒนาในระดับการขั้นการพัฒนาพื้นที่ (Development Stage) ด้วยพื้นที่ที่มีความพร้อมเป็นแหล่งท่องเที่ยว และเริ่มมีจำนวนนักท่องเที่ยวหลังไหลเข้ามาสู่พื้นที่ เมืองครกภายนอก ภาครัฐ ภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมท่องเที่ยวในพื้นที่

5.2.10 หมู่บ้านไถลื้อบ้านลวงใต้ อ.ดอยสะเก็ด จ. เชียงใหม่

1) แนวปฏิบัติที่ดีของ หมู่บ้านไถลื้อบ้านลวงใต้

จากการรวบรวมข้อมูล ทั้งจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง การเก็บข้อมูลภาคสนาม และการสัมภาษณ์ผู้คนในพื้นที่ นักวิจัยได้สังเคราะห์และประมวลจุดเด่นของแหล่งท่องเที่ยวหมู่บ้านไถลื้อบ้านลวงใต้ ไว้ดังนี้

- ศักยภาพ สิ่งดึงดูด/ผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยว
 - คุณค่าทางประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์ และวัฒนธรรมที่และสืบทอดแต่ครั้งบรรพบุรุษ
 - เป็นกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตดั้งเดิม และเป็นความภาคภูมิใจของชุมชน
 - เป็นกิจกรรมกรรม ที่เป็นที่รู้จักของคนภายในจังหวัด

- ศักยภาพในการรองรับการท่องเที่ยว
 - สิ่งบริการการท่องเที่ยว และการเข้าถึง

แม้ภายในชุมชนจะไม่มีสิ่งบริการสำหรับนักท่องเที่ยวมากนัก แต่ด้วยระยะทางที่ไม่ไกลจากตัวเมืองเชียงใหม่ทำให้นักท่องเที่ยวสามารถมาใช้บริการในตัวเมืองได้สะดวก มีรถบริการสาธารณะให้บริการจากตัวเมืองเชียงใหม่ ไปถึงชุมชน

- ศักยภาพในการบริหารจัดการชุมชนท่องเที่ยว
 - การบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชน

ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการบ้านไถลื้อ ในฐานะการเป็นผู้สนับสนุนกิจกรรม โดยเฉพาะกลุ่มแม่บ้านกลุ่มทอผ้า ซึ่งนอกจากจะมานั่งสาธิตทอผ้าแล้ว ยังสามารถเป็นวิทยากรบรรยายเรื่องวิถีชีวิตของคนไถลื้อบ้านลวงใต้

- การมีส่วนร่วมของชุมชนในการเสริมสร้างบรรยากาศการท่องเที่ยว

เนื่องจากชุมชนลวงใต้เป็นชุมชนกึ่งชนบทกึ่งเมือง ยังคงหลงเหลือพื้นที่เกษตร อยู่ปะปนกับสภาพชุมชนดั้งเดิมที่มีชุมชนมีสายสัมพันธ์ทางสังคมเหนียวแน่น ทำให้ชุมชนคงบรรยากาศน่าท่องเที่ยว

- ผู้มีบทบาทสนับสนุน

- เทศบาลตำบลดอยสะเก็ดเป็นผู้มีบทบาทสนับสนุนที่สำคัญ ในการจัดทำพื้นที่ที่จัดสร้างบ้านไถลื้อและ โครงการด้านพัฒนาการท่องเที่ยว และวัฒนธรรม เช่น การให้งบประมาณสนับสนุนในการจัดงานสืบสานตำนานไถลื้อ การจัดให้มีโฮมสเตย์ภายในชุมชน

2) การวิเคราะห์ลำดับการพัฒนาของชุมชนท่องเที่ยว (Tourism Stage) หมู่บ้านไถลื้อบ้านหลวงเหนือ

จากการเก็บข้อมูลรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ และการสัมภาษณ์ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง พบว่า กิจกรรมบ้านหลวงใต้ มีรากฐานมาจากความสนใจของกลุ่มผู้นำในชุมชนในระดับท้องถิ่น วัด และ คณะกรรมการชุมชน ในพื้นที่ที่ร่วมกันฟื้นฟูอัตลักษณ์ และวัฒนธรรมความเป็นคนไถลื้อบ้านหลวงใต้ ซึ่งยังอยู่ในความทรงจำของคนในท้องถิ่น และสามารถสืบค้นย้อนกลับถึงวิถีปฏิบัติโดยเฉพาะเรื่องภูมิปัญญาการทอผ้า การริเริ่มโดยคนในชุมชน ทั้งอาสาสมัคร และการบริจาคพื้นที่ของวัดหลวงใต้เพื่อใช้สำหรับเป็นพื้นที่ในการสร้างบ้านไถลื้อ ที่นำแบบมาจาก อ.เชียงแสน เพื่อเป็นสถานที่ทำกิจกรรมของชุมชน และพื้นที่จัดนิทรรศการ และการสาธิตการทอผ้า และการจัดแสดงเครื่องแต่งกาย

อย่างไรก็ดีการดำเนินงานของบ้านไถลื้อซึ่งมีการเปิดตัวเมื่อราว 10 ปีแล้ว และไม่ได้มีการริเริ่มกิจกรรมการท่องเที่ยว หรือทรัพยากรการท่องเที่ยวใหม่ๆ ทำให้ความน่าสนใจและศักยภาพในการดึงดูดนักท่องเที่ยวลดลง อีกทั้งกลุ่มคนในชุมชนมิได้มีรายได้หลักจากการจัดกิจกรรมหรือการท่องเที่ยวที่ต้องการให้เกิดขึ้นในชุมชน เช่น กิจกรรมโฮมสเตย์ซึ่งมีชาวบ้านเข้าร่วมในระยะแรกประมาณ 4-5 หลัง และสุดท้ายก็ไม่มี การดำเนินงานต่อเนื่องจากไม่มีนักท่องเที่ยวเข้ามาใช้บริการ ซึ่งผูกพันไปถึงการขาดประชาสัมพันธ์

ชุมชนหมู่บ้านไถลื้อบ้านหลวงใต้จึงอยู่ในวงจรชีวิตการพัฒนาในระดับการหยุดชะงักในการพัฒนา(Stagnation Stage ด้วยพื้นที่มีศักยภาพด้านการแหล่งท่องเที่ยว แต่ขาดการพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยวในรูปแบบใหม่ อีกทั้งหน่วยงานชุมชน ภาครัฐ และเอกชนยังไม่มีแนวทางใหม่ในการกระตุ้น และฟื้นฟูชุมชนท่องเที่ยว คุณภาพของผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวเริ่มลดลง

จากข้อมูลศักยภาพชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีแนวปฏิบัติที่ดีกับชุมชนที่มีพัฒนาการด้านการท่องเที่ยวที่น่าสนใจรวมทั้งหมด 10 แห่ง และการถอดบทเรียนวิเคราะห์บทบาทหน้าที่หลัก และหน้าสนับสนุนของชุมชนดังกล่าว สามารถสังเคราะห์และสรุปแนวปฏิบัติที่ดีได้ โดยนำตัวชี้วัดเบื้องต้น 8 ตัว ซึ่งใช้ในการพิจารณาในภาพรวมของแหล่งและชุมชนท่องเที่ยวของภาคเหนือ ได้แก่

6 ตัวชี้วัดเบื้องต้น

- 1) ศักยภาพด้านทรัพยากรท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
- 2) ศักยภาพการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในแหล่งท่องเที่ยว
- 3) ศักยภาพด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว

- 4) ศักยภาพด้านสิ่งบริการในรัศมี 5 กิโลเมตรรอบแหล่งท่องเที่ยว
- 5) ศักยภาพด้านการประชาสัมพันธ์ / การให้ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว
- 6) ศักยภาพด้านสิ่งบริการอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว
และตัวชี้วัดว่าด้วยชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอีก 2 ตัว ได้แก่
- 7) ศักยภาพของชุมชนด้านการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว
- 8) ศักยภาพด้านมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยว

เข้าร่วมในฐานะประเด็นย่อยในกลุ่มประเด็นศักยภาพ 3 ประเด็นใหญ่

- 1) ศักยภาพในการดึงดูดใจ
- 2) ศักยภาพในการรองรับนักท่องเที่ยว
- 3) ศักยภาพในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน

ตารางที่ ย่อย 2: 5-1 สรุปแนวปฏิบัติที่ดี (Best Practice) และผู้มีบทบาทในการบริการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีศักยภาพสูง 7 แห่ง และชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่น่าสนใจ

แนวปฏิบัติที่ดี (Best Practice) ประมวลจากตัวชี้วัดทั้ง 8 ตัว				ผู้มีบทบาทในการบริหารจัดการท่องเที่ยว	
ชื่อชุมชน	ศักยภาพในการดึงดูดใจ	ศักยภาพในการรองรับนักท่องเที่ยว	ศักยภาพในการบริการจัดการแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน	ผู้มีบทบาทหลัก	ผู้มีบทบาทสนับสนุน
1.วัดศรีสุพรรณ จ.เชียงใหม่	ศักยภาพด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว - เป็นผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวและองค์ความรู้ดั้งเดิมที่เป็นเอกลักษณ์ และชุมชนร่วมกันสืบทอดมายาวนาน	ศักยภาพด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว - สามารถเข้าถึงได้อย่างสะดวกโดยบริการรถสาธารณะหรือรถส่วนบุคคล - อยู่ในเขตเมือง	ศักยภาพของชุมชนด้านการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว - มีกลุ่มอนุรักษ์ที่เกี่ยวข้องกับงานฝีมือช่าง - มีคณะกรรมการของวัด และชุมชนช่วยดูแลเรื่องการท่องเที่ยว	- พระสงฆ์ คณะกรรมการชุมชนศรีสุพรรณ ครูและนักเรียนโรงเรียนวัดศรีสุพรรณ เป็นผู้กำหนดนโยบายวางแผน และดำเนินงานการพัฒนา และบริหาร	-หน่วยงานภาครัฐส่วนกลาง และท้องถิ่นเข้าร่วมสนับสนุนโครงการต่างๆ และการประชาสัมพันธ์ - กลุ่มวิชาการสถาบันการศึกษาเข้าร่วมสนับสนุนชุมชน

แนวปฏิบัติที่ดี (Best Practice) ประมวลจากตัวชี้วัดทั้ง 8 ตัว				ผู้มีบทบาทในการบริหารจัดการท่องเที่ยว	
ชื่อชุมชน	ศักยภาพในการดึงดูดใจ	ศักยภาพในการรองรับนักท่องเที่ยว	ศักยภาพในการบริการจัดการแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน	ผู้มีบทบาทหลัก	ผู้มีบทบาทสนับสนุน
	ศักยภาพการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในแหล่งท่องเที่ยว - มีกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวที่หลากหลาย - มีกิจกรรมโดดเด่นเป็นที่รู้จัก เช่น ถนนคนเดินวันเสาร์ การอบรมองค์ความรู้การดูนก สำหรับบุคคลทั่วไป และนักท่องเที่ยว มีร้านขายของที่ระลึก และกิจกรรมทัวร์ธรรมชาติ	รัศมี 5 กิโลเมตรรอบแหล่งท่องเที่ยว - มีสิ่งบริการรองรับนักท่องเที่ยวครบถ้วน ศักยภาพด้านการประชาสัมพันธ์ / การให้ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว - มีเอกสารแจกสำหรับให้ข้อมูลเบื้องต้น (ไทย-อังกฤษ) - ให้บริการข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวออนไลน์ - มีผู้เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวสามารถพูดภาษาอังกฤษได้บางส่วน	- มีศูนย์ศึกษาศิลปะไทยโบราณล้ำค่าสิบล้านนา วัดศรีสุพรรณ	จัดการการท่องเที่ยว	ทางด้านวิชาการอย่างต่อเนื่องทุกปี - กลุ่มธุรกิจท่องเที่ยว กลุ่มธุรกิจท่องเที่ยวบรรจุชุมชนแห่งนี้เป็นแหล่งท่องเที่ยวในตารางการท่องเที่ยวของลูกค้า - กลุ่มสื่อมวลชน สื่อทั้งในส่วนท้องถิ่นและส่วนกลางมีส่วนร่วมสร้างและส่งเสริมภาพลักษณ์ของชุมชนท่องเที่ยวเผยแพร่ข้อมูล
2.บ้านถวาย จ.เชียงใหม่	ศักยภาพด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว - เป็นผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวและองค์ความรู้ดั้งเดิมที่เป็นเอกลักษณ์	ศักยภาพด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว - แม้จะตั้งอยู่ห่างไกลจากตัวเมือง และเข้าถึงได้ด้วยรถส่วนบุคคล หรือรถ	ศักยภาพของชุมชนด้านการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว - มีการรวมกลุ่มกันของผู้ประกอบการ เป็นสมาคม	- ผู้ประกอบการในพื้นที่ และคนในชุมชนบ้านถวาย เป็นผู้กำหนดนโยบาย วางแผน และดำเนินงาน	- หน่วยงานภาครัฐ ส่วนกลาง และท้องถิ่น เข้าร่วมสนับสนุน โครงการต่างๆ และการประชาสัมพันธ์

แนวปฏิบัติที่ดี (Best Practice) ประมวลจากตัวชี้วัดทั้ง 8 ตัว				ผู้มีบทบาทในการบริหารจัดการท่องเที่ยว	
ชื่อชุมชน	ศักยภาพในการดึงดูดใจ	ศักยภาพในการรองรับนักท่องเที่ยว	ศักยภาพในการบริการจัดการแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน	ผู้มีบทบาทหลัก	ผู้มีบทบาทสนับสนุน
	และมีการสืบทอดโดยชุมชน ศักยภาพการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในแหล่งท่องเที่ยว - มีการออกร้านขายสินค้าในชุมชน เป็นศูนย์กลางสินค้าหัตถกรรม - มีการจัดกิจกรรมถนนคนเดิน และการออกร้านตามงานวัฒนธรรม ศักยภาพด้านมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยว - เป็น “หมู่บ้านท่องเที่ยว OTOP (OTOP Tourism Village)” แห่งแรกของประเทศไทย	รับจ้างแบบเหมา ศักยภาพด้านสิ่งบริการในรัศมี 5 กิโลเมตรรอบแหล่งท่องเที่ยว - ภายในชุมชนสิ่งบริการในพื้นที่ครบถ้วนสำหรับนักท่องเที่ยว ทั้งร้านค้า ร้านอาหาร และที่พัก ศักยภาพด้านการประชาสัมพันธ์ / การให้ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว - ให้บริการข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวออนไลน์ - มีเอกสารแจกเพื่อการประชาสัมพันธ์ 3 ภาษา (ไทย-อังกฤษ-จีน) - มีผู้เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวสามารถพูดภาษาอังกฤษได้บางส่วน	ผู้ประกอบการธุรกิจสินค้า หัตถกรรมบ้านถวาย เพื่อดำเนินการด้านธุรกิจ และการท่องเที่ยว	การพัฒนา และบริหารจัดการการท่องเที่ยว	- กลุ่มวิชาการ สถาบันการศึกษาเข้าร่วมสนับสนุนชุมชนทางด้านวิชาการอย่างต่อเนื่องทุกปี - กลุ่มธุรกิจท่องเที่ยว กลุ่มธุรกิจท่องเที่ยวบรรจุชุมชนแห่งนี้เป็แหล่งท่องเที่ยวในตารางการท่องเที่ยวของลูกค้า - กลุ่มสื่อมวลชน สื่อทั้งในส่วนของท้องถิ่นและส่วนกลางมีส่วนร่วมสร้างและส่งเสริมภาพลักษณ์ของชุมชนท่องเที่ยวเผยแพร่ข้อมูล

แนวปฏิบัติที่ดี (Best Practice) ประมวลจากตัวชี้วัดทั้ง 8 ตัว				ผู้มีบทบาทในการบริหารจัดการท่องเที่ยว	
ชื่อชุมชน	ศักยภาพในการดึงดูดใจ	ศักยภาพในการรองรับนักท่องเที่ยว	ศักยภาพในการบริการจัดการแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน	ผู้มีบทบาทหลัก	ผู้มีบทบาทสนับสนุน
		ศักยภาพด้านสิ่งบริการอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว - มีบริการขนส่งสินค้าให้บริการส่งทั้งในและต่างประเทศ (Shipping)			
3.ศูนย์วัฒนธรรมเฉลิมราช จ.เชียงราย	ศักยภาพด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว - เป็นโครงการพิพิธภัณฑ์เพื่อการอนุรักษ์ที่รวบรวมมรดกทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ของชุมชนไทลื้อที่สืบทอดไปถึงยุคอาณาจักรล้านนา มีการดำเนินการมากกว่า 20 ปี ศักยภาพการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในแหล่ง	ศักยภาพด้านสิ่งบริการอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว - มีความพร้อมในการรองรับนักท่องเที่ยวภายในโรงเรียน มีที่พักยุวมัคคุเทศก์ และปราชญ์ชาวบ้านที่คอยให้ข้อมูลและสนับสนุนการท่องเที่ยว เป็นศักยภาพที่ยังต้องการการพัฒนา	ศักยภาพของชุมชนด้านการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว - มีโปรแกรมการท่องเที่ยว มีการเชื่อมโยงสมาชิกในชุมชน และชุมชนใกล้เคียงเข้าร่วม	- คณะครูโรงเรียนจันจว้าวิทยาคม และคนในชุมชน เป็นผู้กำหนดนโยบายวางแผน และดำเนินงานการพัฒนา และบริหารจัดการการท่องเที่ยว คณะผู้ดำเนินการยังมองว่ากิจกรรมการท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมเสริมทักษะการเรียนรู้ของเด็กนักเรียน	- กลุ่มหน่วยงานภาครัฐส่วนท้องถิ่น (เทศบาลตำบลจันจว้า) - กลุ่มวิชาการ กลุ่มคณะครู ปราชญ์ท้องถิ่น และนักวิชาการจากมหาวิทยาลัยเข้าไปทำงานวิจัยเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ ชชาติพันธุ์ และการส่งเสริมการท่องเที่ยว

แนวปฏิบัติที่ดี (Best Practice) ประมวลจากตัวชี้วัดทั้ง 8 ตัว				ผู้มีบทบาทในการบริหารจัดการท่องเที่ยว	
ชื่อชุมชน	ศักยภาพในการดึงดูดใจ	ศักยภาพในการรองรับนักท่องเที่ยว	ศักยภาพในการบริการจัดการแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน	ผู้มีบทบาทหลัก	ผู้มีบทบาทสนับสนุน
	ท่องเที่ยว - มีโปรแกรมการท่องเที่ยวที่จัดการโดยคณะครูนักเรียน และเครือข่ายชาวไทลื้อในพื้นที่				
4.วัดปงสนุก จ.ลำปาง	ศักยภาพด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว - เป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ โบราณคดี และสถาปัตยกรรม - เป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าต่อการศึกษาและการเรียนรู้ด้านการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม ศักยภาพการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในแหล่งท่องเที่ยว - มีพิพิธภัณฑ์เก็บงานพุทธ	ศักยภาพด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว - สามารถเข้าถึงได้อย่างสะดวกโดยขนส่งมวลชนและรถส่วนบุคคลอยู่ในเขตเมือง ศักยภาพด้านสิ่งบริการในรัศมี 5 กิโลเมตรรอบแหล่งท่องเที่ยว - มีสิ่งบริการรองรับนักท่องเที่ยวครบถ้วน - มีสมาชิกในชุมชนสามารถให้ข้อมูล	ศักยภาพของชุมชนด้านการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว - มีการรวมกลุ่มในรูปแบบศรัทธาวัตร และกลุ่มตามกิจกรรมการอนุรักษ์สามารถบริหารจัดการทั้งตัวทรัพยากรการท่องเที่ยว และการให้บริการแก่นักท่องเที่ยว แต่ต้องมีการติดต่อด้านหมายล่วงหน้า	- คณะสงฆ์วัดปงสนุกเหนือ และกลุ่มชาวบ้านชุมชนปงสนุกเป็นผู้กำหนดนโยบายวางแผน และดำเนินงานการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม และเป็นผู้ดำเนินการหลักในการจัดการการท่องเที่ยว ซึ่งชุมชนมองว่าเป็นกิจกรรมเสริมในกิจกรรมการอนุรักษ์	- หน่วยงานส่วนท้องถิ่น ร่วมสนับสนุนการพัฒนาด้านโครงสร้างพื้นฐาน - หน่วยงานส่วนกลางประชาสัมพันธ์ส่งเสริมการท่องเที่ยว - กลุ่มผลประโยชน์/องค์กรไม่แสวงหากำไร-ไม่ใช้ภาครัฐส่งเสริมการท่องเที่ยว เช่น สถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน CBTi - หน่วยงานภาควิชา

แนวปฏิบัติที่ดี (Best Practice) ประมวลจากตัวชี้วัดทั้ง 8 ตัว				ผู้มีบทบาทในการบริหารจัดการท่องเที่ยว	
ชื่อชุมชน	ศักยภาพในการดึงดูดใจ	ศักยภาพในการรองรับนักท่องเที่ยว	ศักยภาพในการบริการจัดการแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน	ผู้มีบทบาทหลัก	ผู้มีบทบาทสนับสนุน
	ศิลปป้านนาจำนวนมาก และมีกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการบูรณะ และอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมเป็นประจำ ผู้สนใจสามารถเข้าร่วมได้ ศักยภาพด้านมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยว - วัดปงสนุกได้รับรางวัล UNESCO Merit Award และรางวัลด้านการท่องเที่ยวระดับชาติ เช่น รางวัลกินนรี				การสนับสนุนองค์ความรู้และการดำเนินกิจกรรมด้านการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม
5. บ้านทุ่งไธ้ง จ.แพร่	ศักยภาพด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว - เป็นผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวและองค์ความรู้	ศักยภาพด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว - เข้าถึงได้สะดวกด้วยรถส่วนบุคคล และขนส่ง	ศักยภาพของชุมชนด้านการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว - นอกจากมีการเปิดร้านค้า	- ชาวชุมชนทุ่งไธ้งเป็นผู้กำหนดนโยบายวางแผน และดำเนินงานการพัฒนา และบริหาร	-หน่วยงานส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานส่วนกลาง -บ้านทุ่งไธ้งถูกบรรจุเข้า

แนวปฏิบัติที่ดี (Best Practice) ประมวลจากตัวชี้วัดทั้ง 8 ตัว				ผู้มีบทบาทในการบริหารจัดการท่องเที่ยว	
ชื่อชุมชน	ศักยภาพในการดึงดูดใจ	ศักยภาพในการรองรับนักท่องเที่ยว	ศักยภาพในการบริการจัดการแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน	ผู้มีบทบาทหลัก	ผู้มีบทบาทสนับสนุน
	ดั้งเดิมที่เป็นเอกลักษณ์ และมีการสืบทอดโดยชุมชน ทั้งการย้อมผ้า และองค์ความรู้เรื่องวิถีความเชื่อของชาวไทพวน - เป็นแหล่งผลิตและจำหน่ายผ้าหม้อฮ่อมที่ใหญ่ที่สุดในประเทศ ศักยภาพการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในแหล่งท่องเที่ยว - มีโฮมสเตย์ภายในแหล่งผลิต และมีหลักสูตรอบรมการย้อมผ้าฮ่อม	มวลชน ห่างจากตัวเมืองแพร่เพียง 2 กิโลเมตร ศักยภาพด้านสิ่งบริการในรัศมี 5 กิโลเมตรรอบแหล่งท่องเที่ยว - มีสิ่งบริการรองรับนักท่องเที่ยวครบถ้วน	จำหน่ายงานหัตถกรรมแล้ว ในชุมชนยังมีการรวมกลุ่มกันผลิตในลักษณะวิสาหกิจชุมชนหรือบางแห่งรวมตัวเป็นแหล่งเรียนรู้ - มีการจัดงานประจำปีของชุมชนชาวไทพวน ‘ประเพณีกำฟ้า’ ช่วยส่งเสริมทั้งการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมและสนับสนุนการท่องเที่ยวและการสร้างรายได้ให้กับชุมชน	จัดการการท่องเที่ยว - เทศบาลตำบลทุ่งไผ่ เป็นผู้ร่วมกำหนดนโยบาย วางแผน และจัดสรรงบประมาณ สนับสนุนชุมชน และสร้างกิจกรรมเพื่อดำเนินงานการพัฒนาและบริหารจัดการการท่องเที่ยว	เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของจังหวัดแพร่ มีการสนับสนุนงบประมาณในการจัดงาน ประเพณีกำฟ้า และการประชาสัมพันธ์ด้านการท่องเที่ยว
6. กาดกองเก่า จ.แพร่	ศักยภาพด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว - เป็นผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวและองค์ความรู้ดั้งเดิมที่เป็นเอกลักษณ์ และมีการสืบทอดโดย	ศักยภาพด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว - เข้าถึงได้สะดวกด้วยรถส่วนบุคคล และขนส่งมวลชน ชุมชนท่องเที่ยวตั้งอยู่ใจกลางเมืองแพร่	ศักยภาพของชุมชนด้านการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว - กิจกรรมการท่องเที่ยวเกิดจากพลังกลุ่มของคนในชุมชน สมาชิกชมรม	- ชาวบ้านริมถนนคำลือไถ่ประตุมาร และชุมชนพระนอน เป็นผู้กำหนดนโยบาย วางแผน และดำเนินงานการพัฒนา และบริหาร	- หน่วยงานท้องถิ่น อำนวยความสะดวกในการจัดกิจกรรมและสนับสนุนงบประมาณในการจัดกิจกรรมเป็นครั้งคราว ช่วยประชาสัมพันธ์

แนวปฏิบัติที่ดี (Best Practice) ประมวลจากตัวชี้วัดทั้ง 8 ตัว				ผู้มีบทบาทในการบริหารจัดการท่องเที่ยว	
ชื่อชุมชน	ศักยภาพในการดึงดูดใจ	ศักยภาพในการรองรับนักท่องเที่ยว	ศักยภาพในการบริการจัดการแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน	ผู้มีบทบาทหลัก	ผู้มีบทบาทสนับสนุน
	ชุมชน เช่น บรรยากาศความเป็นเมืองเก่าของเมืองแพร่ ที่มีกลุ่มอาคารไม้เก่า และสายสัมพันธ์ทางสังคมที่ยังอยู่อย่างพึ่งพาเอื้อเพื่อศักยภาพการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในแหล่ง-กิจกรรมคนเดิน มีการออกร้านโดยชุมชน และการแสดงกิจกรรมทางวัฒนธรรม นิทรรศการภาพเก่า เรื่องราวคนเมืองแพร่	ศักยภาพด้านสิ่งบริการในรัศมี 5 กิโลเมตรรอบแหล่งท่องเที่ยว - มีสิ่งบริการรองรับนักท่องเที่ยวครบถ้วน ศักยภาพด้านการประชาสัมพันธ์ / การให้ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว - มีการจัดพิมพ์เอกสารเผยแพร่เป็นภาษาไทยในชุมชนท่องเที่ยว และการจัดทำ Page Facebook ที่ช่วยประชาสัมพันธ์ความเคลื่อนไหวของกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง	อนุรักษ์สถาปัตยกรรมท้องถิ่นเมืองแพร่ และเครือข่ายลูกหลานเมืองแพร่	จัดการการท่องเที่ยวชุมชนมองว่าเป็นกิจกรรมเสริมในกิจกรรมการอนุรักษ์	- หน่วยงานส่วนกลาง สนับสนุนงบประมาณในการจัดกิจกรรมเป็นครั้งคราว ช่วยประชาสัมพันธ์ - กลุ่มผลประโยชน์/องค์กรไม่แสวงหากำไร-ไม่ใช้ภาครัฐ เครือข่ายลูกหลานเมืองแพร่ สนับสนุนกิจกรรมในฐานะจิตอาสาโดยร่วมสนับสนุน กิจกรรมการแสดงวัฒนธรรม และกิจกรรมสร้างสรรค์อื่นๆ - หน่วยงานวิชาการ องค์กรภาครัฐ และมหาวิทยาลัยเข้ามามีส่วนในการศึกษาเรื่องเมืองและอาคารเก่า

แนวปฏิบัติที่ดี (Best Practice) ประมวลจากตัวชี้วัดทั้ง 8 ตัว				ผู้มีบทบาทในการบริหารจัดการท่องเที่ยว	
ชื่อชุมชน	ศักยภาพในการดึงดูดใจ	ศักยภาพในการรองรับนักท่องเที่ยว	ศักยภาพในการบริการจัดการแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน	ผู้มีบทบาทหลัก	ผู้มีบทบาทสนับสนุน
					และจัดกิจกรรมที่ช่วยกระตุ้นให้เกิดจิตสำนึกและร่วมกันรักษามรดกทางวัฒนธรรม
7. ถนนคนเดินหัวเวียงใต้ อ.เมืองน่าน จ.น่าน	ศักยภาพด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว - เป็นผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวและองค์ความรู้ดั้งเดิมที่เป็นเอกลักษณ์และมีการสืบทอดโดยชุมชน เช่น บรรยายาศความเป็นเมืองเก่าของเมืองแพร่ ที่มีกลุ่มอาคารไม้เก่า และสายสัมพันธ์ทางสังคมที่ยังอยู่อย่างพึ่งพาเอื้อเฟื้อ ศักยภาพด้านมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยว ได้รับรางวัลชุมชนย่านการค้าพาณิชย์จาก	ศักยภาพด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว - เข้าถึงได้สะดวกด้วยรถส่วนบุคคล และขนส่งมวลชน ชุมชนท่องเที่ยวตั้งอยู่ใจกลางเมืองน่าน ศักยภาพด้านสิ่งบริการในรัศมี 5 กิโลเมตรรอบแหล่งท่องเที่ยว - มีสิ่งบริการรองรับนักท่องเที่ยวครบถ้วน	ศักยภาพของชุมชนด้านการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว - กิจกรรมการท่องเที่ยวเกิดจากพลังกลุ่มของคนในชุมชน บ้านหัวเวียงใต้ ในการดูแลรักษาย่านเก่าและการบริหารจัดการกิจกรรม	- ชาวชุมชนบ้านหัวเวียงใต้ - ผู้ดำเนินการหลักในการพัฒนา และบริหารจัดการการท่องเที่ยว ซึ่งชุมชนมองว่าเป็นกิจกรรมเสริมในกิจกรรมการอนุรักษ์	- หน่วยงานท้องถิ่น อำนวยความสะดวกในการจัดกิจกรรม การปรับภูมิทัศน์พื้นที่ การรักษาความสะอาดในพื้นที่ - หน่วยงานส่วนกลาง การสนับสนุนด้านงบประมาณในการปรับภูมิทัศน์พื้นที่ - หน่วยงานวิชาการ องค์การภาครัฐ และมหาวิทยาลัยเข้ามามีส่วนในการศึกษาเรื่องเมืองและอาคารเก่าและจัดกิจกรรมที่ช่วย

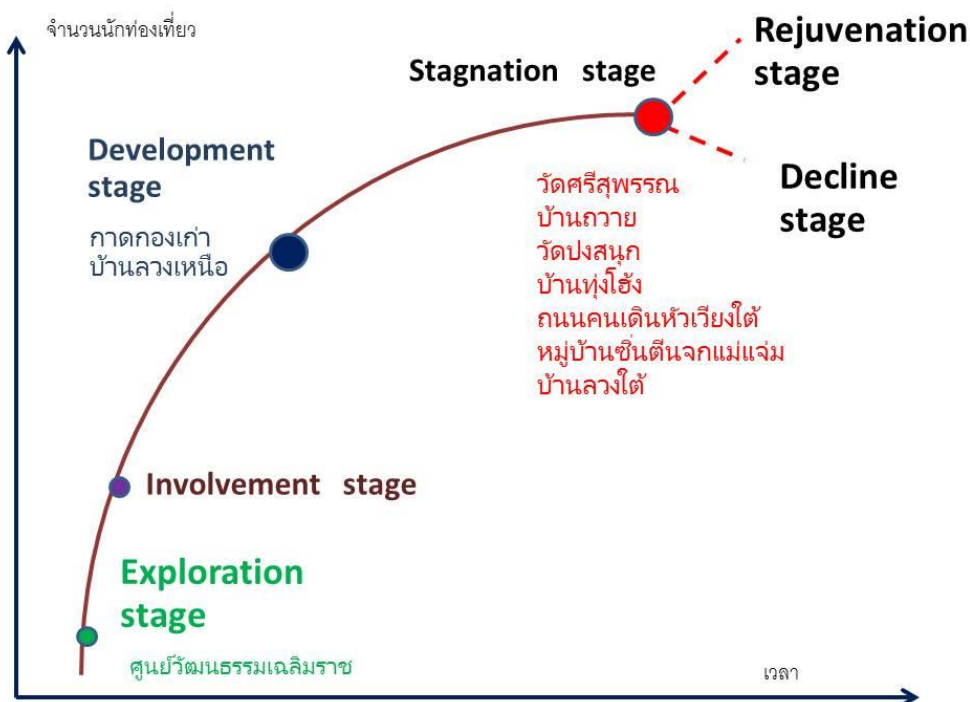
แนวปฏิบัติที่ดี (Best Practice) ประมวลจากตัวชี้วัดทั้ง 8 ตัว				ผู้มีบทบาทในการบริหารจัดการท่องเที่ยว	
ชื่อชุมชน	ศักยภาพในการดึงดูดใจ	ศักยภาพในการรองรับนักท่องเที่ยว	ศักยภาพในการบริการจัดการแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน	ผู้มีบทบาทหลัก	ผู้มีบทบาทสนับสนุน
	กระทรวงพาณิชย์				กระตุ้นให้เกิดจิตสำนึกและร่วมกันรักษามรดกทางวัฒนธรรม
8. หมู่บ้าน หัตถกรรม ผ้าขึ้นตินจก อ.แม่แจ่ม จ.เชียงใหม่	ศักยภาพด้านทรัพยากร การท่องเที่ยว - เป็นผลิตภัณฑ์การ ท่องเที่ยวและองค์ความรู้ ดั้งเดิมที่เป็นเอกลักษณ์ และมีการสืบทอดโดย ชุมชน เช่น หัตถกรรมการ ผลิตผ้าขึ้นตินจก ประเพณี จุลกฐิน วิถีและทิวทัศน์ เกษตรกรรม	ศักยภาพด้านการเข้าถึง แหล่งท่องเที่ยว - เข้าถึงได้สะดวกด้วยรถ ส่วนบุคคล และขนส่ง มวลชน ใช้เวลาจากตัว เมืองเชียงใหม่ ราว 2-3 ชั่วโมง ศักยภาพด้านสิ่งบริการใน รัศมี 5 กิโลเมตรรอบ แหล่งท่องเที่ยว - มีสิ่งบริการรองรับ นักท่องเที่ยวครบถ้วน	ศักยภาพของชุมชนด้าน การบริหารจัดการแหล่ง ท่องเที่ยว - มีการร่วมกลุ่มของ ชาวบ้านในการดำเนิน ธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการ บริการการท่องเที่ยว เช่น ชุมชนบ้านเหล่าปาก่อ มี ให้บริการบ้านพักโฮมสเตย์ การทำสปาสมุนไพร การ ทำอาหารพื้นบ้าน การทอผ้า	- ชาวชุมชนรอบตัว เมืองแม่แจ่ม - ผู้ดำเนินการหลักใน การพัฒนา และบริหาร จัดการการท่องเที่ยว ผ่านกิจกรรมการค้าขาย ผ้าขึ้นตินจก การจัดงาน กฐิน และงานประจำปี ร่วมกับหน่วยงานส่วน ท้องถิ่น	- หน่วยงานท้องถิ่น ให้ งบประมาณสนับสนุนใน การจัดงานประจำปี และการประชาสัมพันธ์ - หน่วยงานส่วนกลาง ให้งบประมาณสนับสนุน ในการจัดงานประจำปี และการประชาสัมพันธ์ - กลุ่มผลประโยชน์/ องค์กรไม่แสวงหากำไร และองค์กรวิชาการ มีบทบาทหลักใน สนับสนุนการฟื้นฟูและ พัฒนาผ้าขึ้นตินจก รวม มีส่วนในการ

แนวปฏิบัติที่ดี (Best Practice) ประมวลจากตัวชี้วัดทั้ง 8 ตัว				ผู้มีบทบาทในการบริหารจัดการท่องเที่ยว	
ชื่อชุมชน	ศักยภาพในการดึงดูดใจ	ศักยภาพในการรองรับนักท่องเที่ยว	ศักยภาพในการบริการจัดการแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน	ผู้มีบทบาทหลัก	ผู้มีบทบาทสนับสนุน
					ประชาสัมพันธ์ให้ผ้าขึ้นดินจก
9. หมู่บ้านไทลื้อบ้านลงเหนือ (บ้านใบบุญ)	ศักยภาพด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว - เป็นผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวและองค์ความรู้ดั้งเดิมที่เป็นเอกลักษณ์ และมีการสืบทอดโดยชุมชน เช่น วิถีวัฒนธรรม ไทลื้อของคนไทลื้อ ผ่านการท่องเที่ยวในชุมชน และการชม และร่วมกิจกรรมศูนย์การเรียนรู้ไทลื้อบ้านใบบุญ ศักยภาพการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในแหล่ง - ศูนย์การเรียนรู้ไทลื้อบ้านใบบุญ มีการสาธิต และการอบรมองค์ความรู้ที่	ศักยภาพด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว - เข้าถึงได้สะดวกด้วยรถส่วนบุคคล และขนส่งมวลชน ใช้เวลาจากตัวเมืองเชียงใหม่ ราว 20 นาที ศักยภาพด้านการประชาสัมพันธ์ / การให้ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว - มีการจัดพิมพ์เอกสารภาษาไทยเผยแพร่ในแหล่ง และทุกครั้งที่สมาชิกในชุมชนร่วมออกงาน วัฒนธรรมกับองค์กรต่างๆ	ศักยภาพของชุมชนด้านการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว - มีการรวมกลุ่มของคนในชุมชนในการร่วมกิจกรรมการรองรับนักท่องเที่ยว หรือกิจกรรมทางวัฒนธรรมโดยมีศูนย์ไทลื้อเป็นศูนย์กลาง	- ชาวบ้านบ้านไทลื้อบ้านลงเหนือ (บ้านใบบุญ) - ผู้ดำเนินการหลักในการพัฒนา และบริหารจัดการการท่องเที่ยวชุมชนมองว่าเป็นกิจกรรมเสริมในกิจกรรมการอนุรักษ์	- หน่วยงานท้องถิ่น ให้งบประมาณสนับสนุนในการจัดงานประจำปี และการประชาสัมพันธ์ - องค์กรวิชาการ สถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน หรือ CBT-i เข้ามามีส่วนร่วมสนับสนุนทั้งด้านวิชาการ และการอบรมให้ความรู้การจัดการโฮมสเตย์ให้บ้านลงเหนือ - สื่อมวลชน เริ่มมีสื่อมวลชนทั้งสื่อท้องถิ่น และสื่อระดับประเทศให้ความสนใจ และนำเสนอเผยแพร่ข้อมูลการ

แนวปฏิบัติที่ดี (Best Practice) ประมวลจากตัวชี้วัดทั้ง 8 ตัว				ผู้มีบทบาทในการบริหารจัดการท่องเที่ยว	
ชื่อชุมชน	ศักยภาพในการดึงดูดใจ	ศักยภาพในการรองรับนักท่องเที่ยว	ศักยภาพในการบริการจัดการแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน	ผู้มีบทบาทหลัก	ผู้มีบทบาทสนับสนุน
	เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาและวิถีชีวิตคนไทลื้อ				ท่องเที่ยวของชุมชน
10.หมู่บ้านไทลื้อ บ้านหลวงใต้ อ.ดอยสะเก็ด จ.เชียงใหม่	ศักยภาพด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว - เป็นผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวและองค์ความรู้ดั้งเดิมที่เป็นเอกลักษณ์และมีการสืบทอดโดยชุมชน มีศูนย์วัฒนธรรมฯ เป็นพื้นที่จัดแสดงวิถีชีวิตของคนไทลื้อในอดีตจำหน่ายผ้าฝ้ายทอเมืองและส่วนการสาธิตการทอผ้าบริเวณใต้ทุนศูนย์ซึ่งทุกวัน	ศักยภาพด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว - เข้าถึงได้สะดวกด้วยรถส่วนบุคคล และขนส่งมวลชน ใช้เวลาจากตัวเมืองเชียงใหม่ ราว 20 นาที	ศักยภาพของชุมชนด้านการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว - มีการรวมกลุ่มของคนในชุมชน เช่น กลุ่มผ้าฝ้ายทอมือ และกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่จะมีชาวบ้านจิตอาสาเข้าร่วมงานสม่ำเสมอ โดยมีบ้านไทลื้อเป็นศูนย์กลาง	ชาวบ้านบ้านหลวงใต้ - ผู้ดำเนินการหลักในการพัฒนา และบริหารจัดการการท่องเที่ยวชุมชนมองว่าเป็นกิจกรรมเสริมในกิจกรรมการอนุรักษ์	หน่วยงานส่วนท้องถิ่น - มีสนับสนุนที่สำคัญตั้งแต่ครั้งริเริ่ม การฟื้นฟูอัตลักษณ์และวิถีวัฒนธรรมของคนไทลื้อบ้านหลวงใต้ และผนวกเอาบ้านไทลื้อเป็นหนึ่งในแผนงานที่เทศบาลมีส่วนเข้ามาดูแล และสนับสนุนงบประมาณ

ตารางที่ย่อย 2 : 5-2 สรุปขั้นระดับวงจรชีวิตการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนท่องเที่ยวกรณีศึกษา 10 แห่ง

ชื่อชุมชนท่องเที่ยว	ขั้นระดับ
1. วัดศรีสุพรรณ จ.เชียงใหม่	Stagnation Stage ขั้นรวมตัวของทรัพยากรการท่องเที่ยวเข้าด้วยกันและการหยุดการพัฒนา
2. บ้านถวาย จ.เชียงใหม่	Stagnation Stage ขั้นรวมตัวของทรัพยากรการท่องเที่ยวเข้าด้วยกันและการหยุดการพัฒนา
3.ชุมชนปงสนุก จ.ลำปาง	Stagnation Stage ขั้นรวมตัวของทรัพยากรการท่องเที่ยวเข้าด้วยกันและการหยุดการพัฒนา
4.บ้านทุ่งโฮ้ง จ.แพร่	Stagnation Stage ขั้นรวมตัวของทรัพยากรการท่องเที่ยวเข้าด้วยกันและการหยุดการพัฒนา
5.ถนนคนเดิน หัวเวียงใต้	Stagnation Stage ขั้นรวมตัวของทรัพยากรการท่องเที่ยวเข้าด้วยกันและการหยุดการพัฒนา
6.หมู่บ้านขึ้นตีนจก แม่แจ่ม อ.แม่แจ่ม จ.เชียงใหม่	Stagnation Stage ขั้นรวมตัวของทรัพยากรการท่องเที่ยวเข้าด้วยกันและการหยุดการพัฒนา
7.บ้านลวงใต้ อ.ดอยสะเก็ด	Stagnation Stage ขั้นรวมตัวของทรัพยากรการท่องเที่ยวเข้าด้วยกันและการหยุดการพัฒนา
8. กาดกองเก่า จ.แพร่	Development stage ขั้นการพัฒนา
9. บ้านลวงเหนือ อ.ดอยสะเก็ด จ.เชียงใหม่	Development stage ขั้นการพัฒนา
10.ศูนย์วัฒนธรรม เฉลิมราช จ.เชียงราย	Exploration stage ขั้นเริ่มต้นค้นหาแนวทางการพัฒนา

รูปที่ ย่อย 2: 5-2 แผนผังแสดงระดับวงจรชีวิตการพัฒนาผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยว
ของชุมชนกรณีศึกษา 10 แห่ง

จากสภาพบริบทของชุมชนท่องเที่ยวในแต่ละแห่งมีความแตกต่างกัน แนวทางการพัฒนาและบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมก็ควรออกแบบมาเป็นสูตรสำเร็จตายตัวสำหรับใช้เหมือนกันในทุกชุมชน หากแต่ควรเป็นแนวทางที่ออกแบบเฉพาะเหมาะสมกับลักษณะเด่นของสิ่งดึงดูดทางวัฒนธรรม และความพร้อมของชุมชน และปัจจัยอื่นๆซึ่งสามารถนำมาพิจารณา และวิเคราะห์ และกล่าวโดยสรุปในฐานะการเป็นตัวบ่งชี้ให้เห็นถึงระดับวงจรชีวิตผลิตภัณฑ์เพื่อการท่องเที่ยวของชุมชน อันจะนำไปสู่การได้มาซึ่งแนวทางพัฒนาที่เหมาะสมและจำเพาะจง ซึ่งจะเป็นการดีต่อไปปฏิบัติโดยเฉพาะกับตัวชุมชนเอง หากชุมชนสามารถเรียนรู้ ทำความเข้าใจ และพิจารณาระดับวงจรชีวิตผลิตภัณฑ์เพื่อการท่องเที่ยวด้านการท่องเที่ยวของตนเองได้ ชุมชนก็จะมีความสามารถที่จะพัฒนาแผนงานเพื่อการพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยวของตนให้กลายเป็นอุทยานที่น่าดึงดูดใจสำหรับนักท่องเที่ยวได้อย่างตรงจุด และมีประสิทธิภาพ

สำหรับ Key Concepts หรือ “กุญแจ” สำคัญ ของชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีแนวปฏิบัติที่ดี (Best Practice)

1. การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในชุมชน ตั้งแต่การริเริ่มพัฒนาการท่องเที่ยว การพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และการบริหารจัดการการท่องเที่ยว
2. การมีความเข้าใจ และความต้องการร่วมกันในการดำรงรักษามรดกทางวัฒนธรรมของชุมชน

3. การมีศักยภาพในการสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับภาคส่วนต่างๆ เพื่อสนับสนุนการพัฒนาการท่องเที่ยวด้านต่างๆ อาทิ การบริการ การพัฒนาสินค้า การวางแผนธุรกิจฯ

จากการศึกษาแนวปฏิบัติที่ดีจากชุมชนกรณีศึกษา และสรุปเป็น“กุญแจสำคัญ” พบว่าแนวทางการพัฒนาชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจำเป็นต้องมีความจำเพาะเพื่อให้เหมาะสมกับบริบทของแต่ละชุมชนในแต่ละช่วงเวลาของการพัฒนาการท่องเที่ยว แต่ก็พบว่ายังมีคุณค่าสำคัญที่เป็นดั่งแก่นแกน หรือฐานราก ของการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน ที่ต้องการการดูแล หรือฟื้นฟูอยู่เสมอ คือ ทรัพยากรทางวัฒนธรรม และความเป็นชุมชน ซึ่งมีแนวทางการพัฒนา และรักษารากดังกล่าวดังนี้

5.3 แนวทางการพัฒนาฐานรากชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ประกอบไปด้วยการพัฒนา 3 องค์ประกอบสำคัญ (3Cs) ได้แก่

5.3.1 การพัฒนาให้เกิดการท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community Based Tourism) เป็นการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยกระตุ้น และเสริมพลัง (Empowerment) ให้คนในชุมชนเป็นผู้ริเริ่มปรารถนา ที่ต้องการจะจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมขึ้นในชุมชน พร้อมไปกับการพัฒนาความเป็นเจ้าของ และการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ รวมถึงการบริหารจัดการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ผ่านเครื่องมือที่นิยมใช้ในกระบวนการสร้างความเข้มแข็ง และพัฒนาบุคลากรของชุมชน

- 1) การจัดระดมความคิดเห็น (Community Dialogue)
- 2) การจัดทำแผนที่ชุมชน (Community Map): ที่ประยุกต์เนื้อหาสาระต่างเข้ามาในเทคนิคได้ตามวัตถุประสงค์ เช่น การจัดทำแผนที่ทรัพยากรท่องเที่ยว แผนที่มรดกทางวัฒนธรรม และแผนที่บ้านครุภูมิปัญญา เป็นต้น
- 3) การฝึกอบรมเพื่อพัฒนาบุคลากรในการท่องเที่ยว (Training)
- 4) การศึกษาดูงานชุมชนท่องเที่ยวที่ประสบความสำเร็จ (Study Tour)
- 5) การทดลอง และฝึกปฏิบัติการจริงผ่าน โครงการนำร่อง (Pilot Project)
- 6) การประเมินตนเอง และการถอดบทเรียน (Self-evaluation and Translational Study)

5.3.2 การพัฒนาชุมชน และการอนุรักษ์วัฒนธรรม (Community Development and Cultural Conservation)

การพัฒนาชุมชน (Community Development) คือ การพัฒนาทั้งในเรื่องโครงสร้างพื้นฐาน และสิ่งบริการสาธารณะสำหรับนักท่องเที่ยว และการพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยวให้ดึงดูดใจนักท่องเที่ยว

การอนุรักษ์วัฒนธรรม (Cultural Conservation) คือ การดำเนินงานดูแล รักษา ฟื้นฟู และสืบทอดวิถีวัฒนธรรม คุณค่าร่วม และสภาพสังคมของชุมชนให้ยังคงอยู่ สิ่งเหล่านี้แท้จริงแล้วคือต้นทุนทางวัฒนธรรม และเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่สำคัญ ควรได้รับการเฝ้าระวังและป้องกันไม่ให้ความเสี่ยง และผลกระทบจากการแปรเปลี่ยนทางวัฒนธรรมเพื่อเอาใจนักท่องเที่ยว ส่งผลเสียรุนแรงต่อชุมชน รวมถึงการป้องกันไม่ให้เกิดการพัฒนาทำลายรากเหง้า และตัวตนอันเป็นอัตลักษณ์ของชุมชน การดำเนินงานสำหรับการพัฒนาแนวทางทั้ง 2 สามารถใช้เครื่องมือการทำงาน อาทิ การจัดกิจกรรมท่องเที่ยว และรณรงค์ทางวัฒนธรรมไปควบคู่กัน การใช้สื่อประชาสัมพันธ์สร้างความเข้าใจ การอบรมพัฒนาบุคลากรในชุมชนให้พร้อมสำหรับการท่องเที่ยว และการพัฒนาชุมชนท่องเที่ยว ทั้งทางด้านกายภาพ บุคลากร และกลไกการดำเนินงาน

5.3.3 การพัฒนาความร่วมมือ และการมีส่วนร่วม (Cooperation & Participation Development) คือการพัฒนาความร่วมมือและการมีส่วนร่วมทั้งระหว่างคนในชุมชน หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และนักท่องเที่ยว ผ่านการสนับสนุนให้มีนโยบายสาธารณะ อันจะนำไปสู่การผลักดันทั้งในระดับนโยบาย และการปฏิบัติการ

5.4 บทบาทของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในแนวทางการพัฒนาฐานรากชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ภาครัฐ มีบทบาทและทำหน้าที่ในการทำงานร่วมกับชุมชนท่องเที่ยว ทำความเข้าใจศักยภาพทรัพยากรการท่องเที่ยว และระดับวงจรชีวิตผลิตภัณฑ์เพื่อการท่องเที่ยวด้านท่องเที่ยว พร้อมไปกับการส่งเสริมการพัฒนานโยบายสาธารณะร่วมกับชุมชน เพื่อนำไปเป็นเครื่องมือในการกำหนดนโยบายการท่องเที่ยว การตีกรอบทิศทางการพัฒนา แนวทางการส่งเสริมการพัฒนาพื้นที่ การสนับสนุนการพัฒนาผลิตภัณฑ์/บริการทางการท่องเที่ยวและการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม อีกทั้งเป็นผู้ให้บริการการท่องเที่ยวในส่วนที่เป็นความรับผิดชอบของภาครัฐ

ภาคเอกชน มีบทบาทและทำหน้าที่ในการทำความเข้าใจทรัพยากรการท่องเที่ยวของชุมชนท่องเที่ยว ข้อจำกัดทางวัฒนธรรม สังคม และการดำเนินงานร่วมกับชุมชน เพื่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์/บริการทางการท่องเที่ยวและการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เหมาะสมสอดคล้อง และการทำการตลาด การประชาสัมพันธ์เพื่อสื่อสารและจูงใจนักท่องเที่ยวได้ถูกต้อง และสร้างเครือข่ายธุรกิจทั้งกับคนในพื้นที่ และคนภายนอกเพื่อเชื่อมต่อโลจิสติกส์ที่เกี่ยวข้องกับนักท่องเที่ยว และการให้บริการการท่องเที่ยว

ภาคท้องถิ่น หรือชุมชน ซึ่งเป็นเจ้าของพื้นที่และวัฒนธรรม มีส่วนร่วมในการพัฒนาพื้นที่และผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยว แสวงหาโอกาส และเวทีในการมีเครือข่ายการทำงานทั้งกับภาครัฐ และ

ภาคเอกชน เพื่อผลักดันการบริหารจัดการการท่องเที่ยวที่ชุมชนมีส่วนร่วมตัดสินใจ ตลอดจนทำหน้าที่เป็นเจ้าของบ้านที่ต้อนรับนักท่องเที่ยวในฐานะแขกผู้มาเยือน

การพัฒนาและบริหารจัดการการท่องเที่ยวตามบทบาทหน้าที่ดังที่กล่าวมา ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องจะต้องพิจารณาบทบาทหน้าที่ของตนให้ดีว่ามีผลต่อการพัฒนาปัจจัย ทั้งด้านอุปสงค์ (ชุมชนท่องเที่ยว) และอุปทาน (นักท่องเที่ยว และตลาดท่องเที่ยว) ที่เกิดขึ้นกับการท่องเที่ยวภายในพื้นที่ของตนเองว่าเป็นเช่นไร และสภาพการณ์ดังกล่าวมีความต้องการพัฒนาปัจจัยใดเป็นการเร่งด่วน รองลงมา หรือต้องพัฒนาไปพร้อมกัน ดังตารางที่ปัจจัยการท่องเที่ยวที่เป็นการผสมกันระหว่างการนำเสนอโดยองค์การการท่องเที่ยวแห่งสหประชาชาติ (World Tourism Organization: UNWTO) ในปี ค.ศ. 1994 กับการนำเสนอขององค์กรเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (OECD) จากรายงานเกี่ยวกับวัฒนธรรมและการท่องเที่ยว ปี ค.ศ. 2009 สามารถระบุถึงปัจจัยด้านอุปทาน (Supply Factors) และปัจจัยด้านอุปสงค์ (Demand Factors) ของการท่องเที่ยว ดังนี้

ตารางที่ ย่อย 2: 5-3 ตารางแสดงปัจจัยด้านอุปทานและอุปสงค์ในการท่องเที่ยวที่ต้องได้รับการพัฒนา

ปัจจัยด้านอุปทาน (นักท่องเที่ยว)	ปัจจัยด้านอุปสงค์ (ชุมชนท่องเที่ยว)
• สิ่งดึงดูดทางการท่องเที่ยว • กิจกรรมการท่องเที่ยว • สถานที่พักอาศัย • บริการและสิ่งอำนวยความสะดวกนักท่องเที่ยว • การเดินทางขนส่ง • โครงสร้างพื้นฐานต่าง • องค์ประกอบขององค์การทางการท่องเที่ยว	• การสงวนรักษาแหล่งมรดกทางวัฒนธรรม • การใช้สิ่งดึงดูดทางการท่องเที่ยวของประชากรที่อาศัยในพื้นที่ท่องเที่ยว • การพัฒนาเศรษฐกิจและการจ้างงาน • การเกิดใหม่ทางเศรษฐกิจและกายภาพ • ตลาดนักท่องเที่ยวต่างประเทศ • ตลาดนักท่องเที่ยวภายในประเทศ • การรักษาประชากรไว้กับท้องถิ่น

แนวทางการพัฒนาแต่ละ stage

หลักเกณฑ์ในการพัฒนาชุมชนท่องเที่ยว ต้องพัฒนาให้ชุมชนมี

- สิ่งดึงดูดทางการท่องเที่ยว อาทิ ชายทะเล ภูเขา ทะเลสาบ โบราณสถาน ประเพณี ฯลฯ
- สภาพแวดล้อมทางกาย ที่ดีเช่น มีความร่มรื่น อากาศบริสุทธิ์ ทิวทัศน์หรือสภาพแวดล้อมสวยงาม
- คุณภาพสิ่งแวดล้อมดี ไม่มีแหล่งเสื่อมโทรมที่มากจนเกินไป
- ประชาชนในพื้นที่มีทัศนคติเชิงบวกต่อการท่องเที่ยว ยินดีต้อนรับนักท่องเที่ยว มีแรงงานเพียงพอสำหรับให้บริการในธุรกิจท่องเที่ยว

5.5 แนวทางการพัฒนาชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในแต่ละระดับวงจรชีวิตผลิตภัณฑ์เพื่อการท่องเที่ยว

จากผลการจัดระดับวงจรชีวิตผลิตภัณฑ์เพื่อการท่องเที่ยวการท่องเที่ยว หรือวงจรชีวิตผลิตภัณฑ์เพื่อการท่องเที่ยวของชุมชนกรณีศึกษาทั้ง 10 แห่งตามแนวคิดของบัทเลอร์ (R.W. Butler) ที่กล่าวถึงขั้นตอนของวงจรชีวิตผลิตภัณฑ์เพื่อการท่องเที่ยวแบ่งเป็น 5 ขั้นตอนพบว่า มีชุมชนกรณีศึกษาที่มีระดับวงจรชีวิตผลิตภัณฑ์เพื่อการท่องเที่ยวอยู่ในระดับต่างๆ ดังนี้

ขั้นที่ 1 ขั้นการสำรวจพื้นที่ท่องเที่ยว (Exploration Stage) จำนวน 1 ชุมชน ได้แก่

ศูนย์วัฒนธรรมเฉลิมราช ต.จันจว้า อ.แม่จัน จ.เชียงราย

ขั้นที่ 2 ขั้นการพัฒนาพื้นที่ (Development Stage) จำนวน 2 ชุมชน ได้แก่

- กาดกองเก่า อ.เมืองแพร่ จ.แพร่
- หมู่บ้านไถลื้อบ้านหลวงเหนือ (บ้านใบบุญ) อ.ดอยสะเก็ด จ. เชียงใหม่

ขั้นที่ 3 ขั้นรวมทรัพยากรการท่องเที่ยวเข้าด้วยกันและหยุดการพัฒนา (Stagnation Stage) จำนวน 7 ชุมชน ได้แก่

- วัดศรีสุพรรณ อ.เมืองเชียงใหม่ จ.เชียงใหม่
- บ้านถวาย อ.หางดง จ.เชียงใหม่
- บ้านลวงใต้ อ.ดอยสะเก็ด จ. เชียงใหม่
- หมู่บ้านจีนดินจกแม่แจ่ม อ.แม่แจ่ม จ.เชียงใหม่
- วัดปงสนุก อ.เมืองลำปาง จ.ลำปาง
- บ้านทุ่งโฮ้ง อ.เมืองแพร่ จ.แพร่
- ถนนคนเดินหัวเวียงใต้ อ.เมืองน่าน จ.น่าน

สำหรับแนวทางการพัฒนาที่เหมาะสมสำหรับชุมชนในแต่ละระดับ จะพิจารณาและจำแนกตามศักยภาพด้านการท่องเที่ยวทั้ง 3 ประเด็นที่เคยใช้ในการวิเคราะห์ชุมชนท่องเที่ยว อันได้แก่ ศักยภาพในการดึงดูดใจ ศักยภาพในการรองรับนักท่องเที่ยว และศักยภาพในการบริหารจัดการชุมชน ร่วมกับการพิจารณาเพื่อแบ่งบทบาทหน้าที่สำหรับผู้ที่ส่วนเกี่ยวข้องทั้งในกลุ่มผู้มีบทบาทหลักและผู้สนับสนุน

5.5.1 แนวทางพัฒนาศักยภาพสำหรับกลุ่มชุมชนท่องเที่ยวฯ ในระดับวงจรชีวิตผลิตภัณฑ์เพื่อการท่องเที่ยวขั้นที่ 1 ขั้นการสำรวจพื้นที่ท่องเที่ยว (Exploration Stage) ได้แก่ ศูนย์วัฒนธรรมเฉลิมราช ต.จันจว้า อ.แม่จัน จ.เชียงราย

- **การพัฒนาศักยภาพในการดึงดูดใจ**

เรื่องราวประวัติที่มาจากคนท้องถิ่น บ้านจันจว้า และชุมชนในประวัติศาสตร์ยุคล้านนา กับตำนานเวียงหนองล่อง และการจัดแสดงภายในพิพิธภัณฑ์ฯ จัดได้ว่าเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีศักยภาพสูง ด้วยคุณค่าทางประวัติศาสตร์ และเรื่องราวที่กระตุ้นดึงดูดความสนใจเป็นอย่างดี สำหรับนักท่องเที่ยวที่สนใจเรื่องเมืองเก่า โบราณคดี และชาติพันธุ์ คุณค่าของทรัพยากรดังกล่าวได้รับการสืบทอด ส่งต่อผ่านการเรียนการสอนภายในโรงเรียนโดยคณะครู และนักเรียนให้ความร่วมมือในการดูแล และนำเที่ยวศูนย์ฯได้เป็นที่น่าชื่นชม

แนวทางการพัฒนาศักยภาพในประเด็นนี้ จึงอยู่ที่การพัฒนาคุณภาพของกิจกรรมการท่องเที่ยวที่มีความหลากหลายอยู่แล้วให้มีความเข้มข้นจริงจังมากกว่าการเป็นกิจกรรมเพื่อฝึกทักษะแก่นักเรียน เช่น การเพิ่มเติมสินค้าที่ระลึกจำพวกผ้าทออันเป็นงานหัตถกรรมที่มีการศึกษา และฝึกหัดอยู่แล้วในโรงเรียน ให้มีคุณภาพสามารถเป็นสินค้าที่มีไว้ขายให้นักท่องเที่ยว หรือนำไปฝากขายตามแหล่งท่องเที่ยวในเขตเมืองเชียงราย หรือการเพิ่มเติมกิจกรรมที่นักท่องเที่ยวเข้าไปมีส่วนร่วมกับวิถีชีวิตของชุมชนให้มากขึ้น เช่น การพักโฮมสเตย์ การฝึกอบรมทำอาหารพื้นถิ่น หรือการทดลองเลี้ยงควายในปางควาย คล้ายการเปิดสอนการเลี้ยงช้างตามปางช้างต่างๆที่กำลังเป็นที่นิยม เป็นต้น

- **การพัฒนาศักยภาพในการรองรับนักท่องเที่ยว**

สำหรับเรื่องการเข้าถึงของศูนย์วัฒนธรรมเฉลิมราช ถือได้ว่าเป็นข้อจำกัดหนึ่งที่ไม่สามารถแก้ไขได้ ด้วยระยะทางที่ห่างจากเมืองถึง 30 กม. และระหว่างทางไม่มีป้ายบอกทางที่ชัดเจน ผนวกกับการประชาสัมพันธ์ถึงกลุ่มเป้าหมายไม่ทั่วถึง จึงทำให้มีนักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวน้อย

การได้รับความช่วยเหลือจากภายนอก ด้วยตัวศูนย์วัฒนธรรมเฉลิมราชเป็นหนึ่งในโครงการที่กระทรวงวัฒนธรรมเป็นเจ้าภาพในการจัดให้การตั้งศูนย์ฯ ตามแหล่งท่องเที่ยวสำคัญ ที่ศูนย์แห่งนี้ก็เป็นอีกหนึ่งแห่งที่ได้รับเงินสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตามการรับเงินจากรัฐส่วนกลาง ถือได้ว่าเป็นกรณีที่ยั่งยืนของการดำเนินงานท่องเที่ยวยังไม่เกิดขึ้น ทางคณะกรรมการจะจัดหาแนวทางการบริหารจัดการด้านการเงินเป็นสำคัญ อาจอยู่ในรูปแบบกองทุนและมีคณะกรรมการจากหน่วยงานส่วนท้องถิ่นเข้ามาช่วยสนับสนุนเงินตั้งต้น ดูจะเป็นความยั่งยืนมากกว่า

● การพัฒนาศักยภาพด้านการบริหารจัดการชุมชนท่องเที่ยวโดยชุมชน

การจัดการโดยมีโรงเรียนเป็นศูนย์กลางคือการเริ่มต้นที่ดี และมีศักยภาพในดึงดูดคนในชุมชนให้เข้ามามีส่วนร่วมกิจกรรมได้เป็นอย่างดี ซึ่งการดำเนินงานในรูปแบบนี้ถือได้ว่าเป็นรากฐานที่ควรได้รับการยกระดับและต่อยอดต่อไปโดยชุมชน และหน่วยงานส่วนท้องถิ่นต่อไป

ด้านการจัดการท่องเที่ยว การจัดการด้านการบริการและสาธารณูปโภคแก่นักท่องเที่ยวในพื้นที่โดยรอบศูนย์ฯ ยังไม่ได้รับการพัฒนา และยังไม่มีความพร้อมเนื่องจากพื้นที่โดยรอบยังมีสภาพเป็นชุมชนเกษตรกรรม ที่ยังไม่มีกรรวมตัวของคนในชุมชน และตระหนักถึงการบริการการท่องเที่ยว ดังนั้นความสะดวกสบายจากการมีร้านสะดวกซื้อ ร้านอาหาร ที่พัก และบริการสาธารณะอื่นๆ จึงยังไม่ได้รับการพัฒนา ซึ่งขึ้นอยู่กับยกระดับกิจกรรมการท่องเที่ยว และวิสัยทัศน์ของหน่วยงานท้องถิ่น รวมถึงภาคประชาชนที่จะต้องร่วมกันมองเห็น เข้าใจ และรู้สึกปรารถนาที่จะจัดการท่องเที่ยวอย่างจริงจัง และมีรูปแบบ การผลักดันด้านการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกจึงจะเกิดขึ้น พร้อมการวางแผนงาน และการบริหารจัดการในด้านอื่นๆ อาทิ การจัดโปรแกรมท่องเที่ยวที่ชุมชนมีส่วนร่วม การสร้างรายได้ให้คนในชุมชน และการมีจำนวนนักท่องเที่ยวที่เพิ่มมากขึ้น

ผู้ที่มีบทบาทหน้าที่หลัก คือ คณะอาจารย์ นักเรียนจิตอาสา และปราชญ์ชุมชน ที่ต้องร่วมกันก่อร่างการท่องเที่ยวชุมชนภายใต้กลไกใหม่ แทนที่การใช้การเรียนการสอนมาเป็นกลไกกลาง การจัดตั้งองค์กรด้านการท่องเที่ยวของชุมชนขึ้นเพื่อดำเนินงานเรื่องนี้จะป็นหนึ่งในแนวทางการพัฒนาที่ต้องทำอย่างเร่งด่วน เพื่อผลักดันให้การบริหารจัดการท่องเที่ยวเกิดขึ้นจริง ทั้งเพื่อรองรับแนวคิดเดิมไปพัฒนากำหนดกรอบทิศทางพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชน และการจัดการในเรื่องอื่นๆ ที่จะตามมาต่อไป

ผู้ที่มีบทบาทสนับสนุน คือ คนในชุมชน และหน่วยงานส่วนท้องถิ่นที่ควรเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดกรอบทิศทางพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนอย่างจริงจังมากขึ้น พร้อมไปกับการสร้างความเข้มแข็ง และการขยายผู้คนที่มีส่วนเกี่ยวข้องเป็นประชาคมด้านการท่องเที่ยวในระดับชุมชนหรือตำบล มีงบประมาณในการดำเนินงานในการพัฒนาต่อไป

กล่าวโดยสรุปได้ว่า ชุมชนท่องเที่ยวที่อยู่ในระดับวงจรชีวิตผลิตภัณฑ์เพื่อการท่องเที่ยวในขั้นการสำรวจพื้นที่ท่องเที่ยว (Exploration Stage) เช่น ศูนย์วัฒนธรรมเฉลิมราช ควรมีแนวทางการพัฒนาในระยะแรก (ระยะเร่งด่วน) คือ

- 1) แสวงหาฉันทามติจากคนในชุมชนเพื่อร่วมกันหาแนวทางการพัฒนา กิจกรรมการท่องเที่ยว ให้สามารถหารายได้ให้กับสมาชิกในชุมชน และยังคงเป็นการท่องเที่ยวที่เติบโตอยู่บนฐานการเรียนการสอนได้เช่นเดิม ซึ่งมีผลดีต่อการดึงดูดความร่วมมือจากคนในชุมชน และเป็นการฝึกปรือคนรุ่นใหม่ในชุมชน ทั้งในเรื่องจิตสำนึก การส่งต่อองค์ความรู้ภูมิปัญญาชุมชน และการบริหารจัดการการท่องเที่ยว

- 2) เมื่อได้รับฉันทามติให้เดินหน้าสู่การเป็นชุมชนท่องเที่ยว สมาชิกในชุมชน และหน่วยงานปกครองส่วนท้องถิ่นควรเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผน ประกอบโครงสร้างการทำงาน และสร้างกลไกการทำงาน มีการแบ่งหน้าที่ และดำเนินงานตามแผนงาน
- 3) เพิ่มคุณค่า และพัฒนาทรัพยากรในชุมชนให้สามารถเป็นสินค้าในการท่องเที่ยว เช่น สถานที่ กิจกรรม หรือผลิตภัณฑ์ที่มีศักยภาพอันจะนำมาซึ่งรายได้ และศักยภาพในการดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาเยี่ยมชมชุมชนมากขึ้นต่อไปในอนาคต

5.5.2 แนวทางพัฒนาศักยภาพสำหรับกลุ่มชุมชนท่องเที่ยวฯ ในระดับวงจรชีวิตผลิตภัณฑ์เพื่อการท่องเที่ยว ขั้นที่ 3 ขั้นการพัฒนาพื้นที่ (Development Stage) จำนวน 2 ชุมชน ได้แก่

- กาดกองเก่า อ.เมืองแพร่ จ.แพร่
- หมู่บ้านไถลื้อบ้านหลวงเหนือ (บ้านใบบุญ) อ.ดอยสะเก็ด จ. เชียงใหม่
- การพัฒนาศักยภาพในการดึงดูดใจ

ชุมชนทั้งสองแห่งมีเรื่องราวภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ที่น่าสนใจ ทั้งที่เกี่ยวข้องกับชาติพันธุ์ องค์ความรู้ภูมิปัญญา และการแสดงออกทางวัฒนธรรม ที่เป็นอัตลักษณ์ที่มีศักยภาพมากในด้านการท่องเที่ยว การแปรอัตลักษณ์เหล่านั้นให้กลายเป็นผลิตภัณฑ์เพื่อการท่องเที่ยว เช่น การนำเที่ยวชุมชน การอบรมความรู้ภูมิปัญญา หรือการจัดถนนคนเดินโดยสอดแทรกนิทรรศการ และกิจกรรมทางวัฒนธรรม ถือได้ว่าเป็นการปรับแก้ที่ยังคงรักษาจิตวิญญาณของการดำเนินงานด้านการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนเอาไว้ได้อย่างเหนียวแน่น และสมดุล ในแง่ของความหลากหลายของกิจกรรมสำหรับบ้านหลวงเหนือ จ.เชียงใหม่ ถือได้ว่าเป็นความหลากหลาย และการจัดการที่ดี ผ่านการใช้ศูนย์การเรียนรู้ภูมิปัญญาไทยไถลื้อบ้านใบบุญ เป็นจุดเริ่มในการให้ข้อมูล และกรอบความคิด รวมถึงให้การอบรมในหลักสูตรต่างๆ ก็พานักท่องเที่ยวออกไปเที่ยวชมชุมชน นั้นถือได้ว่าเป็นการบริหารจัดการความหลากหลายของโปรแกรมท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี และมีแนวโน้มสามารถดำเนินงานต่อไปได้โดยไม่มีความเสี่ยงในเรื่องการจะสูญเสียแรงดึงดูดจากนักท่องเที่ยว

สำหรับแนวทางที่จะต้องพัฒนาต่อไป และมีความเสี่ยงในระดับวงจรชีวิตผลิตภัณฑ์เพื่อการท่องเที่ยว จะอยู่ที่กาดกองเก่า จ.แพร่ ด้วยข้อจำกัด และบริบทการเป็นถนนคนเดิน ที่คนส่วนใหญ่เข้าใจรับรู้ และร่วมกิจกรรมด้วยแรงดึงดูดทางด้านการค้าการขาย จึงเป็นประเด็นสำคัญที่ท้าทายต่อชุมชนว่าจะทำอย่างไรในอนาคตให้การค้าขายมาพร้อมกับสมดุลในเรื่องการสื่อสารกิจกรรมดังกล่าวเพื่อการฟื้นฟูเมืองเก่าและการอนุรักษ์ แนวทางการพัฒนาต่อไปในอนาคตสำหรับการแก้ไขจุดเสี่ยงดังกล่าวต้องอาศัยการประชาสัมพันธ์สร้างความเข้าใจกับผู้ค้า นักท่องเที่ยว พร้อมไปกับการเพิ่มเติมกิจกรรมทางวัฒนธรรม และกิจกรรมสาธารณะประโยชน์เพื่อเชื่อมโยงสังคมถนนคนเดินเข้าด้วยจิต

วิญญานด้านวัฒนธรรม และจิตอาสาที่มาร่วมกิจกรรมเพื่อประโยชน์ในด้านอื่นๆ ที่สำคัญมากกว่าตัวเงิน เป็นการสร้างความรู้สึกหิยาอาความสมดุทางการเงินมาจับมือ และเติบโตไปพร้อมกับการสร้างประชาสังคมในกิจกรรมการท่องเที่ยว

● การพัฒนาศักยภาพในการรองรับนักท่องเที่ยว

เรื่องการเข้าถึงสำหรับชุมชนท่องเที่ยวทั้งสองแห่ง ถือได้ว่าเป็นเรื่องที่มีความพร้อมสมบูรณ์ด้วยเส้นทางคมนาคมที่สะดวก กาดกองเก่าอยู่ในเขตเมือง และบ้านลงเหนืออยู่ห่างจากเมืองเชียงใหม่ราว 20 กิโลเมตร และติดริมถนนจึงมีความสะดวกสบายในการเข้าถึง รวมถึงการรองรับนักท่องเที่ยวทั้งเรื่องร้านค้า ร้านอาหาร และที่พัก สำหรับบ้านลงเหนือ นักท่องเที่ยวสามารถพักที่โฮมสเตย์ หรือจะกลับเข้าไปพักในเขตเมืองเชียงใหม่ก็ถือว่าระยะทางไม่ไกลเกินไป สำหรับกาดกองเก่า จังหวัดแพร่ ถือว่าไม่มีปัญหาและมีความสะดวกสบายสูงด้วยทำเลใจกลางเมือง

ประเด็นที่ควรได้รับการพัฒนาและต่อยอดก็คือ การทำงานร่วมกับหน่วยงานอื่นๆ โดยเฉพาะหน่วยงานภาควิชาการด้านการท่องเที่ยว ซึ่งชุมชนท่องเที่ยวทั้ง 2 แห่งได้เริ่มมีกลุ่มนักวิชาการเข้าปศึกษาและทำงานวิชาการ แนวทางการพัฒนาต่อไปคือ ต้องนำองค์ความรู้ด้านการท่องเที่ยวที่ได้จากการวิจัยมาต่อยอดเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวในชุมชน รวมทั้งการสร้าง และขยายเครือข่ายทางวิชาการให้มากขึ้นเพื่อเปิดโอกาสให้บุคลากรในชุมชนได้เติมความรู้ด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยวแบบใหม่ๆ เพื่อเป็นโอกาสในการพัฒนาผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวของชุมชนตนเองต่อไป

● การพัฒนาศักยภาพด้านการบริหารจัดการชุมชนท่องเที่ยวโดยชุมชน

การบริหารจัดการการท่องเที่ยวของชุมชน เริ่มพัฒนามาจากการดำเนินงานอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมมาก่อน กระบวนการทำงานกับชุมชน การรักษาวัฒนธรรมมิให้แปรเปลี่ยนไปตามกระแส และการเชื่อมต่อกับหน่วยงานภาครัฐ และเอกชนจึงไม่ใช่ประเด็นที่เป็นปัญหาชุมชนและหน่วยงานในทุกระดับต่างสามารถทำงานร่วมกันได้เป็นอย่างดี ประเด็นที่เป็นความเสี่ยงต่อการพัฒนาการท่องเที่ยว และผลที่เกิดอาจจะกระทบต่อคนในชุมชน ก็คือ ในปัจจุบันชุมชนท่องเที่ยวทั้งสองแห่งเริ่มเป็นที่รู้จัก และมีปริมาณนักท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น ปัญหาเรื่องการจัดการสิ่งแวดล้อมจึงเป็นประเด็นที่น่าห่วง รวมไปถึงปัญหาการท่องเที่ยวเข้าไปรบกวนวิถีชีวิต หรือไปสร้างความรำคาญให้กับคนในชุมชน

ปัญหาดังกล่าวจึงต้องการแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเข้ามารองรับ โดยชุมชนสามารถใช้กลไกการทำงานที่มีอยู่ทั้งเพื่อการสื่อสารทำความเข้าใจ เก็บข้อมูลสถิติการท่องเที่ยว ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหา และการระดมความคิดเห็นเพื่อหาทางออก และการป้องกันไม่ให้ความเสื่อมโทรมเกิดขึ้นกับสิ่งแวดล้อม หรือความรู้สึกไม่พอใจกับนักท่องเที่ยวเกิดขึ้น นอกจากนี้ชุมชนยังต้องใช้แนวทางการสื่อสารให้นักท่องเที่ยว โดยเป็นการให้ข้อมูลกับนักท่องเที่ยวก่อนนักท่องเที่ยวจะเข้าเที่ยวในพื้นที่ ทั้งการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อออนไลน์ การปิดประกาศ หรือติดตั้งป้ายภายในชุมชนเพื่อชี้แจ้ง

ข้อควรปฏิบัติ และข้อห้ามสำหรับนักท่องเที่ยว ในกรณีบ้านลวงเหนือเป็นตัวอย่างที่ดีในการแก้ปัญหา
นี้โดยอาศัยวิธีการคัดกรองแต่ผู้ที่สนใจอยากท่องเที่ยว และเรียนรู้จริงๆ เข้ามาท่องเที่ยว วิธีการนี้อาจ
เป็นหนึ่งในแนวทางสำหรับชุมชนท่องเที่ยวที่มีลักษณะคล้ายคลึงกัน คือตัวกิจกรรมสามารถคัดกรอง
และจำกัดจำนวนนักท่องเที่ยวได้

ผู้ที่มีบทบาทหน้าที่หลัก คือ ชาวชุมชนที่อยู่ในพื้นที่ ผู้มีหน้าที่ทั้งบริหารจัดการกิจกรรมการ
ท่องเที่ยวให้มีคุณภาพ และรักษามาตรฐาน รวมไปถึงการลดผลกระทบจากการเพิ่มขึ้นของ
นักท่องเที่ยว และการดูแลรักษาสภาพแวดล้อมในชุมชนท่องเที่ยว

ผู้ที่มีบทบาทสนับสนุน คือ หน่วยงานส่วนท้องถิ่นที่ควรเข้ามามีส่วนร่วมในการสนับสนุนการ
จัดกิจกรรมสร้างสรรค์ อาจจะเป็นปีละครั้ง หรือสองครั้งเพื่อกระตุ้น และดึงดูดการท่องเที่ยว พร้อม
ไปกับการเพิ่มศักยภาพบุคลากรด้านการท่องเที่ยวในชุมชน ผ่านการอบรม และการดูงาน รวมถึงการ
สนับสนุนให้จัดกิจกรรมการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ๆ นอกจากหน่วยงานส่วนท้องถิ่นแล้วหน่วยงาน
องค์กรสื่อในท้องถิ่น และสื่อระดับประเทศที่เริ่มสนใจชุมชนท่องเที่ยวใหม่ๆควรช่วยกันประชาสัมพันธ์
และให้ข้อมูลที่ถูกต้องถึงคุณค่าของชุมชน และแนวปฏิบัติเมื่อเข้ามาท่องเที่ยวแก่สาธารณะชน เพื่อ
เป็นการช่วยประชาสัมพันธ์ชุมชนท่องเที่ยว และเป็นการสร้างความเข้าใจที่มีต่อชุมชนท่องเที่ยว เพื่อ
ช่วยลดปัญหาและผลกระทบจากการท่องเที่ยวที่มีให้น้อยลง

**5.5.3 แนวทางพัฒนาศักยภาพสำหรับกลุ่มชุมชนท่องเที่ยวฯ ในระดับวงจรชีวิต
ผลิตภัณฑ์เพื่อการท่องเที่ยว ขั้นที่ 4 ขั้นรวมทรัพยากรการท่องเที่ยวเข้าด้วยกันและหยุดการ
พัฒนา (Stagnation Stage) จำนวน 7 ชุมชน ได้แก่**

- วัดศรีสุพรรณ อ.เมืองเชียงใหม่ จ.เชียงใหม่
- บ้านถวาย อ.หางดง จ.เชียงใหม่
- บ้านลวงใต้ อ.ดอยสะเก็ด จ. เชียงใหม่
- หมู่บ้านขึ้นดินจกแม่แจ่ม อ.แม่แจ่ม จ.เชียงใหม่
- วัดปงสนุก อ.เมืองลำปาง จ.ลำปาง
- บ้านทุ่งไ้ย้ง อ.เมืองแพร่ จ.แพร่
- ถนนคนเดินหัวเวียงใต้ อ.เมืองน่าน จ.น่าน

ความคล้ายคลึงของชุมชนท่องเที่ยวทั้ง 7 แห่ง คือ การเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ได้รับการพัฒนา
จากสมาชิกชุมชนท่องเที่ยว และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องมาเป็นเวลานาน การสนับสนุนทั้งจากคนในชุมชน
หน่วยงานท้องถิ่น และส่วนกลาง รวมถึงภาคเอกชน ทำให้ชุมชนท่องเที่ยวในกลุ่มนี้มีชื่อเสียง ได้รับ
การยอมรับโดยทั่วไปว่าเป็นชุมชนท่องเที่ยวที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว มีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่ดึงดูด

ใจ และเป็นชุมชนท่องเที่ยวแนวหน้าของการท่องเที่ยวในจังหวัดนั้นๆ ได้รับการประชาสัมพันธ์ และมีข้อมูลปรากฏบนสื่อแทบทุกชนิด

จากผลการจัดกลุ่มระดับวงจรชีวิตผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวพบว่ากลุ่มชุมชนท่องเที่ยวเหล่านี้กำลังเผชิญหน้ากับทางแพร่งของการพัฒนาซึ่งเป็นจุดที่การพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยวและการขยายตัวเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวมาถึงจุดอิ่มตัว พื้นที่ที่มีชุมชนถูกใช้ศักยภาพในการให้บริการอย่างเต็มที่ และคุณภาพของผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวเริ่มลดลง ตามมาด้วยความกังวลของบรรดาสมาชิกในชุมชนท่องเที่ยว และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องถึงอนาคตของชุมชนท่องเที่ยว และความพยายามในเลือกสรรเครื่องมือ กิจกรรม งบประมาณ และแนวทางใหม่ๆ เข้ามาเพื่อแก้ปัญหาดังกล่าว และจากการสำรวจและสัมภาษณ์ความคิดเห็นของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับชุมชนท่องเที่ยว พบว่าชุมชนทั้ง 7 แห่งต่างปรากฏลักษณะดังกล่าวมีระดับความเข้มข้นมากน้อยแตกต่างกัน ซึ่งอาจจำแนกแยกย่อยลงไปได้อีก 3 กลุ่ม ได้แก่

- **กลุ่มชุมชนท่องเที่ยวที่เริ่มมีแนวโน้ม และโอกาสที่จะสามารถพัฒนาตัวเองขึ้นไปอย่างต่อเนื่อง** ได้แก่ **วัดศรีสุพรรณ อ.เมืองเชียงใหม่ จ.เชียงใหม่** สิ่งบ่งชี้ว่าวัดศรีสุพรรณเป็นชุมชนท่องเที่ยวที่กำลังเริ่มมีแนวโน้ม และโอกาสที่จะสามารถพัฒนาตัวเองได้อย่างต่อเนื่อง คือ ความสามารถในการระบุและบ่งชี้สภาพการท่องเที่ยว และกลุ่มนักท่องเที่ยวของตนเองได้อย่างแม่นยำ และปรับตัวรับความเปลี่ยนแปลงได้อย่างรวดเร็ว ประกอบกับสามารถผลิตสิ่งดึงดูดใจด้านการท่องเที่ยวเข้ามาเสริมและต่อยอดทรัพยากรการท่องเที่ยวเดิมที่อยู่ และได้รับการยอมรับ กล่าวคือ ในห้วงเวลาที่จำนวนนักท่องเที่ยวเริ่มลดลงในช่วงวิกฤตทางการเมืองเมื่อราว 4-5 ปีที่แล้ว ย่านวัวลายมีสภาพซบเซาอย่างต่อเนื่อง จำนวนนักท่องเที่ยวที่ลดลง และความสนใจต่อกิจกรรมหัตถกรรมที่มีในวัดก็ลดลงเช่นกัน กลุ่มสมาชิกวัด และกลุ่ม(สลา)ช่างได้ร่วมกันคิดและริเริ่มทั้งความพยายามในการจัดทำวิหารเงินที่ริเริ่มมาก่อนหน้านั้นให้แล้วเสร็จ การปรับเปลี่ยนงานช่างตุลให้สามารถใช้กับการตกแต่งที่มีความหลากหลายมากขึ้น การจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์จำพวกเอกสารแผ่นพับให้มีภาษาจีน เพื่อตอบรับนักท่องเที่ยวจีนที่เริ่มเพิ่มมากขึ้น การสร้างศูนย์ข้อมูล และศาลาหลังใหม่เพื่อรองรับกิจกรรมของชุมชน การปรับปรุงร้านค้าของที่ระลึก และภูมิทัศน์ รวมไปถึงการจัดทำโปรแกรมการท่องเที่ยวพร้อมบริการรถรางนำเที่ยวที่พร้อมให้บริการ และจัดเส้นทางท่องเที่ยวในหลากหลายรูปแบบเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวที่เข้ามาติดต่อ ความพยายามดังกล่าวมาจากรากฐานความเข้มแข็งของพระสงฆ์และคณะกรรมการชุมชนที่ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี แม้ในสภาวะเศรษฐกิจซบเซางานท่องเที่ยวของวัดศรีสุพรรณก็ยังสามารถเดินไปได้แม้ไม่หวือหวา แต่ก็มีแนวโน้มในการพัฒนา และต่อยอดทรัพยากรการท่องเที่ยวใหม่ๆ เข้าไป และได้รับการตอบรับอย่างดีจากนักท่องเที่ยว

- **กลุ่มชุมชนท่องเที่ยวที่เริ่มมีแนวโน้มเสื่อมถอยความนิยม และสภาพการท่องเที่ยวในชุมชนเริ่มซบเซาได้แก่ บ้านถวาย อ.หางดง จ.เชียงใหม่** จากการสำรวจ และสัมภาษณ์แกนนำ

ผู้ประกอบการ และผู้ที่มีบทบาทที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวบ้านถวายเป็นความกังวลใจในการบริหารจัดการชุมชนท่องเที่ยวมาจากภาวะความซบเซาที่สัมผัสได้ ด้วยปริมาณนักท่องเที่ยวที่ลดลงอย่างมาก การค้าขายงานหัตถกรรมและสลักของห้างร้านภายในชุมชนบ้านถวายไม่มียอดขายที่ดีเหมือนในอดีต สาเหตุหลักมาจากรูปแบบการค้าขายและตัวสินค้าซึ่งเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวหลักไม่มีการเปลี่ยนแปลงหรือสร้างความสนใจที่เป็นรูปธรรม และมีแรงดึงดูดมากพอ ประกอบกับทำเลที่ตั้งของบ้านถวายที่อยู่ห่างไกลจากตัวเมือง และรูปแบบการเชื่อมโยงโลจิสติกส์ด้านการท่องเที่ยวที่เคยเชื่อมต่อกับบ้านถวายเปลี่ยนไป พร้อมกับรูปแบบการท่องเที่ยวในเมืองเชียงใหม่จากการเที่ยวแบบคณะทัวร์มีแนวโน้มลดลง และเป็นการท่องเที่ยวแบบอิสระมากขึ้น ลูกค้านักท่องเที่ยวที่มาในลักษณะเป็นคณะทัวร์ที่เคยเป็นลูกค้าหลักจึงลดลง แม้จะมีการเพิ่มเติมกิจกรรมใหม่ๆเข้าไป อาทิ การจัดถนนวัฒนธรรม และงานออกร้านในช่วงปลายปี หรือช่วงประเพณีสำคัญ ก็สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวจากในเมืองได้เพียงช่วงระยะสั้นๆ ทางกลุ่มผู้ประกอบการพยายามหาช่องทางในการแก้ไขปัญหา ทั้งการออกร้านตามงานแสดงสินค้า และการออกเอกสารนำเที่ยวแบบ Free Copy พร้อมข้อมูลการท่องเที่ยว และสินค้าหัตถกรรมบ้านถวายในรูปแบบ 3 ภาษา ไทย อังกฤษ จีน วางแจกจ่ายทั้งที่สนามบินนานาชาติเชียงใหม่ ตามโรงแรมและห้างร้านต่างๆ แต่ผลตอบรับก็ยังไม่เป็นที่น่าพอใจสำหรับกลุ่มผู้ประกอบการแต่อย่างใด และหลายฝ่ายที่เกี่ยวข้องกำลังหาทางพหุสภาพการณ์ และยื่นมือเข้ามาช่วยบรรเทาปัญหาดังกล่าวอย่างจริงจัง

● **กลุ่มชุมชนท่องเที่ยวที่อยู่ในภาวะหยุดนิ่ง** ทรงตัวและยังสามารถดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวได้ตามสภาพเศรษฐกิจ ได้แก่ บ้านลวงใต้ อ.ดอยสะเก็ด จ. เชียงใหม่, หมู่บ้านขึ้นดินจกแม่แจ่ม อ.แม่แจ่ม จ.เชียงใหม่, วัดปงสนุก อ.เมืองลำปาง จ.ลำปาง, บ้านทุ่งโฮ้ง อ.เมืองแพร่ จ.แพร่, ถนนคนเดินหัวเวียงใต้ อ.เมืองน่าน จ.น่าน

ภาวการณ์หยุดนิ่งในการพัฒนาของชุมชนท่องเที่ยวกลุ่มนี้ แต่ยังคงดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวแบบที่เคยทำมาต่อไปได้ มีเหตุผลมาจาก 1. สมาชิกในชุมชนไม่ได้พึ่งพารายได้จากธุรกิจการท่องเที่ยวมากนัก และรายได้จากกิจกรรมการท่องเที่ยวไม่ใช่รายได้หลักของคนในชุมชน 2. กิจกรรมการท่องเที่ยวที่ดำเนินการอยู่มีความสมดุลกันระหว่างอุปสงค์ และอุปทาน ผู้ประกอบการมีความคล่องตัว และยืดหยุ่นสูงในการหารายได้จากช่องทางอื่นๆมาทดแทน 3. สมาชิกในชุมชนเห็นว่ากิจกรรมการท่องเที่ยวเป็นเพียงเครื่องมือในการพัฒนาเพื่อบรรลุเป้าหมายในการทำงานพัฒนาชุมชนหรืองานอนุรักษ์ จึงไม่ได้ให้ความสำคัญในการจะต้องปรับปรุงเปลี่ยนแปลงบริการการท่องเที่ยวที่มีอยู่ให้สามารถสร้างรายได้ หรือตอบสนองความต้องการ

ลักษณะร่วมทั้ง 3 ประการเกิดขึ้น และปรากฏให้เห็นกับชุมชนท่องเที่ยวทั้ง 7 แห่งมากบ้างน้อยบ้างแล้วแต่บริบทความแตกต่างของพื้นที่ อย่างไรก็ตามหากพิจารณาในเรื่องการบริหารจัดการและการพัฒนาการท่องเที่ยวกลุ่มชุมชนท่องเที่ยวเหล่านี้มีโอกาสเสี่ยงสูงที่จะเกิดปรากฏการณ์ถดถอย

ทางการท่องเที่ยว และความเสื่อมโทรมของทรัพยากรการท่องเที่ยว หากปราศจากการทำงานเพื่อการพัฒนาสิ่งบริการให้เท่าทันความเปลี่ยนแปลงของยุคสมัย รวมไปถึงการขาดกระบวนการส่งต่อความรู้ หรือการพัฒนากิจกรรมเพื่อดึงกลุ่มคนรุ่นใหม่ภายในชุมชนให้มาร่วมสานต่อแนวคิด และการดำเนินงานที่คนรุ่นก่อนได้ทำไว้ เช่นเดียวกับงานทางด้านวัฒนธรรม และองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้อง ตัวแทนกลุ่มชุมชนท่องเที่ยวให้ความเห็นถึงประเด็นนี้ไว้อยู่ 2 แนวทาง ทางหนึ่งตัวแทนชุมชนมองว่าการคาดหวังกับคนรุ่นใหม่ที่มีส่วนใหญ่วัยเมื่อสำเร็จการศึกษาแล้วมักจะแสวงหางานในเมืองใหญ่ๆ อย่าง กรุงเทพฯ หรือเชียงใหม่ คงเป็นการยากหากจะให้กลุ่มคนเหล่านี้กลับมาต่องานที่ทางชุมชนได้ริเริ่มไว้ และการเสื่อมถอยของงานทุกด้านเป็นเรื่องปกติ อีกทางหนึ่งตัวแทนชุมชนให้ความเห็นไว้ว่าความยั่งยืนในอนาคตที่จะเกิดขึ้นกับการท่องเที่ยว และการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมจะต้องมีหน่วยงานท้องถิ่นเข้ามามีบทบาทในสนับสนุน และเป็นเจ้าภาพหลัก ในการบริหารจัดการ ทั้งการจัดทำโครงการ การสร้างกลไกการทำงาน การพัฒนาบุคลากรด้านการท่องเที่ยว รวมไปถึงการจัดงานหรือกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เพื่อเป็นทั้งการกระตุ้นดึงดูดนักท่องเที่ยว และคนในท้องถิ่น อันจะเกิดประโยชน์ทั้งในแง่ของการเพิ่มศักยภาพให้ทรัพยากรการท่องเที่ยว และการปลูกฝังจิตสำนึกของคนในท้องถิ่นไปพร้อมกัน

● การพัฒนาศักยภาพในการดึงดูดใจ

กลุ่มชุมชนท่องเที่ยวในระดับชั้นที่ 4 เป็นกลุ่มชุมชนที่มีศักยภาพในการดึงดูดใจในระดับสูง ด้วยทรัพยากรการท่องเที่ยวในชุมชนเป็นทั้งมรดกทางวัฒนธรรม และภูมิปัญญาที่สั่งสมกันมาช้านาน มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องจากอดีตจนถึงปัจจุบัน และเป็นที่รู้จักของคนทั่วไป ทั้งยังมีเรื่องราวและความผูกพันที่คนในท้องถิ่นต่างรู้สึกได้ถึงความเป็นเจ้าของ ในบางชุมชนทรัพยากรดังกล่าวมีคุณค่าทางใจเป็นดังสัญลักษณ์ และตัวแทนของชุมชน และของจังหวัด นอกจากนี้ชุมชนทั้ง 7 แห่งส่วนใหญ่จะมีกิจกรรมรองรับด้านการท่องเที่ยวที่หลากหลาย ไว้คอยดึงดูดให้นักท่องเที่ยวได้ใช้เวลาอยู่ในพื้นที่ได้เป็นเวลานาน เช่น กิจกรรมสาธิตด้านหัตถกรรม การขึ้นชมแหล่งผลิต กิจกรรมการเรียนรู้ และทดลองทำงานหัตถกรรม หรือมีส่วนร่วมกิจกรรมการท่องเที่ยวอื่นๆ มากกว่าแค่การเลือกซื้อสินค้า หรือการขึ้นชมชุมชนท่องเที่ยว

ความเสื่อมโทรมที่นำมาสู่สถานะถดถอยของชุมชนท่องเที่ยว มีปัจจัยดังที่กล่าวไปแล้วข้างต้น การดำเนินงานในการฟื้นฟู แก้ไข และพัฒนาควรเริ่มจากศักยภาพในแต่ละด้านของชุมชนได้แก่

● การพัฒนาศักยภาพในการรองรับ

ในด้านการเข้าถึงทางกายภาพ ชุมชนท่องเที่ยวทั้ง 7 แห่ง ส่วนใหญ่จะตั้งอยู่ในเขตเมือง มีการคมนาคมขนส่งที่สะดวกสบายด้วยรถทุกประเภท จะมีก็เพียงชุมชนท่องเที่ยวบ้านถวาย จ.เชียงใหม่ ที่มีที่ตั้งอยู่ห่างไกลจากตัวเมือง สำหรับชุมชนท่องเที่ยวที่มีคุณลักษณะดังกล่าวควรจัดให้มีระบบขนส่งมวลชน ซึ่งอาจร้องขอให้มีการจัดการโดยภาครัฐเข้ามาสนับสนุน หรือเป็นผลสมผสานใน

เชิงการลงทุนร่วมกันทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และชุมชน จัดให้มีรถโดยสารสาธารณะที่วิ่งผ่านชุมชนท่องเที่ยว หรืออาจจะเป็นรถบริการพิเศษรับส่งระหว่างชุมชนท่องเที่ยวกับจุดขึ้นรถในลักษณะ Shuttle Bus เป็นต้น

ในด้านการความหลากหลายของทรัพยากรและกิจกรรมการท่องเที่ยว แท้จริงแล้วเป็นบทบาทหน้าที่สำคัญของชุมชนท่องเที่ยว และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องที่จะต้องร่วมกันค้นหา ทดลอง และสร้างสรรค์ รวมถึงพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยวของตนให้มีความน่าสนใจ และหลากหลาย โดยอาจใช้เครื่องมือที่เป็นที่นิยมใช้กันทั่วไปในการดึงดูด และขยายจำนวนนักท่องเที่ยว เช่น

- การจัดให้มีเทศกาลการท่องเที่ยว หรือกิจกรรมพิเศษเพื่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นช่วงเวลาสั้นราวหนึ่งสัปดาห์ ถึงหนึ่งเดือน

- การปรับปรุงและพัฒนาชุมชนท่องเที่ยว ให้มีความสวยงาม สะอาด พร้อมด้วยสิ่งบริการการท่องเที่ยวที่อำนวยความสะดวกสบายให้กับนักท่องเที่ยว และไม่ขัดหรือลดคุณค่าวิถีชีวิตของชุมชน

- การพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวแบบปฏิสัมพันธ์ กิจกรรมการท่องเที่ยวในรูปแบบนี้คือการจัดกิจกรรมท่องเที่ยวที่เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวและคนในชุมชนได้มีโอกาส และมีเวลามากขึ้นเพื่อที่ร่วมจะร่วมกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมและการท่องเที่ยวในชุมชน เช่น การพักโฮมสเตย์ การฝึกอบรมงานหัตถกรรม และการใช้ชีวิตตามแบบวิถีชุมชน ทั้งนี้ก็เพื่อมุ่งสร้างความสัมพันธ์ ความผูกพันและประสบการณ์ที่ดี เป็นการสร้างความเป็น “เพื่อน” และ “สายสัมพันธ์” ระหว่างนักท่องเที่ยวกับคนในชุมชน ซึ่งจะส่งผลให้เกิดการกลับมาเที่ยวซ้ำในรูปแบบการเยี่ยมเยือน การรักษาความสัมพันธ์การติดต่อกันในระยะยาว และเป็นการพึ่งพาการประชาสัมพันธ์แบบปากต่อปาก หรือการบอกต่อ ได้เป็นอย่างดี

ในเรื่องการจัดการปัจจัยภายนอกที่ส่งผลต่อการพัฒนาการท่องเที่ยว สิ่งสำคัญที่ชุมชนท่องเที่ยวที่กำลังอยู่ในระยะวงจรผลิตภัณฑ์ที่หลุดชะงัก ควรตระหนัก และลงมือทำอย่างเร่งด่วน คือ การหาพันธมิตรกับทุกกลุ่มที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว

- กับภาครัฐ การส่งเสริมสะท้อนสภาพการถดถอยของชุมชนท่องเที่ยว พร้อมกับการนำเสนอแนวทางแก้ไขปัญหามิใช่ปัญหาในหลากหลายรูปแบบ ที่มีนัยยะไม่เกินไปเพื่อการพัฒนาชุมชนท่องเที่ยวของตนแต่เพียงอย่างเดียว แต่มุ่งเน้นให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องได้รับผลประโยชน์แบบ win-win คือแนวทางที่ภาครัฐทั้งหน่วยงานส่วนกลาง และส่วนท้องถิ่นนิยมที่จะสนับสนุน การเชื่อมโยงเครือข่ายในภาครัฐจึงเป็นเรื่องสำคัญที่ชุมชนพึงกระทำอย่างต่อเนื่อง

- กับภาคเอกชน และชุมชนท่องเที่ยวใกล้เคียง แนวคิดเปลี่ยนสนามแข่งขันให้กลายเป็นพื้นที่แห่งความร่วมมือ คือทางเลือกสำคัญที่ชุมชนท่องเที่ยวควรจะต้องพิจารณา นอกจากจะลดการ

แข่งขันในตลาดลง แล้วยังเป็นการสร้างโอกาสทางการขาย และดึงดูดนักท่องเที่ยวมากขึ้น รวมไปถึงการขยายโอกาสที่จะเป็นที่รู้จักมากยิ่งขึ้นในกลุ่มตลาดนักท่องเที่ยวกลุ่มใหม่ๆ เช่น การปรับเปลี่ยนโปรแกรมการท่องเที่ยวที่มีอยู่เดิมนำไปผสมผสานร่วมกับชุมชนท่องเที่ยวอื่นๆ เพื่อสร้างโปรแกรมการท่องเที่ยวที่สดใหม่ และแตกต่างออกไป หรือการนำสินค้าทางการท่องเที่ยวออกไปจัดแสดง หรือจัดให้มีการขายในพื้นที่ใหม่ๆ ที่ผู้บริโภคสามารถเข้าถึงได้ง่ายมากขึ้น หรือเป็นลูกค้ากลุ่มใหม่ที่มีศักยภาพในการจะมาท่องเที่ยวชุมชนของเราในอนาคต เป็นต้น

การดำเนินการดังกล่าวนอกจากจะทำให้ชุมชนท่องเที่ยวได้มาซึ่งเครื่องมือ แนวคิดในการทำงาน และพื้นที่การทำงานใหม่ๆ ซึ่งจะเป็นอีกโอกาสที่ช่วยให้เกิดการเพิ่มรายได้ของชุมชนท่องเที่ยวมากขึ้นในอนาคต

● การพัฒนาศักยภาพในการบริหารจัดการโดยชุมชน

สำหรับประเด็นที่มีความเร่งด่วนสำหรับชุมชนท่องเที่ยวในกลุ่มนี้ก็คือ การเร่งรักษา และฟื้นฟูทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีอยู่เดิมให้กลับมามีสภาพดี พร้อมไปกับการพัฒนากลไกการการรักษาดูแลที่เหมาะสมกับยุคสมัย มีระบบการตรวจสอบ และประเมินอย่างสม่ำเสมอ การพัฒนาสิ่งบริการสำหรับการท่องเที่ยว ทั้งในเรื่องโครงสร้างพื้นฐานที่จะต้องทำการซ่อมแซม และฟื้นฟู และการให้ข้อมูลทั้งในชุมชนท่องเที่ยว และภายนอก ทั้งนี้ก็เพื่อเพิ่มการสื่อสารที่มีคุณภาพให้ผู้ที่มาเยือนเข้าใจบริบทของชุมชนท่องเที่ยวได้ดียิ่งขึ้น

ในด้านการบริหารจัดการชุมชนท่องเที่ยว การดำเนินงานท่องเที่ยวจนยืดระยะมาได้เนิ่นนาน และมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักของชุมชนท่องเที่ยวกลุ่มนี้ มีจุดแข็งอยู่ที่ความเข้มแข็งของคณะทำงานชุมชน สิ่งที่จะต้องดำเนินต่อไปคือ การส่งต่องานให้กับคนรุ่นต่อไป ซึ่งเป็นงานที่ค่อนข้างยากที่จะให้คนรุ่นใหม่กลับมาทำงาน มีทัศนคติ และแนวคิดแบบที่คนวัยทำงานรุ่นก่อนเคยเป็น กระบวนการมีส่วนร่วมในการสร้างจิตสำนึกการทำงาน รูปแบบการทำงาน พื้นที่ประเด็นในการทำงาน และอิสระในการออกแบบ และบริหารจัดการกิจกรรมการท่องเที่ยวภายในชุมชนท่องเที่ยว คือกุญแจสำคัญที่จะช่วยให้คนในชุมชนที่มีความแตกต่างกันทั้งวัยวุฒิ และคุณวุฒิสามารถทำงานร่วมกัน และส่งต่อสืบสานทรัพยากรทางวัฒนธรรม และการท่องเที่ยวต่อไปได้ในอนาคต

การปลูกฝังให้เด็กเยาวชนได้เริ่ม “เรียนรู้ – เข้าใจ – หลงใหล – ลงมือ – หลงรัก” คือแนวทางที่คนทำงานท่องเที่ยวชุมชน ควรตระหนัก และเปิดพื้นที่ให้เด็กและเยาวชนได้เข้ามาทำงาน

● เรียนรู้ คือการได้มีโอกาสได้เข้าไปสัมผัสรับรู้ถึงการมีอยู่ของการท่องเที่ยว และวัฒนธรรมของชุมชนของตน

● เข้าใจ คือการเปิดโอกาสให้เด็กและเยาวชนได้มีกิจกรรม และพื้นที่แสดงออกเพื่อสร้างความเข้าใจภายในตนเองถึงการท่องเที่ยวและวัฒนธรรมในชุมชน

- หลงใหล คือความเพลิดเพลิน และความสุขที่ได้เห็นบทบาทของตนมีความสำคัญ และงานที่ทำให้เกิดผลสัมฤทธิ์ ในการร่วมงานทางด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ทั้งยังเป็นขั้นตอนแรกของการสร้างความมั่นใจ และความศรัทธาต่อแนวทางการทำงานท่องเที่ยวชุมชน

- ลงมือทำ คือ ขั้นตอนการเปิดโอกาสให้เด็กและเยาวชนได้ลงมือทำ และรับผิดชอบ โครงการเล็กๆ ที่ตนเองมีส่วนในการริเริ่มออกแบบ ผู้ใหญ่มีส่วนช่วยได้เพียงแค่สนับสนุนทรัพยากร ให้คำแนะนำตามสมควร และที่สำคัญที่สุดคือให้กำลังใจอย่างสม่ำเสมอ ไม่ตัดสินหรือตำหนิการทำงานที่ยังไม่สมบูรณ์แบบ และพึงระลึกเสมอว่า การทำงานของเด็กคือแนวทางในการสร้างความมั่นใจ และการพัฒนาทักษะในการจัดการท่องเที่ยวในอนาคต

- หลงรัก คือ ภาวะหลังการทำกิจกรรมซ้ำแล้วซ้ำเล่า จนเกิดความรักในการทำงาน ด้านการท่องเที่ยวชุมชน และค้นพบบทบาท และที่ทางการทำงานของตนในกิจกรรม และโครงสร้าง การบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน

ผู้ที่มีบทบาทหน้าที่หลัก คือ คณะกรรมการหรือผู้ที่มีบทบาทด้านการท่องเที่ยวในชุมชนคือผู้ที่มีบทบาทสำคัญสำหรับชุมชนท่องเที่ยวในกลุ่มนี้ การบริหารจัดการที่ต้องเน้นย้ำไปที่ 2 เรื่องหลัก คือ 1.การแสวงหาโอกาสและเติมเต็มความรู้ใหม่ แนวทางการทำงานใหม่ คู่ค้า และพื้นที่การค้าใหม่ จากภายนอก 2.การฟื้นฟูทรัพยากรการท่องเที่ยวภายในชุมชนท่องเที่ยวของตน พร้อมไปกับการนำแนวคิดใหม่ๆ และโอกาสใหม่ๆ จากภายนอกมาพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยวของตนให้มีความน่าสนใจ และน่าดึงดูดใจมากขึ้น

ผู้ที่มีบทบาทสนับสนุน คือ หน่วยงานส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานทั้งภาครัฐ และเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการสนับสนุนการทำงานของชุมชน เริ่มจากการรับฟังสภาพปัญหา การร่วมกันวิเคราะห์สภาพปัจจุบัน และโอกาสในการพัฒนาในอนาคต การผลิตนโยบาย และแผนปฏิบัติการ รวมไปถึงการจัดเทศกาล หรือกิจกรรมสร้างสรรค์อาจจะเป็นปีละครั้ง หรือสองครั้งเพื่อกระตุ้น และดึงดูดการท่องเที่ยว พร้อมไปกับการเพิ่มศักยภาพบุคลากรด้านการท่องเที่ยวรุ่นใหม่ในชุมชน ผ่านการอบรม และการดูงาน รวมถึงการสนับสนุนให้จัดกิจกรรมการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ๆ นอกจากหน่วยงานส่วนท้องถิ่นแล้วหน่วยงานองค์กรสื่อในท้องถิ่น และสื่อระดับประเทศที่ยังคงต้องช่วยสนับสนุนชุมชนท่องเที่ยวกลุ่มนี้โดยการค้นหาแง่มุมใหม่ๆ หรือการรายงานข่าว และประชาสัมพันธ์เมื่อมีการจัดกิจกรรมหรือเทศกาลการท่องเที่ยว เพื่อช่วยกระชวยข่าวให้นักท่องเที่ยวไม่ลื้ม และยังรับรู้รับทราบความเป็นไปของชุมชนท่องเที่ยวอย่างสม่ำเสมอ

ผลสรุปจากการศึกษา วิเคราะห์ และสังเคราะห์เพื่อให้ได้มาซึ่งแนวทางการพัฒนาชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมพบว่าชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตภาคเหนือตอนบนสามารถแบ่งระดับวงจรชีวิตผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวได้เป็น 3 ระดับ คือ

ขั้นที่ 1 ขั้นการสำรวจพื้นที่ท่องเที่ยว (Exploration Stage)

ขั้นที่ 3 ขั้นการพัฒนาพื้นที่ (Development Stage)

และขั้นที่ 4 ขั้นรวมทรัพยากรการท่องเที่ยวเข้าด้วยกันและหยุดการพัฒนา

(Stagnation Stage)

ความแตกต่างของระดับวงจรชีวิตฯ หรือเรียกว่าระดับการพัฒนาซึ่งจะแสดงออกถึงระดับการพัฒนาของชุมชนท่องเที่ยว และสถานการณ์การท่องเที่ยวภายในชุมชนที่เกี่ยวข้องทั้งในเรื่องจำนวนนักท่องเที่ยว คุณภาพของทรัพยากรการท่องเที่ยว และผลกระทบที่เกิดขึ้นกับชุมชน ปรากฏการณ์ดังกล่าวเป็นสิ่งบ่งชี้ และเป็นตัวกำหนดแนวทางการพัฒนาที่เหมาะสมกับชุมชนในแต่ละกลุ่มบริบทการพัฒนาได้เป็นอย่างดี โดยแนวทางการพัฒนาของกลุ่มชุมชนท่องเที่ยวทั้ง 3 กลุ่มนั้นจะมีส่วนประกอบที่เหมือนกัน คือ เป็นแนวคิดการพัฒนาที่ต้องดำเนินการบริหารจัดการ 4 องค์ประกอบสำคัญ คือ

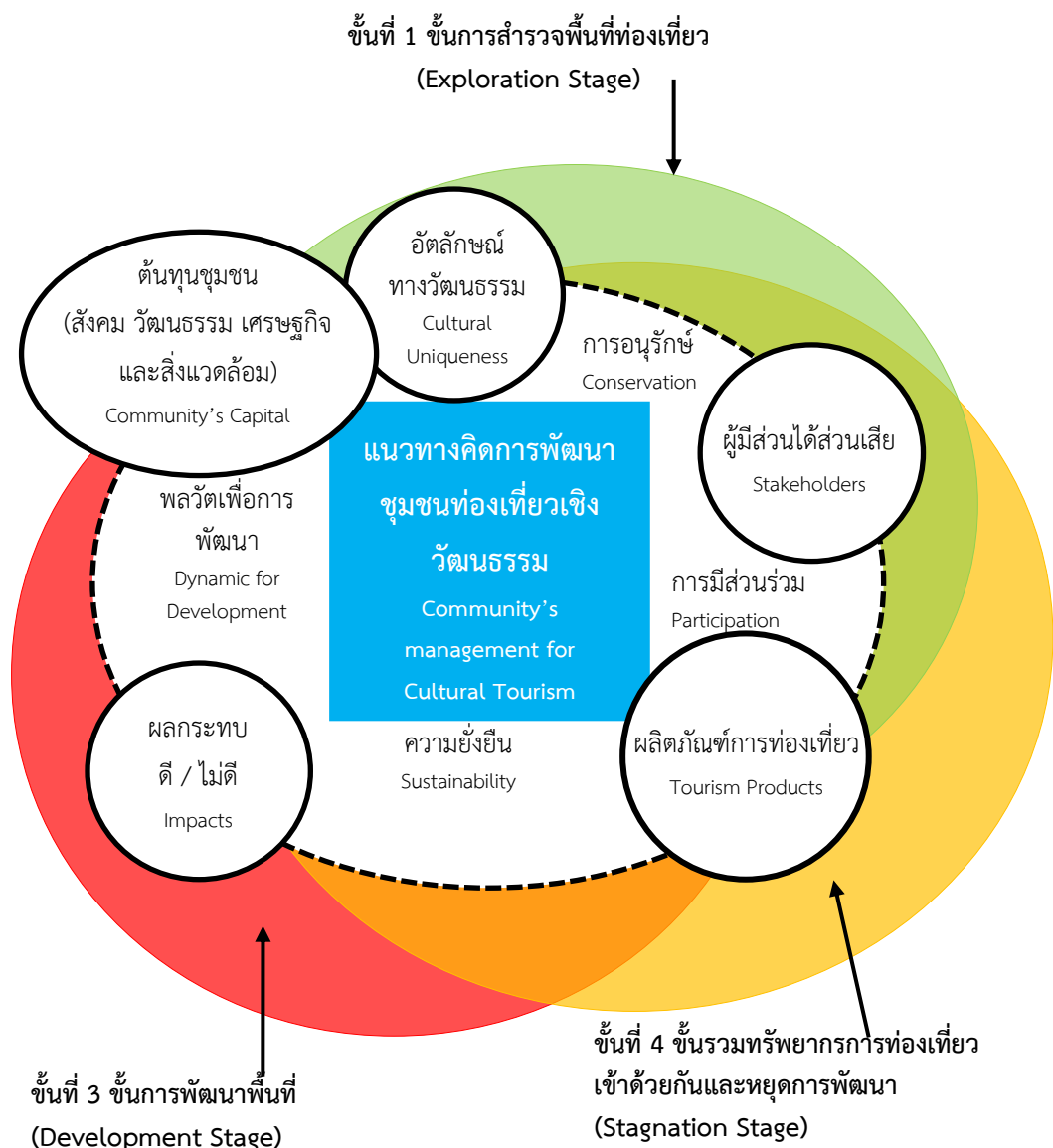
1) ต้นทุนชุมชน (Community's Capital) ที่มีอยู่ในพื้นที่ ซึ่งได้แก่ ต้นทุนทางสังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และโดยเฉพาะอย่างยิ่งต้นทุนทางวัฒนธรรม ซึ่งแสดงออกถึงอัตลักษณ์ และเป็นทรัพยากรหลักของชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

2) ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) คือผู้ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว หรือได้รับผลกระทบทั้งด้านดี และไม่ดีจากการท่องเที่ยวซึ่งหมายถึงคนทุกคนในชุมชนท่องเที่ยว ภาครัฐ และเอกชนภายในพื้นที่

3) ผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยว (Tourist Products) คือ สินค้าด้านการท่องเที่ยวที่มีรากฐานมาจากทรัพยากรทางวัฒนธรรม ต้นทุนชุมชน และการบริหารจัดการโดยชุมชนท่องเที่ยว 4) ผลกระทบ (Impacts) ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยวที่ส่งผลต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับการท่องเที่ยวในชุมชน ผลกระทบนี้เป็นได้ทั้งในด้านบวกหรือลบ แล้วแต่การจัดการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้น และส่งผลอย่างไรต่อชุมชน

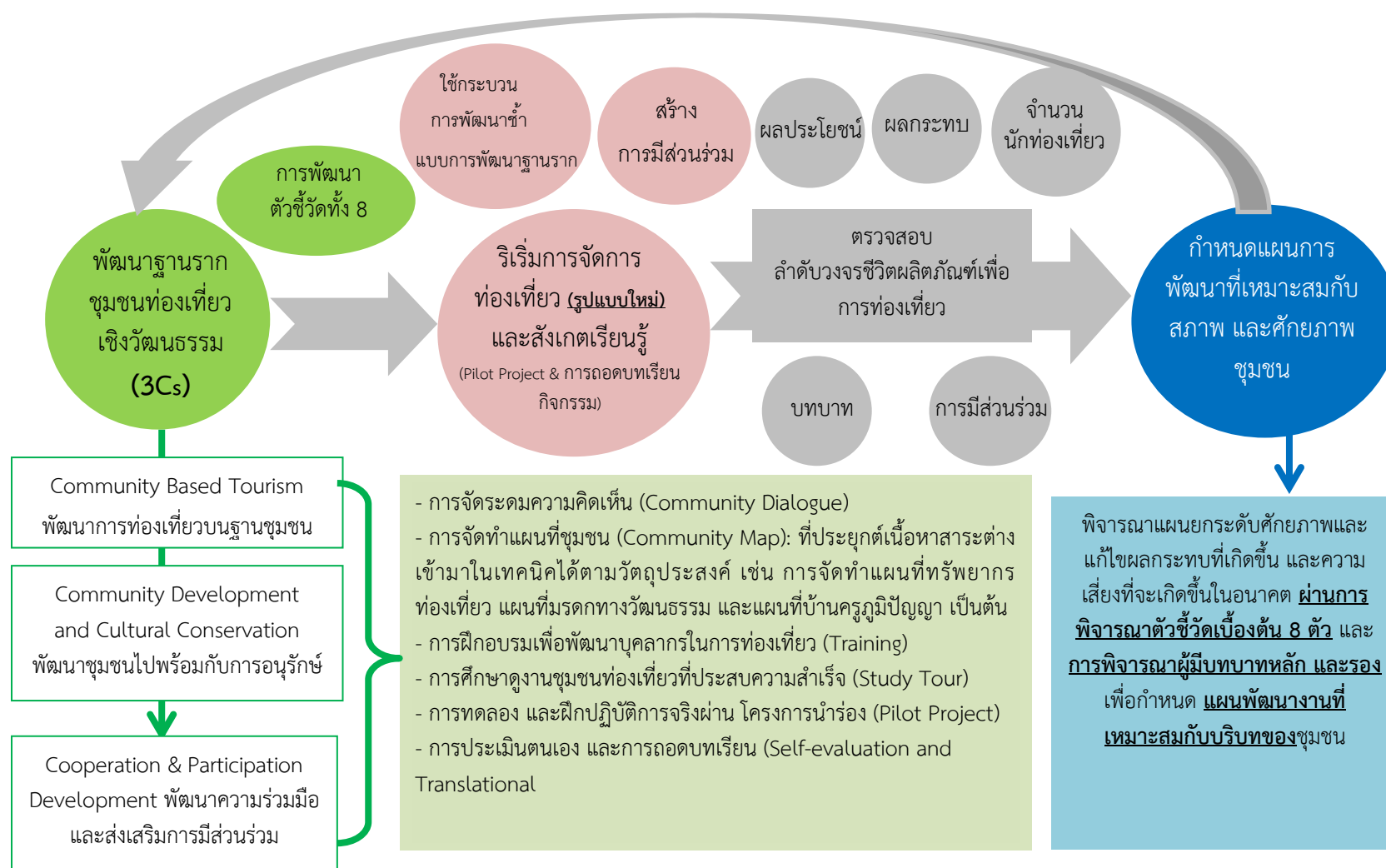
การพัฒนาชุมชนท่องเที่ยวในแต่ละระดับวงจรชีวิตผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวจึงขึ้นอยู่กับบริหารจัดการองค์ประกอบทั้ง 4 อย่าง ให้มีสัดส่วนความเข้มข้นในการทำงานในแต่ละองค์ประกอบแตกต่างกันไปตามระดับวงจรชีวิตฯ ที่ในแต่ละระดับต่างมีเป้าหมายในภาพรวมสำคัญแตกต่างกันไปตามความต้องการของสถานการณ์ขณะนั้น เช่น ชุมชนในขั้นตอนที่ 1 การสำรวจพื้นที่ท่องเที่ยว (Exploration Stage) ที่กำลังริเริ่มการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชน การบริหารจัดการของชุมชนควรจะต้องมุ่งเน้น และให้น้ำหนักไปกับการสำรวจทำ และความเข้าใจต้นทุนและทรัพยากรวัฒนธรรมของตนเองให้มากที่สุดเป็นเป้าหมายและการสร้างแนวคิดเพื่อการอนุรักษ์ และการดึงการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง สำหรับชุมชนที่อยู่ในขั้นที่ 3 การพัฒนาพื้นที่ (Development Stage) สถานการณ์การท่องเที่ยวของชุมชนในขณะนั้นจะเต็มไปด้วยการที่ต้องรับมือกับจำนวนนักท่องเที่ยวที่เพิ่มขึ้น ความร่วมมือร่วมใจของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง และกลุ่มคนภายนอกก็จะขยายเพิ่มมากขึ้นตามไปด้วย เช่นเดียวกับทรัพยากรทางวัฒนธรรมและการท่องเที่ยวต่างเริ่มถูกดึงออกมาใช้เพื่อเป็นผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น และเข้มข้นขึ้น ชุมชนท่องเที่ยวเริ่มมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จัก พร้อมไปกับผลกระทบต่างๆ เริ่มส่อแวว การทำงานพัฒนาในขั้นตอนชุมชนท่องเที่ยวควรให้น้ำหนักความสำคัญกับการสร้างพลวัตการเปลี่ยนแปลงที่เป็นบวก หรือเกิดผลดีกับชุมชน ผ่านการทำความเข้าใจ และเรียนรู้ถึงผลกระทบที่เกิดจากการท่องเที่ยว และร่วมกันค้นหาวิธีป้องกันหรือยุติผลกระทบด้านลบ และส่งเสริมการทำงานที่ส่งผลกระทบทางบวกกับชุมชน และองค์ประกอบทั้ง 3 ส่วนที่เหลือ

และสำหรับชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่อยู่ในระดับการพัฒนาขั้นที่ 4 ขั้นรวมทรัพยากรการท่องเที่ยวเข้าด้วยกันและหยุดการพัฒนา (Stagnation Stage) ในขั้นนี้ชุมชนท่องเที่ยวควรให้น้ำหนักการทำงาน และความสนใจไปที่ผลิตภัณฑ์ท่องเที่ยวของชุมชนทั้งการฟื้นฟู รักษาให้ผลิตภัณฑ์เดิมสามารถใช้งานได้มีประสิทธิภาพ และคิดถึงการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวใหม่ๆ ที่จะช่วยดึงดูดนักท่องเที่ยวเข้ามาในพื้นที่ เพื่อไม่ให้เกิดภาวะซบเซาหรือการลดลงของรายได้ และคุณภาพของชุมชนท่องเที่ยว ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจึงมีบทบาทสำคัญที่ช่วยให้ชุมชนสามารถคิด และลงมือทำสิ่งใหม่ๆ ด้วยโอกาส และองค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการมีเครือข่ายผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง หรือการสนับสนุนในหลากหลายรูปแบบที่จะตามมา รวมไปถึงการเร่งส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวรุ่นใหม่จากคนในชุมชนเพื่อทำหน้าที่สร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ และบรรยากาศใหม่ๆ ให้กับชุมชนท่องเที่ยวเพื่อความยั่งยืนของชุมชนท่องเที่ยวต่อไป

รูปที่ ย่อย 2: 5-3 แนวคิดการพัฒนาชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

รูปที่ ย่อย 2: 5-4 สรุปแนวทางการพัฒนาศักยภาพชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบนพื้นที่อารยธรรมล้านนา

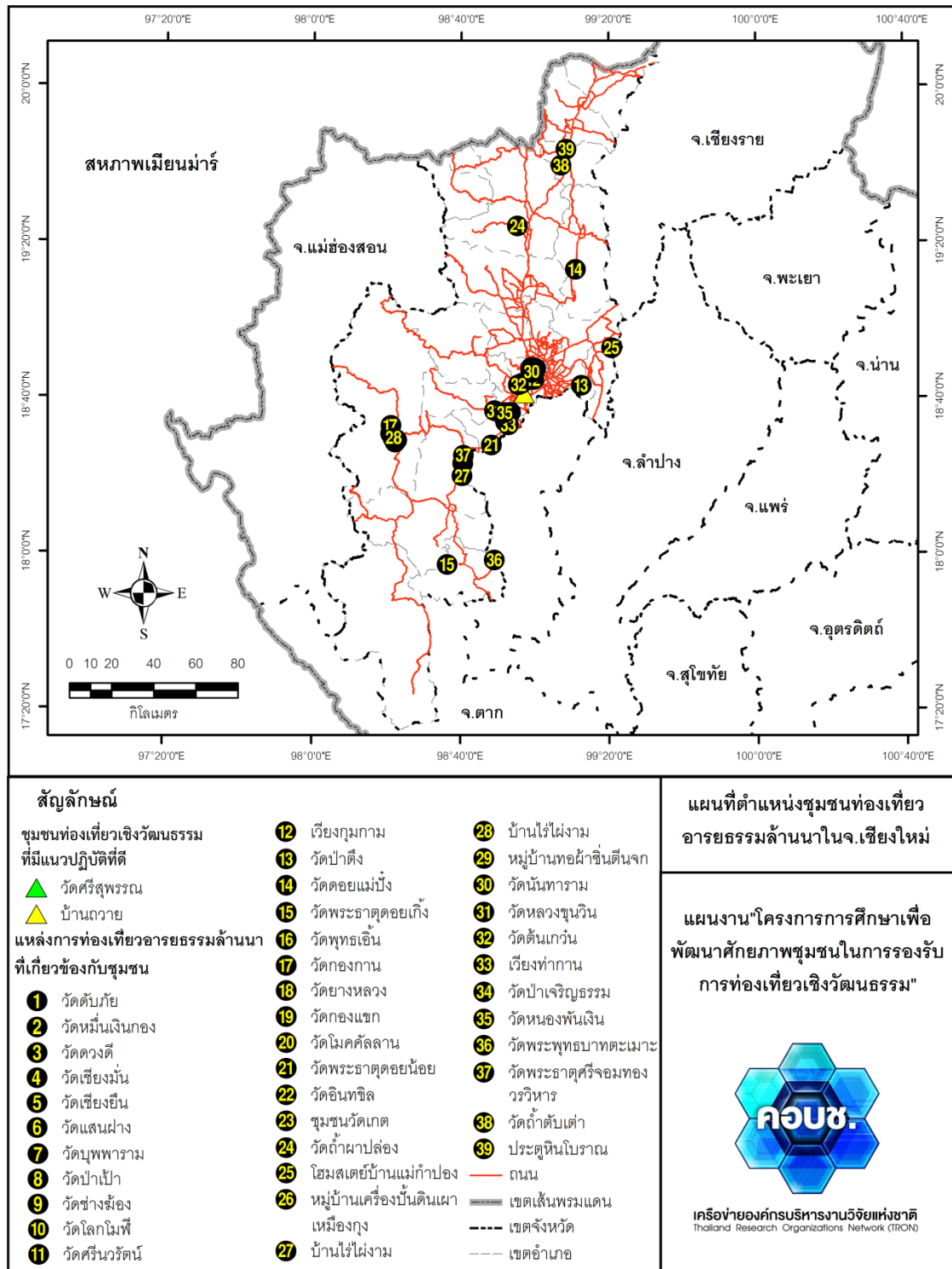
บรรณานุกรม

- กองอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม, ม.ป.ป.:แหล่งที่มีระบบออนไลน์,
<http://www.onep.go.th/ncecd/> เข้าถึงเมื่อวันที่ 19 มกราคม 2557
- พจนานุกรม. 2550. **คู่มือเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน**. สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว
กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. กรุงเทพมหานคร:ศรีเมืองการพิมพ์.
- ยงธิต พิมลเสถียร, 2556, การฟื้นฟูเมือง และการอนุรักษ์เมือง, กรุงเทพฯ:มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ศูนย์ข้อมูลมรดกโลก กระทรวงวัฒนธรรม, อนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองมรดกโลกทางวัฒนธรรมและ
ทางธรรมชาติ: <http://www.thaiwhic.go.th/convention-th2.aspx> เข้าถึงเมื่อวันที่ 20
มกราคม 2557
- สินธุ์โรบล. 2546. **การท่องเที่ยวโดยชุมชน**. ในแนวคิดและประสบการณ์ พื้นที่ภาคเหนือ.
กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- International Centre for the Study of the Preservation and Restoration of Cultural
Property (ICCROM), 1998, Risk Preparedness: A Management Manual for World
Cultural Heritage: <http://glossary.uis.unesco.org/glossary/en/term/2482/en> ,
เข้าถึงเมื่อวันที่ 20 มกราคม 2557
- World Bank. (2000). Environment Matters: An Annual Review of the Bank's
Environmental Work.

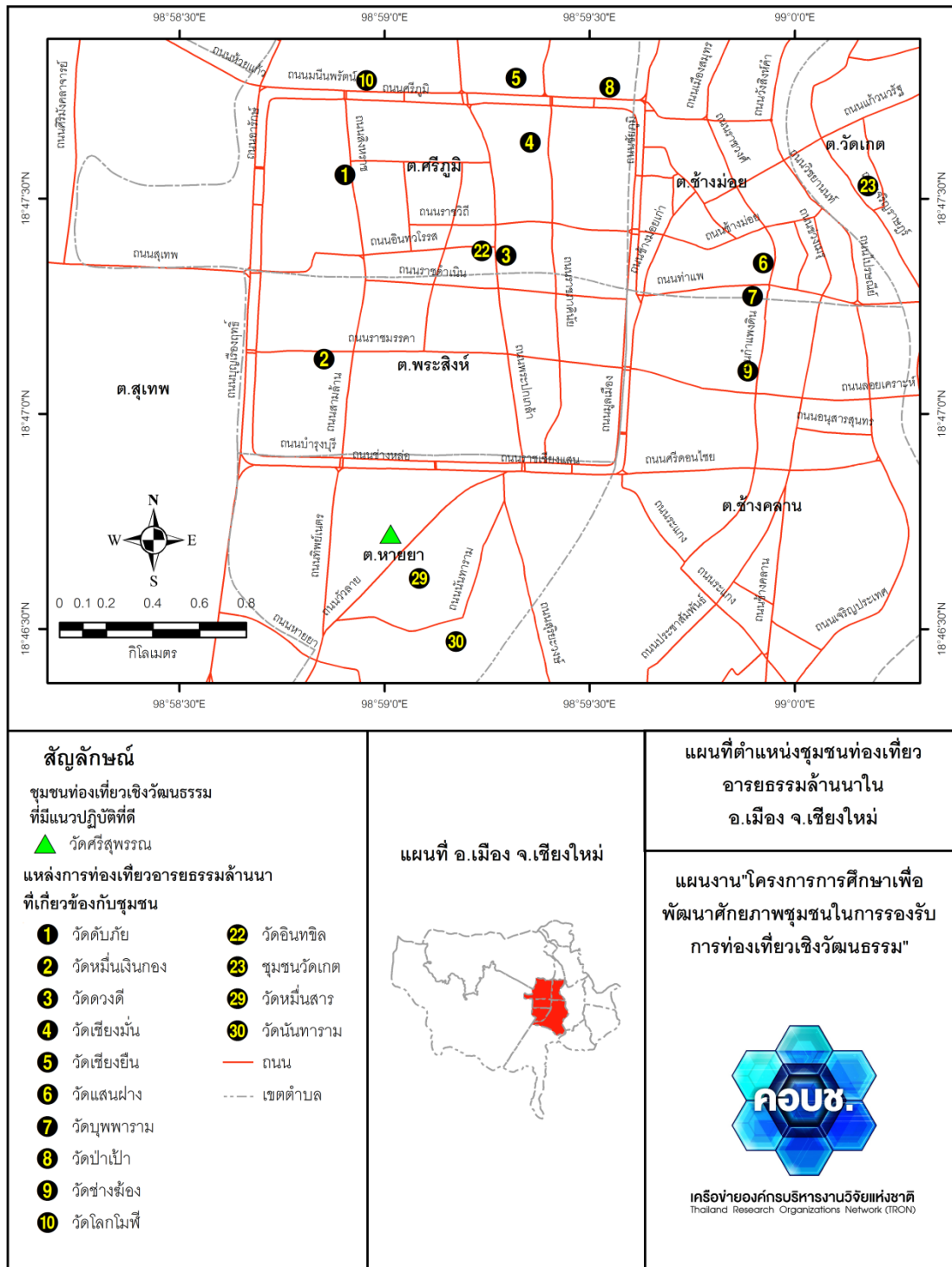
ภาคผนวก ก

แผนที่ตำแหน่งชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเส้นทางอารยธรรมล้านนาภาคเหนือตอนบน แยกรายจังหวัด

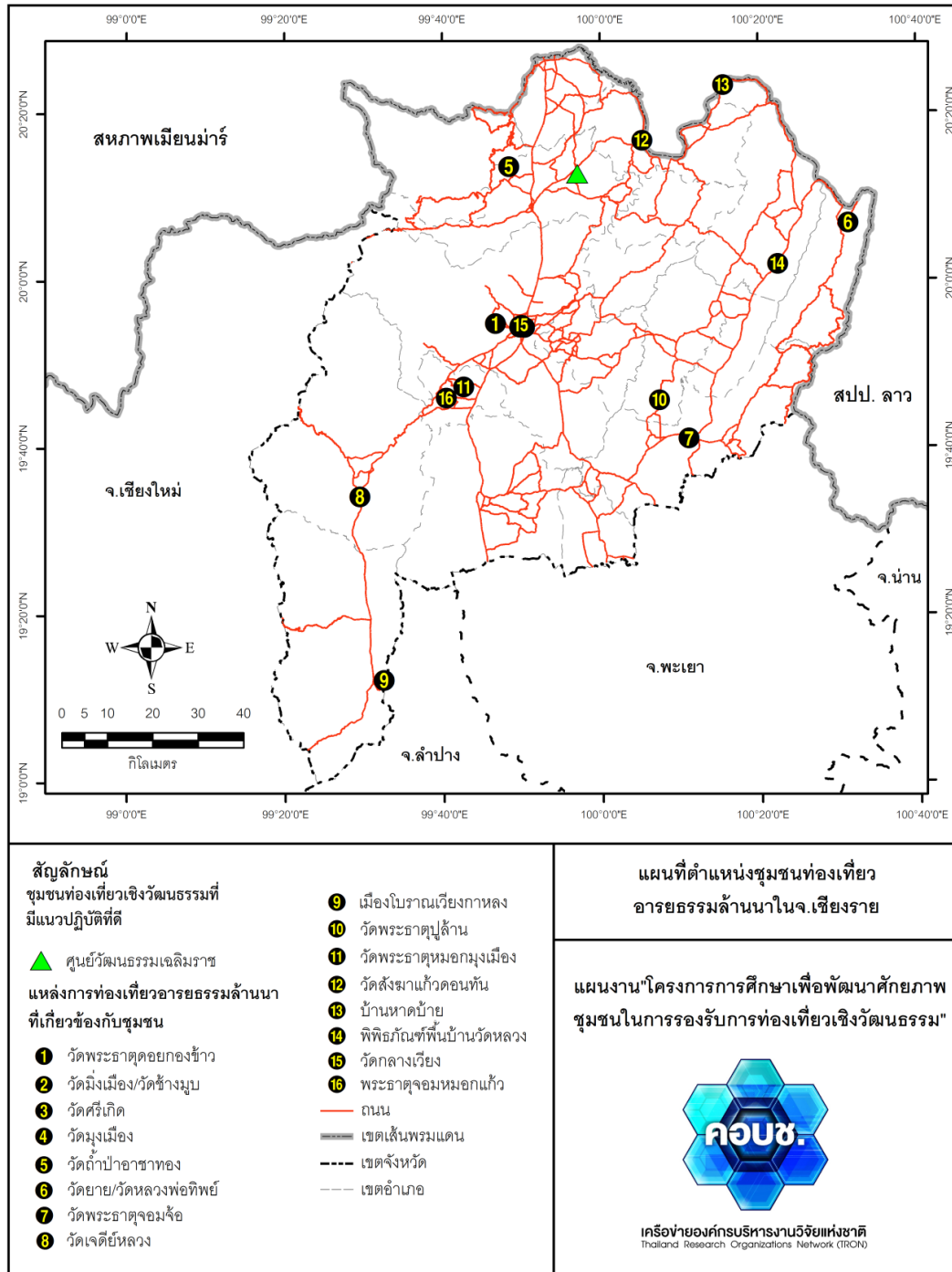
แผนที่ตำแหน่งชุมชนท่องเที่ยวอารยธรรมล้านนาในจังหวัดเชียงใหม่

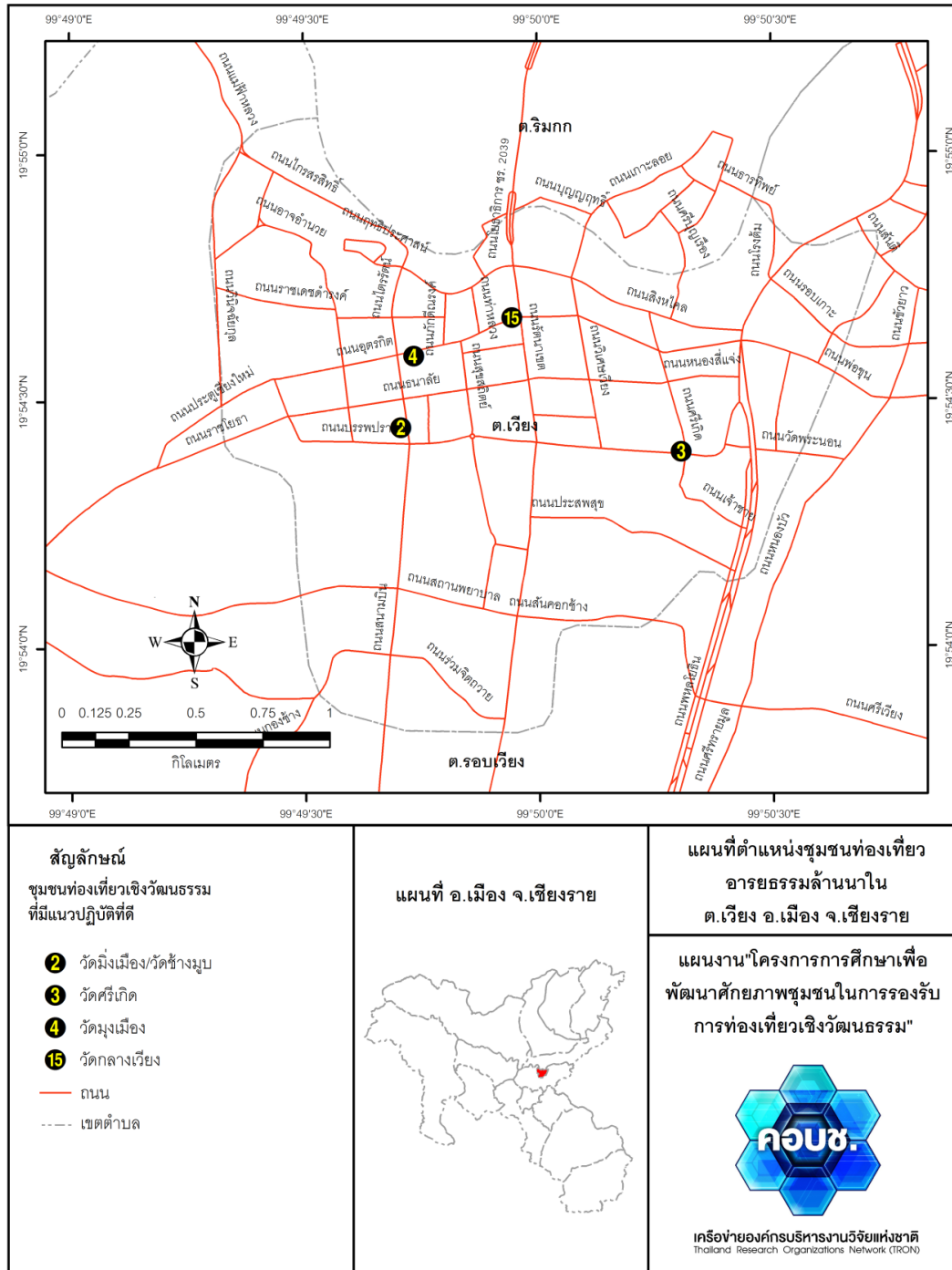
แผนที่ตำแหน่งชุมชนท่องเที่ยวอารยธรรมล้านนาในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

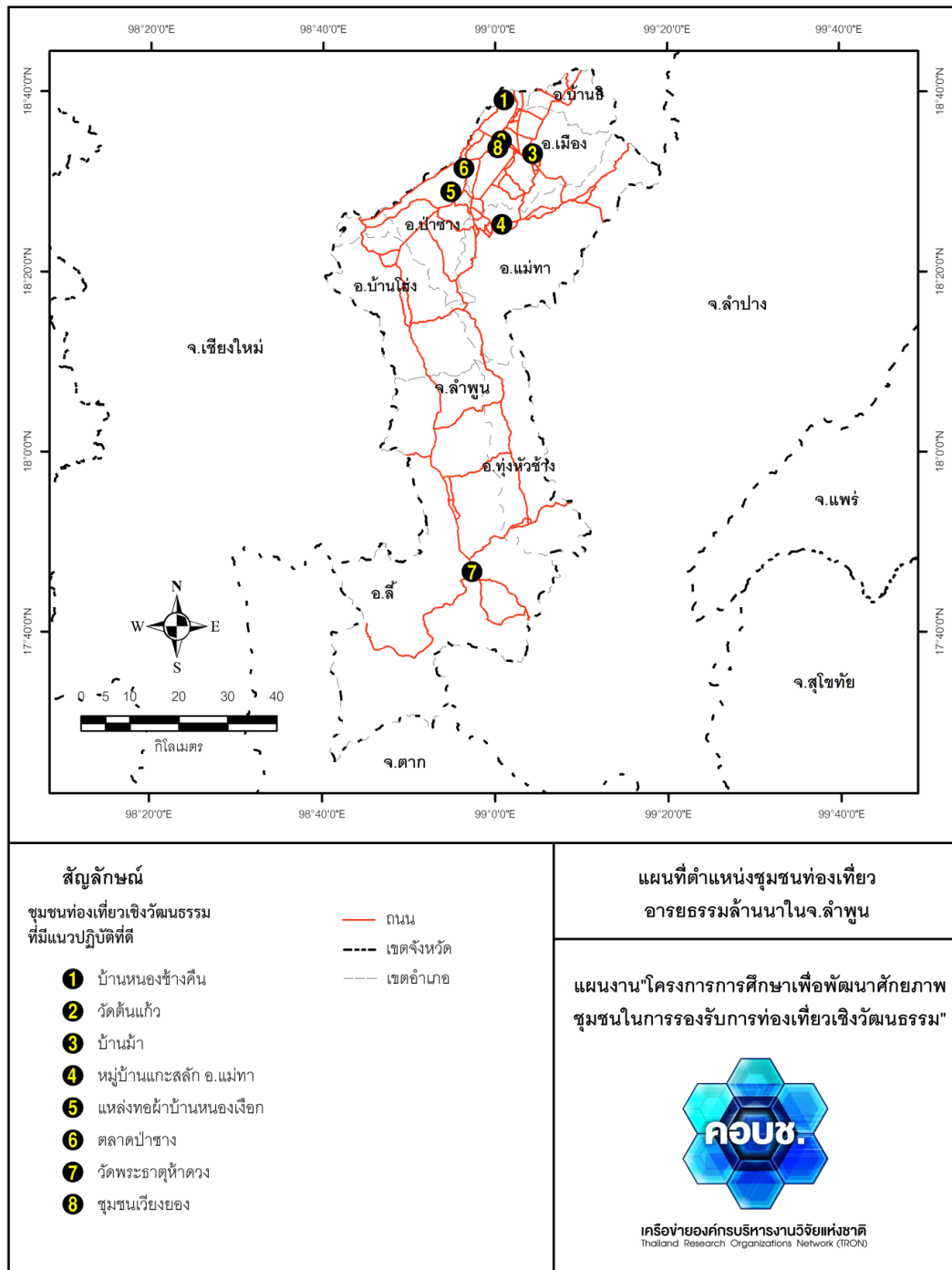
แผนที่ตำแหน่งชุมชนท่องเที่ยวอารยธรรมล้านนาในจังหวัดเชียงราย

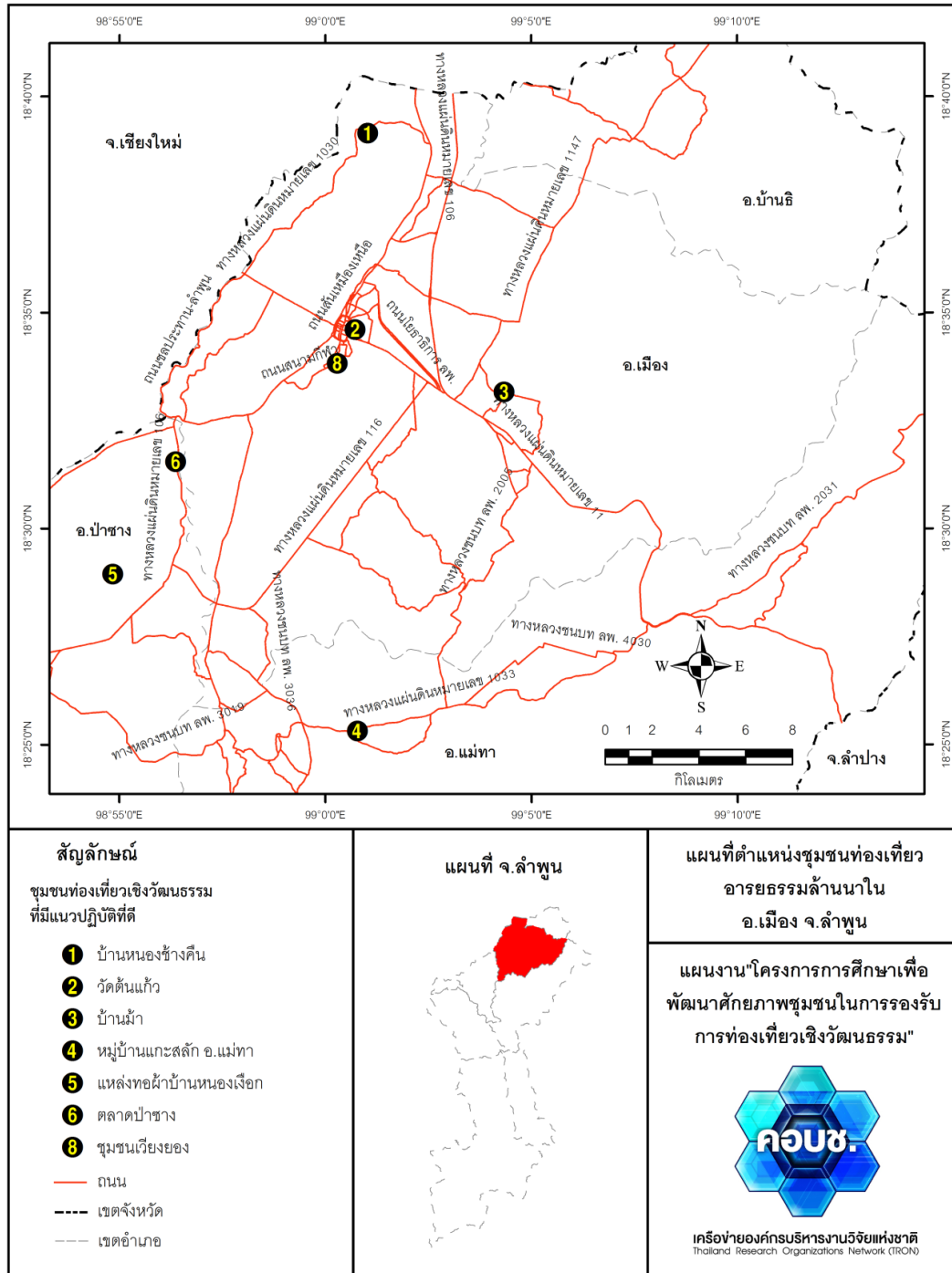
แผนที่ตำแหน่งชุมชนท่องเที่ยวอารยธรรมล้านนาในเขตตำบลเวียง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย

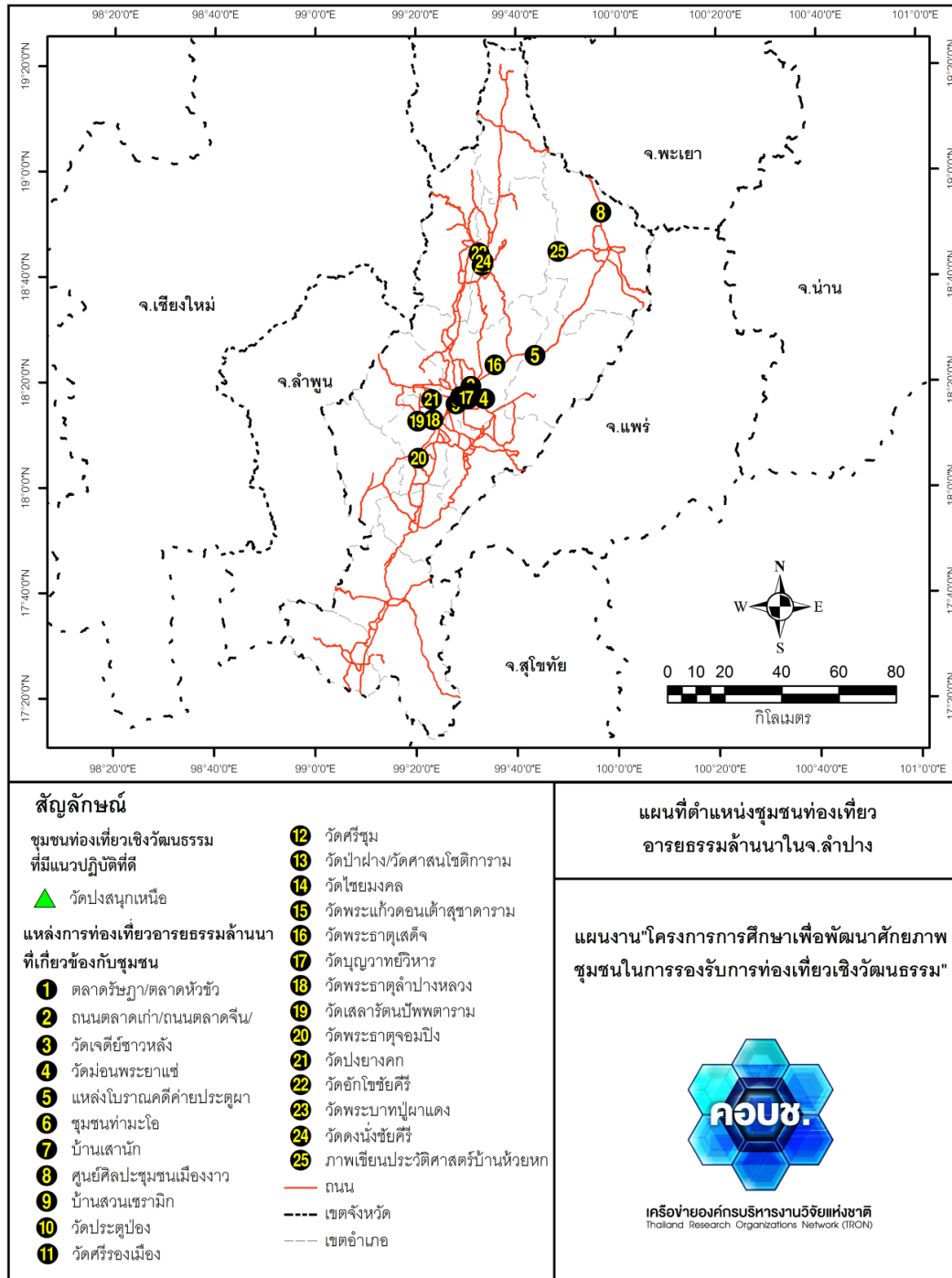
แผนที่ตำแหน่งชุมชนท่องเที่ยวอารยธรรมล้านนาในจังหวัดลำพูน

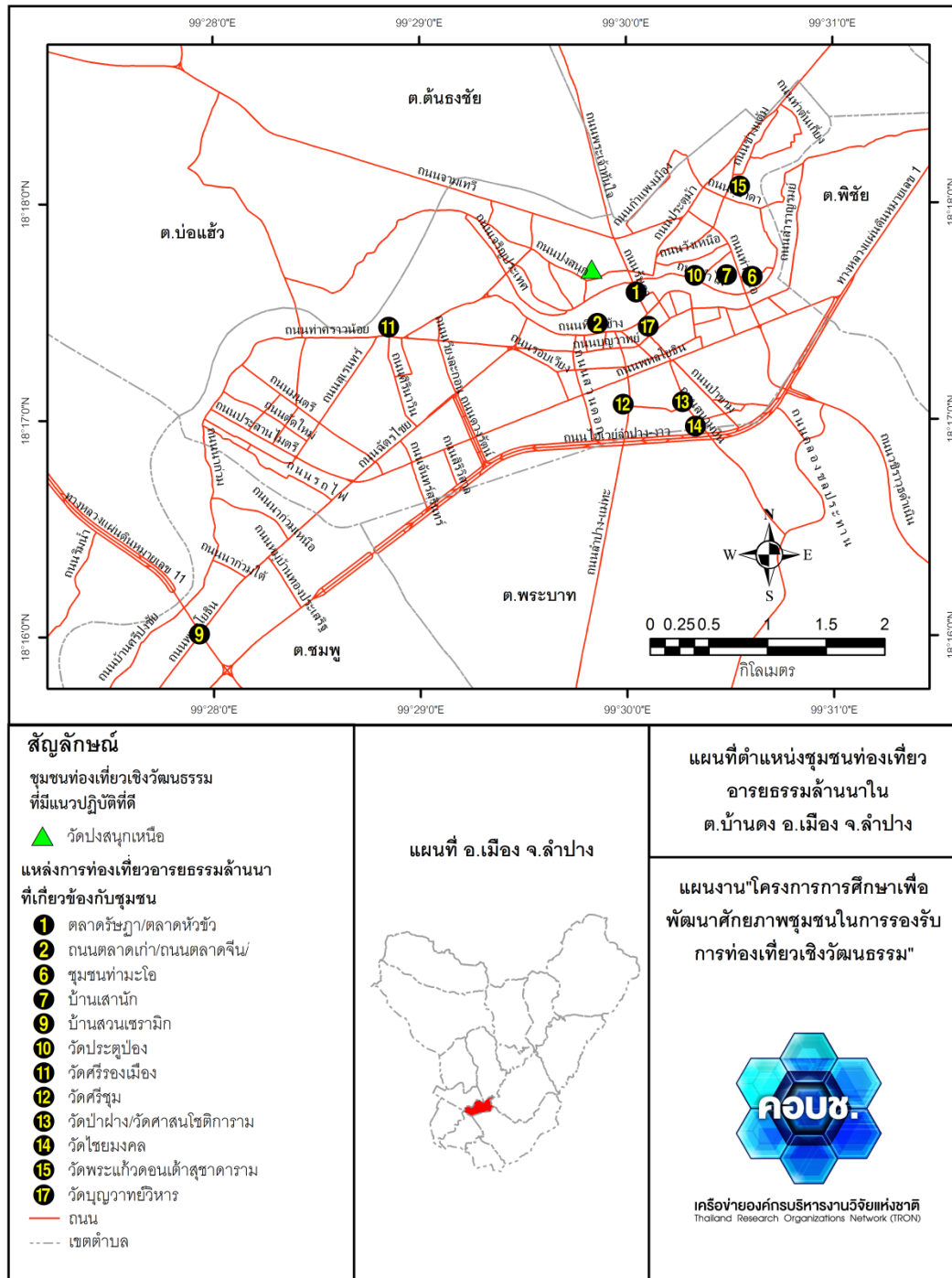
แผนที่ตำแหน่งชุมชนท่องเที่ยวอารยธรรมล้านนาในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลำพูน

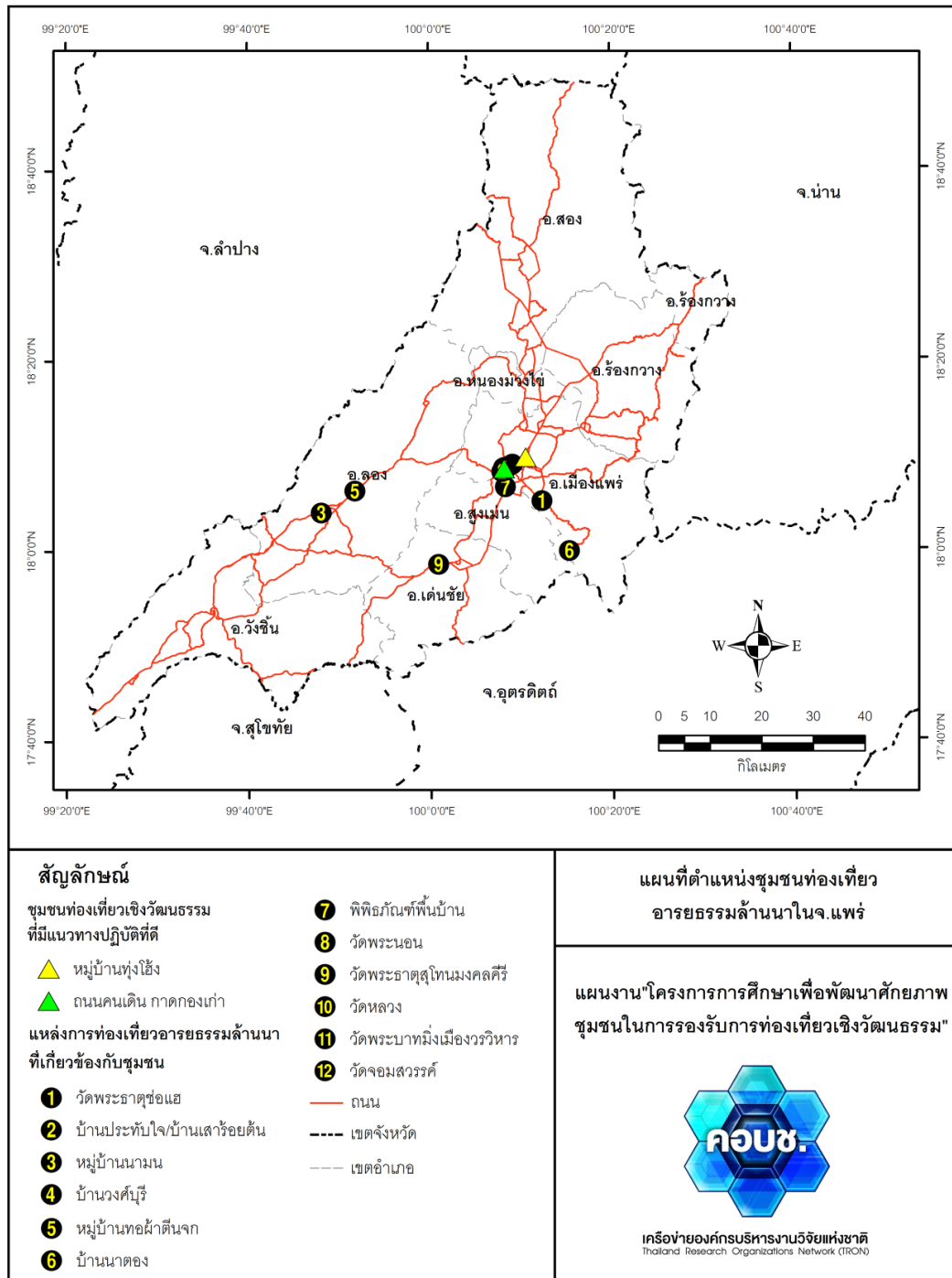
แผนที่ตำแหน่งชุมชนท่องเที่ยวอารยธรรมล้านนาในจังหวัดลำปาง

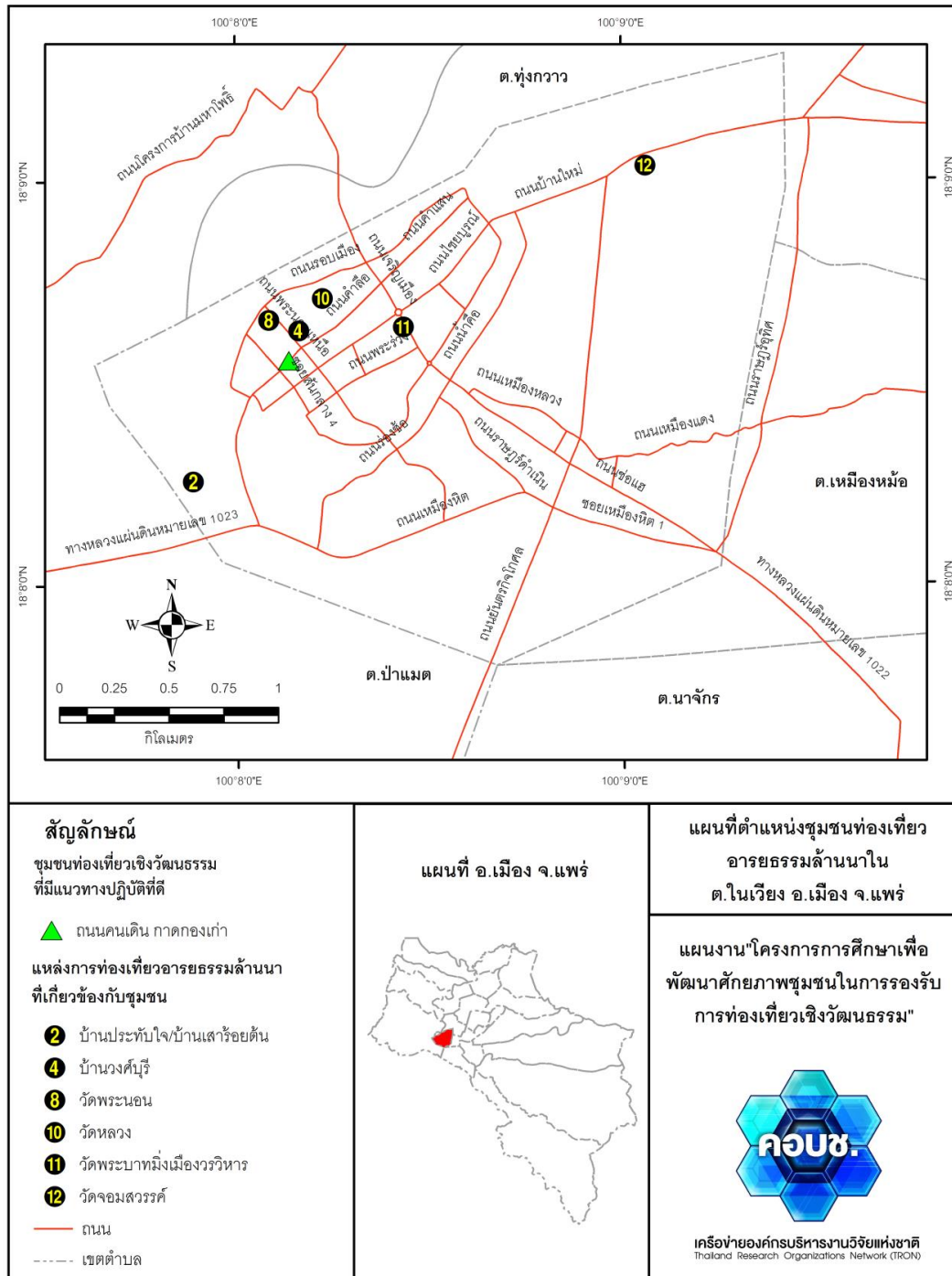
แผนที่ตำแหน่งชุมชนท่องเที่ยวอารยธรรมล้านนาในเขตตำบลบ้านดง อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง

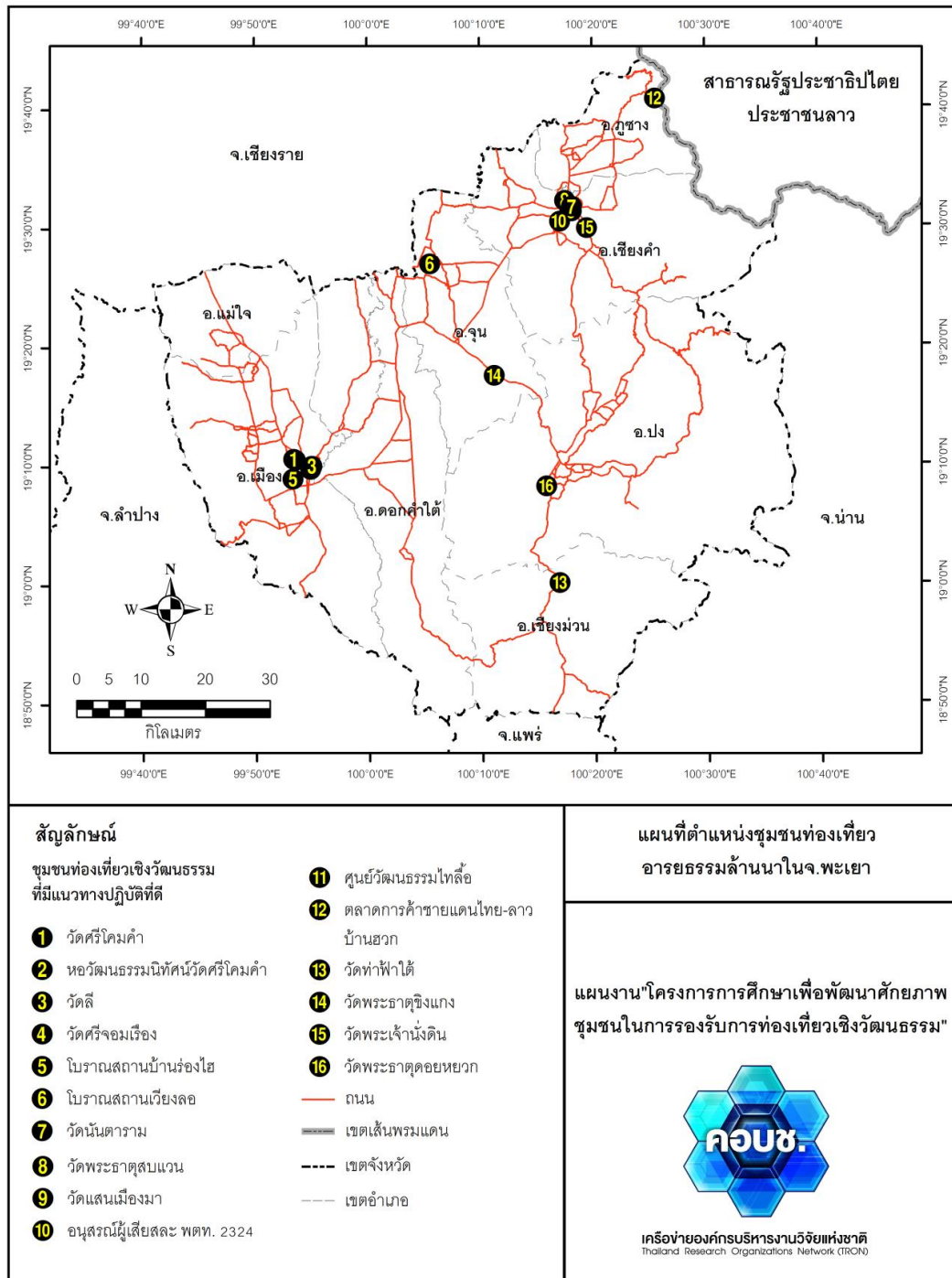
แผนที่ตำแหน่งชุมชนท่องเที่ยวอารยธรรมล้านนาในจังหวัดแพร่

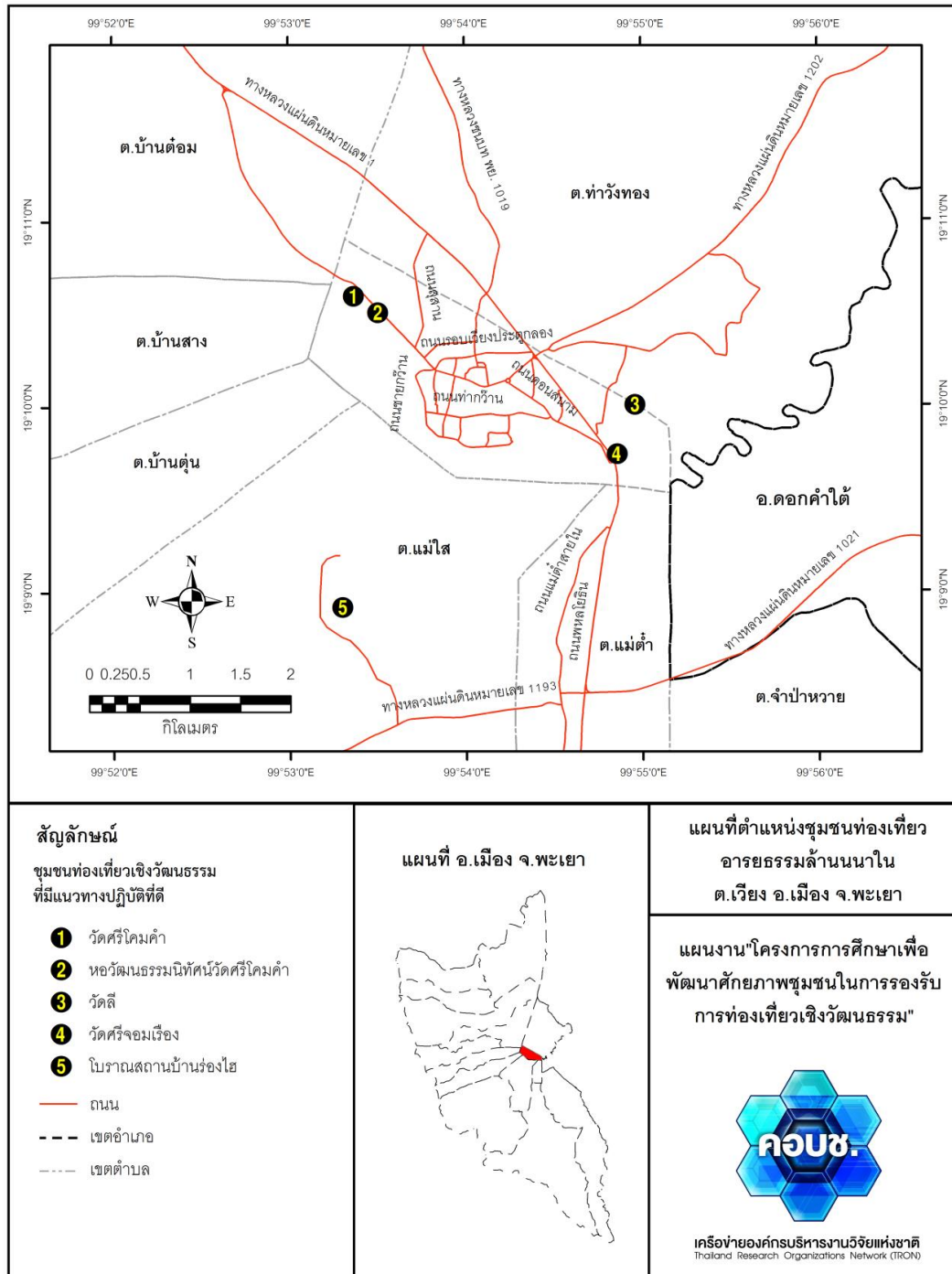
แผนที่ตำแหน่งชุมชนท่องเที่ยวอารยธรรมล้านนาในเขตตำบลเวียง อำเภอเมือง จังหวัดแพร่

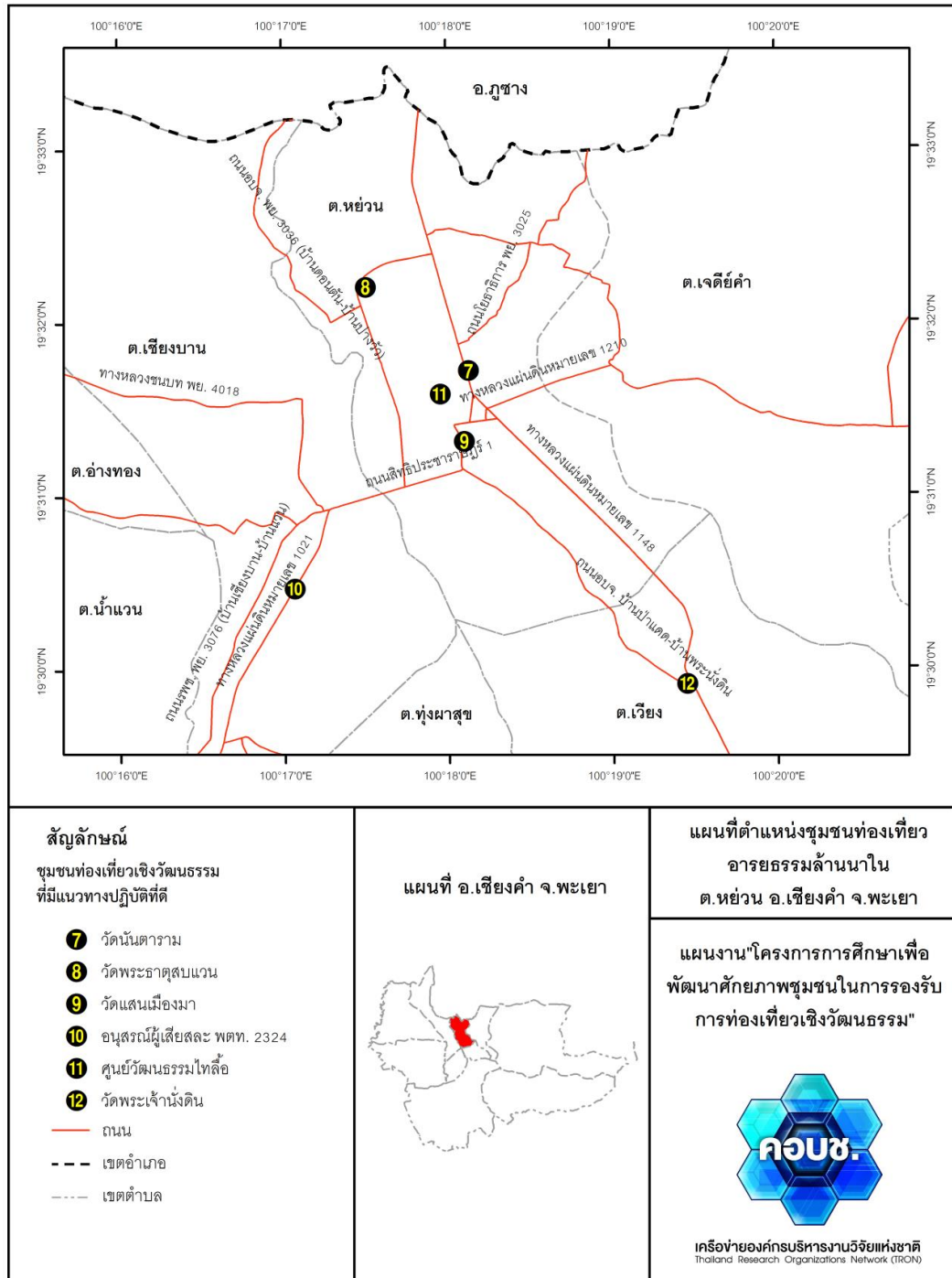
แผนที่ตำแหน่งชุมชนท่องเที่ยวอารยธรรมล้านนาในจังหวัดพะเยา

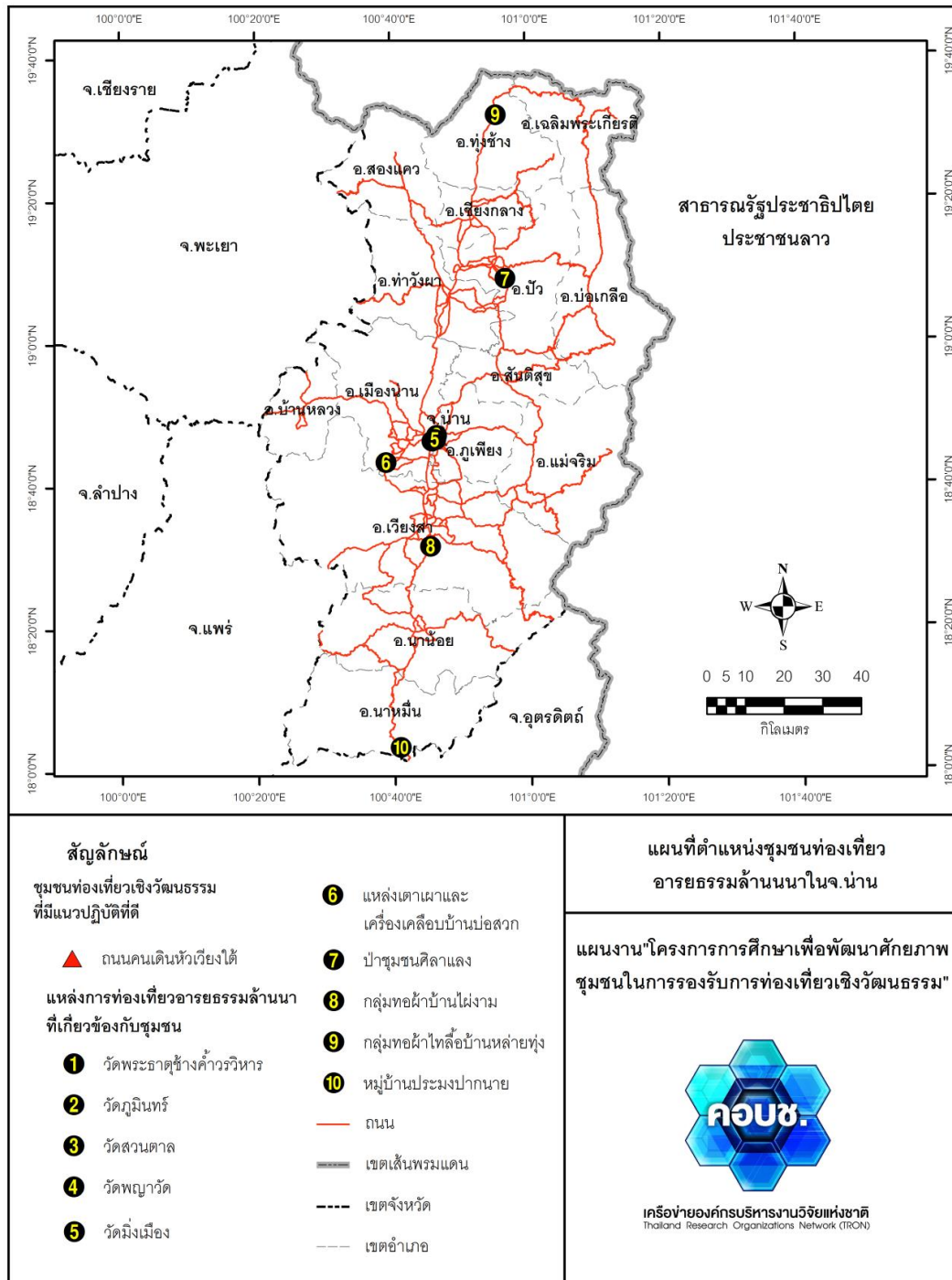
แผนที่ตำแหน่งชุมชนท่องเที่ยวอารยธรรมล้านนาในเขตตำบลเวียง อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา

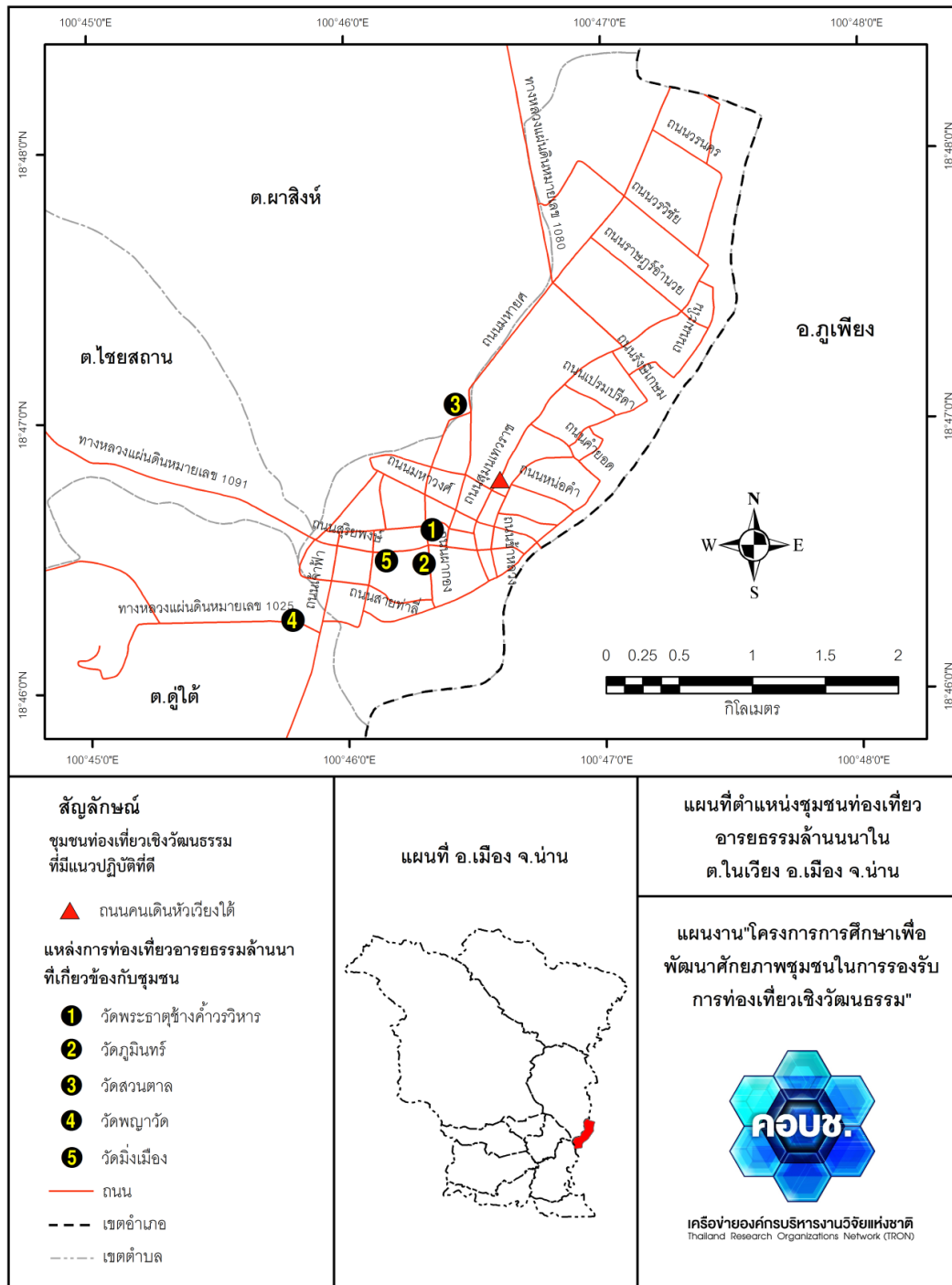
แผนที่ตำแหน่งชุมชนท่องเที่ยวอารยธรรมล้านนา ในเขตตำบลห้วย อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา

แผนที่ตำแหน่งชุมชนท่องเที่ยวอารยธรรมล้านนาในจังหวัดน่าน

แผนที่ตำแหน่งชุมชนท่องเที่ยวอารยธรรมล้านนาในเขตตำบลในเวียง อำเภอเมือง จังหวัดน่าน

ภาคผนวก ข

ทำเนียบชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเส้นทางอารยธรรมล้านนาภาคเหนือตอนบน แยกรายจังหวัด

ทำเนียบชุมชนท่องเที่ยวอารยธรรมล้านนาในจังหวัดเชียงใหม่

 	จังหวัดเชียงใหม่	อำเภอเมือง
	△ ชื่อ วัดศรีสุพรรณ	
	ที่อยู่ติดต่อ : เทศบาลนครเชียงใหม่ เลขที่ 1 ถนนวังสิงห์คำ ตำบลช้างม่อย อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ โทร 053-259000 Website : http://www.cmcity.go.th/	
	ประเภทชุมชนท่องเที่ยว : ศาสนสถาน ชุมชน หัตถกรรม	
	ที่มา http://www.comingthailand.com/chiangmai/wat-srisuphan.html https://sites.google.com/site/silvergib/-klum-hatthsilp-lan-na-wad-srisuphrn	

เป็นวัดเก่าที่สร้างขึ้นในสมัย พระเมืองแก้ว กษัตริย์แห่งราชวงศ์มังราย โปรดฯ ให้สร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2043 โดยได้อัญเชิญ พระเจ้าเจ็ดตื้อ พระพุทธรูปสำริดมาประดิษฐานเป็นประธานภายในพระอุโบสถ ภายหลังต่อมาได้มีการบูรณะวัดโดยการสร้างพระวิหารขึ้นในสมัย พระเจ้ากาวิโลรสสุริยวงศ์ เมื่อปี พ.ศ. 2403

จุดสนใจภายในวัดได้แก่ พระอุโบสถเงินทรงล้านนา เป็นพระอุโบสถหลังแรกที่สร้างด้วยโลหะเงินและดีบุก ด้วยฝีมือและภูมิปัญญาของช่างบ้านศรีสุพรรณ ที่มีชื่อเสียงทางด้านเครื่องเงิน ซึ่งเป็นชุมชนที่อยู่ใกล้วัด ได้มีจิตศรัทธาในการร่วมสร้างพระอุโบสถขึ้น แทนหลังเก่าที่ชำรุดลงไป

“หัตถกรรมเครื่องเงิน” เป็นมรดกทางภูมิปัญญาที่สืบทอดมาหลายชั่วคน ภูมิปัญญาเชิงช่างแขนงนี้ ได้พัฒนาเป็นอาชีพหลักของคนในชุมชน พระครูพิทักษ์สุทธิคุณได้สร้างความเข้าใจให้คนในชุมชนตระหนักถึงความสำคัญในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น พร้อมตั้งบรรดาสภาในชุมชนเข้ามารวมตัวกันใน “กลุ่มหัตถศิลป์ล้านนาวัดศรีสุพรรณ” โดยให้สภาเหล่านี้เป็นผู้ถ่ายทอดความรู้เชิงศิลป์ให้กับเด็กนักเรียนในโรงเรียนวัดศรีสุพรรณ ในรูปแบบของการศึกษาตามอัธยาศัย รวมไปถึงพระสงฆ์ สามเณร คนรุ่นใหม่ในชุมชน และนักท่องเที่ยว เมื่อคนในชุมชนเริ่มมองเห็นถึงคุณค่า หลายครอบครัวจึงกลับมาเครื่องเงินอีกครั้ง จากนั้นจึงจัดตั้ง “ศูนย์วิสาหกิจชุมชน” เพื่อเปิดพื้นที่ทางการตลาดให้กับชาวบ้านที่ประกอบอาชีพนี้ พร้อมกันนี้ยังรวบรวมสภาในชุมชนทั้งหมด ร่วมกันสร้างอุโบสถเงินหลังแรกและหลังเดียวของโลก ภายในวัดศรีสุพรรณ อุโบสถเงินหลังนี้นอกจากจะมีความหมายในเชิงสัญลักษณ์การร่วมแรงร่วมใจ ที่มีขึ้นยังกระตุ้นจิตสำนึกรัก ภูมิปัญญาของคนในชุมชนทุกเพศทุกวัยได้เป็นอย่างดี

 	จังหวัดเชียงใหม่	อำเภอหางดง
	Δ ชื่อ บ้านถาว	
	ที่อยู่ติดต่อ : ศูนย์ข้อมูลการค้าและการท่องเที่ยวบ้านถาว เลขที่ 90 หมู่ที่ 2 บ้านถาว ตำบลขุนคอง อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ โทร 081-882-4882 Website : http://www.ban-tawai.com/	
	ประเภทชุมชนท่องเที่ยว : หัตถกรรม	
	ที่มา : http://www.bantawaiotop.com/ http://www.ban-tawai.com/	

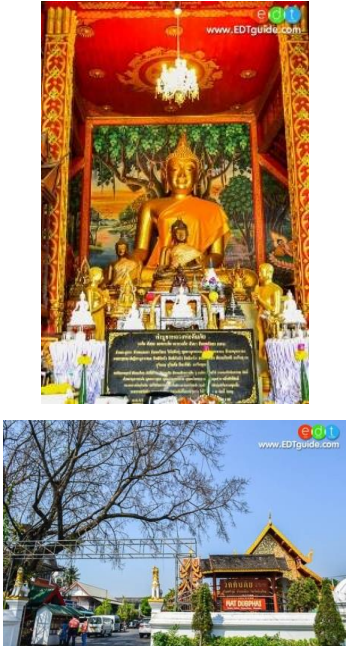
อดีตที่ผ่านมา 40 กว่าปี บ้านถาวได้สืบสานงานไม้แกะสลัก จากรุ่นสู่รุ่น จากการก่อกำเนิดขึ้น ของปู่ชย บุคคล 3 ท่าน คือ พ่อหนานแดง พันธสา , พ่อใจมา อินแก้ว และ พ่อเอื้อน พันธศาสตร์ ที่ได้เดินทางไปทำงาน และ เรียนแกะสลักไม้ที่ร้านน้อมศิลป์ บ้าน วัวลาย ประจวบคีรีขันธ์ เมื่อ พ . ศ . 2500 – 2505 และได้นำมาแพร่หลายใน หมู่บ้านถาว จนกลายเป็นหมู่บ้านหัตถกรรมไม้แกะสลักที่มีฝีมือ และมีชื่อเสียง เป็นที่รู้จักของชาวไทยและชาว ต่างประเทศ

หมู่บ้านหัตถกรรมไม้แกะสลัก ถือว่าเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่ขึ้นชื่อที่สุดแห่งหนึ่งของจังหวัด เชียงใหม่ เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ เป็นแหล่งกำเนิดของงานแกะสลักไม้ในจังหวัด เชียงใหม่ จนผลิตภัณฑ์ไม้แกะสลักได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายในปัจจุบัน ทั้งด้านคุณค่า และคุณภาพของสินค้า

จุดรวมความหลากหลายของงานหัตถศิลป์ที่โดดเด่น เช่น งานแกะสลักไม้ , งานเดินเส้น – แต่งลาย , งานลงรัก – ปิดทอง , แอนดิก , เครื่องเงิน , เครื่องเงิน , ผ้าทอ , เครื่องจักรสาน และเครื่องปั้นดินเผา เป็นต้น

หมู่บ้านถาว" หมู่บ้านท่องเที่ยว OTOP ต้นแบบของประเทศไทยกับความมีชื่อเสียงด้านงานศิลปหัตถกรรมไม้ แกะสลัก และเป็นศูนย์รวมของสินค้าหัตถกรรมทุกแขนงทั่วประเทศ เป็นหมู่บ้านหัตถกรรมที่ใหญ่ที่สุดในประเทศไทย เป็นที่ยอมรับในคุณค่าแห่งงานหัตถศิลป์ และคุณภาพของสินค้า จนเป็นที่รู้จักไปทั่วโลก

ปัจจุบันบ้านถาวยังมีการจัดเส้นทางถนนคนเดินสายวัฒนธรรมขึ้น ทุกวันศุกร์ ตั้งแต่เวลา 17.00 – 20.00 น. เปิดบริการให้นักท่องเที่ยวเดินจับจ่ายซื้อของได้ในเวลาเย็น

	จังหวัดเชียงใหม่	อำเภอเมือง
	1. ชื่อ วัดดับภัย	
	ที่อยู่ติดต่อ : วัดดับภัย ถนนสิงหราช ตำบลศรีภูมิ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ โทร 053-222694	
	ประเภทชุมชนท่องเที่ยว : ศาสนสถาน	
	วัดดับภัย เป็น 1 ใน 9 วัดที่คนทำบุญของชาวเชียงใหม่ ภายในวัดจะมีต้นโพธิ์ต้นใหญ่ที่อยู่ในวัดกฏิสงฆ์ วิหารที่ ทำกิจกรรมทางสงฆ์และทำบุญ มีเจดีย์สี่ทองที่อยู่ ด้านหลังวิหาร และในทุกๆปีจะมีการทำสะเดาะห์ เคราะห์ ชาวบ้านและผู้เฒ่าผู้แก่ต่างมาร่วมทำบุญ	

ที่มา: <http://travel.edtguide.com/gallery/96170/593711>

	จังหวัดเชียงใหม่	อำเภอเมือง
	2. ชื่อ วัดหมื่นเงินกอง	
	ที่อยู่ติดต่อ : วัดหมื่นเงินกอง เลขที่ 30 ถนนสามล้าน ตำบลพระสิงห์ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ โทร 053-277041	
	ประเภทชุมชนท่องเที่ยว : ศาสนสถาน	
	ในวัดมี พระวิหารทรงพื้นเมืองล้านนา มีลวดลาย แกะสลักที่งดงาม ซึ่งตามประวัติเล่าว่า เดิม เป็นวิหาร โบราณกิ่งตึกกิ่งไม้ ช่าง ไม่ปรากฏประวัติว่าสร้างมา นานเพียงไหน เข้าใจกันว่า มหาอำมาตย์หมื่นเงินกอง และภริยาลูกหลานเป็นผู้สร้างในรัชสมัยพระเจ้ากือนา	

ที่มา: <http://www.bloggang.com/viewdiary.php?id=moonfleet&month=11-2009&date=>

12&group=113&gblog=113

 	จังหวัดเชียงใหม่	อำเภอเมือง
	3. ชื่อ วัดดวงดี	
	ที่อยู่ติดต่อ : เทศบาลนครเชียงใหม่ เลขที่ 1 ถนนวังสิงห์คำ ตำบลช้างม่อย อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ โทร 053-259000 Website : http://www.cmcity.go.th/	
	ประเภทชุมชนท่องเที่ยว : ศาสนสถาน	
	เป็นวัดเก่าแก่ของเมืองเชียงใหม่ ซึ่งเป็นหนึ่งในเส้นทาง ของการทำบุญไหว้พระเก้าวัดเชียงใหม่ เนื่องมาจาก นามอันเป็นสิริมงคลของวัด วัดดวงดีมีพระพุทธรูป ว่าเก่าแก่เป็นที่เคารพสักการะของคนทั่วไป	

ที่มา: <http://www.comingthailand.com/chiangmai/wat-duangdi.html>

 	จังหวัดเชียงใหม่	อำเภอเมือง
	4. ชื่อ วัดเชียงมั่น	
	ที่อยู่ติดต่อ : เทศบาลนครเชียงใหม่ เลขที่ 1 ถนนวังสิงห์คำ ตำบลช้างม่อย อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ โทร 053-259000 Website : http://www.cmcity.go.th/	
	ประเภทชุมชนท่องเที่ยว : ศาสนสถาน	
	วัดเชียงมั่น พุทธศาสนสถานที่มีความสำคัญสำหรับชาว เชียงใหม่เป็นวัดที่เก่าที่สุดในตัวเมืองเชียงใหม่และเป็น วัดแห่งแรกในเขตกำแพงเมือง วัดเชียงมั่นมี สถาปัตยกรรมสำคัญ ได้แก่ เจดีย์สี่เหลี่ยมผสมทรงกลม ฐานช้างล้อม พระอุโบสถและหอไตร	

ที่มา <http://www.comingthailand.com/chiangmai/wat-chiangman.html>

<http://www.thaiticketmajor.com/> ข่าวท่องเที่ยว/วัดเชียงมั่น-วัดแรกแห่งเชียงใหม่-1405.html

 	จังหวัดเชียงใหม่	อำเภอเมือง
	5. ชื่อ วัดเชียงยืน	
	ที่อยู่ติดต่อ : เลขที่ 160 ถนนมณีนพรัตน์ ตำบลศรีภูมิ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ โทร 053-215618	
	ประเภทชุมชนท่องเที่ยว : ศาสนาถ่าน	
	วัดเชียงยืนเป็นพระอารามหลวงนามมกมณีนพรัตน์เป็น เดชมืองเชียงใหม่ เพราะสร้างขึ้นในลักษณะการวางผัง เมืองให้สอดคล้องกับชัยภูมิและความเชื่อทาง โหราศาสตร์ ซึ่งมีวัดเชียงยืนเป็นวัดมณฑลนาม วัดเชียง ยืนเป็นที่ประดิษฐานพระมหาธาตุเจดีย์ ลักษณะรูปทรง แปดเหลี่ยม ในพระมหาธาตุเจดีย์ประดิษฐานพระบรม สารีริกธาตุ จากหลักฐาน	

ที่มา <http://www.lannatakkhongdee.com/templeDetail.php?id=Temp0800007>

 	จังหวัดเชียงใหม่	อำเภอเมือง
	6. ชื่อ วัดแสนฝาง	
	ที่อยู่ติดต่อ : เทศบาลนครเชียงใหม่ เลขที่ 1 ถนนวังสิงห์คำ ตำบลช้างม่อย อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ โทร 053-259000 Website : http://www.cmcity.go.th/	
	ประเภทชุมชนท่องเที่ยว : ศาสนาถ่าน	
	วัดแสนฝางหรือ วัดแสนฝ่ง เป็นวัดเก่าแก่ของเมือง เชียงใหม่ สร้างในสมัย พญาแสนภู (กษัตริย์องค์ที่ 3) แห่งราชวงศ์มังราย สิ่งที่น่าสนใจภายในวัดได้แก่ พระ เจดีย์มณฑลแสนมหาชัยที่วิจิตรงดงาม ลักษณะคล้าย เจดีย์ชเวดากองของพม่า และ พระวิหารลายคำ ซึ่งเป็น ที่ประทับเก่าแก่พระเจ้ากาวิโลรสสุริยวงศ์	

ที่มา <http://www.comingthailand.com/chiangmai/wat-saenfang.html>

 	จังหวัดเชียงใหม่	อำเภอเมือง
	7. ชื่อ วัดบุพพาราม	
	ที่อยู่ติดต่อ : เทศบาลนครเชียงใหม่ เลขที่ 1 ถนนวังสิงห์คำ ตำบลช้างม้อย อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ โทร 053-259000 Website : http://www.cmcity.go.th/	
	ประเภทชุมชนท่องเที่ยว : ศาสนสถาน	
	วัดบุพพาราม ตั้งอยู่บนถนนท่าแพ ย่านเศรษฐกิจสำคัญของเมืองเชียงใหม่ และเป็นศูนย์กลางของนักท่องเที่ยวหลากหลายเชื้อชาติ วัดแห่งนี้หลายคนที่ผ่านมาบนถนนท่าแพ คงมีโอกาสเห็นอยู่บ่อยๆ แต่ด้วยสถาปัตยกรรมประยุกต์ร่วมสมัย ไม่เก่าแก่เหมือนอีกหลายๆ วัด หลายคนคงผ่านไป เพราะมองเป็นวัดธรรมดาๆ ทั้งๆ ที่จริงแล้ววัดนี้เป็นวัดเก่าแก่ มีเรื่องราว และความเป็นมาที่น่าสนใจ	

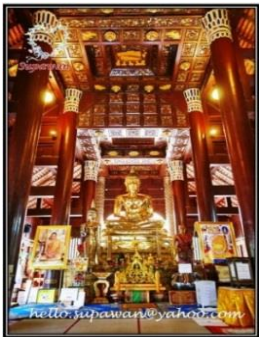
ที่มา: <http://www.tripchiangmai.com/chiangmaiboard/index.php?topic=7267.0#.VKV70vmsUX8>
<http://www.bupparam.org/>

 	จังหวัดเชียงใหม่	อำเภอเมือง
	8. ชื่อ วัดป่าเป้า	
	ที่อยู่ติดต่อ : เทศบาลนครเชียงใหม่ เลขที่ 1 ถนนวังสิงห์คำ ตำบลช้างม้อย อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ โทร 053-259000 Website : http://www.cmcity.go.th/	
	ประเภทชุมชนท่องเที่ยว : ศาสนสถาน	
	วัดป่าเป้าเป็นวัดศิลปะพม่าที่มีเอกลักษณ์โดดเด่นสร้างขึ้นในสมัย พระเจ้าอินทวิชยานนท์ เมื่อปี พ.ศ. 242 มีพระอุโบสถทรงพม่าแบบตึกผสมไม้ หลังคาทรงจั่วซ้อนชั้นขึ้นไป ส่วนยอดประดับด้วยไม้แกะสลักฝีมือประณีต	

ที่มา: <http://www.comingthailand.com/chiangmai/wat-papao.html>

 	จังหวัดเชียงใหม่	อำเภอเมือง
	9. ชื่อ วัดช้างฆ้อง	
	ที่อยู่ติดต่อ : เทศบาลนครเชียงใหม่ เลขที่ 1 ถนนวังสิงห์คำ ตำบลช้างม่อย อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ โทร 053-259000 Website : http://www.cmcity.go.th/	
	ประเภทชุมชนท่องเที่ยว : ศาสนสถาน	
	วัดช้างฆ้องเป็นวัดเก่าแก่คู่เมืองเชียงใหม่ที่สร้างขึ้นจากศรัทธาของประชาชน ตั้งอยู่นอกเขตเมืองเก่าถึงแม้ปัจจุบันจะถูกล้อมรอบด้วยชุมชน และทำการค้าที่คึกคักมีนักท่องเที่ยวผ่านไปมาจำนวนมาก แต่ภายในวัดยังคงรักษาความเรียบง่ายได้ดีเยี่ยม เหมาะกับการพักผ่อน เยี่ยมชมความงดงามของหอไตร และสถาปัตยกรรมอื่นๆ	

ที่มา: http://www.tripchiangmai.com/chiangmaiboard/index.php?topic=7256.0#.VKV-f_msUX8

 	จังหวัดเชียงใหม่	อำเภอเมือง
	10. ชื่อ วัดโลกโมฬี	
	ที่อยู่ติดต่อ : เลขที่ 229 ถนนมณีนพรัตน์ ตำบลศรีภูมิ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ โทร 059-404039 Website : http://www.watlokmolee.com/	
	ประเภทชุมชนท่องเที่ยว : ศาสนสถาน	
	ปัจจุบัน วัดโลกโมฬีเป็นศูนย์กลางการศึกษา ศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน โดยมีการจัดกิจกรรมขึ้นในเทศกาลต่างๆ สิ่งสำคัญภายในวัดประกอบด้วยเจดีย์ทรงปราสาท สันนิษฐานว่าสร้างขึ้น เมื่อปี พ.ศ.2071 มีประติมากรรมรูปเทวดาที่ประดับตามมุมของเจดีย์วิหารหลวง เป็นวิหารที่สร้างขึ้นใหม่ภายหลังการบูรณะวัด เป็นศิลปะแบบล้านนา มีความงดงามและประณีต	

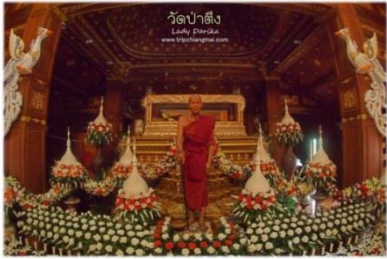
ที่มา: <http://www.oknation.net/blog/supawan/2012/10/05/entry-1>

 	จังหวัดเชียงใหม่	อำเภอสันป่าตอง
	11. ชื่อ วัดศรีนารัฐ	
	ที่อยู่ติดต่อ : วัดศรีนารัฐ ตำบลบ้านกลาง อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ โทร 053-829277 Facebook : www.facebook.com/วัดศรีนารัฐ (ทุ่งเสียว)	
	ประเภทชุมชนท่องเที่ยว : ศาสนสถาน	
	วัดศรีนารัฐเป็นวัดเจ้านายเชียงใหม่มีความผูกพันมายาวนาน กับเมืองเชียงใหม่ ศูนย์รวมงานบุญของชุมชน	

ที่มา: <http://www.lannatakkhongdee.com/templeDetail.php?id=Temp0800051>

 	จังหวัดเชียงใหม่	อำเภอเมือง
	12. ชื่อ เวียงกุมกาม	
	ที่อยู่ติดต่อ : เวียงกุมกาม ตำบลท่าวังตาล อำเภอเมือง	
	จังหวัดเชียงใหม่ โทร 053-140322	
	ประเภทชุมชนท่องเที่ยว : โบราณสถาน	
	เวียงกุมกาม เมืองโบราณอายุกว่า 727 ปี เป็นเมืองที่ สร้างโดย“พญาเม็งราย” กษัตริย์แห่งโยนกนคร เวียงกุมกามถูกน้ำท่วมครั้งใหญ่จนล่มสลายลง โดยน้ำได้พาเอาดิน โคลนจากแม่น้ำปิงมาทับถมจนเวียงกุมกามถูกฝังจมใต้ตะกอนดินเป็นเวลากว่า 700 ปี จึงมีการขุดค้นเวียงกุมกามขึ้น	

ที่มา: <http://travel.mthai.com/blog/58652.html>

 	จังหวัดเชียงใหม่	อำเภอสันกำแพง
	13. ชื่อ วัดป่าตึง	
	ที่อยู่ติดต่อ : เทศบาลตำบลออนใต้ 62 หมู่ที่ 3 ตำบลออนใต้ อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ โทรศัพท์. 053-880656 Facebook : www.facebook.com/ วัดป่าตึง	
	ประเภทชุมชนท่องเที่ยว : ศาสนสถาน	
	วัดป่าตึง ตั้งอยู่ในเขตตำบลออนใต้ อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นวัดเก่าแก่และมีความสำคัญของอำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่	

ที่มา: <http://www.tripchiangmai.com/chiangmaiboard/index.php?topic=7951.0#.VKZUXCusWzs>

	จังหวัดเชียงใหม่	อำเภอพร้าว
	14. ชื่อ วัดดอยแม่ปิง	
	ที่อยู่ติดต่อ : เทศบาลตำบลแม่ปิง 152 หมู่ 1, ตำบลแม่ปิง อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ โทร 053 257 182	
	ประเภทชุมชนท่องเที่ยว : ศาสนสถาน	
	ภายในวัดมีสิ่งที่น่าสนใจ คือ เครื่องใช้ต่างๆ ของหลวงพ่อ แหวนก็มีจัดแสดงไว้ให้ดู บ่อปลาที่สามารถให้อาหาร ปลาได้ด้วย วิหารไม้ กุฏิหลวงปู่แหวน กุฏิไม้ที่เรียกว่า “โรงย่างกิเลส”	

ที่มา: <http://sadoodta.com/info/วัดดอยแม่ปิง>

	จังหวัดเชียงใหม่	อำเภอดอยเต่า
	15. ชื่อ วัดพระธาตุดอยเก็ง	
	ที่อยู่ติดต่อ : สำนักงานเทศบาลตำบลท่าเตื่อ มีดกา 374 หมู่ที่ 3 ตำบลท่าเตื่อ อำเภอดอยเต่า จังหวัดเชียงใหม่ โทร 053-469072	
	ประเภทชุมชนท่องเที่ยว : ศาสนสถาน	
	พระธาตุดอยเก็ง พระธาตุสวยงามสี่ทอง วิมวอง ออกไปได้ไกลถึงอำเภอดอยเต่า มีปูชนียสถานที่สำคัญ คือ เจดีย์ที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุของพระพุทธเจ้า ส่วนพระนลาศเบื้องซ้าย (กระดุกหน้าผากด้านซ้าย) ตามประวัติเล่าว่า พระนางจามเทวีได้ขึ้นมานมัสการ พระบรมธาตุดอยเก็งครั้งที่จะมาครองเมืองหริภุญชัย (ลำพูน) เมื่อ พ.ศ. 1200 และในปี 2463-2464 ท่านครู บาเจ้าศรีวิชัย นักบุญแห่งล้านนา ได้ขึ้นมาบูรณะและ สร้างเจดีย์ครอบเจดีย์องค์เก่าไว้	

ที่มา: <http://www.hotsia.com/chiangmai/phatat-doi-kheng/index.shtml>

	จังหวัดเชียงใหม่	อำเภอแม่แจ่ม
	16. ชื่อ วัดพุทธเอ็น	
	ที่อยู่ติดต่อ : องค์การบริหารส่วนตำบลช่างเคิ่ง หมู่ 6 ตำบลช่างเคิ่ง อำเภอแม่แจ่ม เชียงใหม่ โทร 053-828343	
	ประเภทชุมชนท่องเที่ยว : ศาสนสถาน	
	วัดพุทธเอ็น ตั้งอยู่ที่ตำบลช่างเคิ่ง อำเภอแม่แจ่ม ตาม ประวัติกล่าวว่า วัดพุทธเอ็นก่อสร้างในสมัยต้น รัตนโกสินทร์ เมื่อ 200 กว่าปีมาแล้ว มีโบราณสถานคือ "โบสถ์น้ำ" สร้างในสระสี่เหลี่ยมโดยปักเสาลงในน้ำ ล้อมรอบด้วยกำแพงศิลาแลง บริเวณรอบโบสถ์จนถึง กำแพง	

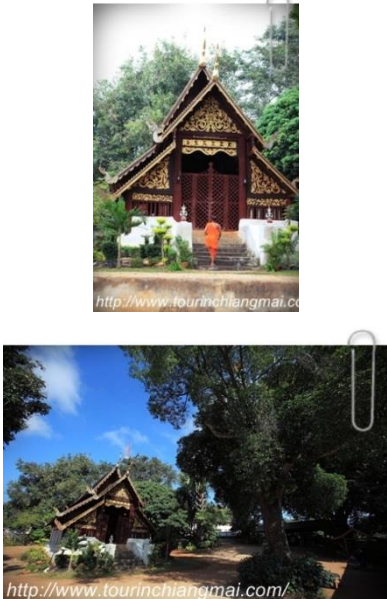
ที่มา: http://www.thai-tour.com/thai-tour/north/chiangmai/data/pic_bhudda-ent-temple.html
<http://www.manager.co.th/Travel/ViewNews.aspx?NewsID=9530000008862>

 	จังหวัดเชียงใหม่	อำเภอแม่แจ่ม
	17. ชื่อ วัดกongan	
	ที่อยู่ติดต่อ : วัดกongan หมู่ 7 ตำบลแม่ศึก อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ โทร 053-248604	
	ประเภทชุมชนท่องเที่ยว : ศาสนสถาน	
	เป็นวัดสำคัญของชาวแม่แจ่ม เนื่องจากภายในวิหารมีพระเจ้า ตนหลวง ซึ่งเป็นพระพุทธรูปคู่บ้านคู่เมืองแม่แจ่ม ในช่วง เทศกาลสงกรานต์ ชาวแม่แจ่มจะไปสรงน้ำองค์พระกันทุกปี พระเจ้าตนหลวงนี้เป็นแบบล้านนา และมีขนาดใหญ่ที่สุดใน อ. แม่แจ่ม ตัววิหารเป็นไม้ และหลังคามุงแป้นเกล็ดแบบโบราณ	

ที่มา: http://www.chiangmaipao.go.th/tourism/index.php/attractions/get_detail/146

	จังหวัดเชียงใหม่	อำเภอแม่แจ่ม
	18. ชื่อ วัดยางหลวง	
	ที่อยู่ติดต่อ : เทศบาลตำบลท่าผา อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ Website : http://www.thaitambon.com/tambon/ttambon.asp?ID=500302	
	ประเภทชุมชนท่องเที่ยว : ศาสนสถาน	
	วัดยางหลวง ตั้งอยู่ที่ ต.ท่าผา เส้นทางเดียวกับวัดป่าแดด ไม่ ไกลกันมาก ชาวกระเหรี่ยง หรือ “ยาง” เป็นผู้สร้างวัดนี้ขึ้นมา สันนิษฐานว่าสร้างขึ้นราวพุทธศตวรรษที่ 24 สิ่งที่น่าสนใจผู้มา เยือนเมื่อย่างเท้าเข้าไปในบริเวณวัดเป็นครั้งแรก คือ ผนัง ด้านหลังของวิหาร ซึ่งมีภาพทึ่ดงามของพระ 3 องค์ ที่มี ลักษณะของศิลปะของภาคเหนืออย่างเด่นชัด คิดว่าเป็นภาพ พระพุทธองค์ และพุทธสาวก	

ที่มา: <http://www.cm-mots.com/travel/view/1352708778.html>

	จังหวัดเชียงใหม่	อำเภอแม่แจ่ม
	19. ชื่อ วัดกองแขก	
	ที่อยู่ติดต่อ : วัดกองแขก ถนนสายฮอด-แม่แจ่ม อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ โทร 053-248604	
	ประเภทชุมชนท่องเที่ยว : ศาสนสถาน	
	ชุมชนบ้านกองแขกนับเป็นชุมชนเก่าแก่อีกแห่งหนึ่งของแม่แจ่ม ซึ่งเป็นที่รวมของกลุ่มชาวบ้านที่อพยพมาจากที่ต่างๆ เช่น ชาวแม่พริกจังหวัดลำปาง ชาวเชียงแสนจากเชียงราย ชาวน่าน เชียงคำ เป็นต้น เมื่อมีชุมชนเกิดขึ้น การก่อสร้างวัด และศาสนสถานก็เกิดขึ้นตามมา โดยเฉพาะวิหารวัดกองแขกที่เก่าแก่มากกว่าร้อยปี เป็นฝีมือช่างชาวลำปางที่อพยพมาอยู่ด้วยกัน และที่สำคัญคือภาพจิตรกรรมฝาผนังของวิหารนั้น	

ที่มา: <http://thai.tourismthailand.org/สถานที่ท่องเที่ยวและกิจกรรม/รายละเอียดสถานที่ท่องเที่ยว/วัดกองแขก--3973> / http://www.chiangmaipao.go.th/tourism/index.php/attractions/get_detail/148

	จังหวัดเชียงใหม่	อำเภอจอมทอง
	20. ชื่อ วัดโมคคัลลาน	
	ที่อยู่ติดต่อ : เทศบาลตำบลสบเตี๊ยะ จอมทอง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ โทร 053-341524	
	ประเภทชุมชนท่องเที่ยว : ศาสนสถาน	
	เป็นที่ประดิษฐานพระนอน (ที่ใหญ่ที่สุดในภาคเหนือ) และพระพุทธรูปปางต่างๆ รวมถึงเจ้าแม่กวนอิม พื้นที่โดยรอบของอุทยานฯ มีลักษณะเป็นป่าที่ร่มรื่น เงียบสงบ และเย็นสบาย ด้วยสภาพแวดล้อมและที่ตั้งของอุทยานฯ แห่งนี้ หากขึ้นไปยังบริเวณที่เป็นที่ประดิษฐานขององค์พระนอน จะสามารถชมทัศนียภาพของอำเภอจอมทองซึ่งตั้งอยู่บริเวณด้านล่าง	

ที่มา: <http://www.amazingthaitour.com/> /ภาคเหนือ/เที่ยวชมอุทยานพุทธสถานสุทธิจิตต์-วัดโมคคัลลาน-อำเภอจอมทอง-จังหวัดเชียงใหม่/

 	จังหวัดเชียงใหม่	อำเภอจอมทอง
	21. ชื่อ วัดพระธาตุดอยน้อย	
	ที่อยู่ติดต่อ : วัดพระธาตุดอยน้อย ตำบลดอยหล่อ อำเภอดอยหล่อ จังหวัดเชียงใหม่ โทร 053-369279	
	ประเภทชุมชนท่องเที่ยว : ศาสนสถาน	
	พระบรมสารีริกธาตุที่ประดิษฐานอยู่วัดพระธาตุดอยน้อยนี้ มีขนาดเท่าเมล็ดถั่วเขียว สีดอกพิกุลแห้ง ปฏฐานกลมเกลี้ยงซึ่งได้อัญเชิญมาจากวัดพระธาตุศรีจอมทองเมื่อ พ.ศ. 2457 ปัจจุบันวัดพระธาตุดอยน้อยก็ได้เอว้นเพ็ญ ขึ้น15 ค่ำเดือน 8 เหนือเป็นงานประเพณีสงกรานต์พระธาตุหรืองานประจำปีของวัดตามที่เคยปฏิบัติมาตั้งแต่อดีตกาล	

ที่มา: <http://www.lannatakkhongdee.com/templeDetail.php?id=Temp0800042>

 	จังหวัดเชียงใหม่	อำเภอเมือง
	22. ชื่อ เส้าอินทิล / เส้าหลักเมือง	
	ที่อยู่ติดต่อ : เทศบาลนครเชียงใหม่ เลขที่ 1 ถนนวังสิงห์คำ ตำบลช้างม่อย อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ โทร 053-259000 Website : http://www.cmcity.go.th/	
	ประเภทชุมชนท่องเที่ยว : ศาสนสถาน	
	เส้าอินทิล หรือเส้าหลักเมือง เป็นหลักเมืองเมื่อครั้งพ่อขุนเม็งรายมหาราชสร้างเมืองเชียงใหม่ ปัจจุบันนี้อยู่ตรงหน้าวัดเจดีย์หลวง เส้าอินทิลนี้ประดิษฐานอยู่ในวิหารจตุรมุขทรงไทยหลังเล็ก ๆ ทุกปีในเดือนพฤษภาคมจะมีงานเรียกว่าเข้าอินทิล เป็นการฉลองหลักเมือง	

ที่มา: http://www.thai-tour.com/thai-tour/north/chiangmai/data/pic_citipole.html

	จังหวัดเชียงใหม่	อำเภอเมือง
	23. ชื่อ ชุมชนวัดเกต	
	ที่อยู่ติดต่อ : เทศบาลนครเชียงใหม่ เลขที่ 1 ถนนวังสิงห์คำ ตำบลช้างม่อย อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ โทร 053-259000 Website : http://www.cmcity.go.th/	
	ประเภทชุมชนท่องเที่ยว : ชุมชน	
	ความน่าสนใจของชุมชนวัดเกตอยู่ที่ความเป็นชุมชน ไม่ว่าจะเป็นสิ่งก่อสร้าง ประเพณีวัฒนธรรม อาหารการกินร้านค้าต่างๆ มากมาย สิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่สะท้อนความเป็นชุมชนวัดเกตที่มีความเจริญและความมั่งคั่ง ซึ่งมีได้มั่งคั่งเพียงแต่ด้านทรัพย์สินแต่เป็นความมั่งคั่งทางด้านภูมิปัญญาอีกด้วย	

ที่มา: http://library.cmu.ac.th/ntic/picturelanna/detail_picturelanna.php?picture_id=1026
<http://www.khonmuang.com/pages/watgate.htm>

	จังหวัดเชียงใหม่	อำเภอเชียงดาว
	24. ชื่อ วัดถ้ำผาปล่อง	
	ที่อยู่ติดต่อ : วัดถ้ำผาปล่อง ตำบลเชียงดาว อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ โทร 053-455100	
	ประเภทชุมชนท่องเที่ยว : ศาสนสถาน	
	วัดถ้ำผาปล่องตั้งอยู่ที่ อ. เชียงดาว ตั้งอยู่บนยอดเขาสูงทางขึ้นโดยใช้บันได 510 ขั้นขึ้นไปจนถึงสำนักสงฆ์ เป็นสถานปฏิบัติธรรมอันเงียบสงบ บรรยากาศโดยรอบเป็นธรรมชาติ ขึ้น มีที่พักสำหรับอุบาสก และอุบาสิกาที่ไปปฏิบัติธรรม โดยสามารถรองรับได้ถึง 200 คนภายในถ้ำผาปล่องจะมีรูปหล่อเหมือนองค์หลวงปู่สิม ประดิษฐานอยู่ในท่าขัดสมาธิเพชร	

ที่มา: [www.facebook.com/ วัดถ้ำผาปล่อง อ.เชียงดาว จ.เชียงใหม่](http://www.facebook.com/วัดถ้ำผาปล่อง.อ.เชียงดาว.จ.เชียงใหม่)

	จังหวัดเชียงใหม่	อำเภอแม่ออน
	25. ชื่อ โฮมสเตย์บ้านแม่กำปอง	
	ที่อยู่ติดต่อ : โฮมสเตย์บ้านแม่กำปอง ตำบลห้วยแก้ว อำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่ โทร 081-1635774	
	Facebook : https://th-th.facebook.com/BanMaeKaPong	
	ประเภทชุมชนท่องเที่ยว : ชุมชน	

บ้านแม่กำปอง ตั้งอยู่ท่ามกลางขุนเขา มีทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ มีลำธารไหลผ่านหมู่บ้าน และป่าไม้ที่สมบูรณ์ สภาพอากาศที่นี่จึงเย็นสบายตลอดปี บ้านแม่กำปองก่อตั้งประมาณ 100 กว่าปี ประชากรส่วนใหญ่จะทำอาชีพทำสวนเมือง ทำไร่ ทำสวนกาแฟ นอกจากนี้ยังเปิดเป็นโฮมสเตย์เพื่อรองรับนักท่องเที่ยว

ที่มา <http://www.paiduaykan.com/province/north/chiangmai/maekampong.html>

	จังหวัดเชียงใหม่	อำเภอหางดง
	26. ชื่อ หมู่บ้านเครื่องปั้นดินเผาเหมืองกุง	
	ที่อยู่ติดต่อ : หมู่บ้านเครื่องปั้นดินเผาเหมืองกุง ตำบลหนองควาย อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ โทร 053-248604 / 053-248607	
	ประเภทชุมชนท่องเที่ยว : หัตถกรรม	
	ในอดีตชาวบ้านเหมืองกุงทำเครื่องปั้นดินเผาเป็นส่วนใหญ่ โดยเฉพาะน้ำตันและน้ำหม้อ เพื่อใช้ในครัวเรือนและนำไปใช้ในพิธีกรรมนำไปทำบุญและหากมีเหลือก็จะนำไปแลกเปลี่ยนหรือขายให้กับชาวบ้านที่อยู่ใกล้เคียง รวมถึงยังใช้น้ำตันในการรับแขกถวายพระในประเพณีต่างๆ ปัจจุบันมีการผลิตขายจำนวนมากขึ้น มีการใช้เทคนิคสมัยใหม่เข้ามาช่วยในการผลิต	

ที่มา: http://cmrulocalinformaiton.blogspot.com/2011/10/blog-post_03.html

 	จังหวัดเชียงใหม่	อำเภอจอมทอง
	27. ชื่อ บ้านไร่ไผ่งาม	
	ที่อยู่ติดต่อ : บ้านไร่ไผ่งาม เลขที่ 105 หมู่ 8 ถนนเชียงใหม่-ฮอด ตำบลสบเตี๊ยะ อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ โทร 053-361231	
	ประเภทชุมชนท่องเที่ยว : หัตถกรรม	
	เป็นแหล่งรวบรวมและถ่ายทอดเกี่ยวกับอุปกรณ์การทอผ้า ปัจจุบัน กลุ่มแม่บ้านซึ่งได้รับการถ่ายทอดการผลิตผ้าฝ้ายทอมือ ย้อมสีธรรมชาติ จากคุณป้าแสงดา บันสิทธิ์ ศิลปินแห่งชาติ ได้ รวมกลุ่มกันผลิตผ้าฝ้ายที่บ้านป่าแสงดา ซึ่งได้จัดทำเป็น "พิพิธภัณฑ์ผ้าป่าดา"	

ที่มา: <http://www.thaiticketmajor.com/ข่าวท่องเที่ยว/ชมผ้าฝ้ายทอมือโบราณที่บ้านไร่ไผ่งาม-พิพิธภัณฑ์ผ้าป่าแสงดา-เชียงใหม่-1371.html>

 	จังหวัดเชียงใหม่	อำเภอแม่แจ่ม
	28. ชื่อ หมู่บ้านทอผ้าขึ้นตีนจก	
	ที่อยู่ติดต่อ : หมู่บ้านทอผ้าขึ้นตีนจก ตำบลท่าผา อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ โทร 053-453517	
	ประเภทชุมชนท่องเที่ยว : หัตถกรรม	
	ตำบลท่าผา เป็นตำบลที่ชาวบ้านนิยมทอผ้าขึ้นตีนจกกันมาก ซึ่งทำ กันมากถึง 150 ครอบครัว และแต่ละบ้านจะมีเครื่องทออยู่ได้ถุน บ้าน ขณะนี้ผลิตภัณฑ์พื้นเมืองชนิดนี้กำลังเป็นที่นิยมอย่างสูง เพราะมีความสวยงามและลวดลายที่ออกมามีเอกลักษณ์ เฉพาะราคาย่อมเยาเหมาะที่จะซื้อไว้เป็นที่ระลึก	

ที่มา: http://www.chiangmaipao.go.th/tourism/index.php/attractions/get_detail/144

	จังหวัดเชียงใหม่	อำเภอเมือง
	29. ชื่อ วัดหมื่นสาร	
	ที่อยู่ติดต่อ : เทศบาลนครเชียงใหม่ เลขที่ 1 ถนนวังสิงห์คำ ตำบลช้างม่อย อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ โทร 053-259000 Website : http://www.cmcity.go.th/	
	ประเภทชุมชนท่องเที่ยว : ศาสนสถาน	
	วัดหมื่นสารเป็นวัดเก่าแก่ในประวัติศาสตร์เมืองเชียงใหม่ เป็นแหล่งเรียนรู้อักษร เป็นสถานที่แปลพระราชสาส์น และเคยเป็นที่จำพรรษาของพระสงฆ์ชั้นผู้ใหญ่ วัดหมื่นสารเป็นศูนย์กลางของชุมชนบ้านหมื่นสารว้ลาย ชุมชนเครื่องเงิน	

ที่มา: <http://www.lannatakkhongdee.com/templeDetail.php?id=Temp0800003>

	จังหวัดเชียงใหม่	อำเภอเมือง
	30. ชื่อ วัดนันทาราม	
	ที่อยู่ติดต่อ : เทศบาลนครเชียงใหม่ เลขที่ 1 ถนนวังสิงห์คำ ตำบลช้างม่อย อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ โทร 053-259000 Website : http://www.cmcity.go.th/	
	ประเภทชุมชนท่องเที่ยว : ศาสนสถาน พิพิธภัณฑ์	
	วัดนันทารามรูปแบบศิลปกรรมแบบล้านนาไทย ภายในวัด พระบรมธาตุเจ้าบรรจพระบรมสารีริกธาตุ มีพระเพชรหรือหลวงพ่อเพชร เป็นพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์คู่วัดนันทาราม มีอายุ 500 กว่าปี รวมทั้งยังมีพิพิธภัณฑ์ศูนย์การเรียนรู้เครื่องเงินภายในวัดอีกด้วย	

ที่มา: <http://www.bloggang.com/viewdiary.php?id=moonfleet&month=08-2009&date=22&group=113&gblog=30>

	จังหวัดเชียงใหม่	อำเภอแม่วาง
	31. ชื่อ วัดหลวงขุนวิน	
	ที่อยู่ติดต่อ : วัดหลวงขุนวิน หมู่ 7 ตำบลตอนเปา อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ เทศบาลตำบลแม่วาง โทร 053-830882	
	ประเภทชุมชนท่องเที่ยว : ศาสนสถาน	
	วัดหลวงขุนวิน เป็นวัดเก่าแก่จากประวัติศาสดาว่าถูกสร้างขึ้นตั้งแต่สมัย ครั้งพุทธกาล โดยมีการค้นพบที่ตั้งของวัด และโบสถ์หลังเก่า ซึ่ง ต่อมาได้รับการบูรณะหลายครั้ง จวบจนกระทั่งถึงปัจจุบัน	

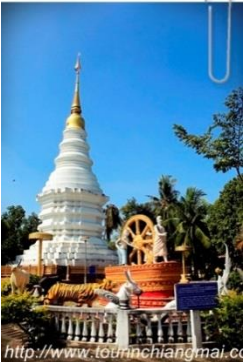
ที่มา: <http://www.watluangkunwin.net/>

	จังหวัดเชียงใหม่	อำเภอหางดง
	32. ชื่อ วัดตันเกว้น (วัดอินทราวาส)	
	ที่อยู่ติดต่อ : วัดตันเกว้น (วัดอินทราวาส) หมู่ที่ 4 ตำบลหนองควาย อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ โทร 053-248604	
	ประเภทชุมชนท่องเที่ยว : ศาสนสถาน	
	วัดตันเกว้นเป็นวัดเก่าแก่ที่มีความงดงามเป็นอย่างมาก สิ่งที่น่าสนใจคือ ศาลาจัตุรมุขซึ่งพบเพียงหลังเดียวในภาคเหนือ นอกจากนี้ศิลปะล้านนาภายในวัดยังจัดว่ามีความสมบูรณ์และมี คุณค่ามาก สมาคมสถาปนิกสยามประกาศให้เป็นอาคารอนุรักษ์ ดีเด่นเมื่อปี พ.ศ. 2532 เป็นลักษณะที่แสดงออกถึงแบบแผนทาง ศิลปะศิลปกรรมและสถาปัตยกรรมล้านนา ทั้งงดงามและทรงคุณค่า	

ที่มา: http://www.chiangmaipao.go.th/tourism/index.php/attractions/get_detail/126

 	จังหวัดเชียงใหม่	อำเภอสันป่าตอง
	33. ชื่อ เวียงท่ากาน	
	ที่อยู่ติดต่อ : เวียงท่ากาน บ้านท่ากาน ตำบลบ้านกลาง อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ เทศบาลตำบลบ้านกลาง โทร 053-834570	
	ประเภทชุมชนท่องเที่ยว : ศาสนสถาน	
	เมืองเก่าเวียงท่ากานมีลักษณะเป็นเมืองรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าสภาพ ภายใต้ในตัวเมืองเดิมเป็นป่าทึบ ต่อมามีการโค่นต้นไม้ใหญ่เพื่อทำ เป็นที่อยู่อาศัยและที่ทำนา ชาวบ้านท่ากานส่วนใหญ่เป็นพวกชาว ยองที่อพยพเข้ามาอยู่ตั้งแต่สมัยพระเจ้ากาวิละปกครองเมือง เชียงใหม่คนส่วนใหญ่พูดภาษายอง	

ที่มา: http://203.172.198.146/kid_job/ms6_44/no12_13/oi.htm

 	จังหวัดเชียงใหม่	อำเภอสันกำแพง
	34. ชื่อ วัดป่าเจริญธรรม	
	ที่อยู่ติดต่อ : วัดป่าเจริญธรรม เลขที่ 126 หมู่ที่ 15 บ้านหนองสะ เรียม ถนนเชียงใหม่ฮอด ตำบลยุหว่า อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ โทร 053-48604	
	ประเภทชุมชนท่องเที่ยว : ศาสนสถาน	
	วัดป่าเจริญธรรม เป็นวัดที่มีพระพุทธรูปไสยาสน์ใหญ่ที่สุดของ ภาคเหนือพระประธานนามว่า “พระพุทธรูปนิมิตศรีสันติสทธิ์ ธรรมมงคล” ประดิษฐานอยู่ มีความสูง 9.9 เมตร ยาว 69 เมตรและ มีสถานที่ที่เป็นแหล่งสอนธรรมะ มีรูปปั้น และรูปวาดต่างๆ ในสมัย อดีต อีกทั้งยังมีรูปปั้นจำลองตำนานต่างๆ เช่น ตำนานหนองสะเรียม อยู่ภายในวัด วัดป่าเจริญธรรม	

ที่มา: http://www.chiangmaipao.go.th/tourism/index.php/attractions/get_detail/131

	จังหวัดเชียงใหม่	อำเภอสันป่าตอง
	35. ชื่อ วัดหนองพันเงิน	
	ที่อยู่ติดต่อ : วัดหนองพันเงิน ตั้งอยู่เลขที่ 166 หมู่ที่ 13 ตำบลยุหว่า อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ โทร 081-0289261	
	ประเภทชุมชนท่องเที่ยว : ศาสนสถาน	
	วัดสร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ.2471	

ที่มา <http://www.templethailand.org/ID50120113-วัดหนองพันเงิน.html>

	จังหวัดเชียงใหม่	อำเภอดอยเต่า
	36. ชื่อ วัดพระพุทบาทตะเมาะ	
	ที่อยู่ติดต่อ : วัดพระพุทบาทตะเมาะ เลขที่ 149 หมู่ 9 ตำบลโป่งทุ่ง อำเภอดอยเต่า จังหวัดเชียงใหม่ โทร 087-1774692 E-mail : wattamor@hotmail.com Website : www.wattamor.com	
	ประเภทชุมชนท่องเที่ยว : ศาสนสถาน	
	ภายในวัดยังมีสถานที่ศักดิ์สิทธิ์หลายแห่งเช่น รอยพระบาทของพระพุทธเจ้า 4 พระองค์ แท่นหินที่พระพุทธเจ้าทั้ง 4 พระองค์ประทับไถยาสน์ รอยพระบาทของพระสาวกซึ่งเป็นพุทธอุปัฏฐากของพระพุทธเจ้ากุนสินโท รอยพระบาทของพระฤๅษีที่สำเร็จเป็นพระอรหันต์ ฯลฯ	

ที่มา: <http://www.wattamor.com/index.php?lay=show&ac=article&id=538875311>
http://202.143.130.91/Lib_Doitao/?name=knowledge1&file=readknowledge&id=24

	จังหวัดเชียงใหม่	อำเภอจอมทอง
	37. ชื่อ วัดพระธาตุศรีจอมทองวรวิหาร	
	ที่อยู่ติดต่อ : วัดพระธาตุศรีจอมทองวรวิหาร ตั้งอยู่ถนนเชียงใหม่-ฮอด หมู่ 2 ตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่	
	ประเภทชุมชนท่องเที่ยว : ศาสนสถาน	
	วัดพระธาตุศรีจอมทองวรวิหาร เดิมชื่อ วัดพระธาตุเจ้าศรีจอมทอง พระอารามหลวงชั้นตรีชนิดวรวิหาร ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2506 บริเวณที่ตั้งเป็นเนินดินสูง ประมาณ 10 เมตร เรียกกันมาตั้งแต่อดีตว่า ดอยจอมทอง ตามประวัติสันนิษฐานว่า เป็นวัดที่สร้างขึ้นในราวพุทธศตวรรษที่ 20 แต่จากลักษณะทางศิลปกรรมของสิ่งก่อสร้างต่าง ๆ ภายในวัด ปรากฏเป็นลักษณะของศิลปกรรม ในสมัยหลังพุทธศตวรรษที่ 24	

ที่มา: <http://www.watchomtong.org/>

	จังหวัดเชียงใหม่	อำเภอไชยปราการ
	38. ชื่อ วัดถ้ำตับเต่า	
	ที่อยู่ติดต่อ : หมู่ที่ 13 ตำบลศรีดงเย็น อำเภอไชยปราการ บน เส้นทางสายเชียงใหม่-ฝาง จังหวัดเชียงใหม่ โทร 053-248604	
	ประเภทชุมชนท่องเที่ยว : ศาสนสถาน	
	สถานที่ตั้งของวัดที่ร่มรื่นยังคงความเป็นธรรมชาติ เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ มีถ้ำหินปูน ชื่อถ้ำมืดและถ้ำแจ้ง หน้าถ้ำสมบูรณ์ไปด้วยป่าไม้นานาพรรณ ชื่อเดิมของถ้ำ คือ "ทับเถา" เล่าว่า พระอรหันต์ 500 รูปมานิพพานที่ถ้ำนี้ จึงได้นำเอาอัฐิหรือเถ้ามาทอขึ้นเป็นพระเจดีย์ ให้ชื่อว่า "พระเจดีย์นิม" ซึ่งอยู่ในถ้ำมืด และมีจารึกที่ฐานพระเจดีย์	

ที่มา: <http://pantip.com/topic/32261173>

http://www.chiangmaipao.go.th/tourism/index.php/attractions/get_detail/83

	จังหวัดเชียงใหม่	อำเภอไชยปราการ
	39. ชื่อ ประตุนหินโบราณ	
	ที่อยู่ติดต่อ : บ้านสินชัย หมู่ 6 ตำบลหนองบัว อำเภอไชยปราการ จังหวัดเชียงใหม่ โทร 053-276140-2	
	ประเภทชุมชนท่องเที่ยว : โบราณสถาน	
	ประตุนหินโบราณ ตั้งอยู่ที่บ้านสินชัย หมู่ 6 ต.หนองบัว ประตุนหินโบราณมีลักษณะเป็นช่องทะลุหน้าผาหิน ตามความเชื่อของชาวบ้านในพื้นที่เชื่อว่า เป็นทางข้ามไปมาของภูตผีปีศาจ ผ่านเข้าออกระหว่างพื้นที่ราบกับหมู่บ้าน	

ที่มา <http://www.ryt9.com/s/bmnd/676808>

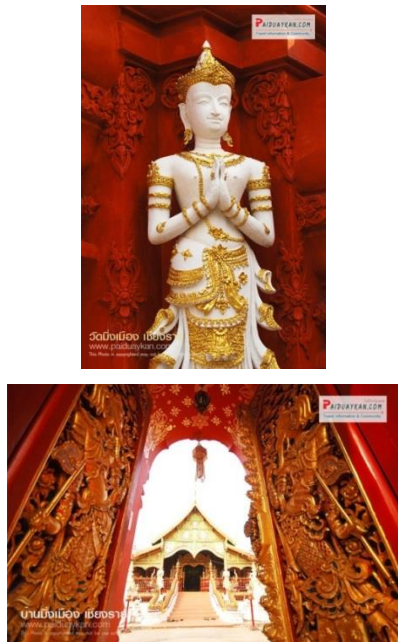
 	จังหวัดเชียงใหม่	อำเภอเชียงดาว
	40. ชื่อ วัดถ้ำเชียงดาว	
	ที่อยู่ติดต่อ : วัดถ้ำเชียงดาว ตำบลเชียงดาว อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ โทร 053-456442	
	ประเภทชุมชนท่องเที่ยว : ศาสนสถาน	
	วัดถ้ำเชียงดาว มีลักษณะของถ้ำกว้างและยาวลึกเข้าไปข้างในเขา ด้านหลังถ้ำออกไปมีแอ่งน้ำธรรมชาติ น้ำใสสะอาดน่าดื่มกิน ด้านนอกถ้ำออกไปข้างหลังมีป่าไม้ประเภทไม้ผลที่อุดมสมบูรณ์ ใบเขียวชุ่มเหมือนได้รับการดูแลอย่างดี มีบริเวณจอดรถกว้างขวาง ทางเข้าถ้ำเป็นบันไดมีหลังคามุงสังกะสี หน้าถ้ำมีธารน้ำไหลผ่านเต็มไปด้วยปลาหลายชนิด นักท่องเที่ยวสามารถให้อาหารปลาได้ หากต้องการชมบริเวณถ้ำ ติดต่อคนนำทางได้บริเวณหน้าถ้ำ	

ที่มา: http://www.thai-tour.com/thai-tour/north/chiangmai/data/pic_chiangdaocave.htm
<https://www.facebook.com/media/set/?set=a.438808529546342.1073741826.243447129082484&type=3>

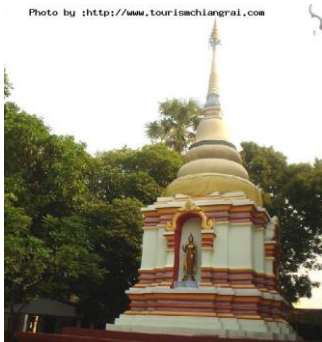
ทำเนียบชุมชนท่องเที่ยวอารยธรรมล้านนาในจังหวัดเชียงราย

	จังหวัดเชียงราย	อำเภอเมือง
	1. ชื่อ วัดพระธาตุดอยกองข้าว	
	ที่อยู่ติดต่อ : วัดพระธาตุดอยกองข้าว บ้านฮ่องอ้อ ตำบลดอยฮาง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย โทร องค์การบริหารส่วนตำบลดอยฮาง 053-716436 Website : http://www.doihang.com/	
	ประเภทชุมชนท่องเที่ยว : ศาสนสถาน ท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์	
	ภายในตัวพระธาตุมียถ้ำที่เคยเป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์เป็นจำนวนมาก แต่ในสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 มีคนลักขโมยชุดเอาพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ไปหมด คงเหลือแต่ความสวยงามของโพรงถ้ำที่มีหินงอกหินย้อยให้ชมอยู่ ลักษณะเด่น เป็นดอยหินผาตั้งอยู่โดดเดี่ยวเป็นสง่า มีถ้ำมีหินงอก หินย้อย มีเจดีย์บรรจุพระธาตุ และมีเจดีย์จำลองสร้างเมื่อ พ.ศ. 2497	

ที่มา: <http://www.cots.go.th/travelView.php?id=8&aid=1>

	จังหวัดเชียงราย	อำเภอเมือง
	2. ชื่อ วัดมิ่งเมือง / วัดช้างมูบ	
	ที่อยู่ติดต่อ : วัดมิ่งเมือง / วัดมูบช้าง ถนนไตรรัตน์ ตำบลเวียง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย โทร 053-711089	
	ประเภทชุมชนท่องเที่ยว : ศาสนสถาน	
	วัดมิ่งเมืองอยู่ติดสถานที่สำคัญทางโบราณคดีของจังหวัดเชียงราย เป็นประตูเมืองเก่าของเมืองเชียงราย มีบ่อน้ำโบราณ ชื่อ น้ำบ่อจ้างมูบ ศิลปะแบบไทยใหญ่ มีซุ้มครอบไว้เป็น ประติมากรรมปูนปั้นรูปช้างหมอบ เชื่อกันว่าบ่อน้ำนี้เป็นบ่อน้ำโบราณที่ศักดิ์สิทธิ์ เป็นแหล่งน้ำที่ใช้อุปโภคบริโภคของผู้คนโบราณ ที่สัญจรเข้าออกเมือง ได้มาพักบริเวณประตูเมืองเพื่อเติมน้ำและล้างหน้าให้เกิดสิริมงคล ก่อนจะเดินทางออกหรือเข้าสู่เมืองเชียงราย	

ที่มา: <http://www.paiduaykan.com/province/north/chiangrai/watmingmuang.html>

 Photo by :http://www.tourismchiangrai.com	จังหวัดเชียงราย	อำเภอเมือง
	3. ชื่อ วัดศรีเกิด	
	ที่อยู่ติดต่อ : วัดศรีเกิด บ้านศรีเกิด หมู่ 3 ตำบลเวียง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย	
	โทร 053-711989	
	ประเภทชุมชนท่องเที่ยว : ศาสนสถาน	
 Photo by :http://www.tourismchiangrai.com	สร้างเมื่อ พ.ศ.1983 เป็นมณฑลนามแห่งเมืองทางด้านสิริมงคล เปรียบ เป็นสถานที่เกิดของต้นพระมหาโพธิ์ หรือต้นศรี ตามภาษาเมืองได้รับ พระราชทานวิสุงคามสีมาเมื่อวันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2489 อาคารเสนาะ สนะจุดเด่นของวัดประกอบด้วย อุโบสถและกุฏิสงฆ์ ปูชนียวัตถุ มีพระ ประธาน และเจดีย์ศิลปะล้านนา บานประตูหน้าต่าง คันทวย หน้า บรรณ ของวัดนี้เป็นไม้สักแกะสลักสวยงามมาก	

ที่มา: http://www.tourismchiangrai.com/index.php?p=preview&id_travel=11

 Photo by :http://www.tourismchiangrai.com Photo by :http://www.tourismchiangrai.com	จังหวัดเชียงราย	อำเภอเมือง
	4. ชื่อ วัดมุงเมือง	
	ที่อยู่ติดต่อ : วัดมุงเมือง ถนนอุตรกิจ หมู่ที่ 1 ตำบลเวียง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย	
	โทร 053-744082	
	ประเภทชุมชนท่องเที่ยว : ศาสนสถาน	
เป็นวัดที่มีพระพุทธรูปสองสี หรือ พระเจ้าสองสี องค์ศักดิ์สิทธิ์ของเมืองเชียงราย วัดมุงเมืองเป็นวัดสังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ.2382 ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา เมื่อวันที่ 5 ธันวาคม พ.ศ.2409 ได้ประกอบพิธีผูกพัทธสีมาเมื่อ 13 มกราคม พ.ศ. 2510 สิ่งสำคัญภายในวัดมี พระเจดีย์และพระสังกัจจาย์		

ที่มา: http://www.tourismchiangrai.com/index.php?p=preview&id_travel=10

	จังหวัดเชียงราย	อำเภอแม่จัน
	5. ชื่อ วัดถ้ำป่าอาชาทอง	
	ที่อยู่ติดต่อ : วัดถ้ำป่าอาชาทอง บ้านแม่คำ ตำบลศรีคำ อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย องค์การบริหารส่วนตำบลศรีคำ โทร 053-665073	
	ประเภทชุมชนท่องเที่ยว : วิถีชีวิต ศาสนสถาน	
	สำนักปฏิบัติธรรมถ้ำป่าอาชาทอง อยู่บนดอยสูงห่างไกลคมนาคม เจ้าอาวาส ซึ่งเป็นอดีตนายทหารม้า จึงให้พระเณรที่นี้ใช้ม้าเป็นพาหนะในการออกบิณฑบาตรไปยังหมู่บ้านสี่หมื่นไร่ ทุก ๆ เช้าพระจะออกมารับบิณฑบาตรตั้งแต่เวลาประมาณ 07.00 - 07.30 น.	

ที่มา: http://www.tourismchiangrai.com/cr/thampa_archathong/

	จังหวัดเชียงราย	อำเภอเวียงแก่น
	6. ชื่อ วัดหลวงพ่อกิติย์ / วัดยาย	
	ที่อยู่ติดต่อ : วัดหลวงพ่อกิติย์ / วัดยาย หมู่ 2 ตำบลม่วงยาย อำเภอเวียงแก่น จังหวัดเชียงราย องค์การบริหารส่วนตำบลม่วงยาย โทร 053-608000-1	
	ประเภทชุมชนท่องเที่ยว : ศาสนสถาน	
	พระพุทธรูปที่ชาวตำบลม่วงยายและชาวอำเภอเวียงแก่นให้ความเคารพนับถือ และเป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวาง	

ที่มา: <http://www.padai.org/index.php?p=vall2&id=12&tv=travel&vall=1>

	จังหวัดเชียงราย	อำเภอเทิง
	7. ชื่อ วัดพระธาตุจอมจ้อ	
	ที่อยู่ติดต่อ : วัดพระธาตุจอมจ้อ หมู่ 2 ตำบลเวียง อำเภอเทิง จังหวัดเชียงราย โทร 053-666449	
	ประเภทชุมชนท่องเที่ยว : ศาสนสถาน	
	เป็นพระธาตุศักดิ์สิทธิ์คู่เมืองเทิงมาตั้งแต่สมัยโบราณ ทุกปีจะมีพิธีสงฆ์ น้ำพระธาตุจอมจ้อ ในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 8 เหนือ	

ที่มา: <http://www.tourismchiangrai.com/cr/9jom/jom-jor.php>

	จังหวัดเชียงราย	อำเภอเชียงแสน
	8. ชื่อ วัดเจดีย์หลวง	
	ที่อยู่ติดต่อ : วัดเจดีย์หลวง หมู่ 3 บ้านเวียง ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย โทร 053-777-044	
	ประเภทชุมชนท่องเที่ยว : ศาสนสถาน	
	วัดพระธาตุเจดีย์หลวง สูง 88 เมตร มีฐานกว้าง 24 เมตร เป็นพระเจดีย์ทรงระฆังแบบล้านนาที่ใหญ่ที่สุดในเมืองเชียงแสน นอกจากพระเจดีย์หลวงแล้ว ยังมีเจดีย์แบบต่างๆ อีก 4 องค์	

ที่มา: <https://travelchiangrai.wordpress.com>

	จังหวัดเชียงราย	อำเภอเวียงป่าเป้า
	9. ชื่อ เมืองโบราณเวียงกาหลง	
	ที่อยู่ติดต่อ : เมืองโบราณเวียงกาหลง ตำบลหัวฝาย อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย โทร 053-789616	
	ประเภทชุมชนท่องเที่ยว : โบราณสถาน	
	เมืองโบราณเวียงกาหลง ไม่ปรากฏหลักฐานการอยู่อาศัย หรือร่องรอยสิ่งก่อสร้าง ทั้งในเมืองและรอบเมือง ผังเมืองโบราณเวียงกาหลงไม่เป็นรูปทรงเรขาคณิตเช่นเดียวกับเมืองโบราณส่วนใหญ่ในภาคเหนือ ตัวเมืองตั้งอยู่บนเนินเขา มีกำแพงคันดินและคูเมืองล้อมรอบ โบราณวัตถุที่เป็นสิ่งประดิษฐ์ (Finds) เช่น เศษภาชนะดินเผา เศษกระเบื้องดินเผา อิฐ เปี้ยดินเผาดินเผาไฟ เครื่องมือเหล็ก หินลับมีด เป็นต้น และโบราณวัตถุที่ไม่เป็นสิ่งประดิษฐ์ (Non Finds) เช่น ถ่านไม้ กระดูกสัตว์ ดินเผาไฟ ชี้อร่า เป็นต้น	

ที่มา: <http://www.oknation.net/blog/tawan999/2012/10/03/entry-1>
<http://www.prapayneethai.com/%E0%B9%80%E0%B8%A1%E0%B8%B7%E0%B8%AD%E0%B8%87%E0%B9%82%E0%B8%9A%E0%B8%A3%E0%B8%B2%E0%B8%93%E0%B9%80%E0%B8%A7%E0%B8%B5%E0%B8%A2%E0%B8%87%E0%B8%81%E0%B8%B2%E0%B8%AB%E0%B8%A5%E0%B8%87>

	จังหวัดเชียงราย	อำเภอพญาเม็งราย
	10. ชื่อ วัดพระธาตูปูล้าน	
	ที่อยู่ติดต่อ : วัดพระธาตูปูล้าน หมู่ 14 ตำบลไม้ยา อำเภอพญาเม็งราย จังหวัดเชียงราย องค์การบริหารส่วนตำบลไม้ยาง โทร 053-672033	
	ประเภทชุมชนท่องเที่ยว : ศาสนสถาน	
	ตั้งอยู่ที่บ้านห้วยปูล้าน อำเภอพญาเม็งราย เป็นที่สักการะของประชาชนชาวอำเภอพญาเม็งรายเป็นอย่างมาก เป็นวัดเก่าแก่มียุคเจดีย์อายุร่วม 700 ปี และมีสถาปัตยกรรมเก่าแก่ให้ศึกษา	

ที่มา: <http://www.2chiangrai.com>

	จังหวัดเชียงราย	อำเภอแม่ลาว
	11. ชื่อ วัดพระธาตุดมกมุงเมือง	
	ที่อยู่ติดต่อ : วัดพระธาตุดมกมุงเมือง หมู่ 4 ตำบลปากอคำ อำเภอแม่ลาว จังหวัดเชียงราย	
	องค์การบริหารส่วนตำบลปากอคำ โทร 053-778001	
	ประเภทชุมชนท่องเที่ยว : ศาสนสถาน	
	วัดพระธาตุดมกมุงเมือง เป็นวัดที่มีโบราณวัตถุและมีการตกแต่งด้านสถาปัตยกรรมที่โดดเด่นและงดงาม มี ประเพณีสำคัญ คือประเพณีสืบชะตาหลวง จัดขึ้นทุกปีในวันที่ 1 ธันวาคม	

ที่มา: <http://www.lovethailand.biz/travel/th>

 	จังหวัดเชียงราย	อำเภอเชียงแสน
	12. ชื่อ วัดสังฆาแก้วดอนตัน	
	ที่อยู่ติดต่อ : วัดสังฆาแก้วดอนตัน ตำบลเวียง	
	อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย	
	องค์การบริหารส่วนตำบลเวียง โทร 053-650803	
	ประเภทชุมชนท่องเที่ยว : ศาสนสถาน	
วัดสังฆาแก้วดอนตัน อยู่ถนนเลียบริมน้ำเชียงแสน เชียงของ ซึ่งกรมศิลปากรได้ขุดค้นพบหลักฐานทางโบราณคดีที่สำคัญมากมาย โดยเฉพาะภาพชุดขีดบนแผ่นอิฐเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับทศชาติตอนเวสสันดรชาดก		

ที่มา: <http://www.holidaythai.com/Thailand-Attractions-100.htm>

	จังหวัดเชียงราย	อำเภอเชียงของ
	13. ชื่อ บ้านหาดบาย	
	ที่อยู่ติดต่อ : องค์การบริหารส่วนตำบลริมโขง อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย โทร 053-918271	
	ประเภทชุมชนท่องเที่ยว : ชุมชน หัตถกรรม	
	อยู่ระหว่างเส้นทางเลียบบ้านน้ำโขง เชียงแสน-เชียงของ เป็นหมู่บ้านชาวไทยลื้อที่มีฝีมือการทอผ้าพื้นเมือง นักท่องเที่ยวสามารถนั่งเรือหางยาวไปชมได้	

ที่มา: http://www.thai-tour.com/thai-tour/north/chiangrai/data/place/pic_banhadbai.html

 	จังหวัดเชียงราย	อำเภอเชียงของ
	14. ชื่อ พิพิธภัณฑ์พื้นบ้านวัดหลวง	
	ที่อยู่ติดต่อ : พิพิธภัณฑ์พื้นบ้านวัดหลวง ตำบลศรี้ง อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย โทร 053-783686	
	ประเภทชุมชนท่องเที่ยว : พิพิธภัณฑ์	
	พิพิธภัณฑ์พื้นบ้านใช้เป็นที่เก็บของใช้ เครื่องใช้ พร้อมทั้งของมีค่า เช่น เงิน หรืออื่น ๆ ที่หายากในสมัยปัจจุบันแล้ว ทางวัดได้เก็บรวบรวมรักษาไว้เพื่อให้เยาวชนรุ่นหลังได้ศึกษา เพื่อเป็นประโยชน์ในการศึกษาหาข้อมูลต่อไป เปิดทำการทุกวัน เวลา 8.30-18.00 น	

ที่มา: http://www.culture.go.th/research/hall/template_n2_2.html

	จังหวัดเชียงราย	อำเภอแม่ลาว
	15. ชื่อ พระธาตุจอมหมอกแก้ว	
	ที่อยู่ติดต่อ : พระธาตุจอมหมอกแก้ว บ้านดงมะเฟือง ตำบลจอมหมอกแก้ว อำเภอแม่ลาว จังหวัดเชียงราย โทร 053-717166	
	ประเภทชุมชนท่องเที่ยว : ศาสนสถาน	
	เชื่อกันว่า ถ้ากราบไหว้พระธาตุดอยจอมหมอกแก้ว และตั้งจิตอธิษฐานอุปสรรคที่เปรียบเหมือนหมอกควันสีดำก็จะจางใสเหมือนหมอกแก้วและประสบความสำเร็จ	

ที่มา: <http://www.tourismchiangrai.com/cr/9jom/jom-mokkeaw.php>

 	จังหวัดเชียงราย	อำเภอเมือง
	16. ชื่อ วัดกลางเวียง	
	ที่อยู่ติดต่อ : วัดกลางเวียง ตรงวิแยกระหว่าง ถนนอุตรกิจ ติดกับถนนรัตนาคะ ตำบลเวียง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย โทร 053-768187	
	ประเภทชุมชนท่องเที่ยว : ศาสนสถาน	
	วัดกลางเวียง คือวัดที่ตั้งอยู่ใจกลางเมืองเชียงราย มีเสาหลักเมืองเชียงรายตั้งอยู่ ภายนอกมีรูปปั้นท้าวจตุโลกบาล ทำหน้าที่พิทักษ์เสด็จเวียงตามคติความเชื่อของชาวล้านนา ปัจจุบันทางวัดได้สร้างเจดีย์ขึ้นรอบฐานมีช้างทรงเครื่องยืนราย ส่วนพระอุโบสถนั้นได้สร้างขึ้นใหม่ตามแบบสถาปัตยกรรมล้านนา	

ที่มา: http://www.tourismchiangrai.com/index.php?p=preview&id_travel=7
<http://www.annaontour.com/province/chaengrai/wadklangveang.php>

 	จังหวัดเชียงราย	อำเภอแม่จัน
	17. ชื่อ ศูนย์วัฒนธรรมเฉลิมราชตำบลจันจว้า	
	ที่อยู่ติดต่อ : สำนักงานเทศบาลตำบลจันจว้าเลขที่ 49 หมู่ที่ 2 ตำบลจันจว้าใต้ อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย โทร 053-775123 Website : http://janjawa.ac.th/ Facebook : https://www.facebook.com/janjawamuseum	
	ประเภทชุมชนท่องเที่ยว : พิพิธภัณฑ์	
	ศูนย์วัฒนธรรมเฉลิมราชตำบลจันจว้า จัดตั้งขึ้นเพื่อรวบรวมองค์ความรู้มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมท้องถิ่นของตำบลจันจว้า และในปี 2548 ได้จัดตั้งพิพิธภัณฑ์พื้นถิ่นเวียงหนองล่อง จัดตั้งศูนย์วัฒนธรรมไทยสายใยชุมชนตำบล และในปีมหามงคลเพื่อเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ 84 พรรษา เปิดให้บริการวันจันทร์-ศุกร์ ตั้งแต่เวลา 09.00-16.00 น.	

ที่มา: <http://www.tourismchiangrai.com/cr/9jom/jom-mokkeaw.php>
http://www.m-culture.in.th/moc_new/album/176919/ศูนย์วัฒนธรรมเฉลิมราชตำบลจันจว้า/

ทำเนียบชุมชนท่องเที่ยวอารยธรรมล้านนาในจังหวัดลำพูน

 	จังหวัดลำพูน	อำเภอเมือง
	1. ชื่อ บ้านหนองช้างคื่น	
	ที่อยู่ติดต่อ : เทศบาลตำบลหนองช้างคื่น เลขที่ 198 หมู่ที่ 2 ถนนป่าเหว-ริมปิง ตำบลหนองช้างคื่น อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน โทรศัพท์ 053-983095 โทรสาร 053-983095 Email: info@nongchangkuen.go.th Website : http://nongchangkuen.thais.biz/	
	ประเภทชุมชนท่องเที่ยว : ชุมชน	
	บ้านหนองช้างคื่นตั้งอยู่ในเขตอำเภอเป็นแหล่งผลิตลำไยที่ใหญ่ที่สุด	

ที่มา: <http://www.chaoprayanews.com/2012/08/10/แพคกระเป๋าแ้วเหนือ>

 	จังหวัดลำพูน	อำเภอเมือง
	2. ชื่อ วัดต้นแก้ว (พิพิธภัณฑวัดต้นแก้ว)	
	ที่อยู่ติดต่อ : วัดต้นแก้ว หมู่3 บ้านเวียงยอง ตำบลเวียงยอง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ โทร 053-512007	
	ประเภทชุมชนท่องเที่ยว : ศาสนสถาน พิพิธภัณฑ	
	วัดต้นแก้ว สร้างขึ้นสมัยพระเจ้าจามเทวีปฐมกษัตริย์แห่งนครลำพูน ภายในมีพิพิธภัณฑ จำนวน 2 หลัง ซึ่งรวบรวมของมีค่าทาง ประวัติศาสตร์ โบราณวัตถุและศิลปวัตถุเป็นจำนวนมาก รวมทั้งมี พิพิธภัณฑผ้าทอโบราณ เื่อนยongที่ถอดแบบมาจากบ้านของชาวอง ประเทศพม่า มีเครื่องใช้สอยประจำบ้าน และผ้าทอเก่าแก่อายุกว่าร้อย ปี สามารถเข้าชมได้ทุกวัน ตั้งแต่เวลา 8.30 – 16.30 น.โดยไม่เสียค่า เข้าชม	

ที่มา: <https://www.gotoknow.org/posts/423126>

 	จังหวัดลำพูน	อำเภอเมือง
	3. ชื่อ บ้านม้า	
	ที่อยู่ติดต่อ : เทศบาลตำบลศรีบัวบาน เลขที่ 1/1 หมู่ 3 ตำบลศรีบัวบาน อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน โทรศัพท์ 053-553792 Website : http://www.sribuabanlamphun.com/	
	ประเภทชุมชนท่องเที่ยว : หัตถกรรม ชุมชน	
	บ้านม้าตั้งเป็นหมู่บ้านที่ประกอบอาชีพการทำเฟอร์นิเจอร์ทุกประเภท ที่ทำจากไม้ ไม้อัด ไม้สัก ไม้ยางพารา ฯลฯ และด้วยราคาขายที่ย่อมเยา จึงเป็นที่รู้จักกันอย่างกว้างขวาง	

ที่มา: <http://banma56.blogspot.com/>

 	จังหวัดลำพูน	อำเภอแม่ทา
	4. ชื่อ หมู่บ้านแกะสลัก อำเภอแม่ทา	
	ที่อยู่ติดต่อ : เทศบาลตำบลทาทุ่งหลวง เลขที่ 223 หมู่ 4 บ้านหนองยางไคล ตำบลทาทุ่งหลวง อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน โทร 053-574775 , 053-574159 Website : http://www.thatoungluang.go.th/	
	ประเภทชุมชนท่องเที่ยว : หัตถกรรม	
	หมู่บ้านแกะสลัก อำเภอแม่ทา เป็นแหล่งผลิตไม้แกะสลักในรูปแบบต่างๆ เช่น พระพุทธรูปไม้ ตุ๊กตาสัตว์ ชุดเก้าอี้	

ที่มา: <http://www.holidaythai.com/Thailand-Attractions-738.htm>

	จังหวัดลำพูน	อำเภอป่าซาง
	5. ชื่อ แหล่งทอผ้าบ้านหนองเงือก	
	ที่อยู่ติดต่อ : เทศบาลตำบลแม่แรง เลขที่ 199 หมู่ที่ 2 ตำบลแม่แรง อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน 51120 โทร 053-556732 ถึง 3 Website : http://www.maerang.go.th/	
	ประเภทชุมชนท่องเที่ยว : หัตถกรรม	
	บ้านหนองเงือกเป็นหมู่บ้านทอผ้าฝ้ายและสินค้าหัตถกรรมพื้นเมือง เช่น เครื่องแต่งกาย ปลอกหมอน ผ้าปูโต๊ะ ตุ๊กตา รวมถึงของที่ระลึก	

ที่มา: <http://www.holidaythai.com/Thailand-Attractions-736.htm>

 	จังหวัดลำพูน	อำเภอป่าซาง
	6. ชื่อ ตลาดป่าซาง	
	ที่อยู่ติดต่อ : สำนักงานเทศบาลตำบลป่าซาง เลขที่ 666 ถนนลำพูน จังหวัดลำพูน 51120 โทร 053-521007 Website : http://www.nmt.or.th/lamphun/pasang/default.aspx	
	ประเภทชุมชนท่องเที่ยว : ชุมชน	
	ตลาดป่าซางย่านร้านค้าเก่าแก่ อายุกว่า 50 ปี ศูนย์รวมสินค้าพื้นเมืองของจังหวัดลำพูน ไม่ว่าจะเป็นของที่ระลึกผ้าฝ้ายทอมือจากบ้านหนองเงือก สินค้าของที่ระลึกที่เรียงรายอยู่สองข้างทาง	

ที่มา: http://www.thai-tour.com/thai-tour/north/lamphun/data/place/pic_%20localproduct-market.html
www.kasetporpeang.com

 	จังหวัดลำพูน	อำเภอลี้
	7. ชื่อ วัดพระธาตุห้าดวงหรือเวียงเจดีย์ห้าหลัง	
	ที่อยู่ติดต่อ : วัดพระธาตุห้าดวงหรือเวียงเจดีย์ห้าหลังเลขที่ 1 ถนนพหลโยธิน ตำบลลี้ อำเภอลี้ จังหวัดลำพูน www.facebook.com/watfivedoung	
	ประเภทชุมชนท่องเที่ยว : ศาสนสถาน	
	ประตูล้อมขนาดใหญ่ ประดับกระจกโดดเด่นเป็นสง่าอยู่บนเนินเขา ภายในประกอบด้วยวิหาร 9 ครุฑที่มีรูปปั้นเหมือนของครุฑทั้ง 9 อยู่ภายใน ภายในวิหารประกอบด้วยพระประธานที่มีความงดงาม รวมทั้งภาพวาดบนฝาผนังทั้ง 4 ด้าน บอกเล่าเรื่องราวต่างๆ และมีความวิจิตรงดงามเป็นอย่างยิ่ง	

ที่มา: <http://www.krutujao.com/data/194.watt%20jedee%20hadoung.htm>

	จังหวัดลำพูน	อำเภอเมือง
	8. ชื่อ ช้างมุงทำสิ่งทอและชุมชนเวียงยอง	
	ที่อยู่ติดต่อ : เทศบาลตำบลเวียงยอง เลขที่ 239 หมู่ที่3 ตำบลเวียงยอง อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน โทร 053-560988, 053-562605-6 Website : http://www.wiangyong.com/index.php	
	ประเภทชุมชนท่องเที่ยว : ชุมชน	
	ช้างมุงทำสิ่งทอ สะพานที่มีหลังคาสร้างขึ้นเพื่อเชื่อมระหว่างฝั่งวัดพระธาตุนฤททุชัยกับชุมชนเวียงยอง เป็นพื้นที่สำหรับการตั้งขายผลิตภัณฑ์สินค้า OTOP สินค้าตกแต่งบ้าน ผลิตภัณฑ์ผ้าฝ้ายและสินค้าพื้นเมืองอีกมากมาย เปิดให้บริการทุกวัน ตั้งแต่เวลา 9.00 – 18.00 น.	

ที่มา: <http://www.go2days.net/ช้างมุงทำสิ่งทอ-ศูนย์-OTOP-ลำพูน,2935.html>

ทำเนียบชุมชนท่องเที่ยวอารยธรรมล้านนาในจังหวัดลำปาง

	จังหวัดลำปาง	อำเภอเมือง
	△ ชื่อ วัดปงสนุกเหนือ	
	ที่อยู่ติดต่อ : สำนักงานเทศบาลนครลำปาง ห้าแยกหอนาฬิกา ถนนฉัตรไชย ตำบลสบตุ๋ย อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง โทร 054-219211 ต่อ 268 Website : http://www.lampangcity.go.th/main/index.php	
	ประเภทชุมชนท่องเที่ยว : ศาสนสถาน ชุมชน	
	วัดปงสนุกเหนือ ตั้งอยู่ในเขต ต.เวียงเหนือ อ.เมือง จ.ลำปาง เป็นธรรมสถานหนึ่งเดียวของไทยที่ได้รับรางวัล “Award of Merit” จาก UNESCO ในปี 2008 วัดปงสนุกเหนือหรือวัดปงสนุก เป็นวัดสำคัญของจังหวัดลำปาง สันนิษฐานว่า สร้างขึ้นในสมัยที่เจ้านันทยศ ราชบุตรของพระนางจามเทวีแห่งหริภุญไชย(ลำพูน) เมื่อ พ.ศ.1223 หรือ 1,328 ปีก่อน นอกจากนี้ยังพบว่า วัดปงสนุก เป็นสถานที่ประดิษฐานเสาหลักเมืองเสาแรกของลำปาง ก่อนจะนำไปประดิษฐาน ณ บริเวณศาลากลาง(หลังเก่า) ปัจจุบัน “วัดปงสนุก” เป็นแหล่งรวมศิลปวัฒนธรรม สถาปัตยกรรมมากมาย อาทิ พระพุทธรูปไม้ เสาหงส์ ชุ่มประตู่โขง ภาพพระบฏ เขียนเรื่องพระเวณสันดรบนผ้าและกระดาดสา หีบธรรมโบราณ และธงช้างเผือกขนาดใหญ่ในสมัยรัชกาลที่6 ซึ่งทางวัดได้นำมารวมไว้เป็นพิพิธภัณฑ์	

ที่มา : <http://www.lampang.go.th/travel/web/p/page/page12.html>

 	จังหวัดลำปาง	อำเภอเมือง
	1. ชื่อ ตลาดริษฏา / ตลาดหัวขัว	
	ที่อยู่ติดต่อ : สำนักงานเทศบาลนครลำปาง ห้าแยกหอนาฬิกา ถนนฉัตรไชย ตำบลสบตุ๋ย อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง โทร 054-219211 ต่อ 268 Website : http://www.lampangcity.go.th/main/index.php	
	ประเภทชุมชนท่องเที่ยว : ชุมชน / เทศกาล ตลาดริษฏาถือเป็นตลาดเช้าที่ใหญ่และเก่าแก่ที่สุดของจังหวัดลำปาง สินค้าภายในมีมากมายไม่ว่าจะเป็นอาหารพื้นเมือง ขนมพื้นบ้าน ผัก ผลไม้ อาหารสด อาหารสำเร็จรูป รวมทั้งของฝากจังหวัดลำปาง ไส้อั่ว ข้าวแต่น แคหมู เปิดบริการตั้งแต่เช้ามืดจนถึงประมาณ 9 โมงเช้า	

ที่มา: <http://www.thaiweekender.com/index.php/lampangoldcity.html>

 	จังหวัดลำปาง	อำเภอเมือง
	2. ชื่อ ถนนตลาดเก่า / ถนนตลาดจีน	
	ที่อยู่ติดต่อ : กาดกองต้า ถนนตลาดเก่า ตำบลสวนดอก อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง Facebook : https://www.facebook.com/kardkongta	
	ประเภทชุมชนท่องเที่ยว : ชุมชน / ถนนคนเดิน	
	กาดกองต้า หรือตลาดโบราณของชาวลำปาง เสน่ห์ของกาดกองต้า คือ สถาปัตยกรรมที่ผสมผสานระหว่างยุโรป จีน และพม่า ตลอดเส้นทางเต็มไปด้วยบ้านเรือนหลากหลายสไตล์ มีสินค้าของที่ระลึกต่างๆ เช่น เสื้อผ้า ตุ๊กตา รองเท้า กระเป๋า สินค้าทำมือรวมถึงอาหารและเครื่องดื่ม ทุกวันเสาร์ และอาทิตย์เวลา 18.00 – 22.00 น.	

ที่มา: <https://www.facebook.com/kardkongta>

 	จังหวัดลำปาง	อำเภอเมือง
	3. ชื่อ วัดเจดีย์ขาวหลัง	
	ที่อยู่ติดต่อ : วัดเจดีย์ขาวหลัง ตำบลต้นธงชัย อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง โทร 054-320234 ติดต่อเจ้าอาวาส โทร 086-118-9752	
	ประเภทชุมชนท่องเที่ยว : ศาสนสถาน / พิพิธภัณฑ์	
	วัดเจดีย์ขาวหลัง ศิลปะพม่าผสมล้านนา ประกอบด้วยเจดีย์องค์ใหญ่ ล้อมรอบไปด้วยเจดีย์เล็กอีก 19 องค์ จึงเป็นที่มาของจัดเจดีย์ขาวหลัง ภายในประดิษฐานพระประธานเป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัยที่มีพุทธลักษณะงดงามและเป็นพระพุทธรูปทองคำองค์แรกที่ขึ้นทะเบียนเป็นโบราณวัตถุแห่งชาติ ด้านหลังพระอุโบสถยังมีพิพิธภัณฑ์สถานกลางคันคร จัดแสดงโบราณวัตถุที่ชาวบ้านนำมาถวายอีกด้วย	

ที่มา: <http://www.lampang.go.th/travel/web/p/page/page8.html>

 	จังหวัดลำปาง	อำเภอเมือง
	4. ชื่อ วัดม่อนพญาแช่	
	ที่อยู่ติดต่อ : วัดม่อนพญาแช่ 279 หมู่ 1 ตำบลพิชัย อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง โทร 081-907-7997	
	Website : www.watmonphayachae.com	
	Facebook : https://th-th.facebook.com/WatMonPhrayaChae	
ประเภทชุมชนท่องเที่ยว : ศาสนสถาน		
วัดม่อนพญาแช่ ปูชนียสถานที่เก่าแก่ของจังหวัดลำปางวัดเก่าแก่ของล้านนาได้รับอิทธิพลศิลปะมาจากขอมโบราณ สถาปัตยกรรมที่หลงเหลืออยู่คือบันไดนาคโดยมีคติความเชื่อว่าเป็นสะพานเชื่อมระหว่างเบื้องล่างคือโลกมนุษย์และเบื้องบนคือสวรรค์		

ที่มา: <http://www.holidaythai.com/Thailand-Attractions-696.htm>

 	จังหวัดลำปาง	อำเภอแม่เมาะ
	5. ชื่อ แหล่งโบราณคดีค่ายประจวบ	
	ที่อยู่ติดต่อ : องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดง หมู่ที่ 7 ถนนลำปาง-งาว อำเภอแม่เมาะ	
	จังหวัดลำปาง 25100 โทรศัพท์ 054-209513	
	Website : http://www.bandonglp.com/	
	ประเภทชุมชนท่องเที่ยว : แหล่งโบราณสถาน	
	ชมภาพเขียนสีที่กล่าวได้ว่ายาวที่สุดในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ อายุกว่า 3,000 ปี ยังพอหลงเหลือภาพให้เห็นได้เพียง 1872 ภาพ ภาพส่วนใหญ่เกี่ยวกับคน ภาพมือ สิ่งของเครื่องใช้ สัตว์ พืช และภาพเชิงสัญลักษณ์ และยังพบหลุมศพ โครงกระดูกมนุษย์โบราณ ภาชนะดินเผาในรูปแบบต่างๆ ในบริเวณแหล่งท่องเที่ยวยังมีตลาดขายของป่าให้นักท่องเที่ยวได้จับจ่ายซื้อสินค้ากันอีกด้วย	

ที่มา: <http://www.holidaythai.com/Thailand-Attractions-707.htm>

	จังหวัดลำปาง	อำเภอวังเหนือ
	6. ชื่อ ชุมชนท่ามะโอ	
	ที่อยู่ติดต่อ : องค์การบริหารส่วนตำบลวังแก้ว	
	ตำบลวังแก้ว อำเภอวังเหนือ จังหวัดลำปาง	
	โทร 054-248142	
	Website : http://www.wangkaewlocal.go.th/	
ประเภทชุมชนท่องเที่ยว : ชุมชน		
ชุมชนท่ามะโอ เป็นชุมชนเก่าแก่ของเมืองลำปางบริเวณฝั่งเหนือของสะพานเขลางค์ ในชุมชนมีบ้านเก่ามากมาย และทุกเย็นวันศุกร์แรกของเดือน		

	ภายในชุมชนมีการจัดกาดหมั้วคว้งแลง ถนนสายวัฒนธรรม ถนนพื้นเมืองของคนลำปาง เวลา 17.00 – 20.30 น.
---	--

ที่มา: <https://www.facebook.com/ชุมชนท่ามะโอ-ลำปาง>

 	จังหวัดลำปาง	อำเภอเมือง
	7. ชื่อ บ้านแสนนั้ก	
	ที่อยู่ติดต่อ : บ้านแสนนั้ก เลขที่ 6 ถนนราษฎร์พัฒนา ตำบลเวียงเหนือ อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง โทร 054-227653 มือถือ 081-724-4063 Facebook : https://www.facebook.com/ บ้านแสนนั้ก ลำปาง Website : www.baansaonak.com	
	ประเภทชุมชนท่องเที่ยว : พิพิธภัณฑ์ บ้านแสนนั้กตามภาษาเมือง คำว่านั้กมีความหมายว่ามาก เนื่องจากเป็นบ้านที่มีเสาไม้สักถึง 116 ต้น บ้านไม้ทรงไทยลักษณะพิเศษด้วยศิลปะพม่าผสมล้านนา แต่เดิมใช้เป็นสถานที่ต้อนรับแขกบ้านแขกเมือง ปัจจุบันเป็นสถานที่ใช้จัดงานขันโตก และภายในจัดแสดงของสะสมต่างๆสามารถเข้าชมได้ทุกวัน เวลา 9.00-17.00 น. ค่าเข้าชมพร้อมเครื่องดื่ม 30 บาท	

ที่มา: <http://www.touronthai.com/บ้านแสนนั้ก-13000040.html#.VJfJeF4gio>

 	จังหวัดลำปาง	อำเภองาว
	8. ชื่อ ศูนย์ศิลปะชุมชนเมืองงาว / บ้านจ้างหลวง	
	ที่อยู่ติดต่อ : ศูนย์ศิลปะชุมชนเมืองงาว / บ้านจ้างหลวง เลขที่ 33 หมู่ 9 บ้านข่อน ตำบลบ้านร้อง อำเภองาว จังหวัดลำปาง โทร 081-507-5782 /086-420-4096 E-mail : salakhanyi@hotmail.com	
	ประเภทชุมชนท่องเที่ยว : ศูนย์ศิลปะ / ชุมชน เป็นสถานที่รวบรวมสิ่งประดิษฐ์ประเภทไม้แกะสลัก ซึ่งเป็นผลงานของผู้ก่อตั้ง ครูคำอ้าย เดชดวงตา (สละคำอ้าย) เป็นเรือนไม้หลังใหญ่ดูคล้ายกับช้าง แทบทุกส่วนของอาคารออกแบบตกแต่งด้วยศิลปะที่กลมกลืน และเคยใช้เป็นที่พักจัดแสดงผลงานไม้แกะสลักของครูคำอ้าย	

ที่มา: <http://www.hugngao.com/2013/10/baan-chang-luang.html>

 	จังหวัดลำปาง	อำเภอเมือง
	9. ชื่อ บ้านสวนเซรามิก	
	ที่อยู่ติดต่อ : บ้านสวนเซรามิก ถนนศรีหวมดเกล้า ตำบลชมพู อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง โทร 054-336957 / 081-883-6359 Website : http://www.baansuanceramic.com/	
	ประเภทชุมชนท่องเที่ยว : หัตถกรรม	
	สถานที่จัดแสดงสินค้าและผลิตภัณฑ์ศิลปหลากหลายรูปแบบ ทั้งถ้วย แก้ว แจกัน จาน ชาม มีการสาธิตให้เข้าชมวิธีการขั้นตอนการผลิตแต่ ต้องมีการติดต่อล่วงหน้า	

ที่มา: <http://www.baansuanceramic.com/> <http://thai.tourismthailand.org/>

 	จังหวัดลำปาง	อำเภอวังเหนือ
	10. ชื่อ วัดประตูป้อง	
	ที่อยู่ติดต่อ : องค์การบริหารส่วนตำบลวังแก้ว ตำบลวังแก้ว อำเภอวังเหนือ จังหวัดลำปาง โทร 054-248142 Website : http://www.wangkaewlocal.go.th/	
	ประเภทชุมชนท่องเที่ยว : ศาสนสถาน	
	วัดเล็กๆในหมู่บ้านเวียงเหนือ ซึ่งภายในวัดมีวิหารแบบล้านนาที่หาชมได้ ยากในปัจจุบัน เป็นสถาปัตยกรรมแบบล้านนาพื้นบ้าน หากชื่นชอบ ศิลปะตามวัด ไม่ควรพลาด	

ที่มา: <http://www.touron thai.com/%E0%B8%A7%E0%B8%B1%E0%B8%94%E0%B8%9B%E0%B8%A3%E0%B8%B0%E0%B8%95%E0%B8%B9%E0%B8%9B%E0%B9%88%E0%B8%AD%E0%B8%87-13000037.html#.VKQh0E0cRoI>

 	จังหวัดลำปาง	อำเภอเมือง
	11. ชื่อ วัดศรีรองเมือง	
	ที่อยู่ติดต่อ : สำนักงานเทศบาลนครลำปาง	
	โทร 054-237237	
	Website http://www.lampangcity.go.th/main/index.php	
	ประเภทชุมชนท่องเที่ยว : ศาสนสถาน	
วัดศรีรองเมืองสร้างโดยศรัทธาของพ่อค้าพม่า จึงเป็นฝีมือของช่างพม่า โดยใช้เวลาสร้าง 7 ปี เป็นอาคาร 2 ชั้น ชั้นล่างก่ออิฐถือปูน ชั้นบนทำด้วยไม้ โดยมีหลังคาซ้อนกันเป็นชั้นๆ ประดับด้วยลวดลายโลหะฉลุเป็นเชิงชายเพดาน		

ที่มา: <http://www.bloggang.com/viewdiary.php?id=tuk-tukatkorat&month=12-2011&date=19&group=24&gblog=88>

 	จังหวัดลำปาง	อำเภอเมือง
	12. ชื่อ วัดศรีชุม	
	ที่อยู่ติดต่อ : วัดศรีชุม ถนนศรีชุม-แม่วะ ตำบลศรีชุม อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง	
	โทร 054-620823	
	ประเภทชุมชนท่องเที่ยว : ศาสนสถาน	
	วัดศรีชุม เป็นวัดพม่าที่ใหญ่ที่สุดในบรรดาวัดพม่าที่อยู่ในประเทศไทย ซึ่งวัดพม่ามีทั้งสิ้น 31 วัด ศิลปะเฉพาะของรูปแบบพม่า เห็นได้จากตัวโบสถ์ วิหาร ซึ่งจะเห็นได้จากนิมสร้างตัวอาคารให้มีมุขที่ยื่นออกมา 4 ด้าน และหลังคาที่สร้างเป็นชั้นๆลดหลั่นกันขึ้นไป	

ที่มา: <http://www.bloggang.com/viewdiary.php?id=tuk-tukatkorat&month=12-2011&date=20&group=24&gblog=89>

 	จังหวัดลำปาง	อำเภอเมือง
	13. ชื่อ วัดป่าฝาง / วัดศาสนโชติการาม	
	ที่อยู่ติดต่อ : สำนักงานเทศบาลนครลำปาง	
	โทร 054-237237	
	Website : http://www.lampangcity.go.th/main/index.php	
	ประเภทชุมชนท่องเที่ยว : ศาสนสถาน	
วัดป่าฝาง สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย สร้างขึ้นในรัชกาลที่ 5 โบราณสถานที่สำคัญภายในวัดประกอบด้วยเจดีย์ เป็นที่ประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุ ซึ่งอัญเชิญมาจากประเทศพม่า ได้ลงรักปิดทอง จึงมองเห็นแม้ระยะไกล		

ที่มา: http://www.lpc.rmutl.ac.th/burmesetemple/index.php?option=com_content&view=article&id=51&Itemid=56

 	จังหวัดลำปาง	อำเภอเมือง
	14. ชื่อ วัดไชยมงคล	
	ที่อยู่ติดต่อ : สำนักงานเทศบาลนครลำปาง	
	โทร 054-237237	
	Website : http://www.lampangcity.go.th/main/index.php	
	ประเภทชุมชนท่องเที่ยว : ศาสนสถาน	
วัดไชยมงคลเรียกอีกชื่อหนึ่งว่าวัดจองคา จุดที่โดดเด่นของวัดคือ ตัวอาคารเป็นสีขาว มีหลังคาแบบพม่า หน้าบันประดับเป็นรูปกระเจกเป็นรูปเทวดา		

ที่มา: <http://www.lampang.go.th/travel/webbp/page/page7.html>

 	จังหวัดลำปาง	อำเภอเมือง
	15. ชื่อ วัดพระแก้วดอนเต้าสุชาดาราม	
	ที่อยู่ติดต่อ : สำนักงานเทศบาลนครลำปาง	
	โทร 054-237237	
	Website : http://www.lampangcity.go.th/main/index.php	
	ประเภทชุมชนท่องเที่ยว : ศาสนสถาน	
วัดพระแก้วดอนเต้าศิลปะพม่า ซึ่งเป็นที่ตั้งของพระบรมธาตุดอนเต้า พระเจดีย์องค์ใหญ่บรรจุพระเกศาธาตุของพระพุทธเจ้า มีลักษณะงดงาม ประดิษฐานพระพุทธรูปองค์ใหญ่ และวิหารประดิษฐานพระพุทธไสยาสน์ ซึ่งมีอายุเก่าแก่ นอกจากนี้ยังมีวิหารหลวงพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติลำานา และวิหารพระเจ้าทองทิพย์		

ที่มา: <http://th.wikipedia.org/wiki/วัดพระแก้วดอนเต้าสุชาดาราม>

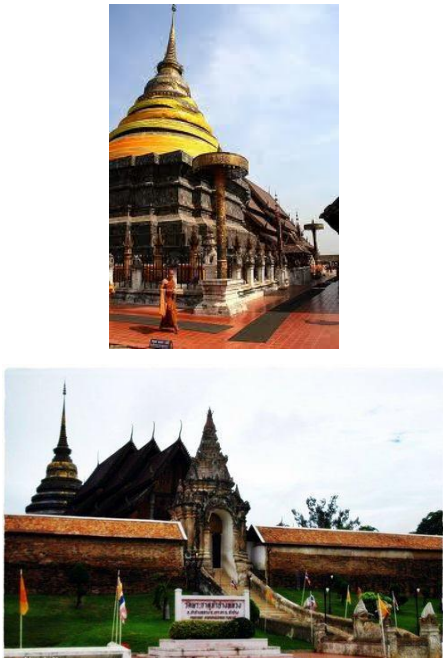
	จังหวัดลำปาง	อำเภอเมือง
	16. ชื่อ วัดพระธาตุเสด็จ	
	ที่อยู่ติดต่อ : วัดพระธาตุเสด็จ	
	ทางหลวงหมายเลข 1 ถนนพหลโยธิน ตำบลบ้านเสด็จ อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง	
	โทร 054-342131	
	ประเภทชุมชนท่องเที่ยว : ศาสนสถาน	
วัดพระธาตุเสด็จ ตั้งอยู่ในพื้นที่ราบกว้างใหญ่ ใกล้กับฝั่งแม่น้ำ วัง ประกอบด้วยสถาปัตยกรรม 3 สิ่ง คือ ชุ่มประตู่โขง วิหาร และ เจดีย์อยู่ในแนวแกนทิศตะวันออก-ตะวันตก เช่นเดียวกับแผนผังวัด ล้านนาทั่วไป มีวิหารลานนา สกุลช่างลำปางเก่าแก่ คือ วิหารสุวรรณ โคมคำ ถือเป็นตัวอย่างของสถาปัตยกรรมที่น่าศึกษา		

ที่มา: [http://www.lampangcity.go.th/travel_lampang/show_detail.php?Travel_Id=](http://www.lampangcity.go.th/travel_lampang/show_detail.php?Travel_Id=315&Category=TravelPlace&CategoryName=%CA%B6%D2%B9%B7%D5%E8%B7%E8%CD%A7%E0%B7%D5%E8%C2%C7)

[315&Category=TravelPlace&CategoryName=%CA%B6%D2%B9%B7%D5%E8%B7%E8%CD%A7%E0%B7%D5%E8%C2%C7](http://www.lampangcity.go.th/travel_lampang/show_detail.php?Travel_Id=315&Category=TravelPlace&CategoryName=%CA%B6%D2%B9%B7%D5%E8%B7%E8%CD%A7%E0%B7%D5%E8%C2%C7)

	จังหวัดลำปาง	อำเภอเมือง
	17. ชื่อ วัดบุญวาทย์วิหาร	
	ที่อยู่ติดต่อ : วัดบุญวาทย์วิหาร ถนนบุญวาทย์ ตำบลหัวเวียง อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง โทร 054-217-240	
	ประเภทชุมชนท่องเที่ยว : ศาสนสถาน	
	เป็นวัดหลวงวัดแรกของจังหวัดลำปาง ที่สร้างมาไม่น้อยกว่า 400 ปี เดิมชื่อวัดกลางเมือง เป็นวัดที่ใช้ประกอบพิธีถือน้ำพิพัฒน์สัตยาของ เจ้านายมาแต่โบราณ	

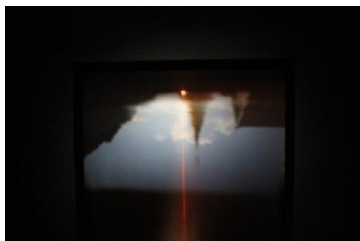
ที่มา: http://lpg.onab.go.th/index.php?option=com_content&view=article&id=139
<http://pic.th.gplace.com/วัดบุญวาทย์วิหาร/วัดบุญวาทย์วิหาร/7351>

	จังหวัดลำปาง	อำเภอเกาะคา
	18. ชื่อ วัดพระธาตุลำปางหลวง	
	ที่อยู่ติดต่อ : วัดพระธาตุลำปางหลวง ถนนลำปาง-เกาะคา ตำบล ลำปางหลวง อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง ศูนย์การท่องเที่ยวจังหวัดลำปาง โทร 054-216919 Facebook : https://th-th.facebook.com/PhraThatuLapangHlwng	
	ประเภทชุมชนท่องเที่ยว : ศาสนสถาน พิพิธภัณฑ	
	ถือได้ว่าเป็นวัดที่มีการจัดวางผังและส่วนประกอบของวัดสมบูรณ์แบบ ที่สุด สถาปัตยกรรมต่าง ๆ บริเวณพุทธาวาสประกอบด้วย องค์พระ ธาตุลำปางหลวงเป็นประธาน และมีบันไดนาคนำไปสู่ซุ้มประตูโขง ถัดซุ้มประตูโขงขึ้นไปเป็นวิหารหลวง ภายในพิพิธภัณฑได้รวบรวม ศิลปวัตถุจากที่ต่าง ๆ ที่หาชมได้ยาก เช่น สังเค็ด ธรรมาสน์ คานหาบ ตู้พระไตรปิฎก เป็นต้น	

ที่มา: <http://th.wikipedia.org/wiki/วัดพระธาตุลำปางหลวง>
<https://th-th.facebook.com/PhraThatuLapangHlwng>

 	จังหวัดลำปาง	อำเภอเกาะคา
	19. ชื่อ วัดเสลารัตนปัทมทาราม	
	ที่อยู่ติดต่อ : วัดเสลารัตนปัทมทาราม ตำบลไหล่หิน อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง	
	โทร 054-274-006	
	ประเภทชุมชนท่องเที่ยว : ศาสนสถาน พิพิธภัณฑ	
สถาปัตยกรรมของวัดไหล่หินเป็นรูปแบบล้านนา ชุ่มประตู่โขงมีลักษณะคล้ายคลึงกับวัดพระธาตุลำปางหลวง แต่มีการตกแต่งโดยใช้ตุ๊กตาดินเผาประดับ ภายในวัดยังมีคัมภีร์โบราณและโบราณวัตถุที่ทางวัดได้เก็บรักษาไว้เป็นจำนวนมาก รวมทั้งร่วมชมหอพิพิธภัณฑโบราณล้านนาวัด เป็นที่เก็บห่อพระแก้ว ชุ่มพระพิมพ์ อาวุธโบราณและที่โรงธรรมมีโบราณเก่าแก่ของล้านนาไทยที่อายุเกินกว่า 500 ปี		

ที่มา: <http://th.wikipedia.org/wiki/วัดเสลารัตนปัทมทาราม>
<http://travel.thaiza.com/วัดเสลารัตนปัทมทาราม-วัดไหล่หิน-ลำปาง/257155/>
<http://www.chomthai.com/forum/view.php?qlD=1779>

 	จังหวัดลำปาง	อำเภอเกาะคา
	20. ชื่อ วัดพระธาตุจอมปิง	
	ที่อยู่ติดต่อ : วัดพระธาตุจอมปิง หมู่ 5 บ้านจอมปิง ตำบลนาแก้ว อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง โทร 054-362359	
	ประเภทชุมชนท่องเที่ยว : ศาสนสถาน	
	ความมหัศจรรย์ของวัดพระธาตุจอมปิง คือ การเกิดเงาสะท้อนเป็น ภาพสีธรรมชาติขององค์พระธาตุ ผ่านรูเล็กๆบนหน้าต่าง จะปรากฏ บนพื้นภายในพระอุโบสถตลอดเวลาที่มีแสงสว่างและเวลากลางคืน โดยจะมีมัคทายกให้คำแนะนำด้านในวัด	

ที่มา: <http://2g.pantip.com/cafe/blueplanet/topic/E11614663/E11614663.html>

 	จังหวัดลำปาง	อำเภอห้างฉัตร
	21. ชื่อ วัดปงยางคก	
	ที่อยู่ติดต่อ : เทศบาลตำบลปงยางคก หมู่ 9 ตำบลปงยางคก อำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปาง	
	โทร : 054-367520	
	ประเภทชุมชนท่องเที่ยว : ศาสนสถาน	
	วิหารไม้ที่สวยงาม แบบฉบับของลักษณะสถาปัตยกรรมสกุลช่างลำปาง หลังคาสามชั้น พร้อมชมทั้งภาพเขียนบนผนังด้านหลังของพระประธาน ซึ่งเป็นภาพต้นศรียาโพธิ์สามต้น และภาพเขียนฝาผนังวิหาร ที่สวยงาม	

ที่มา: <http://www.bloggang.com/viewdiary.php?id=tuk-tukatkorat&month=01-2013&date=07&group=24&gblog=150>
http://www.nfehangchat.com/library5113/showac5.php?no_pp=808

 	จังหวัดลำปาง	อำเภอแจ้ห่ม
	22. ชื่อ วัดอักษะชัยคีรี	
	ที่อยู่ติดต่อ : ที่ว่าการอำเภอแจ้ห่ม เลขที่ 333 หมู่ที่ 3 ถนนแจ้ห่ม-ลำปาง ตำบลวิเชตนคร อำเภอแจ้ห่ม	
	จังหวัดลำปาง	
	โทร 054-271216 ถึง 7	
	ประเภทชุมชนท่องเที่ยว : ศาสนสถาน	
	วัดอักษะชัยคีรี ตั้งอยู่บนเนินเขาริมถนนสายลำปางแจ้ห่ม โบสถ์และเจดีย์เป็นแบบล้านนา ทั้งยังปรากฏการสะท้อนเงาของพระเจดีย์เป็นภาพสีเช่นเดียวกับวัดพระธาตุจอมปิง เงาพระเจดีย์จะปรากฏขึ้นตลอดทั้งวันเมื่อมีแสงสว่าง และยังมีพระศากยมุนีศรีอักษะ พระยืนที่เก่าแก่ที่สุดในแจ้ห่ม อีกด้วย	

ที่มา: <http://www.touronthai.com/วัดอักษะชัยคีรี-13000015.html#.VJjbUV4gio>

 	จังหวัดลำปาง	อำเภอแจ้ห่ม
	23. ชื่อ วัดพระบาทปู่ผาแดง	
	ที่อยู่ติดต่อ : ที่ว่าการอำเภอแจ้ห่ม เลขที่ 333 หมู่ที่ 3 ถนนแจ้ห่ม-ลำปาง ตำบลวิเชตนคร อำเภอแจ้ห่ม จังหวัดลำปาง โทร 054-271216 ถึง 7	
	ประเภทชุมชนท่องเที่ยว : ศาสนสถาน	
	วัดเฉลิมพระเกียรติพระจอมเกล้าราชานุสรณ์ หรือวัดพระบาทปู่ผาแดง สร้างขึ้นเนื่องในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 พระราชสมภพ ครบ 200 ปี ซึ่งวัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สวยงาม แต่น้อยคนจะรู้จักและมีโอกาสได้มาสัมผัสกับความสวยงาม ทิวทัศน์แบบ 360 องศา มองเห็นลำน้ำแม่สอย แม่มอญและแม่วังและภูเขาที่ทอดยาว	

ที่มา: <http://www.holidaythai.com/Thailand-Attractions-3626.htm>

	จังหวัดลำปาง	อำเภอแจ้ห่ม
	24. ชื่อ วัดดงนั้งชัยคีรี	
	ที่อยู่ติดต่อ : วัดดงนั้งชัยคีรี 1/14 หมู่ 9 ตำบลวิเชตนคร อำเภอแจ้ห่ม จังหวัดลำปาง โทร 054-271549	
	ประเภทชุมชนท่องเที่ยว : ศาสนสถาน / พระเพณี	
	พระธาตุวัดดงนั้งชัยคีรี เป็นศิลปะ แบบล้านนา โดยมีงานประเพณีสงกรานต์พระธาตุ ดงนั้ง ตรงกับเดือน 7 เหนือ ขึ้น 8 ค่ำ ของทุกปี ผู้ใดได้กราบไหว้บูชา จะเจริญไปด้วย สุข ลาภ ยศ สรรเสริญ อายุหมั่นขวัญยืน ทำมาค้าขึ้น ปิดประตูบายนมุข เปิดประตูสู่สวรรค์	

ที่มา: <http://www.culture.go.th/culturemap/index.php?action=listdistrict&pid=52&did=52120&pnum=17>

	จังหวัดลำปาง	อำเภองาว
	25. ชื่อ ภาพเขียนประวัติศาสตร์บ้านห้วยหก	
	ที่อยู่ติดต่อ : หมู่บ้านห้วยหก ตำบลบ้านอ้อน	
	อำเภองาว จังหวัดลำปาง	
	ประเภทชุมชนท่องเที่ยว : ชุมชน / ศิลปะ	
แหล่งภาพเขียนสีประวัติศาสตร์นี้ เป็นแหล่งภาพเขียนสีแดงของกลุ่มคนเดินเร่ร่อน มีอายุประมาณ 2000-3000 ปี จากหลักฐานเชื่อได้ว่าเกิดในยุคสังคมเร่ร่อน ซึ่งลักษณะของภาพเขียนดังกล่าวไม่ ค่อยได้พบเห็นมากนักในประเทศไทย เป็นอีกหนึ่งสถานที่สำคัญทางโบราณคดีในเขตอุทยานแห่งชาติถ้ำผาไท จังหวัดลำปาง		

ที่มา: <http://www.hugngao.com/2013/10/huay-hok-ancient-paintings.html>

ทำเนียบชุมชนท่องเที่ยวอารยธรรมล้านนาในจังหวัดแพร่

	<table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr> <td style="width: 50%;">จังหวัดแพร่</td><td style="width: 50%;">อำเภอเมือง</td></tr> <tr> <td colspan="2"> Δ ชื่อ หมู่บ้านทุ่งโฮ้ง ที่อยู่ติดต่อ : เทศบาลเมืองแพร่ เลขที่ 12 ถนนไชยบูรณ์ ตำบลในเวียง อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ โทร 054-511060 ประเภทชุมชนท่องเที่ยว : หัตถกรรม ชุมชน </td></tr> </table>	จังหวัดแพร่	อำเภอเมือง	Δ ชื่อ หมู่บ้านทุ่งโฮ้ง ที่อยู่ติดต่อ : เทศบาลเมืองแพร่ เลขที่ 12 ถนนไชยบูรณ์ ตำบลในเวียง อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ โทร 054-511060 ประเภทชุมชนท่องเที่ยว : หัตถกรรม ชุมชน	
จังหวัดแพร่	อำเภอเมือง				
Δ ชื่อ หมู่บ้านทุ่งโฮ้ง ที่อยู่ติดต่อ : เทศบาลเมืองแพร่ เลขที่ 12 ถนนไชยบูรณ์ ตำบลในเวียง อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ โทร 054-511060 ประเภทชุมชนท่องเที่ยว : หัตถกรรม ชุมชน					
ประชากรบ้านทุ่งโฮ้ง เป็นชาวไทยวนที่อพยพมาจากเมืองพวน แขวงเมืองเชียงราย สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ประมาณ พ.ศ. 2360 – 2380 สมัยก่อนชาวไทยวนบ้านทุ่งโฮ้งมีเตาตีเหล็กกันแทบทุกหลังคาเรือน จึงเรียกกันว่า “บ้านทั้งโห่ง” ทั้งนี้ “คำว่าทั้ง” หมายถึง ทั้งที่รองรับการตีเหล็ก ส่วนคำว่า “โห่ง” หมายถึง เป็นแอ่ง ลีกลงไป (คนไทพวนว่า “มันโห่งลงไป”) นคำว่า “ทุ่งโฮ้ง” คงจะเพี้ยนมาจากคำว่า “ทั้งโห่ง ปัจจุบันหมู่บ้านทุ่งโฮ้ง เป็นแหล่งผลิตผ้าหม้อห้อม ซึ่งเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นของบรรพบุรุษ ที่สืบทอดมาหลายชั่วอายุคน และเป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดแพร่ จนได้รับการคัดเลือกเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยว OTOP เชียงหัตถกรรม (OTOP Village Champion Handicrafts Tourism) “หม้อห้อม” มาจากคำพื้นเมือง 2 คำคือ “หม้อ” และ “ห้อม” หม้อ เป็นภาชนะที่ใช้บรรจุน้ำ ส่วนห้อม เป็นพืชล้มลุกที่ใช้ลำและใบมาหมักในน้ำตามกรรมวิธีที่สืบทอดกันมาแต่โบราณ ซึ่งจะให้สีกรมท่า เมื่อนำผ้าขาวไปย้อมให้เป็นสีกรมท่าจึงเรียกว่า “ผ้าหม้อห้อม บ้านทุ่งโฮ้งมีศูนย์บริการนักท่องเที่ยว และเอกสารบอกเล่าเรื่องราวต่างๆเกี่ยวกับการทำผ้าหม้อห้อม การย้อม ทั้งยังเป็นแหล่งจำหน่ายสินค้า OTOP นักท่องเที่ยวสามารถชมกระบวนการผลิตผ้าหม้อห้อมได้ทุกขั้นตอน และสามารถพักแรมที่ Home Stay ของหมู่บ้านได้					

ที่มา : http://www.phrae.go.th/tem/tip/nature_phrae/hagi30.html

 	จังหวัดแพร่	อำเภอเมือง
	△ ชื่อ กาดกองเก่า ถนนคำลือ	
	ที่อยู่ติดต่อ : เทศบาลเมืองแพร่ เลขที่ 12 ถนนไชยบูรณ์ ตำบลในเวียง อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ โทร 054-511060	
	ประเภทชุมชนท่องเที่ยว : ถนนคนเดิน	
	ถนนคนเดินกาดกองเก่าถนนคำลือ บริเวณตลาดเริ่มตั้งแต่สี่แยกหัวมุม” บ้านวงศ์บุรี ถนนสายกองเก่ามีร้านค้า บ้านเรือนเก่า สินค้าส่วนใหญ่เป็น เสื้อผ้า ของใช้กระจุกกระจิก อาหารพร้อมรับประทาน การแสดงดนตรี พื้นเมือง ดนตรีร่วมสมัย การจัดแสดงนิทรรศการบอกเล่าเรื่องราว รูปเก่า เมืองประวัติศาสตร์ของจังหวัดแพร่ ตลาดคนเดินนี้จัดทุกวันอาทิตย์แรกของเดือน เริ่มติดตลาดเวลาประมาณบ่ายสี่โมงเย็นจนถึงเที่ยงคืน	

ที่มา : <http://www.bloggang.com/m/mainblog.php?id=asiaw&month=06-07-2014&group=13&gblog=50>

 	จังหวัดแพร่	อำเภอเมือง
	1. ชื่อ วัดพระธาตุช่อแฮ	
	ที่อยู่ติดต่อ : วัดพระธาตุช่อแฮ เลขที่ 1 หมู่ที่ 11 ถนนช่อแฮ ตำบลช่อแฮ อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ โทร 054-599209	
	ประเภทชุมชนท่องเที่ยว : ศาสนสถาน ประเพณี	
	วัดพระธาตุช่อแฮ วัดศักดิ์สิทธิ์เก่าแก่ประจำเมืองแพร่ และยังเป็นพระธาตุประจำปีเกิดของผู้ที่เกิดปีขาล ผู้ใดเดินทางมาจังหวัดแพร่จะต้องมานมัสการ เพื่อเป็นสิริมงคลกับตนเอง รวมทั้งมีประเพณีการไหว้พระธาตุที่ปฏิบัติสืบทอดกันมาช้านาน จำนวน 7 วัน 7 คืน งานจะเริ่มขึ้นในวันขึ้น 9 ค่ำ เดือน 6 เหนือ เดือน 4 ไต ของทุกปี มีการขบวนแห่ทุ่งหลวงอันยิ่งใหญ่ การฟ้อนรำ ขบวนช่างเจ้าหลวงและเครื่องบรรณาการต่างๆ รวมทั้งมีการเทศน์มหาชาติ งานมีทั้งกลางวันและกลางคืน	

ที่มา: http://www.phrae.go.th/tem/tip/nature_phrae/hagi1.html

 	จังหวัดแพร่	อำเภอมือ
	2. ชื่อ บ้านประทับใจ / บ้านเสาร้อยต้น	
	ที่อยู่ติดต่อ : บ้านประทับใจ เลขที่ 59 หมู่ 13 ตำบลป่าเมต อำเภอมือ จังหวัดแพร่ โทร 054-511008 / 054-511282	
	ประเภทชุมชนท่องเที่ยว : พิพิธภัณฑ์	
	บ้านไม้สักอายุประมาณ 300 ปี เนื่องจากมีเสาบ้านไม้สักท่อนใหญ่ รวม 130 ต้นจึงเรียกว่า บ้านเสาร้อยต้น ตัวบ้านเป็นแบบทรงไทยประยุกต์ ภายในพิพิธภัณฑ์มีอุปกรณ์เครื่องตกแต่งบ้านล้วนทำจากไม้สัก ที่แกะสลักอย่างสวยงาม เปิดให้เข้าชมทุกวัน ตั้งแต่เวลา 8.00 – 17.00 น. อัตราค่าเข้าชมคนไทย 15 บาท ต่างชาติ 20 บาท	

ที่มา: http://www.thai-tour.com/thai-tour/north/prae/data/place/pic_banprathabchai.htm

	จังหวัดแพร่	อำเภอลอง
	3. ชื่อ หมู่บ้านนามน	
	ที่อยู่ติดต่อ : องค์การบริหารส่วนตำบลหัวทุ่ง อำเภอลอง จังหวัดแพร่ โทร 054-583001	
	ประเภทชุมชนท่องเที่ยว : ชุมชน หัตถกรรม	
	ผ้าขึ้นตีนจกอำเภอลองเป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลาย งานฝีมือลวดลายอันเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว มีความประณีตสวยงาม โดยการทอผ้าไหม และ ผ้าฝ้าย	

ที่มา: <http://www.sadoodta.com/info/หมู่บ้านทอผ้าตีนจก-แพร่>
http://www.holidaythai.com/attraction_gallery/000605_515796e2b7ed1_b.jpg

 	จังหวัดแพร่	อำเภอเมือง
	4. ชื่อ บ้านวงศ์บุรี	
	ที่อยู่ติดต่อ : บ้านวงศ์บุรี เลขที่ 50 ถนนคำลือ อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ โทร 054-620153	
	ประเภทชุมชนท่องเที่ยว : พิพิธภัณฑ์	
	บ้านไม้สองชั้นทรงยุโรปประยุกต์ ภายในบ้านตกแต่งด้วยสิ่งของเครื่องใช้มากมาย เครื่องใช้เก่าแก่ของตระกูลที่สืบทอดกันมาหลายต่อหลายชั่วอายุ ได้แก่ เครื่องเรือน เครื่องปั้นดินเผา เอกสารสำคัญต่างๆ เช่น เอกสารการซื้อขายทาส บ้านวงศ์บุรีเปิดให้นักท่องเที่ยวได้เข้าชมทุกวัน ตั้งแต่เวลา 8.30 – 17.00 น. อัตราค่าเข้าชม ผู้ใหญ่ 30 บาท เด็ก 10 บาท ส่วนนักเรียนนักศึกษาตามจิตศรัทธา	

ที่มา: <http://www.sadoodta.com/info/บ้านวงศ์บุรี>

 	จังหวัดแพร่	อำเภอลอง
	5. ชื่อ หมู่บ้านทอผ้าตีนจก	
	ที่อยู่ติดต่อ : ที่ว่าการอำเภอลอง 166 หมู่ 6 ตำบลห้วยอ้อ อำเภอลอง จังหวัดแพร่ โทร 054-581599 / 054-581618	
	ประเภทชุมชนท่องเที่ยว : หัตถกรรม ชุมชน	
	สามารถเลือกชมสินค้า งานฝีมือที่มีลวดลายเป็นเอกลักษณ์ของอำเภอลอง มีความประณีต สวยงาม การทอผ้าไหม และผ้าฝ้ายที่เน้นสีดำแดงเป็นหลัก	

ที่มา: <http://www.thai-tour.com/thai-tour/north/prae/data/place/long.htm>
<http://watkadarin.com/index.php/2011-08-02-02-17-14/2013-10-05-03-58-45>

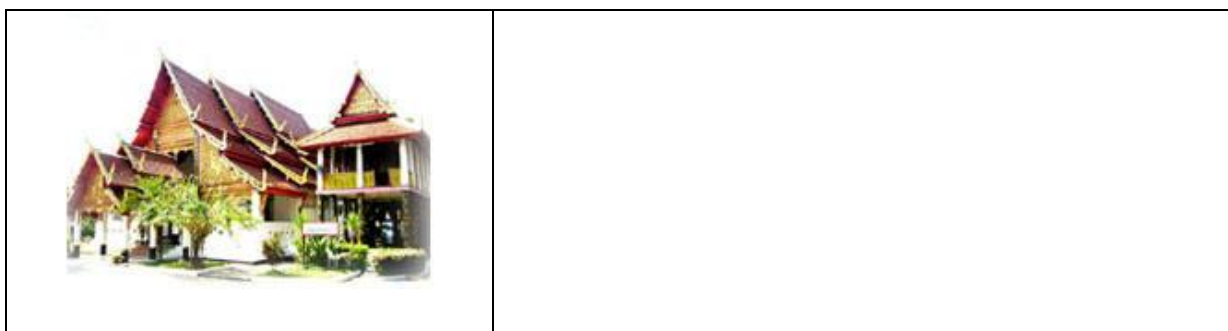
 	จังหวัดแพร่	อำเภอเมือง
	6. ชื่อ บ้านนาตอง	
	ที่อยู่ติดต่อ : บ้านนาตอง หมู่ 9 ตำบลช่อแฮ อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ โทร 054-529060-1	
	ประเภทชุมชนท่องเที่ยว : ชุมชน	
	ชมวิถีชีวิตการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านนาตอง เกษตรกรรม ทำนา รวมทั้งมีบริการโฮมสเตย์ให้ได้พักผ่อน ภายในพื้นที่ค้นพบถ้ำบ้านนา ตอง ค้นพบโครงกระดูกที่มีลักษณะค่อนข้างสมบูรณ์ รวมทั้งมี พิพิธภัณฑ์ที่จัดแสดงเครื่องมือเครื่องใช้ต่างๆ มากมาย	

ที่มา: <http://www.touronthai.com/บ้านนาตอง-11000014.html#.VKUITSusWzs>

	จังหวัดแพร่	อำเภอสูงเม่น
	7. ชื่อ พิพิธภัณฑ์พื้นบ้าน	
	ที่อยู่ติดต่อ : พิพิธภัณฑ์พื้นบ้าน ตำบลเวียงทอง อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่ โทร 054-523114	
	ประเภทชุมชนท่องเที่ยว : พิพิธภัณฑ์	
	พิพิธภัณฑ์พื้นบ้านห่างจากตัวเมืองแพร่-สูงเม่น ประมาณ 3 กิโลเมตร เป็นพิพิธภัณฑ์ที่จำลองชีวิตความเป็นอยู่ในรูปแบบอาคารบ้านเรือน ของใช้เครื่องเรือน เครื่องใช้ในบ้านต่างๆของชาวเมือง สิ่งของราว 100 กว่าปีมาแล้ว	

ที่มา <https://bambb.wordpress.com/2011/01/10/พิพิธภัณฑ์พื้นบ้าน/>

	จังหวัดแพร่	อำเภอเมือง
	8. ชื่อ วัดพระนอน	
	ที่อยู่ติดต่อ : เทศบาลเมืองแพร่ เลขที่ 12 ถนนไชยบูรณ์ ตำบลในเวียง อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ โทร 054-511060	
	ประเภทชุมชนท่องเที่ยว : ศาสนสถาน	
	วัดพระนอนวัดเก่าแก่ที่มีโบราณสถานอายุนับพันปี สร้างด้วยศิลปะ แบบผสมผสานระหว่าง เชียงแสน สุโขทัยและอยุธยาตอนปลาย พระ ประธานในวิหารใหญ่คือหลวงพ่อมงคลทิพย์ แต่ไม่ปรากฏหลักฐาน การสร้าง แต่เลื่องลือเป็นที่นับถือมาเป็นเวลานาน อยู่คู่บ้านคู่มือเมืองมา ช้านาน	

ที่มา: <http://www.phrae.go.th/Tourist/Maeung-watpanon.htm>

	จังหวัดแพร่	อำเภอเด่นชัย
	9. ชื่อ วัดพระธาตุสุโทนมงคลคีรี	
	ที่อยู่ติดต่อ : วัดพระธาตุสุโทนมงคลคีรี ตำบลเด่นชัย อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่ โทร 053-530138	
	ประเภทชุมชนท่องเที่ยว : ศาสนสถาน	
	เป็นวัดที่รวบรวมศิลปกรรมล้านนาประยุกต์ที่สวยงามมากที่สุดแห่งหนึ่ง ภาพจิตรกรรมฝาผนังบอกเล่าเรื่องราวชาดกพื้นบ้านและภาพพุทธประวัติที่สวยงาม ในบริเวณวัดมีเจดีย์ทรงล้านนากว่า 30 องค์ มีพิพิธภัณฑ์ไม้สักทรงล้านนาที่รวบรวมเรื่องราวของล้านนาเมืองแพร่ รวมทั้งมีการจัดแสดงเครื่องใช้ อาวุธโบราณโบราณ	

ที่มา: <http://th.wikipedia.org/wiki/วัดพระธาตุสุโทนมงคลคีรีสามัคคีธรรม>

	จังหวัดแพร่	อำเภอเมือง
	10. ชื่อ วัดหลวง	
	ที่อยู่ติดต่อ : วัดหลวง หมู่บ้านวัดหลวง ตำบลในเวียง อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ โทร 054-520720	
	ประเภทชุมชนท่องเที่ยว : ศาสนสถาน พิพิธภัณฑ์	
	วัดหลวงอายุเก่าแก่กว่าพันปีคู่เมืองแพร่ พระเจ้าแสนหลวง พระพุทธรูปขนาดใหญ่ปางสมาธิ ศิลปล้านนาผสมกับสุโขทัย รวมทั้งเข้าชมพิพิธภัณฑ์ทั้ง 2 อาคารซึ่งประกอบด้วยพิพิธภัณฑ์เมืองแพร่ เป็นสถานที่รวบรวมพระพุทธรูปเก่าแก่หลายองค์ที่มีอายุเกือบ 500 ปี และหอวัฒนธรรมจังหวัดแพร่ สร้างด้วยไม้สักทอง อายุกว่า 200 ปี เป็นที่เก็บรวบรวมศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านมากมาย	

ที่มา: http://www.phrae.go.th/tem/tip/nature_phrae/hagi5.html

จังหวัดแพร่

อำเภอเมือง

11. ชื่อ วัดพระบาทมิ่งเมืองวรวิหาร

ที่อยู่ติดต่อ : วัดพระบาทมิ่งเมืองวรวิหาร

เลขที่ 16 ถนนเจริญเมือง ตำบลในเวียง อำเภอเมือง จังหวัดแพร่
ประชาสัมพันธ์จังหวัดแพร่ โทร 055-671466

ประเภทชุมชนท่องเที่ยว : ศาสนสถาน

เป็นพระอารามหลวงแห่งเดียวในจังหวัดแพร่ ในวัดมีเจดีย์มิ่งเมือง
เป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปโกศยศิรีชัยมหาศากยมนี อันเป็น
พระพุทธรูปคู่บ้านคู่เมือง นอกจากนี้ยังเป็นที่เก็บพระคัมภีร์ตัวอักษร
พระคัมภีร์ปกด้วยไหม นับเป็นศิลปวัตถุชิ้นเอกชิ้นหนึ่งของจังหวัดแพร่

ที่มา: http://www.phrae.go.th/tem/tip/nature_phrae/hagi2.html

จังหวัดแพร่

อำเภอเมือง

12. ชื่อ วัดจอมสวรรค์

ที่อยู่ติดต่อ : วัดจอมสวรรค์

หมู่ที่ 4 ตำบลทุ่งกวาว อำเภอเมือง จังหวัดแพร่
ประชาสัมพันธ์จังหวัดแพร่ โทร 055-671466

ประเภทชุมชนท่องเที่ยว : ศาสนสถาน

วัดจอมสวรรค์ เป็นวัดเก่าแก่สร้างด้วยศิลปะพุกาม (พม่า) มีศิลปะวัตถุต่างๆ เก่าแก่และสวยงาม จุดเด่นของวัดจอมสวรรค์ มีหลากหลาย อย่าง เช่น โบราณวัตถุภายในวัด ได้แก่ คัมภีร์โบราณที่ทำจากงาช้าง พระพุทธรูปปางช้างศิลปะแบบพม่า คัมภีร์งาช้างหรือคัมภีร์ปาติโมก

ที่มา http://www.phrae.go.th/tem/tip/nature_phrae/hagi4.html

<http://region3.prd.go.th/phrae/%C7%D1%B4%A8%CD%C1%CA%C7%C3%C3%A4%EC.html>

ทำเนียบชุมชนท่องเที่ยวอารยธรรมล้านนาในจังหวัดพะเยา

 	จังหวัดพะเยา	อำเภอเมือง
	1. ชื่อ วัดศรีโคมคำ	
	ที่อยู่ติดต่อ : วัดศรีโคมคำ 692 ถนนพหลโยธิน ตำบลเวียง อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา โทร 054-431963	
	ประเภทชุมชนท่องเที่ยว : ศาสนสถาน ประเพณี	
	วัดศรีโคมคำเป็นวัดพระอารามหลวงแห่งแรกและแห่งเดียวในจังหวัดพะเยา และมีเทศกาลประจำปี คือ เทศกาลแปดเป็ง ซึ่งจัดขึ้นทุกปีในช่วงเดือนพฤษภาคม ในงานมีการทำบุญฉลององค์พระเจ้าตนหลวง มีงานมหรสพ เครื่องเล่นและสินค้าที่ระลึกมากมาย จุดเด่นของวัดนี้คือ อุโบสถกลางน้ำศิลปะแบบล้านนาประยุกต์	

ที่มา: <http://th.wikipedia.org/wiki/วัดศรีโคมคำ>
<http://emotiond.blogspot.com/>

 	จังหวัดพะเยา	อำเภอเมือง
	2. ชื่อ หอวัฒนธรรมนิทัศน์	
	ที่อยู่ติดต่อ : หอวัฒนธรรมนิทัศน์ ถนนพหลโยธิน ตำบลเวียง อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา โทร 054-410058-9	
	ประเภทชุมชนท่องเที่ยว : พิพิธภัณฑ์	
	เรียนรู้ประวัติความเป็นมาของเมืองพะเยาในยุคสมัยต่างๆ รวมทั้งสถาปัตยกรรม วัฒนธรรม ภูมิปัญญาและความเป็นอยู่ของคนเมืองพะเยา พิพิธภัณฑ์ที่แสดงโบราณวัตถุ เอกสารสำคัญข้อมูลสำคัญทางประวัติศาสตร์ต่างๆ	

ที่มา: <http://muangphayao.tripod.com/Howatanatum/>

	จังหวัดพะเยา	อำเภอเมือง
	3. ชื่อ วัดลี	
	ที่อยู่ติดต่อ : วัดลี ตั้งอยู่เลขที่ 51 ถนน วัดลี หมู่ที่ 2 ตำบลเวียง อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา โทร 054-431835	
	ประเภทชุมชนท่องเที่ยว : ศาสนสถาน	
	วัดนี้มีพระพุทธรูปหินทรายปางต่างๆ ที่ได้รับอิทธิพลจากสุโขทัยและพระพุทธรูปหินทรายวัดติโลกราช (องค์จริง) และมีพิพิธภัณฑ์เวียงพาวแห่งวัดลี รวบรวมโบราณวัตถุที่แสดงถึงภูมิปัญญาท้องถิ่น	

ที่มา: <http://www.watleephayao.com/>

 	จังหวัดพะเยา	อำเภอเมือง
	4. ชื่อ วัดศรีจอมเรือง	
	ที่อยู่ติดต่อ : วัดศรีจอมเรือง เลขที่ 14 ถนนสุขเปอร์ไฮเวย์ หมู่ที่ 2 ตำบลเวียง อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา โทร 054-431687	
	ประเภทชุมชนท่องเที่ยว : ศาสนสถาน	
	วัดศรีจอมปิงศิลปะแบบไทยใหญ่ ภายในมีพระพุทธรูปศิลปะล้านนา ภายในวัดมีศาลาการเปรียญและมีอนุสาวรีย์เจ้าแม่กวนอิม ภายในวิหารประดับประดาด้วยกระจกเล็กๆ ลวดลายสวยงาม	

ที่มา: <http://www.gplace.com/วัดศรีจอมเรือง-พะเยา>

	จังหวัดพะเยา	อำเภอเมือง
	5. ชื่อ โบราณสถานบ้านร่องไฮ	
	ที่อยู่ติดต่อ : สำนักงานเทศบาลเมืองพะเยา 58 ถนนท่ากว๊าน ตำบลเวียง อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา	
	โทร 054-431350	
	ประเภทชุมชนท่องเที่ยว : โบราณสถาน ชุมชนโบราณ	
โบราณสถานบ้านร่องไฮเป็นโบราณสถานขนาดใหญ่ที่อยู่ริมกว๊านพะเยา เป็นส่วนหนึ่งของวัดติโลกอารามในสมัยโบราณ บริเวณใกล้เคียงมีร่องรอยของศาสนสถานอยู่ประมาณ 8-9 แห่ง		

ที่มา: <http://www.m-culture.go.th/phayao/index.php/2013-06-07-06-17-27/แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม/item/โบราณสถานบ้านร่องไฮ-หมู่บ้านร่องไฮ-ตึ่มีดบ้านร่องไฮ>

 	จังหวัดพะเยา	อำเภอจุน
	6. ชื่อ โบราณสถานเวียงล่อ	
	ที่อยู่ติดต่อ : เทศบาลตำบลเวียงล่อ เลขที่ 43 หมู่ 5 บ้านน้ำจุน ตำบลล่อ อำเภอจุน จังหวัดพะเยา โทร 054-447199	
	ประเภทชุมชนท่องเที่ยว : โบราณสถาน	
	เมืองเวียงล่อนั้นถือเป็นเมืองหน้าด่านของอาณาจักรพะเยาโบราณ ที่มีอายุมากกว่า 900 ปีมาแล้ว เรียนรู้ประวัติศาสตร์และสัมผัส ธรรมชาติ วิถีชีวิตอันสวยงาม รวมถึงเยี่ยมชมศูนย์ศึกษาข้อมูล เวียงล่อ	

ที่มา: <http://www.tedsabanwianglor.org/395661/แหล่งท่องเที่ยว-โบราณสถานเวียงล่อ>

 	จังหวัดพะเยา	อำเภอเชียงคำ
	7. ชื่อ วัดนันตาราม	
	ที่อยู่ติดต่อ : โรงเรียนปริยัติธรรมวัดนันตาราม 1 หมู่ 13 ตำบลหย่วน อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา โทรศัพท์ 054-451636	
	ประเภทชุมชนท่องเที่ยว : โบราณสถาน พิพิธภัณฑ์	
	รวบรวมโบราณวัตถุที่สำคัญและมีโบราณสถาน รวมถึงพิพิธภัณฑ์ ธนบัตรเก่า เครื่องใช้โบราณ ฝ้ายลายโบราณ และภาพวาดโบราณ เกี่ยวกับการเทศน์มหาชาติ	

ที่มา: http://watnantaram.net/home/?page_id=23

  	จังหวัดพะเยา	อำเภอเชียงคำ
	8. ชื่อ วัดพระธาตุสบแวน	
	ที่อยู่ติดต่อ : วัดพระธาตุสบแวน ตำบลหย่วน อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา โทร 054-452133	
	ประเภทชุมชนท่องเที่ยว : หัตถกรรม ชุมชน ศาสนสถาน	
	ภายในบริเวณวัดมีต้นจามจุรีที่มีอายุไม่น้อยกว่า 100 ปี ว่ากันว่าเป็น ต้นจามจุรีที่สวยงามที่สุดในประเทศไทย รวมทั้งมีเจดีย์เก่าแก่กว่า 800 ปี และเรือนทอผ้า อีกด้วย นอกจากนี้ ยังมีศูนย์หัตถกรรมทอผ้าฝ้าย ที่ สามารถชมวิธีการทอผ้า เพื่อศึกษาวิถีชีวิต	

ที่มา: <http://www.visitphayao.com/th/destination/watprathadsobwan>

	จังหวัดพะเยา	อำเภอเชียงคำ
	9. ชื่อ วัดแสนเมืองมา	
	ที่อยู่ติดต่อ : วัดแสนเมืองมา เลขที่ 113 บ้านมาง ตำบลห้วยน อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา โทร 054-451399 Facebook : www.facebook.com/ วัดแสนเมืองมา อ.เชียงคำ	
	ประเภทชุมชนท่องเที่ยว : ศาสนสถาน	
	วัดแสนเมืองมา สร้างในสมัยรัชกาลที่ 1 จุดเด่นของวัดอยู่ที่หลังคาวิหารที่ซ้อนลดกันหลายชั้น หลังคาประดับด้วยช่อฟ้า ช่อรูปหงษ์ แกะสลัก หรือตัวนาคาบแก้ว ภายในฝาผนังมีจิตรกรรมฝาผนังที่วาดเกี่ยวกับวิถีชีวิตชาวไทลื้อ และพระประธานเป็นพระพุทธรูปสมัยเชียงแสน	

ที่มา: [www.facebook.com/ วัดแสนเมืองมา อ.เชียงคำ](http://www.facebook.com/วัดแสนเมืองมาอ.เชียงคำ)

	จังหวัดพะเยา	อำเภอเชียงคำ
	10. ชื่อ อนุสรณ์ผู้เสียสละ พตท. 2324	
	ที่อยู่ติดต่อ : สำนักงานเทศบาลเชียงคำ หมู่ 4 นายกเทศมนตรี 9 ตำบลห้วยน อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา โทร. 054 – 451333 ต่อ 105	
	ประเภทชุมชนท่องเที่ยว : แหล่งศึกษาประวัติศาสตร์	
	อนุสาวรีย์ผู้เสียสละ พ.ต.ท.2324 ตั้งอยู่ที่ค่ายขุนจอมธรรม หรือที่ตั้งของ ร.17 พัน 4 อ.เชียงคำ จ.พะเยา จัดสร้างขึ้นเพื่อเป็นอนุสรณ์แด่พลเรือน ตำรวจ ทหาร (พตท.) จำนวน 399 นาย ที่ได้สละชีวิตเพื่อรักษาอธิปไตยของชาติไทยจากผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ในพื้นที่จังหวัดพะเยาและเชียงราย ระหว่างปี พ.ศ. 2510 – 2528	

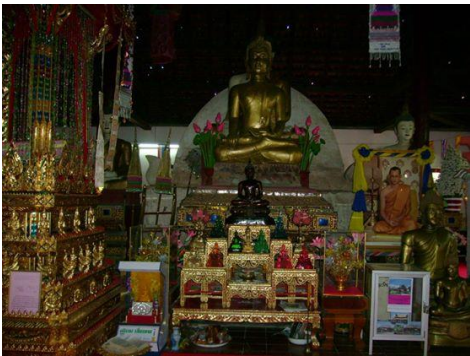
ที่มา: <http://chiangkhammemorial.com/archives/355>

 	จังหวัดพะเยา	อำเภอเชียงคำ
	11. ชื่อ ศูนย์วัฒนธรรมไทลื้อ	
	ที่อยู่ติดต่อ : ศูนย์วัฒนธรรมไทลื้อ เลขที่ 190 หมู่ 3 ตำบลห้วยวน อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา โทร คุณหทัยทิพย์ 087-1826731	
	ประเภทชุมชนท่องเที่ยว : ศูนย์วัฒนธรรม ชุมชน	
	จัดตั้งเป็นศูนย์แสดงผลงานทางศิลปวัฒนธรรม และฝึกอาชีพของ ชาวไทยลื้อ โดยเฉพาะผ้าของชาวไทยลื้อที่มีลวดลายและสีสันสดใส ชาวไทลื้อมีอุปนิสัยรักสงบ ขยันอดทน นอกจากนั้นยังเป็นผู้ที่ อนุรักษ์วัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีดั้งเดิมไว้อย่างดี เช่น วัฒนธรรมการแต่งกาย เป็นต้น	

ที่มา <http://www.thai-tour.com/thai-tour/north/payao/data/place/soonwattanatumthailue.htm>
http://www.sac.or.th/databases/museumdatabase/review_inside.php?id=723

 	จังหวัดพะเยา	อำเภอภูซาง
	12. ชื่อ ตลาดการค้าชายแดนไทย-ลาว บ้านฮวก	
	ที่อยู่ติดต่อ : องค์การบริหารส่วนตำบลภูซาง เลขที่ 23 หมู่ 6 ตำบลภูซาง อำเภอภูซาง จังหวัดพะเยา โทรศัพท์ 054-465067	
	ประเภทชุมชนท่องเที่ยว : ตลาด ชุมชน	
	ชมวิถีชีวิตชุมชนบ้านฮวก เดินซื้อของพื้นเมืองในตลาดบ้านฮวก ไม่ ว่าจะเป็น พืชผัก ผลไม้พื้นเมือง รวมทั้งที่พักโฮมสเตย์พร้อม ให้บริการ	

ที่มา: <http://www.hotsia.com/phayao/homestay-baanhok-market/>

 	จังหวัดพะเยา	อำเภอเชียงม่วน
	13. ชื่อ วัดท่าฟ้าใต้	
	ที่อยู่ติดต่อ : องค์การบริหารส่วนตำบลสระ ถนนเชียงม่วน-พะเยา เลขที่ 161 หมู่ที่ 4 ตำบลสระ อำเภอเชียง ม่วน จังหวัดพะเยา โทร 054-891513	
	ประเภทชุมชนท่องเที่ยว : ศาสนสถาน	
	ชื่นชมวัน ที่สร้างตามรูปแบบศิลปะไทลื้อที่งดงามมาก และกราบไหว้ พระพุทธรูปปางมารวิชัยศิลปะล้านนา แกะสลักจากไม้ประดู่	

ที่มา: <https://www.facebook.com/otopphayaomap/photos/a.148406738613228.28732.108965695890666/148408421946393/?type=3&theater>

	จังหวัดพะเยา	อำเภอจุน
	14. ชื่อ วัดพระธาตุซิงแกง	
	ที่อยู่ติดต่อ : วัดพระธาตุซิงแกง อำเภอจุน จังหวัดพะเยา โทร 054-421450	
	ประเภทชุมชนท่องเที่ยว : ศาสนสถาน	
	กราบไหว้พระธาตุซิงแกง ซึ่งเป็นเจดีย์ทรงล้านนาขนาดใหญ่ ฐาน กว้างด้านละ 15 เมตร สูง 20 เมตร ประดิษฐานพระพุทธรูปใน ซุ้มเรือนแก้วทั้งสี่ด้าน ช่วงกลางองค์เจดีย์ประดับกระจกสี มี กำแพงแก้วล้อมรอบและเจดีย์บริวารทั้งสี่มุม	

ที่มา: <http://www.visitphayao.com/th/district/chun>

 	จังหวัดพะเยา	อำเภอเชียงคำ
	15. ชื่อ วัดพระธาตุนั่งดิน	
	ที่อยู่ติดต่อ : สำนักงานเทศบาลเชียงคำ หมู่ 4 นายกเทศมนตรี 9 ตำบลห้วยน อำเภอเชียงคำ พะเยา โทร. 054 – 451333 ต่อ 105	
	ประเภทชุมชนท่องเที่ยว : ศาสนสถาน	
	ร่วมกราบไหว้องค์พระประธานของวัดที่ไม่มีฐานรองรับเหมือนกับ พระประธานองค์อื่นๆ ซึ่งสร้างตั้งแต่ครั้งสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธ เจ้ายังทรงพระชนม์อยู่ ดังนั้นพระเจ้านั่งดินน่าจะมียุราวก 2500 ปี	

ที่มา: <http://www.manager.co.th/Travel/ViewNews.aspx?NewsID=9490000009729>
<http://www.oceansmile.com/N/Phayao/Pranangdin.htm>

	จังหวัดพะเยา	อำเภอปง
	16. ชื่อ วัดพระธาตุดอยหยวก	
	ที่อยู่ติดต่อ : เทศบาลตำบลปง ตำบลปง อำเภอปง จังหวัดพะเยา Website http://www.ponglocal.go.th/	
	ประเภทชุมชนท่องเที่ยว : ศาสนสถาน	
	วัดพระธาตุดอยหยวกมีความงดงามด้านศิลปะที่มีเอกลักษณ์ เฉพาะ เจดีย์สี่ห้อง มีซุ้มจระนำประดิษฐานพระพุทธรูปทั้งสี่ทิศ ประดับกระจกสีตามซุ้มและฐานองค์ระฆัง ส่วนยอดเป็นฉัตร ทองที่มุงทั้งสี่มีเจดีย์บริวาร วิหารเป็นทรงล้านนา หลังคามุงด้วย แป้นเกล็ด หน้าบรรณแกะสลักเป็นลายพรรณพฤกษาและดอก แก้ว ใบระกามีสี่ห้อง หางหงส์เป็นไม้แกะสลักรูปพญานาคสี่ เศียร เสิงเทินเป็นไม้แกะสลักรูป 12 นักษัตรและรูปช้าง	

ที่มา: <http://www.phayao108.com/2014/10/25/วัดพระธาตุดอยหยวก/>

ทำเนียบชุมชนท่องเที่ยวอารยธรรมล้านนาในจังหวัดน่าน

 	จังหวัดน่าน	อำเภอเมือง
	Δ ชื่อ ถนนคนเดินหัวเวียงใต้	
	ที่อยู่ติดต่อ : สำนักงานเทศบาลเมืองน่าน	
	214/10 ถนนมหายศ ตำบลในเวียง อำเภอเมือง	
	จังหวัดน่าน โทร 0-5471-0234	
ประเภทชุมชนท่องเที่ยว : ถนนคนเดิน		
ชุมชนบ้านหัวเวียงใต้เป็นชุมชนเก่าแก่มียุกว่า 273 ปี ชุมชนบ้านหัวเวียงใต้ ได้ร่วมกันฟื้นฟูวิถีชีวิต พื้นที่ตลาดการซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้าริมทางดั้งเดิมของชุมชน ใช้ชื่อว่า กาดกองน้อยบ้านหัวเวียงใต้ โดยจะจัดเป็นประจำทุกวันเสาร์ ตั้งแต่เวลา 17.00 – 22.00 น.		

ที่มา : <http://www.sadoodta.com/info/วัดหัวเวียงใต้>

http://www.babwaa.com/template-inside.php?article_id=63

<http://www.siengchownan.com/index.php?topic=2126.0>

<http://photo.sadoodta.com/pic/ถนนคนเดินหน้าวัดหัวเวียงใต้-ภาพที่-02>

 	จังหวัดน่าน	อำเภอเมือง
	1. ชื่อ วัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหาร	
	ที่อยู่ติดต่อ : สำนักงานเทศบาลเมืองน่าน	
	อำเภอเมือง จังหวัดน่าน โทร 054-710234	
	Website : http://www.nancity.go.th/	
ประเภทชุมชนท่องเที่ยว : ศาสนสถาน		
เดิมมีชื่อเรียกว่า วัดหลวงกลางเวียง สร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ.1949 เพื่อเป็นสถานที่ประกอบพิธีสำคัญทางศาสนาและพิธีถือน้ำพิพัฒน์สัตยาในอดีต ภายในวัดมีพระเจดีย์ช้างล้อมทรงสุโขทัย ซึ่งเป็นปูนปั้นรูปช้าง ซึ่งเข้าใจว่าน่าจะเป็นที่มาของวัดพระธาตุช้างค้ำ		

ที่มา: <http://www.thaiticketmajor.com/ข่าวท่องเที่ยว/วัดพระธาตุช้างค้ำ-วัดหลวงกลางเวียงน่าน-1747.html>

 	จังหวัดน่าน	อำเภอเมือง
	2. ชื่อ วัดภูมินทร์	
	ที่อยู่ติดต่อ : สำนักงานเทศบาลเมืองน่าน อำเภอเมือง จังหวัดน่าน โทร 054-710234 Website : http://www.nancity.go.th/	
	ประเภทชุมชนท่องเที่ยว : ศาสนสถาน / ชุมชน	
	เป็นวัดทรงจัตุรมุขหนึ่งเดียวในประเทศไทย ดุคซ้ายตั้งอยู่บนหลังพญานาค 2 ตัว ภายในวิหารประกอบด้วยจิตรกรรมฝาผนังเล่าเรื่องราวในอดีตได้ชัดเจนและสวยงาม พร้อมภาพจิตรกรรมอันลือชื่อ ปู่มาน – ย่ามาน นักท่องเที่ยวที่สนใจเรื่องราวภายในวัด จะมีมัคคุเทศก์น้อยคอยบริการ บรรยายข้อมูล รัฐบาลเคยนำรูปวัดภูมินทร์พิมพ์ลงในธนบัตรใบละ 1 บาท	

ที่มา: <http://thai.tourismthailand.org/สถานที่ท่องเที่ยวและกิจกรรม/รายละเอียดสถานที่ท่องเที่ยว/วัดภูมินทร์—4265>

 	จังหวัดน่าน	อำเภอเมือง
	3. ชื่อ วัดสวนตาล	
	ที่อยู่ติดต่อ : วัดสวนตาล ถนนมหายศ ตำบลในเวียง อำเภอเมือง จังหวัดน่าน โทร 054-779539	
	ประเภทชุมชนท่องเที่ยว : ศาสนสถาน / ชุมชน	
	วัดเก่าแก่คู่บ้านคูเมืองมากกว่า 600 ปี ซึ่งในอดีตเคยเป็นสวนตาลหลวงมาก่อน จึงเป็นที่มาของชื่อวัดนั่นเอง ในวัดสวนตาลยังเป็นที่ประดิษฐานของ พระเจ้าทองทิพย์ พระพุทธรูปสำริดองค์ใหญ่ พร้อมทั้งมีพระเจ้า 5 ประดิษฐานอยู่ภายในวัด ถือเป็นสิริมงคลแก่ผู้ที่มาสักการะ	

ที่มา: <http://www.thetrippacker.com/th/review/วัดสวนตาลWatSuanTarn/2309>

	จังหวัดน่าน	อำเภอเมือง
	4. ชื่อ วัดพญาวัด	
	ที่อยู่ติดต่อ : สำนักงานเทศบาลเมืองน่าน อำเภอเมือง จังหวัดน่าน โทร 054-710234	
	Website : http://www.nancity.go.th/	
	ประเภทชุมชนท่องเที่ยว : ศาสนสถาน	
เป็นที่ตั้งของเจดีย์จามเทวี หรือพระธาตุวัดพญาวัด ปูชนียสถานที่เก่าแก่และสำคัญของจังหวัดน่าน ภายในประดิษฐานองค์พระพุทธรูปเก่าแก่ ชื่อว่าพระสายฝน ซึ่งเป็นที่เคารพนับถือของชาวจังหวัดน่าน ในการขอฝนเมื่อเกิดความแห้งแล้ง แต่พิธีขอฝนทำครั้งสุดท้ายเมื่อปี พ.ศ. 2533		

ที่มา: http://www.nan.go.th/webjo/index.php?option=com_content&view=article&id=25:2009-07-02-14-29-28&catid=7:2009-07-01-03-16-09&Itemid=6

 	จังหวัดน่าน	อำเภอเมือง
	5. ชื่อ วัดมิ่งเมือง	
	ที่อยู่ติดต่อ : สำนักงานเทศบาลเมืองน่าน อำเภอเมือง จังหวัดน่าน โทร 054-710234	
	Website : http://www.nancity.go.th/	
	ประเภทชุมชนท่องเที่ยว : ศาสนสถาน	
วัดมิ่งเมืองเป็นที่ประดิษฐานของเสาหลักเมืองจังหวัดน่าน มีลักษณะเป็นเสาทรงกลมส่วนหัวเสาเกลาเป็นดอกบัวตูมฝังไว้กับพื้นที่ดินโดยตรง และลักษณะเด่นของวัดมิ่งเมืองคือ ลายปูนปั้นที่ผนังด้านนอกของพระอุโบสถ มีความสวยงามวิจิตรบรรจงของช่างเชียงแสน ภายในมีภาพจิตรกรรมฝาผนังที่บอกเล่าเรื่องราววิถีชีวิตของชาวเมืองน่าน		

ที่มา: http://www.paiduaykan.com/76_province/north/nan/watmingmuang.html

	จังหวัดน่าน	อำเภอเมือง
	6. ชื่อ แหล่งเตาเผาและเครื่องเคลือบบ้านบ่อสวก	
	ที่อยู่ติดต่อ : องค์การบริหารส่วนตำบลบ่อสวก เลขที่ 197 หมู่3, ตำบลบ่อสวก อำเภอเมือง จังหวัดน่าน	
	โทรศัพท์ 054-681111	
	ประเภทชุมชนท่องเที่ยว : พิพิธภัณฑ์ / ชุมชน / โบราณสถาน	
แหล่งเตาเผาบ้านบ่อสวก ห่างจากตัวเมือง 17 กม. เป็นแหล่งเครื่องเคลือบดินเผาของเมืองน่านในอดีต มีรูปแบบและกรรมวิธีการผลิตเป็นลักษณะเฉพาะของตัวเอง เตาเผาแห่งนี้ได้รับการสำรวจและศึกษาเบื้องต้น โดยกองโบราณคดี กรมศิลปากร โดยค้นพบในเขตบ้านพักของ จ.ส.ต.มนัส และคุณสุนัน ตีคำ พบเตาเผาภายใน ส่วนบริเวณใต้ถุนบ้าน จัดเป็นนิทรรศการแสดงโบราณวัตถุจากแหล่งเตาเผา		

ที่มา: <http://thai.tourismthailand.org>

 	จังหวัดน่าน	อำเภอปัว
	7. ชื่อ ป่าชุมชนศิลาแลง	
	ที่อยู่ติดต่อ : ที่ทำการองค์การบริหารส่วนตำบลศิลาแลง ตำบลศิลาแลง อำเภอปัว จังหวัดน่าน	
	โทร 054-792099 086-1805516	
	ประเภทชุมชนท่องเที่ยว : ชุมชน	
เขตป่าสงวนแห่งชาติที่บอกเล่าถึงการดำรงชีวิต ความเป็นอยู่ จารีต ประเพณี ความเชื่อ ภูมิปัญญาดั้งเดิมของท้องถิ่นมาบริหารจัดการป่าในรูปแบบป่าชุมชน		

ที่มา: <http://pttinternet.pttplc.com/greenglobe/2543/community-03.html>

 	จังหวัดน่าน	อำเภอเวียงสา
	8. ชื่อ กลุ่มทอผ้าบ้านไผ่งาม	
	ที่อยู่ติดต่อ : กลุ่มทอผ้าบ้านไผ่งาม หมู่ 1 บ้านไผ่งาม ตำบลสัน อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน โทร 054-752656, 089-5559912	
	ประเภทชุมชนท่องเที่ยว : หัตถกรรม ชุมชน	
	กลุ่มทอผ้าบ้านไผ่งามเป็นการรวมตัวของแม่บ้านเพื่อทอผ้าไว้ในบ้านเรือน ผ้าพื้นเมืองเป็นลายน้ำไหลแบบโบราณ ต่อมาจึงได้มีการจัดตั้งกลุ่มทอผ้า โดยปัจจุบันมีสมาชิกทั้งหมด 25 คน ทอผ้าส่งขายทั้งในและต่างจังหวัด ถือเป็นการสร้างรายได้ให้แก่ชุมชน	

ที่มา: <http://www.m-culture.in.th>

	จังหวัดน่าน	อำเภอทุ่งช้าง
	9. ชื่อ กลุ่มทอผ้าไทลื้อบ้านหลายทุ่ง	
	ที่อยู่ติดต่อ : 8 หมู่ 3 บ้านหลายทุ่ง ตำบลปอน อำเภอทุ่งช้าง จังหวัดน่าน คุณชนิกา โสตานากู โทร 084-8091446	
	ประเภทชุมชนท่องเที่ยว : หัตถกรรม ชุมชน	
	ชมและเลือกซื้อผ้าทอไทลื้อ ลายสวยงาม OTOP ของเมืงน่าน รวมทั้งยังเป็นแหล่งเรียนรู้วัฒนธรรมการทอผ้าลายต่างๆ อีกด้วย	

ที่มา: www.facebook.com/ กลุ่มผ้าทอน้ำไหลไทลื้อ บ้านหลายทุ่ง

	จังหวัดน่าน	อำเภอนาหมื่น
	10. ชื่อ หมู่บ้านประมงปากนาย	
	ที่อยู่ติดต่อ : หมู่บ้านประมงปากนาย อำเภอนาหมื่น จังหวัดน่าน	
	ประเภทชุมชนท่องเที่ยว : ชุมชน	
	ภูมิทัศน์ที่สวยงามภายในหมู่บ้านที่ล้อมรอบไปด้วยอ่างเก็บน้ำเหนือเขื่อน ทิวเขาเขียวขจี ทำให้มีเวลาศึกษาวิถีชีวิตความเป็นอยู่ พร้อมทั้งรับประทานอาหารบนแพ มีบ้านพักพร้อมบริการ รวมถึงการนั่งเรือนันทิย และแพคาราโอเกะ	

ที่มา: <http://www.lannatouring.com/Nan/Interesting-article/BaanPaknai-Namuen.htm>